

Městská knihovna v Praze

Školák Kája Mařík

4

Felix Háj

Praha

2016

e-kniha

Městská knihovna v Praze

Půjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

Zpřístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

Pořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Školák Kája Mařík

4

Felix Háj

Znění tohoto textu vychází z díla Školák Kája Mařík, jak bylo vydáno nakladatelstvím Občanská tiskárna v roce 1943 (HÁJ, Felix. *Školák Kája Mařík, díl IV.* 12. vyd. Brno: Občanská tiskárna, 1943.).

Text byl získán v elektronické podobě z webových stránek skolakkajamarik.cz.

Autorkou ilustrace na obálce e-knihy je Eva Kotlandová.

Text díla (Felix Háj: Školák Kája Mařík 4) publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

HÁJ, Felix. *Školák Kája Mařík 4* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. ISBN 978-80-7532-379-8 (pdf).

Dostupné z:

http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/29/11/02/skolak_kaja_marik_4.pdf.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 2. 12. 2016.

Upozornění pro čtenáře

Tato e-kniha obsahuje poznámky pod čarou, které nejsou hypertextově provázány.

Text poznámky pod čarou je umístěn na dolním okraji každé stránky, ve které je v textu zvýrazněno číslo poznámky pod čarou (např.: Text¹).

¹ Text poznámky pod čarou.

OBSAH

Upozornění pro čtenáře.....	5
1. Cirkus v Lážově	8
2. Děti v cirku.....	13
3. Kája cvičí Lysku a Lízu	20
4. Kája půjde ke zpovědi. Přijede pan Pavel.....	26
5. Kája odprošuje.....	34
6. Děti se učí hrát na piano	41
7. Děti návštěvou u cikánů	45
8. Přípravy k biřmování.....	56
9. Den slavnostní.....	62
10. Kája u pana arcibiskupa	69
11. Kája bude dělat přijímací zkoušku.....	76
12. Návštěvou u Malinů.....	82
13. Kája jede do Prahy. Přijímací zkouška.....	87
14. U Matochů v Praze.....	98
15. Při bouři v lese.....	105
16. Kája dostal hodinky.....	110
17. Pan továrník z Vídně.....	118
18. Křtiny v lesovně	124
19. Strejček v pastoušce.....	133
20. Děti se loučí.....	141
21. V Praze na bytě.....	147
22. Pražské bírkle	157
23. Pan Pavel v Praze.....	163
24. Kája u Jiříčka.....	171
25. Kája ochráncem spolužáka.....	177
26. Strejček Vejmula	184
27. Děti jedou na Vánoce	192
28. Štědrý den	205
29. Kája zpívá místo pana Kypra	211
30. Kája po Vánocích zase v Praze.....	222
31. Pololetní vysvědčení.....	230

32. Velikonoční svátky	235
33. V Praze na šancích.....	239
34. U Mistra Netrefy	245
35. Kája nese psíka do školy	251
36. Mistr Netrefa vyjednává	257
37. Děti jedou na prázdniny.....	262

1. Cirkus v Lážově

Příběhly prázdniny do brdských lesů. Marjánka se konečně naučila říkati: „Kájo, Zdeňo,“ a už ji mohli někam vzít do lesa, aniž by ji musili táhnout.

Tentokrát nebylo už naříkání na samotě, když začal třetí školní rok Kájův a druhý Zdenin. Už se na školu těšili. I Zdeňka už uměla číst „pro sebe“ a nemusila při tom hýbat hubičkou.

Kája se Zdeňou byli už jednoho dne hezky daleko za Lážovem, když Kája zpozoroval od Nové Vsi zvláštní vůz. Kájovy oči i přes tu velikou vzdálenost poznaly ihned, co to je.

„Zdeňo, heleď, komedianti jedou. Běž jim naproti! Tuhle si necháme za kameny učení, a honem!“

Nebylo třeba Zdeňu pobízet. Vzali to trapem a cestou Kája prořekl: „Já to poznal hned. Jednou už byli v Lážově, ale to je dávno, to jsem tenkrát byl bit, protože jsem utekl z domova. Já bych nebyl utekl, ale ta paní komediantová povídala: ‚Chlapečku, kampak se tady smí na pěknou travičku pro naši kozičku?‘ Tak jsem povídal: ‚Prosím, paní komediantová, já jsem hajných, já bych vám ji přinesl.‘ Ona řekla: ‚Tak jo a já tě pustím večer zadarmo.‘ Tak jsem jí přinesl dva košíky a ona povídala, že mě večer jistě čeká. ‚Kdybys takhle přinesl trochu mlíčka našemu Karlíčkoví, to bych byla ráda!‘ Tak jsem slil do bandasky, co jsem dostal po obědě, k svačině a k večeři, že to vezmu tomu Karlíčkoví, a běžel jsem s tím. Paní komediantová měla velkou radost a hned mi ukázala, kam si mám sednout. Ale teta kovářovic viděla, že jsem jí dal mléko, a hned běžela k naší mamince a řekla jí to. Tak maminka na mě čekala hned za Lážovem s proutkem, řekla, že jim dělám hanbu, jako by neměli ten šesták. Ví, že jsem nesl mléko, které patřilo mně, ale že jsem to měl říci a že by mi byla přidala, a že jsem měl poprosit o šesták. Ju, Zdeňo, to by zas maminka byla řekla: ‚Já ti dám komedaj, zbuhdarma vyhazovat peníze!‘ Heleď, Vojta Brabencovic už taky uhání, a jéje, před ním už běží kluků!“

Za chvíli je doběhl i Kája se Zdeňou. Terinka Pachlovic s Tončou Kvíčalkovic vyplázly za nimi jazýčky: „To jsou hloupí kluci! Komedianti za chvíli přijedou, co bysme jim utíkaly naproti? Zdeňka taky utíká jako kluk. Já bych ani tak neutíkala.“

Kája to neslyšel, ale viděl oba jazýčky. Vytrhl se od ostatních, a než se mohly holky rozběhnout, dal každé žderchu a už zas upaloval dál. Terinka s Toničkou se daly do pláče, až vyšla paní Kvíčalková a řekla: „Holky, vy když nejíte, tak brečíte. Já nevím, Tonka, co z tebe bude. Kam tě ráno postaví, tam by tě večer našel, jenže bys brečela, že máš hlad! Terinka taky. Nevídáno o žderchu! Kdybyste byly co k čemu, tak byste se za Kájou rozběhly a vrátily mu ji.“

Tonča řekla Terině potichu: „Naše maminka se dnes zlobí, protože jí nechtěly dopoledne kynout vdolky. Pojd' k nám, budem si hrát na zahradě s panenkou, než přijdou komedianti!“

Komediantský vůz byl tažen dvěma pěknými koníky. Za vozem ovšem pospíchala nezbytná koza a tři psi. První vůz byl bez okýnek, uzavřený, ale za ním z dálky se vynořil ještě jeden, s malými okýnkami, žlutě natřený, a kolem něho pobíhaly děti. První vůz se zastavil, jak kluci doběhli. Ten, který prve řídil koně, slezl, zapálil si cigaretu a zeptal se dětí: „Jestlipak, dětičky, je v Lážově velký rynek?“

Některý z kluků ledabyly řekl: „Pochválen Pán,“ některý ani to ne. Na tuhle otázku poškrabal se Vojta Brabencovic za uchem a řekl: „My neříkáme rynek, my máme náměstí.“

Vtom už tu stál Kája: „Pěkně vítám, pane komediant, to jsou k nám hosti! Posad'te se u nás, ať nám nevynesete spaní! A náměstí máme, prosím, tuze velké. Jestlipak máte taky malého Karlíčka?“

„My máme těch malých, chlapče, a každému říkáme jinak. Tamhle běží za druhým vozem. To uvidíte večer věci! Tuhle náruční se jmenuje Gíza, pane, ten umí kumštů! A podsední, to je zase Šturm. Vidíte, jak stříhají ušima, sotva je pojmenuju?“

„A co to vezete v tomhle voze, pane komediant?“ ptal se Kája.

„Tam jsou opičky. Však mají nahoře zamřížovaná okénka a tuhle v tom oddělení je medvěd Můci. Platí se šesták anebo můžete přinést otýpku sena nebo šňupku ovsa nebo krapet mlíka nebo otýpku slámy nebo trochu zadiny pro slepice. Máme jich pět. No vida, už taky dojeli,“ obrátil se na druhý vůz. „Tak vje!“ A vůz se hnul, obklopen lážovskými kluky. Ti, kteří pásli husy nebo kozy u Lážova, rozběhli se teď s nimi. Kája hned povídal: „To bude dnes vejprasků!“ A s náramným zájmem si prohlížel tři malé psy. „Náš Péťa by je sněd’ po večeri jako nic,“ zněl konečný jeho úsudek.

Vozy dojely na náměstí a ten muž, který prve s dětmi mluvil, dal si ukázat, kde je obecní úřad. Za chvíli už vozy stály pod kostelem, a v druhé chvíli už řekl: „Rekvizity!“

Kája si myslel, že to budou asi ty opice. Proto raději ustoupil zpátky a řekl Zdeně: „Kdyby některá vyskočila, mohla by nás poškrabat.“

Ale vytahovali jen tyče, kolíky, prkna, a šerilo se už, když měli aspoň to nejhlavnější postaveno. Řekli dětem: „První představení bude zítra v šest hodin,“ a rozešli se.

Kluci ještě chvíli čekali, ale pak se rozběhli i oni. Kája hodně zčerstva, div mu Zdeňa stačila. Za kamením chytli učení a do lesovny. Paní lesní se chtěla zlobit, kde že běhali, ale jak slyšela, že jsou v Lážově komedianti, hned řekla: „No, to je něco jiného. Jak je tam komedaj, Kája se Zdeňou tam musejí být první. To oni zítra budou hrát. Musím jim něco poslat po Týně, jsou to chudáci. Inu, každý si vydělává, jak může. Nemůže každý stát u ‚ponku‘ nebo sedět u verpánku. Někteří lidé mají neklidnou krev, ani u řemesla nevydrží. Však mají krušné živobyty.“ Dávala dětem svačinu a hned po ní večeri.

Maminka hajná, když se Kája blížil k domovu, si zpívala. Kája ani honem nepoznal, kterou, jakou měl radost, že maminka zpívá. „Má zlatá maminko, to jsem vás už dlouho neviděl!“

„A to jistě máš něco za lubem, když jdeš s takovou,“ smála se maminka, přitiskla ho k sobě a pohladila po hlavě. „Tak copak bys rád?“ dívala se mu do očí. „Ztratil jsi káču nebo roztrhl bundičku?“

Kájovi bylo tuze hezky u maminky. Skoro si myslel, když ho maminka tak hezky hladí, že je to ještě lepší, než bude zejtra komedie, a řekl hlasitě: „Ani káča, maminko, ani bundička, ale v Lážově jsou komedianti. Byli jsme jim naproti.“

„A, komedaj! No, to je něco pro vás. Ale ne jako tenkrát, víš? Šesták ti dám, však beztoho vzácná paní pošle s vámi Týnu.“

A Kája usínal toho dne s přesvědčením, že na celém světě ani jeden kluk nemá tak hodnou maminku jako on.

Druhého dne byl ve školních lavicích náramný neklid. Pan učitel pořád musil napomínat, Vojta Brabencovic už dostal trest, Tonča Kvíčalkovic stála před lavicemi, Ferdu Kuklíkovic vystrčil dokonce před dveře, Venca Novotných klečel na stupínku, až řekl pan učitel: „Jestli nebude ticho, zakážu vám jít na komedii a dost!“ A bylo vskutku „dost“. Teď už žádný ani ‚nepíp‘. V 11 hodin, jak pan učitel děti vyvedl před školu a řekl: „S Pánem Bohem!“, rozlítli se kluci úprkem pod kostel. Jak se před nimi objevil veliký plátěný stan, zarazili řeč a zastavili nohy. Vojta Brabencovic, dávno přece uznaná autorita v takovýchto věcech, řekl rozhodně; „Kluci, tohle není komedie. Z komedie se může utéci, když jdou vybírat, ale z tohodle ne.“ A zas už běželi dál.

Kája byl u stanu nejdřív. Hned se zeptal vytáhlého děvčete. „Prosím vás, je tohle komedie, nebo ne?“

Starší paní, která vyšla z vozu, řekla: „To je cirkus, chlapečku, jen večer přijď!“

Kluci stojící hned za Kájou si opakovali. „Vida, tak cirkus.“

A Kája dodal: „Tak to vůbec není komedie?“

„Je, chlapečku, je, ale větší. Víš, když máme medvěda a opice a cvičené koně, tak to už je jako cirkus.“

„A prosím vás, paní cirkusová, neplaší se ten medvěd?“

„Ten se neplaší, ale kdo bude chtít, může s ním zápasit.“

Vojta Brabencovic řekl: „To já bych s ním bojoval jako nic.“

A Kája se zeptal: „Viděl jsi už někdy živého medvěda?“

„No, neviděl, ale jak to může být velké? Asi jako řeznický pes.“

„Jako pár řeznických psů, chlapče, ba skoro jako kráva,“ řekla paní, která se ještě smála od chvíle, kdy jí řekl Kája „paní cirkusová“.

„Povídal pan cirkus včera, že bysme taky mohli přinést něco jiného než šesták, ale naše maminka mi dá šesták jako nic. A z lesovny vám něco pošlou. Povídala vzácná paní, že někdo už má takovou krev, ne aby seděl u verpánku nebo stál u ponku,“ vykládal Kája.

„Kluci, medvěd bručí,“ upozorňoval Vojta a paní přerokla: „A to on umí dobře. Můci chodí po zadních nohách, a jak umí tancovat! A což opičky! Jen jim přineste oříšky nebo jablíčka nebo něco takového, to budete koukat, jak se budou živit! A což Gíza a Šturm! Na nich taky bude jezdit naše Elča i vstoje a přeskakovat kruhem! A hady máme ohromné!“

Doposud poslouchal Kája s utajeným dechem jako ostatní. Ale jak slyšel, že taky mají hady, pohasla mu v duši všechna světýlka radosti. „To bude zas ňáká ‚krajka‘ jako tenkrát ve škole. A to nic není.“ Bylo mu do pláče. Kluci obstoupili vůz, odkud bylo slyšet bručení medvěda, a Kája potlačiv hnutí, začal vyjednávat: „Paní cirkusová, jestlipak byste potřebovali mléko? Máme tuze dobré. Možná, že naše maminka dnes peče rozpíčky, ty jsou taky tuze dobré. A trávy u nás roste, jéje! Já bysem vám ji přinesl, jenže, prosím vás, vzácná paní cirkusová, mohla byste mi říci, kdy asi budete ukazovat ty hady? Nejlepší by to bylo až na konci. My máme daleko, takže bysme třeba šli dřív domů, před těmi hady.“

Paní se asi zaměstnávala v duchu víc vyhlídkou na mléko a snad i na ty rozpíčky a trávu, protože řekla: „A to já bych ti, chlapečku, dala s sebou bandasku na to mlíčko. To bych byla moc ráda. Řekni doma, aby přišli všichni. Jo, a hadi, ti jsou až na konec, až po programu, protože ti nic neumějí, jen si je muž otočí kolem těla.“

„Tak to je dobře, že až na konec, paní cirkusová, ale ať si s nimi žádný moc nehraje! Pane, zmij je jako nic proti takové ‚krajce‘, a je po člověku hnedle, jak uštkne.“

Paní už mu nesla tak trochu větší bandasku, pohladila ho po bradičce a řekla: „Tak pozdravuj maminku, a jen ať přijdou!“ Kája pěkně pozdravil, podíval se na bandasku, hned ji odhadl a povídal si v duchu: „Ta je, pane, na tři litry jako nic. To bude naše maminka koukat!“ A šel pro Zdeňu, kterou si už v deset hodin zavolala do kuchyně paní řídící.

Po dlouhém pozdravu zakýval na Zdeňu: „Pojď honem! Já jsem se zdržel s paní cirkusovou.“

Kája neměl moc odvahy s bandaskou jít domů. Včera mu maminka slíbila šesták a on tak napolo slíbil mlíčko. Ale maminku potkali hned u průseku a ta se jen na bandasku podívala a řekla: „A, Kája něco slíbil těm od komedaje.“

„Ba ne, maminko, to není komedaj, to je cirkus.“

A maminka se smála, když řekl, že mají všichni večer přijít do cirkusu. „Já už se, chlapče, celá třesu, abych tam byla! Vzácná paní jim pošle odpoledne kousek živobytí a Týna s vámi večer půjde. Tobě dám šesták i mléko. Však za něj bude ‚Zaplat’ Pán Bůh!‘“

2. Děti v cirkus

Děti rychle poobědvaly, mléko Kája nesl, a zas pospíchaly do Lážova. Paní moc děkovala, když jí ještě Kája podal v balíčku pár pěkných vdolků, a hned běžely do školy. A sotva ze školy přiběhly, už se chystaly, že aby to nezmeškaly. Týna v lesovně se jim vysmála, že ještě musí vymandlovat vrchovatý košík prádla, uklidit drůbež, a vůbec že je ještě hromada času. Maminka hajných už se musila podívat na skříň po proutku a říct, že snad dnes dostane i Zdenička, protože chvíli nedají pokoje. Od půl páté držela Zdeňu v ruce svetr, který si musila vzít, že bude večer zima, a pořád pobízela Týnu: „My ještě přijdeme pozdě, Týno! Maminko, ať už Týna jde!“

Když je Týna zahnalá, šli do hajnovny. Maminka hajná už řekla, že mají času dost za hodinu, aby ještě šli popást Lízu, ale Kája řekl, že Líza je tak najedená, že už vůbec nic nechce.

Ale přece se dočkali. Týna si vzala čistou blůzu, nedělní sukni a hezkou zástěrku. Přes ruku kabát, do balíčku něco k zakousnutí a vyšli. U cirku byli mimo lážovské kluky první. Jak ta paní poznala Týnu, hned řekla: „Pěkně vítám, slečno, a že taky nepřišli páni? Aby jim Pán Bůh nadělil stokrát víc za ty věci, co nám poslali. Tak pojd'te, slečno, na první místo!“

Ale Týna zaplatila vstupné za sebe i Zdeňu a Káju, jehož šesták z natažené ruky jeho dala do jeho kapsičky, a vida, za chvíli trousili se ostatní. Nebylo půl šesté, když byla sedadla zaplněna, a Kája se obrátil k Týně: „Sedíme moc na kraji, jestli se přece jen ten medvěd splaší anebo opice na nás skočí, Týno, pojd'me tamhle dozadu mezi kluky.“

Ale Týna řekla: „Ani nápad! Já jsem ráda, že sedím.“

„To jen si nemyslete, Týno, že to bude jen tak! Medvěd začne bručet...“

„Ať bručí!“ řekla Týna ledabyle. „Však má vytrhané zuby.“

Kája si myslil: „Ju, vytrhané! Té ‚krajce‘ snad by se ještě daly vytrhnout, a to asi je pravda, protože to řekla maminka, ale medvědu? Ju, medvědu by zrovna někdo trhal zuby!“

Začala hrát hudba. Kája se zaposlouchal, a už vyjel do manéže kůň. Jen se leskl tmavou hnědí, a na něm seděla – řekl hned Kája – holka! „Týno, ta spadne jako nic. Kdepak holka na koni!“ Děvče asi 16leté sedělo lehce na koni. Ale jen chvíličku sedělo.

Týna řekla Kájovi: „Podívej se, jak sebou šije!“ A děvče najednou na koni stálo. Kůň klusal rychlým tempem kolem dokola, děvče stálo tu na levé, tu na pravé noze. Najednou se smyklo až k šiji koně, dalo před sebe lehký dřevěný velký kruh, naplněný hedvábným papírem, proskočilo jím, papír se protrhl a děvče zachytilo se zrovna jen tak zadku koně. Kájovy oči byly plny strachu, že spadne, teď že jistě spadne, ale kdepak! Kdosi začal tleskat, děvče seskočilo, zrovna jen se zamihly lehké barevné cetky, jimiž pošity byly jeho tenké šatky, uklánělo se a řeklo koni: „Poděkuj se!“ Kůň klekl na přední nohy a sklonil hlavu.

To se Kájovi nesmírně líbilo a řekl Týně: „Tak bych až plakal radostí, jak se jim to povedlo. Je to přece jen holka, a co dokáže!“

Potom přišli šaškové a děti se tuze nasmály, a potom na hrazdě docela malí kluci zrovna divy dělali a zas kolik opiček vyběhlo, skákaly obručí, louskaly oříšky, podrbávaly se v hlavě, houpaly se na prkně položeném na špalku. Všecko to bylo tuze krásné. A potom přišel zase jiný kůň, celý bílý, také se leskl, a šel s ním pán v kabátě s lesklými knoflíky a zeptal se: „Kolik je ti let, Fricku?“ A kůň zahrábl do země šestkrát. „A kolik hodin cesty je z Lážova do Nové Vsi?“ Kůň zahrábl jednou. „Dobře, Fricku! A co říkáš, mám tě zastřelit, nebo ne?“ Kůň zavrtěl hlavou, až se mu hřívá roztřásla. „Že ne? Ale já tě chci zastřelit. Smím?“ Kůň kývl hlavou. Ten pán vytáhl revolver a řekl: „Rozluč se se světem!“ Kůň zdlouha zařehal a zafrkal.

Kája popotáhl nosíčkem a po tvářích mu sjely horké slzy. „Fricku, nastav hezky čelo, ať se střelím!“ zavolal pán. Kůň zdvihl hlavu a stál bez hnutí. Pán namířil.

„Pane cirkus, prosím vás, nezastřelte ho!“ zavolal Kája.

Ale už třeskla rána a kůň se zhroutil. Škubl párkrát nohou, tu přední, tu zadní a ležel zrovna jako mrtvý.

Ten pán odhodil revolver, sedl si na bobek ke koni a začal naříkat: „Můj zlatý Fricku, vždyť já jsem tě nechtěl zastřelit!“

A Kája plakal, plakal usedavě, a Zdeňa měla hlavičku v Týnině klíně. „Týno, pojd'te domů!“ naříkala v pláči. Ale vtom Fricek se postavil na všechny čtyři nohy, hezkou hlavu sklonil, zlehka ťukl do toho pána, který se hned převalil do písku, zařehal a poklusem rozběhl se kolem dokola. Kája vykřikl: „Dobře vám tak, že jste se svalil, proč jste ho chtěl zastřelit!“ Ale ten pán už vstával, uškíbal se, oprašoval si kolena i kabát, zahrozil na Fricka, rozběhl se za ním, vyskočil, ale chyť se jen jeho zadku, sjel a spadl dolů. Fricek obíhal v kruhu, a jak se zas k němu přiblížil, přeskočil ho. Ten pán zase vstal a rozběhl se za ním. Tentokrát vyskočil dobře, jenže se hned otočil a seděl zády k jeho hlavě. Najednou se postavil na jeho hřbetě na ruce, a v tu chvíli smykl ohebným tělem a přímo visel po jedné

straně koně, až zase Kájovi bylo k pláči. Ale než se kdo nadál, chytl Fricka oběma rukama kolem krku, ale ten vyhazoval tak dlouho zadníma nohama, až ten pán jak široký, tak dlouhý se rozložil na písek. Teď už si Kája všiml, že kůň vždycky, jak ten pán měl spadnout, se hodně sehnul v běhu, takže on si neublížil, když na písek zlehka sjel. Teď teprve jak náleží se mu všechno líbilo.

Ale i tomuto číslu byl konec. Kůň vyběhl východem pro účinkující a ten pán řekl: „Dovolíme si představití váženému obecenstvu medvěda Můci. Bude tancovat a leccos provozovat, a kdo bude chtít, může s ním zápasit. Školní děti jsou ze zápasu vyloučeny.“

Teď se Kája polekal. Ne, s tím Můcou nechce nic mít.

„Týno, abysme šli! Už bude hromada hodin!“

„Copak tě napadá, Kájo? Na ty zápasy tu musíme počkat.“ Kája začal vyjednávat potichu se Zdeňou: „Heleď, už se venku setmělo, Týna nechce jít domů. Já ani moc o toho Můcu nestojím, beztoho někoho roztrhá.“

Týna byla zabrána v živý rozhovor s Andou od lékárníků a ani nepozorovala, že Kája se Zdeňou se scvrkli pod prkno a proběhli s různými překážkami k východu. V tu chvíli vyšel medvěd Můca. Bručel, ba zle bručel.

Zdeňa pěkně se držela Kájovy ruky. Oba se lekli: „Pane, to je kus,“ řekl Kája tiše. „Týna sedí tak na ráně, no, jestli ji roztrhá, ta si vzpomene, že jsem jí říkal, abysme šli domů.“ A děti vyklouzly ze stanu. Chvíli se zastavily. Nemohly honem se vzpamatovat, jak ze světla do tmy přišly, kde jsou. Za chvíli prosvětlnila se jim cesta nahoru z náměstí.

„Bylo to náramně krásné,“ řekl Kája, „A ten Můca a ti hadi, víš, Zdeňo, nemusíme mít od všeho, jako povídal tuhle pan Štulc. Byl jsem tam před polednem paní řídící pro mák a paní Štulcová volala: ‚Potom hned přijď, máme šklubánky,‘ a pan Štulc se smál: ‚Tak dobré chutnání, maminko!‘ a řekl: ‚Já nemusím mít od všeho!‘ A přece šklubánky a Můca a hadi, to je rozdíl! Šklubánky jsou moc dobré s máslem, vid’? A nejhezčí byl ten Fricek a ten pán, co práskal bičem.“

Panečku, škoda, že nemám koně! Hned bych ho tomu učil. Možná, že by se tomu naučila Lyska, vid'?"

„Hm, Lyska! Prosím tě, už jsi někdy slyšel, aby kravička něco chytrého dělala na komedii?"

„A Líza by se taky něčemu mohla naučit. Třeba aspoň běhat v kruhu. Já bych taky práskal bičem jako ten pán a ty bys mohla dělat tu holku. Udržela by ses na ní vstoje?"

„Jako nic. Já řeknu naší mamince a třeba mne tomu taky dá naučit. Co vybrali šestáků a korun!"

„Ale to bys směla jen večer! Ve dne budeš musit vyžínat trávu a vařit. Já bych práskal tím bičem.“

„Ty bys musil stavět cirkus!"

„A to by mohl třeba náš tatínek a maminka by směla každý den do cirkusu zadarmo. Ta by byla ráda!"

„Naše maminka teprv, když bych jezdila na koni, a tak by taky mohla pomoci stavět," podotkla Zdeňa.

„To by bylo lepší než se učit panem Štulcem. Za tolik korun a šestáků, to by bylo rozinek! Naše maminka by mohla vybírat," chtěl Kája zaměstnat v cirku celou rodinu.

„To by mohla naše maminka," opravila ho Zdeňa, „protože má černou hedvábnou zástěrku a tvoje maminka ne.“

„Ju, ne! To bys koukala, jakou má naše maminka! S fialkami! Vyšívanou! Heleď, už jsme u průseku a Týna nejde. Moc světlo není. Jen aby ji ten Můca neroztrhal, když tam sedí tak na ráně," staral se Kája. Za chvíli byly děti v lesovně.

„Kde je Týna?" hned se sháněli lesních.

„Ona, prosím, čeká na ty zápasy a na hady. Možná, že ji tam Můca roztrhá. Ta bude koukat, až bude na cucky, vzácný pane!"

„Mně se zdá, chlapče, že jste se toho medvěda báli," smál se pan lesní a paní lesní honem nesla dětem večeri. „Tohle je starý brach s vytrhanými zuby a bez drápů, ale což kdyby takhle v průseku na vás jednou vyšel medvěd zubatý a drápatý?"

„Ju, vzácný pane, ani tady nejsou. A těch korun co vybrali! A šestáků! Já bych se hned učil panem cirkusem!"

„Já zase tou holkou na koni, tatínku,“ načíkala druhý talíř pražené polévky s noky Zdeňa.

„Táák,“ podivil se pan lesní, „tak vy byste courali světem, a co by si počali vaši staří rodiče?“

Kája už byl u knedlíků s vajíčkem. „Ju, vzácný pane, my bysme vás tu ani nenechali! Náš tatínek by stavěl cirkus, povídala Zdeňa, že by vzácný pán taky pomohl. Naše maminka by vybírala, a vzácná paní - vzácná paní -,“ (honem nevěděl, kam s ní) - „vzácná paní by mohla u ní stát a zpívat.“

„A to jsem rád, Kájó,“ rozesmál se hlučně pan lesní. „Pořád jsem nevěděl, kam na stará kolena, a vy byste se o nás postarali. Už budu lepší spát. Po starosti! Vidíš, maminko, jak se ti hodí, že umíš zpívat.“

„Vida,“ myslil si Kája, „ani se žádný nezlobí.“ A nahlas prohodil: „To bysme třeba už nemusili do školy. Než si něco nacvičíme -“

„A než se naučíme stavět cirkus!“ přerékl pan lesní.

„Abysme se pomalu chystali,“ dodal Kája. „A vzácná paní se pořád směje.“

„A copak by dělala naše Týna?“ plna smíchu ptala se paní lesní.

„Týna, vida, na tu jsme zapomněli. Ta by třeba mohla chodit za koňmi jako dnes ten pán s lopatičkou a košíkem, to jako kdyby něco utrousili - a třeba už je teď na cucky.“

Pan lesní si honem sedl a paní lesní se zase moc smála a řekla:

„To by se vám Týna poděkovala!“

V tu chvíli Týna zrovna vběhla plná strachu, jsou-li děti doma, a začala vykládat, jak mladý Šiška zápasil s medvědem a přemohl ho, a potom tam byli hadi, a jak se lekla, když bylo po všem a děti pryč.

Kája se náramně divil: „Jéje, Týno, Můca vás neroztrhal?“

Pan lesní hlásil Týně: „Ani na vdavky nesmejšlej, Týno! Kája se bude učit na pana cirkusa, já s hajným budu stavět boudu, naše maminka bude zpívat, teta hajných vybírat, a ty, Týno, ty budeš chodit v kole za koňmi s lopatičkou a košíkem, víš, kdyby něco utrousili, abys to sebrala,“ rozesmál se zrovna naplno pan lesní

a Týna se chtěla rozběhnout na Káju. Ale ten už za dveřmi odříkával zčerstva: „Dobrou noc a zas brzo přijďte,“ a uháněl domů. Myslíl si po cestě: „Ještě ráda! To bude šestáků a korunek! – Maminko, maminko, to vám byla krása!“ volal už doma. „A to už jsem vás dlouho neviděl! A ten Fricek, panečku, ten to uměl! A což ten pán, co jen práskal bičem!“

„Kájo, čekám už hodinu. Ale ty ne, abys nejdřív běžel domů. To musí dřív vyjítat lesovnu. Mám tu vdolky, máš ještě místo?“ „Místo? A jéje, maminko, ty sním jako nic. No, a když mám tak lesovnu na cestě, snad by se vzácná paní zlobila, kdybych tam ani nezašel. Ale nejradši mám vás, maminko! Počkejte, až budete vybírat, musíte si vzít tu zástěrku s fialkama. Vzácná paní bude zpívat! Povídal vzácný pán, abysme se pomalu chystali,“ pochutnával si Kája na vdolkách.

„A kampak, chlapče, se máme chystat?“

„No, maminko, na ten cirkus! A kolik let je naší Lysce?“

„Co tě zas napadá? No, počkej – dva, tři, no pět let,“ odpovídala maminka.

„Jéje, to skoro jako Frickovi. Tomu je šest. A to je vůbec náhoda. Jéje, maminko, to bych spal!“

„Tak se pomodli a na kutě!“

Teprv teď vyšel měsíc a rozesmál se bolavou září nad samotami. Kája už tiše oddychoval, maminka hajná seděla u jeho postýlky. Její ruce byly sepjaté, její rty šeptaly modlitbu. Její duše tu od toho nejmladšího zalétala přes hory a doly za Vendou a Cilkou, vracela se do úzkých cestiček, teď bíle světlem měsíce zalitých, jimiž jistě teď procházel věrný hlídač části brdských lesů – hajný Mařík.

„Nemá ten chlapec ani stínu podoby, ani stínu povahy po těch dospělých,“ říkala si tiše. „Chlapec jako dobrá hodina. Neselže, nezarmoutí, ale jaksi jinak vyrůstá než Cilka a Venda. Pořád se zdá, že mu nebude stačit to, co jsme těm dvěma dali, pořád se zdá, že se mu bude chtít rozletět dál a výš. Jak Pán Bůh dá. Proti jeho

příkazům nic nelze namítat. Kájova cesta životem od Boha jistě už je vyměřena.“

Měsíček srpeček zavolal do větví teď černých borovic: „Kája se chce učit panem cirkusem. Ale povídal bratr Sluníčko, jinak, docela jinak že je v Boží radě souzeno.“

A černavé borovice se rozkývaly: „Ať souzeno v Boží radě jakkoli, na brdské lesy on nikdy nezapomene.“

A psi z lesovny, kteří prve slyšeli, co Kája vykládal, pověděli Pěťovi z hajnovny: „Kája chce dělat cirkus. Budeš vidět, Pěťo, že bude učit Lysku a Lízu. Povíдалy to modřiny od průseku, že to od něho slyšely.“

„Jen když nebude učit nás,“ zaštěkal Pěťa a s čenichem k zemi skloněným ostražitě běhal dvorkem.

3. Kája cvičí Lysku a Lízu

Hned po ránu, jak se Kája vzbudil, vzpomněl si, že musí zkusit cvičit Lysku a Lízu.

„To je náhoda, že je dnes čtvrtek,“ povídal mamince. „U druhého průseku je vám, maminko, taková krásná tráva na tom cípu, víte? Povídal tatínek, že ji musím dát vypást Lysce.“

„Že ty se tak do toho pasení ženeš, Kájo! Ubohá Lyska, ta má strážce! Kdyby neměla hlavu k noze na řetěz, a nevěděla už sama dobře, kde se může pást, ty bys jí toho moc nepověděl.“

„To je tou školou, maminko! Kdyby byl pořád čtvrtek, to byste koukala, že bych pořád pásł. Dneska byste mohli jít s ní třeba hned.“

Mamince byla trochu podezřelou Kájova ochota, ale pomyslıla si potom: „To on chce nahradit, co zmeškal.“ A nahlas řekla: „To můžete! Já bych s ní beztoho musila jít až k ohradě, tam už ji mohu nechat. To jsem ráda. Mám tu košík prádla k žehlení, opozdila jsem se ten týden.“

Kája sebral do kapes od včerejška zbylé vdolky a šel si pro Lysku. Copak kamarádi spolu byli dobří! Lyska hned poznala, když jí

přidával do žlabu. Vybral z kupy trávy tu nejlepší, kůrčičky jí nosil, dbal, aby dostala včas nápoj, otrub přidal. Hned se po něm ohlížela, když na prahu zavolal: „Lysko!“ Zrovna jako teď. Hned zafrkala a hlavu zdvihla. Maminka sice řekla: „Dej jí řetěz k noze!“, ale to se Kájovi nehodilo do rozpočtu. Kdepak by mohl s ní cvičit! Odvázal ji, podal jí hrst kůrčiček, Lyska mu zširoka olízla ruku a šla poslušně za ním. A když se zastavil Kája u lesovny, zastavila se taky.

Týna vykoukla přes plot: „Propánakrále, Kája jde pást. A tak brzo. Co to? Vzácná paní, honem! Teta!“ volala do dvora na šafářku, „Pojďte honem, Kája jde pást!“

A Kája po dlouhém pozdravu dal ruce do kapsiček. „Zdeň už by taky mohla jít, Týno!“

Pan lesní si otevřel okno: „A, Kája! To je brzo! A s Lyskou! To jsou věci! Já myslil, že budeme dnes vybírat prkna na ten cirkus. To měl tatínek radost, když jsi mu řekl, že se o něho postaráš, co?“

„Ju, vzácný pane, tatínek to ani neví. Je to dost, Zdeňo – Pán Bůh dej dobrýtro – že konečně jdeš. Máš s sebou něco jíst?“

„To je to hlavní,“ smál se pan lesní, „budou pást čtvrt hodiny od lesovny, maminko, honem něco nachystej!“ A Týna už pospíchala s balíčkem.

„Lyska, pojd’!“ řekl Kája a Lyska poslušně jako pes šla za dětmi. „Půjdeme hned až k ohradě. Tam je místa! Tadyhle by nás hned někdo viděl.“

Zdeňa poskakovala: „Budeme cvičit Lysku?“

„Hm,“ přisvědčil Kája.

U ohrady bylo tuze pěkné místo. Lyska se začala pást, tuze jí chutnalo.

A Kája začal nahlas uvažovat: „Nejdřív začneme s tím počítáním. Heleď, Lysko, tobě bude hnedle šest let. Když se tě zeptám, kolik je ti let, hrábneš nohou šestkrát za sebou, rozumíš?“

Lyska ani hlavy nezdvihla. Křupala sladkou pící.

„To se musíš na mě dívat, když ti něco povídám! Naše maminka říká, to že není slušné jinam se dívat, když nám někdo něco povídá. Heleď, Lysko!“ poškraboval ji mezi rohy, až zvedla hlavu. Podívala

se naň velkýma hnědýma očima, jako by chtěla říci: „Proč mne nenecháš pást?“ A v tu chvíli se zase sehnula k trávě. Kája se sklonil a chtěl jí ukázat, jak má zdvihnout nohu a zahrábnout, ale kdepak, ani jí nehnul. „Zdeňo, pojď mi pomoci!“ Teď tahali oba dva, ale Lyska zas nic. Jen když chtěla udělat krok, Kája vykřikl: „Už se učí!“ Ale v tu chvíli smekly se Zdeně ruce a ona se převalila přes Káju, a už byli u pařezu. Kája si ohmatával koleno, Zdeňa loket. „Takhle to nepůjde. Zkusíme to jinač. Já jí budu křičet do ucha.“ A hned začal: „Lysko!“

Lyska zdvihla hlavu, zase tak dobrácky se na děti podívala a pásla se dál.

„Což kdybys jí strčil do ucha brundibára?“ napadla Zdeňu divoká myšlenka.

„Ju, brundibára! To se ani nesmí. To bys koukala, jak by zdvihla ocas a uháněla! Jednou to udělal Vojta Brabencovic. To bys koukala, jak mu jeho tatínek nasekal! Ale třeba bych ji moh' trošku pošimrat větvičkou u ucha.“

Hned si takovou delší zvedl. Copak, pokud šimral jen u ucha, Lyska jen uchem stríhala. Ale když už jí to trvalo dlouho, trhla prudce hlavou, až se Kája lekl. Ale začal zas u druhého. Lyska se přestávala pást, jako by čekala, jak to asi dopadne, když Zdeňa radila:

„To musíš dál! Jen dál!“

Kája snad ani ne úmyslně strčil jehličnatou větvičku hodně dál. V tu chvíli Lyska zdvihla ocas, poposkočila a uháněla cestou necestou, jen pod jejími rychlými poskoky suché proutky praskaly. Děti se za ní ulekaně zadívaly a Zdeňa podotkla tklivě: „Vidíš, jak uhání i bez brundibára!“

„Jestli se rozběhne na kultury, no, počkej, ty doma dostaneš!“ prohodil Kája.

„Já? Proč bysem dostala já? Ty dostaneš! Kdo pořád chtěl, aby se naučila počítat?“ zlobila se Zdeňa.

„A kdo mne pořád ponoukal: Jen dál, jen dál? Ty! Měli jsme to dřív zkusit s Lízou. Ta je menší a takhle by třeba nefrnčela. Víš co? Já

bych třeba pro ni došel. Jen aby Lyska trefila domů,“ staral se Kája, a šli pro Lízu.

Lyska mezitím přeběhla kus lesní cesty, potom zmírnila běh, zlákala ji čerstvá šťavnatá travička, a za chvíli nerušené pokračovala v překažené snídani.

Děti se zastavily v lesovně. „Týno,“ vyjednával Kája na chodbě potichu, „neběžela tady Lyska?“

Týna se dala do smíchu a volala do kuchyně: „Vzácná paní, děti ztratily Lysku!“

„A safra, safra,“ rozesmál se pan lesní mezi dveřmi. „Jakpak se vám jen mohla ztratit? Měly jste ji snad v uzlíčku nebo v kapse, možná, že máte děravou, že Lyska vypadla jako nic, Kájó, co?“

Hajných Lyska, to je přece kus! Kdyby to byla žízala nebo mšice, ale Lyska? A to bude mít maminka náramnou radost, jak krásně pasete! Libovala si ráno, jak jí to naskočí, když pasete. A zatím Lyska kdoví kde. No, jestli přejde hranice a uvidí ji tam starý Kocman, tomu je to jedno, veverka, kráva, jelen, práskne po ní a bude po legraci.“

Kája poslouchal, ale jen tak na půl ucha, protože pozornost musil soustřeďovat na ty dva krajíce chleba, máslem mazané a medem kapané, které jim právě teď paní lesní s úsměvem podávala.

„Jéje, vzácná paní, takovou škodu si děláte!“

„E, mlč, štěbetale,“ smála se paní lesní, „zoubky se ti usmívají, ale štěbetat musíš pořád. Škodu si dělám! No, škodnou' v naší kuchyni vlastně jsi opravdu ty a Zdeňa. Ale je vám přáno, jen jezte.“

„Mně se zdá, že tu byl šlejfir¹,“ podotkl Kája, když byl v polovici krajíce a dvakrát už zvědavě pozdvihl zbytek k očím.

„Pročpak?“

„Že má asi vzácná paní hodně ostrý nůž, když dovedla krájet takové rovné, tenké krajíce. Ani to nemá hlubší patku, a zoubky pořád do sebe cvakají,“ dojídal Kája.

¹ Brusič nožů (obvykle podomní). *Pozn. red.*

„Maminko, jemný pokyn,“ smál se pan lesní. „Honem jim zakroj a namaž znovu! Kampak jste dali to jídlo, co jste dostali nedávno s sebou?“

„Ju, vzácný pán řekne ‚nedávno‘, to už bylo kdy! To jsme snědli ještě dřív, než se Lyska splašila.“

Pan lesní zdlouha hvízdil: „Tak se splašila? No, vida! A vy jste ji ponechali osudu a šli domů! Tááák!“

„My jsme jí, prosím, nic nepovídali o sudu a vůbec domů nejdeme jako ‚napořád‘, to my jen pro Lízu. Pojd‘, Zdeňo!“

„Vzácný pane,“ volala Týna, „mně se zdá, že tamhle se pase Lyska. To abych pro ni došla, ne?“

„Jen už leť, ať neudělá škody!“

Maminka hajných oháněla se žehličkou a náramně se podivila, že už tu děti jsou.

„My jdeme jen pro Lízu, maminko!“

„A pročpak jsi ji nevzal hned ráno s sebou? Tož hezky paste! Máme k obědu svítek s povidlovou omáčkou.“

„Vid‘, Zdeňo, ty maminky to umějí hezky povědět, aby měl člověk radost a zapomněl na splašenou Lysku! Svítek s povidlovou, ten já taky tuze rád. Náš tatínek říká: ‚To je dobrota! Jenže po tom stojí zuby.‘ Mně stojí vždycky zuby a nikdy neleží. Lízo, necháš toho!“ napomínal. „Inu, mlsná koza! Tu, panečku, musím vést. Ta není jako Lyska. Copak Lyska, ta je moudrá, jenže se neměla splášit. Líza, ta jen po vejšinách! Půjdem s ní k průseku. Ty ji budeš držet, já učit. Ta bude zdvíhat nohu a hrabat jako nic. Heleď, pořád by se stavěla na zadní!“

S Lízou to tak nešlo jako s Lyskou. Ne a ne se dostat z místa. To byla doba, než došli k průseku. Tam na široké cestě neměla Líza mezi vysokými stromy co okusovat, tak „jen tak počumovala,“ řekl Kája, když podával Zdeně provaz. „Pro jistotu ti jej uvážu na ruku. Lízo! A propánakrále, já jsem se zapomněl doma zeptat, kolik je jí let. Jakpak se může učit počítat? Počkej, kolik je jí tak asi let? Radši mň, ať to dřív umí. Asi dva roky, vid‘, Zdeňo?!“

„No, asi,“ rozhodla Zdeňa.

„Lízo, já řeknu , jeden‘a ty hrábneš nohou, řeknu ‚dva‘ a zas hrábneš, rozumíš? Ale až budeme mít cirkus, jen se tě zeptám: ‚Kolik je ti let?‘ A ty musíš hned dvakrát hrábnout.“ Shýbl se k její noze a vyzdvihl.

„Vidíš, to jde jako nic,“ zavolal. „Ale teď musíš, Lízo, zahrábnout!“ Mermomocí jí tiskl nohu k zemi a chtěl nohou hýbat.

Ale Líza nebyla Lyska, to Kája prve dobře pověděl. Vyhodila zadkem, sehnula hlavu a rozběhla se. Zdeňka ovšem musila za ní, protože měla otočený a ovázaný konec provazu na svém zápěstí. Ale Líza nešla cestou. Brala to přes keříky u cesty a Zdeňka křičela. Už se zdálo, že upadne a Líza ji potáhne za sebou, když najednou Líza zapletla se do širokého jalovce a zastavila se. Zdeňka honem povolila smyčku provazu, uvázala ji u stromu a vracela se ke Kájovi. „Ta mi dala! Chtěla mne táhnout tamhle přes ten jalovec, já ji přivázala ke stromu. Pojd‘, půjdem válet sudy!“

Kája se trochu zamyslíl: „Něk to s tím cirkusem nejde a zítra zas musíme do školy. To je škoda!“ A šli válet sudy.

V poledne poobědvaly děti nejdřív v lesovně. Měly praženou polévku s drobením. Protože Týna i paní lesní měly moc jiné práce, nedělaly z mouky, ale guláš s bramborovou kaší. Kája kaši tuze rád, ale o mase řekl hned: „Tohle kdyby měl pan Vinkler nebo Hromádková, to by potom trunčili!“

Paní lesní řekla, že vůbec do guláše nedá nic jiného než kmín, ale Kája přece myslel, že jako na maso vůbec se pije. Potom šly děti do hajnovny na svítek. Lyska už dávno byla ve chlévě, maminka zrovna vyhlížela, jdou-li už, a hned se podivila: „Kdepak jste nechaly Lízu?“

„A jéje, teta, já jsem ji uvázala tamhle u průseku ke stromu. Máte hodně svítku?“

Hajná se jen podívala na Káju tak trochu vyčítavě, že on hned vysvětloval: „To máte tak, maminko! Líza chtěla táhnout Zdeňku přes jalovec, tak ona ji přivázala.“

Maminka se chtěla zlobit, ale nemohla. Jen jim naložila rozkrájený svítek na talíře, polila povidlovou omáčkou a řekla: „No, vy jste pasáci! Lysku přivedla Týna, a pro Lízu abych si došla sama.“

4. Kája půjde ke zpovědi. Přijede pan Pavel

Po krátkém čase dvě události vzrušily Kájovu dušičku. Ve škole řekl pan farář, že už se budou připravovat k svaté zpovědi, a v lesovně vzácný pán řekl, že objedná Zdeně piano, zatím že ji bude učit maminka.

„Snad ještě všechno nezapomněla, když tak krásně hrávala,“ řekl. „A ty, Kájo,“ obrátil se na něho, „budeš se učit taky. S muzikou můžeš projít celým světem.“

Kája jen polkl slinu: „Prosím, vzácný pane, jen jestli se to pro mne hodí. To snad jen pro pány, a já budu nejspíš truhlářem.“

„Hudba se hodí pro každého, chlapče, a čím dřív se začne, tím líp. Umění není řemeslo, a ne každý má k hudbě schopnosti. To se brzy ukáže.“

Pan farář se zpovídáním, vzácný pán s pianem, to leželo v dušičce Kájově jako dva kameny a jeden byl těžší druhého. Zpovídání! To aspoň věděl, jak bývá. Když chodíval tatínek s maminkou ke svaté zpovědi, dlouho se večer modlívali, a když druhý den přišli z kostela, říkal tatínek: „To si člověk uleví, když ty pavučiny z duše vymete, a teď je v ní tak jako u nás před svátky, když maminka všechno uklidí a umyje. Ani se člověku nezdá a tuhle si udělá v duši šmouhu a tuhle druhou, a za chvíli kus sazí se tam přilepí – a když to všechno ve zpovědnici složí do rukou kněze, a ten za chvíli udělá ten osvobozující kříž rozhřešení, jak by člověk omládl!“

Pan farář jim začal povídat, co je hřích. Něco ohavného, škaredého, Bohu protivného; něco, nad čím anděl strážný pláče, něco, čím zohyžďují se lidská srdce.

Snad nikdo z přítomných dětí neměl dušičku tak čistou jako Kája. A přece snad nikdo s takovou úzkostí nesledoval výklad kněze jako Kája.

Vojta Brabencovic řekl: „Když loni byl u zpovědi Franta Márů, opsal si hříchy od Křepela a také opsal: ‚Odhvízdal jsem farské holuby.‘ Ale on je neodhvízdal, to Jenda Křepelů. Pan farář hned prý řekl: ‚Tak tos ty?‘ A on odpověděl: ‚Ba ne, prosím, to Jenda, já si od něho hříchy opsal.‘“

Z toho Kája seznal, proč pan farář tolik jim nařizuje, aby každý zpytoval svědomí a sám psal jen své hříchy a od nikoho je neopisoval.

Pokud Kája neznal slova „hřích“, potud ho hlava nezabolela. Když jim pan farář všecko vysvětlil, řekl doma kajícně: „Maminko, už je zle. Já mám dušičku černou jako uhel. Budem se zpovídat, ale to byste koukala, co toho napíšu!“

Kája zašel se svými myšlenkami sám až k „velké louži“.

„Pane Bože na nebi,“ tak vzdychal, „to aby byl pan farář jen pro mě!“ Vždyť zrovínka včera povídala maminka, když počtvrté byl se Zdeňou v jejich studánce pro vodu: „Přestaňte už s tou vodou! To je zrovna nestřídmost v pití!“ Vida, pan farář také mluvil o nestřídmosti. Bude se musiti z toho vyzpovídat. A jestli pan farář spráskne ruce a řekne: „To ti Pán Bůh neodpustí,“ co si on počne?

A což ta neposlušnost! Když někdy maminka dvakrát musila ho pobídnouti, aby poklidil Lízu, Pane Bože na nebi, to je zlé, to je moc zlé!

Ale i tady našla ho Zdeňa: „Tak piano už je na cestě. Zítřa pro ně pojedou.“

„Pojedou,“ ohrnul rtíky Kája a zapomněl na hříchy. „Tys také jednou řekla, že piano je velké a těžké, moc těžké, to jsi lhala, vid’? Počkej, budeš se z toho zpovídat! Je to muzika! Tak to jde dát do kapsy jako foukací harmoniku nebo pod loket jako ‚tahací‘, nebo do ruky vzít jako housle nebo klarinet.“

„S valníkem pro ně pojedou, abys věděl!“

Teď zůstal Kája ohromen. S valníkem pro muziku! Tamhle strejček Nikodýmovic, jak říká tatínek, tvrdí muziku basou a nosí ji na rameni jako nic. A pro piano s valníkem! Třeba to přinese strejček poselákovíc v tašce.

Zdeňa ani muk, ale jak vyšli ze školy, řekla: „Tak, a tuhle si sednu na vršíček a budu čekat, až pojedou s pianem. Skládat je bude šest mužských.“ Dodala důrazně: „Šest!“

Kája nevěděl, co si myslit. Přece aby takhle lhala, to není možné. Také není možné, aby to byla taková tíha.

Děti seděly na vršíčku beze slova. Když se na bílé silnici od dalekého „Štítku“ ukázal vůz, zadívaly se obě děti napjatě. Současně vykřikly: „Jsou tu!“ A úprkem se rozběhly k silnici. Prach se za nimi zdvíhal, Zdeňa ztratila mašli z vlasů, jen jednou se na sebe podívaly, jedna myšlenka prolétla jejich myslí. Rázem seděly na hromádce štěrku, zčerstva se zuly a se střevíčky v ruce běžely dále.

Teď už dobře poznaly pana lesního, hajného, šafáře a tři drvoštěpy z lesa. Ještě jeden mladý pán tam byl. Zdeňa hned řekla: „To je asi pan adjunkt. Bude zůstat u nás, přijel s tatínkem.“

Pan lesní se usmál a řekl tomu mladému: „Tady jsou ti naši divoši. Myslím, že jsou oba naši, a Mařík si zase myslí, že jsou oba jejich. Děti, to je můj pomocník, pan adjunkt Junek, no –“

Děti pochopily. Uklonily se současně a řekly: „Pěkně vítáme, dej Pán Bůh zdraví!“

Kája ještě dodal: „Račte, prosím, dál!“

„Pan adjunkt ráčí, Kájo, a my také všichni – dál –, protože na silnici zůstat nemůžeme. Vlezte si na vůz k pianu!“

Zrak dětí, obrácený teď výhradně k mladému adjunktovi, svezl se na vůz, a už tam seděly.

„Tak, to je piano! V bedně! To neproleze dveřmi, kdepak! Nohy asi nemá,“ uvažoval Kája, „je to nízké, to budou musit položit na stůl, anebo se snad postaví jako skříň do vejšky. Vidiš, řekla jsi, má tři nohy, ale ty jsou asi mrňavé.“

„Nohy jsou zvlášť,“ řekla Zdeňa.

„Ju, nohy jsou zvlášť a zapíchnou se do dřeva, ne?“

Pan adjunkt šel podle nich, a protože děti mluvily hodně hlasitě, rozuměl jim. Usmál se na ně. Valník byl na pérách, nedělal velkého hluku.

„Jestlipak mne budete mít rády?“ zeptal se jich.

„Umíte, pane adjunkt, dělat kotrmelce?“ ptala se Zdeňa.

„Umím.“

„Tak to je dobře. Tatínek vám zapomněl povědět, že já jsem Zdeňa a tuhle je zas Kája. Máte taky doma děti?“

„Mám malou sestřičku, Zdeničko, takovou, jako jste vy, a pak děti ještě celá řádečka.“

„Mně se neříká ‚vy‘. To jen velkým. Tak taky máte holčičku? To vám ji přinesla taky teta Dvořáková, nebo u vás nosí jiná teta?“

Junek ovšem nechápal a trochu v rozpacích odpověděl: „Pánbíček z nebíčka nám ji poslal po bílém obláčku.“

„A jéje!“ řekl Kája. „To vám něco doma namluvili. Kdepak by se holka udržela na obláčku! Ta by spadla jako nic. A Pánbíček! Ju, Pánbíček by zrovna posílal na svět holky a takové mrňavé. Ten by posílal takhle andělíčky. Zdeňo, jestlipak by Marjánka dovedla sedět na obláčku?“

Zdeňa se zahleděla snivě vzhůru. Jí se to náramně líbilo. Na bílém obláčku, jéje, to musí být krása! Místo aby Kájovi odpověděla, obrátila se k Junkovi: „Už měla taky copan ta vaše holčička, když přiletěla?“

„Nebyl jsem zrovna doma,“ vpravil se v tón dětí Junek.

„A to je škoda! Já mám hlad, Kájo!“

„Já zrovna hlad nemám, ale jed bych.“

To už jeli přes Lážov, když Zdeňa pohřešila punčošku. Jednu měla v ruce, druhá byla pryč. Ani nemukla. Myslíla si, jako Kája říkával: „To je dost času na sebe žalovat. Beztoho vyjde všechno ven samo.“

Ztichli. Junek šel zamyšleně. Nastupoval první místo. Byl ze statku nejstarším ze šesti sourozenců. Bylo mnoho pláče, než tatínek dovolil, aby směl do Písku na lesnickou školu. Sedlákem ho chtěl mít, dědicem statku. Ale Pavel tak dlouho prosil, až dovolili. Dnes

ho vypravili. Ten bílý proutěný koš na valníku složený mu maminka nachystala, křížek mu na čelo udělala: „Bud' hodný, synáčku. Boha se nespust'!“

Úzkost sevřela jeho hrud'. Pan lesní byl k němu vlídný, ale což tam v lesovně, kde bude teď jeho domov, jak paní ho uvítá? Neumí pochlebovat, neumí poklonkovat.

Dojeli k lesní vozové cestě. Tak zrovna si to představoval. Neporušené lesy, vysoké, staré, vlídné, drahé mu už teď. Pro ně, pro lesy, opouští domov, pro ně vzdal se statku, pro ně a v nich bude žít. Oddechl si, a když miloučká, červená střecha jako velikánská muchomůrka vyhlédla mezi stromy, usmál se. Vůz zastavil, z lesovny vyběhli.

„Tak už to vezu a vedu všechno, maminko!“ volal pan lesní.

„Piano, pana adjunkta, děti, koš, všecko.“

Junek strhl zelený klobouk s hlavy.

„Uctivě ruku líbám, milostivá paní!“ ukláněl se před paní lesní.

„Tak ne, pane adjunkte, ale jako já pěkně po našem: Pěkně vítám. Bůh vás pozdrav! A tu milostivou si schovejte, až přijde vrchnost!“

Jasně oči se zaleskly a střetly se s usměvavýma paní lesní, která si hned v duchu řekla: „To je jistě hodný hoch. Ten jistě doposud byl jen maminčin.“

A Junek si pomyslel: „Kdyby to maminka věděla, jak jsem byl hezky přivítán!“

A hned řekl: „Děkuju za uvítání, vzácná paní! To mi spadl kámen ze srdce! I vám dej Pán Bůh hodně zdraví! Naše maminka taky tak vítá.“

„Tak se to patří,“ řekl hlučně pan lesní. „Kdepak na naši maminku s ‚ruku líbám‘ a milostivou. Ona by se namlsala a za chvíli by chtěla, abych jí také tak říkal. Řeknu vám hned: Líbíte se mi. Teď budete jako náš. Dovolíte, abychom vám říkali ‚pane Pavle‘?“

Junek se radostí až zadýchal: „Bez toho ‚pane‘, prosil bych.“

Ale panem Pavlem zůstal po celou dobu, co byl v lesovně. Protože dnes už bylo na vybednění piana pozdě, nechali to na zítřek. Jak se najedly, rozběhly se děti s Pavlem do lesa. Kája za

chvíli se zastavil: „Pane adjunkt, prosím vás, my bysme vám taky rádi říkali ‚pane Pavle‘.“

Junek chytl Káju, vyzdvihl ho vysoko nad sebou, smál se, jen mu bílé zuby svítily, a řekl: „To budu jako doma, a ty mi budeš říkat jako náš Mílek a Zdeňa jako naše Milenka.“

Děti si náramně libovaly. Pavel hned odpoledne s nimi běhal, kudy chtěly, na borovici vylezl jako nic, přes potok skákal bez rozběhu a pan lesní, který si neodepřel, aby se nešel nenápadně za nimi podívat, viděl a slyšel, jak Pavel sedí na pařezu a vykládá dětem: „Všecko v lese mluví, jen rozumět se musí. Každý tvor má svou řeč. Všecko vám povím a naučím vás rozumět. I tyhle pařezy, co na nich sedíme, povídají. Jsou dubové. Slyšte, co povídají: I my jsme byly statné a mladé. V našich větvích bylo na sta hnízd. Ptáci vyváděli svoje mláďata, odlétali, přilétali, slunce svítilo, měsíc se nad námi chvěl, vítr se opíral do našich větví. Bývaly vichřice divoké a zlé. Nejhorší ty podzimní, kdy už naše listí dřív tmavé zelené bledlo, žloutlo, vadlo do krvava a padalo k zemi. V takových vichřicích umíraly naše děti – větve. Padaly s praskotem a úpěním a my jsme je nemohly zachránit. Z výšky nad ostatními stromy dívaly jsme se do Lážova. Až k zrcadlům jeho tří rybníků jsme viděly. Život byl krásný, život byl dlouhý. Tři sta let jsme tak stály jako stráž brdských lesů. Lidé pod námi měli se rádi nebo si zlořečili. Chodili k nám pro vzpomínku nebo pro kletbu. Černé mraky se nad námi trhaly, ostrými přškami zašlehly do našich větví, kroupy rvaly nám útlé, zelenavé lístky, sníh napadal kolem nás do vysoka. Přeběhli zajáci, jeleni a srnci, rozběhli se z úkrytu, napřímili ušlechtilé hlavy, vtáhli vzduch a rovnou k nám. U tří dubů býval zimní násyp. Byly jsme už skoro 300 let, když lidé ptáky chtěli být a ve vzduchu lítat. Postavili si stroj, zapnuli do něj motor, připevnili velká křídla. Motor hrčel nad dědinou jednotvárnou písničku. Větve – naše děti –, listy – naši vnuci –, květy – dcerunky – zdvíhaly hlavičky do modrého obzoru. Právě nad námi letěl ten obrovský pták, aeroplán mu říkají lidé, a my jsme nevěděly, hned nepoznaly, že to není pták, že tam sedí člověk, až když letěl níž.

Větve, listí, květy chvěly se úzkostí a volaly: „Jaký to obrovský pták! Spadne na nás, zabije nás!“

A my jsme poznaly člověka a řekly jsme: „Nebojte se, je tam člověk! Ovládne stroj, přeletí dál!“ Ale hrůza, hrůza nás napadala, když jsme viděly jeho odvalu. Člověk ovládl stroj, ale stroj přeskočil. Zůstal vteřinu, dvě stát, pak s úžasnou rychlostí řítit se dolů.

My všechny měly jsme oči zavřené, ale jak stroj dopadl, vzal s sebou z každého z nás mnoho dětí, mnoho vnuků, mnoho dcerunek něžných. Plakaly poraněné, umíraly, urvané větve je přikrývaly zelené ještě, ale také už mrtvé. Pod námi ležely trosky stroje a pod nimi mrtvý člověk. Přiběhli lidé z polí a vesnic, naříkali nad mladým ztraceným životem. Na to jedno křídlo stroje ho položili, pro lékaře se rozběhli, ale všechno bylo marné. Byl mrtev. Nedoletěl, kam chtěl, a trosky letadla netečně se dívaly na lidskou krev, tkvící na každém šroubku, na každém kousku dřeva i železa.

Tři sta let lidé pod námi kolem lážovských rybníků a dál umírali a rodili se. Z černookých děvuch stávaly se kolozubé, sehnuté stařeny. Ze statných junáků, kteří zpívali pod našimi větvemi, stali se nachromlí starci. Z nich ze všech není už nic, jen prach na hřbitově. Nejen z nich, ale i ze všech těch ostatních generací, které jsme přežily.

Jen my jsme rostly a mohutněly. Přes široké naše hrudi vykřikl příkaz lesů pán: „Vykáčet je!“

Zasvitla bílá držadla pil, zaskřípěly ocelové zuby, zakously se do živné mízy našich těl, lačně překusovaly vlákna tak, jak rok po roce zaznamenáno je naše stáří, tři sta let polykaly hladově. Jen pařezy zbyly. Široké, zsedlé, jako výčitka smutné. Snad proto zbyly, aby po letech přišel někdo, pohladil je měkce a poslechl, co mu povědí, jak žily staré duby. Povědí, jak v životě bylo. Dobře i špatně, úzkost i radost.

Na podzim poslední houby, václavky, vybělí náš klín a z lesovny děti seberou je do košíků, milosrdný sních zapadne do hlubokých

jizev a zahladí je. Ó, v zimě je krásně, ale na jaře, když stromy do nové mízy nabíhají, je nejteskněji.“

Pavel skončil. Děti hladily svraskalou kůru pařezů.

„Pane Pavle, jak krásně umíte to povědět!“ vzdychl Kája zhluboka.

A Zdeňa dodala: „My vás máme už teď moc rádi! Zase nám budete povídat?“

„Budu, Zdeňo, budu. Vždyť vím, že se mi tu bude nesmírně líbit. O všem vám budu povídat: o broučících, o trávě, třeba o kamínku na cestě, o vážce nad potokem.“

Pan lesní vše slyšel. Znalť svůj revír lépe, jak sám říkal, než svou zahradu. Uměl tak tiše jít, že ani kamínek nezaharasil, ani větvička nepraskla, a Pavel měl milý, zvučný hlas.

Jak poslouchal, bylo mu, že vrátilo se jeho dvacet let. Také on tak náruživě miloval lesy a všechno, co v nich žilo. Ta láska v něm zůstala a byl by nešťasten, kdyby musil jinde žít. Také on dovedl vyprávět o všem, co v lese viděl. Dnes však už by tak vyprávět nedovedl. Životní starosti zahnal pohádky.

Nebylo vždycky tak jako teď. I on má za sebou krutá léta pod nemilosrdným představeným prožitá. Dnes má klid a spokojenost, ale za nic by už nedovedl takhle vyprávět.

„Dobrý hoch, milý hoch, z toho bude lesník tělem i duší.“ A jak mohl nejrychleji, pospíchal do lesovny: „Maminko, pořád jsi se bála, jaký asi Junek bude. Já už to vím. Měli jsme v lesovně dvě děti: Kájku a Zdeňku. Přibylo k nim třetí dítě, a tím je Pavel. Velké dítě, dobré dítě, nezkažené. Prosím tě, dej na něj pozor! Ať je tu jako doma! Hlad mám!“

Za chvíli bylo slyšet psy, vletěla nejdřív Zdeňa, za ní v patách Kája a stejně rychle Pavel.

„Vy nemáte hlad, pane Pavle?“ zeptal se pan lesní.

„Jako vlk, vzácný pane, děti mne prohnaly.“

„Tak se to patří. Pořádný lesák musí mít také pořádný hlad. Naše maminka slyší stokrát za den, že má někdo hlad. Teď to bude slyšet ještě častěji.“

Po důkladné večeři, při níž paní lesní odnášela ze stolu prázdné mísy, nabídl pan lesní Pavlovi pivo. Ten se rozpačitě usmál: „Vzácný pane, to až budu starší. Naše maminka říká, že dost času mám na pivo, až budu mít myslivnu.“

Pan lesní si pomyslí: „Pavel, to je taková naše maminka! Co ,naše maminka' řekne, to je svaté. A dobře mu je, že na její slova dá. Kdož by s dítětem lepší myslil než právě ,naše maminka'?“ Nahlas řekl: „Pravdu má vaše maminka. Chcete mléko, a jaké?“

„To je docela jedno, vzácný pane, jen když bude studené.“

Teprve když děti a Pavel vypili po dvou řádných hrnečkách nakyslého, výborného, jako led studeného mléka, pohladil si Kája břicho: „Spadlo rovnou do ledvin. Ty budou hezky spát. A co bude s tím pianem, vzácný pane? My bysme třeba zítra zůstali doma, kdyby bylo něco potřeba.“

„A to třeba ne. Jen jděte hezky do školy! Než se vrátíte, bude piano stát. Jste snad také hudebník, pane Pavle?“ obrátil se na něj.

Pavel přikývl radostně: „Od sedmi let, vzácný pane, hraju piano a housle.“

„A to bude mít naše maminka konkurenci. To ji můžete někdy zastat. A teď, děti, je čas ke spání!“

5. Kája odprošuje

Jak se druhého dne před polednem vracely děti ze školy, už z dálky slyšely hudbu.

„Vo co, Zdeňo, že je u nás starej Samek ze Lhotky s flašinetem?“

Ale Zdeňo sešpulila pusou: „Ju, starej Samek. To je piano!“

Aniž co dál řekli, rozběhli se trapem. A jak dveře u pokoje v lesovně otevřeli, tak sebou Kája škubl.

Ohromný nástroj roztáhl se pokojem. Jako veliké zvíře s velikými bílými zuby mu připadal.

Na lavičce seděl pan Pavel. Jeho prsty přebíhaly po těch zubech a hrálo to, až dušička radostí usedala. Pánovic stáli u piana, usmívali se, a když Pavel dohrál, řekl pan lesní: „Všecka čest! Jste rozený

umělec. Naše maminka mi teď špitala, že se učení dětí vzdává. Nuže, pane Pavle, prosím vás, až bude chvíle volná, vezměte ty divochy do práce. Vynahradím vám to dobře!“

Dětem svítily oči a žhnuly tváře.

„Pane Pavle, umíte třeba písničku: Pásla ovečky?“ ptal se Kája a visel očima na Pavlovi.

Už jí slyšel. Díval se dychtivě po hbitých prstech Pavlových a úcta k němu náramně stoupla.

Byl čas k obědu. Pavel sklapl víko, řekl vzácnému pánu, že s radostí bude děti učit, a šlo se obědvat.

Jak se děti odpoledne ze školy vracely, hnaly se jako vichřice. Nebyl však doma ani pan lesní, ani Pavel. Na jejich prosbu sedla paní lesní k pianu. Když skončila, řekl Kája: „Vzácná paní, to my se ani moc nemusíme učit. Dal jsem si dobrý pozor. Nahoru, dolů, zase doprostřed, hraje to samo.“

„Tak pojď, Kájo, a hraj!“

Už seděl Kája na lavičce. Zdálo se mu, že bílé zuby se na něj usklíbly. Řekl nahlas: „Nahoru, dolů a doprostřed!“ Odhodlaně zasáhl do kláves. Běda, jaké hrozné tóny se ozvaly! Prstíky Kájovy rovně natažené stiskly tu a tam, nahoru, dolů, doprostřed, ale bylo to tak ohavné, že psi v kuchyni začali výt a Kája sám řekl: „Ono to není jen tak.“

Jen děti posvačily, vyběhly k hajnovně: „Maminko,“ hlásil Kája, „v lesovně už stojí piano! Vzácný pán řekl, že se také budu učit.“

Maminka, jak hned Kája uhodl, vstávala dnes asi nalevo, protože řekla: „Copak Zdenička! Té to patří a bude slušet, ale ty? Dratev, hoblík, kdepak piano!“

Kájova dušička poklesla. „Už ji mám skoro u ledvin,“ řekl si v duchu. „Kdepak on může na dratev smýšlet! A ten hoblík? No, až co řekne Zdeň!“

Chvíli mlčel, pak hvízdal na Pěťu a rozběhli se rovnou k lesovně. Cestou si Kája vzpomněl, že už půjde hnedle k svaté zpovědi.

„Tááák,“ řekl, „s pianem bych byl zapomněl na hříchy. Zdeň, ty ani nevíš, jak mě bolí břicho, když si na to vzpomenu. Vojta

Brabencovic už má hříchy napsané, já nic. Má jich na celý arch! Heleď, já jdu zpytovat, jdi zatím domů! Pozítří už jdeme, uteče to jako nic, už musím začít.“

Než se Zdeňa nadála, byla sama a Kája zas už doma. Maminka stloukala máslo: „Copak jdeš sám?“

„Já, maminko, jdu začít zpytovat.“

„To jen jdi a na nic nezapomeň! A takové hříšné myšlenky, jako hraní piana, pušť z hlavy!“

Kája shledával papír, tužku a zpěvník.

„Vida, zas maminka něco má, zas prý – hříšné myšlenky! To aby také připsal,“ řekl sám k sobě.

V pokojíku hajných byla obě okna otevřena dokořán.

„To to tu voní,“ vzdychl Kája. „Samá pryskyřice, mateřídouška a všecko dohromady. Snad i rezeda od pánů a karafiáty. Pane, ty letos kvetly! Vzácný pán vysázel ‚klatovské‘. Tak tady má ve zpěvníku zpovědní zrcadlo. To je divné – zpovědní zrcadlo. Řekl to ve škole panu faráři, proč že zrcadlo? A on odpověděl: „Aby ses v něm dobře viděl, kolik máš hříchů.“

Srovnal papír, naslinil tužku: „To asi Zdeňa kouká, že odešel! Škoda, že také nemusí zpytovat! Vida, tamhle kytka v okně potřebuje vodu, klopí lístky. Asi na ni málo zbylo, když maminka zalévala.“ Vrátil se do kuchyně: „Maminko, jedna kytka je smutná. Dám jí napít vody, ju?“

„A ty mi divně zpytuješ. Zčerstva ji zalej a piš!“

Kytka pila žíznivě. Kája zas už seděl u stolu.

„Vo co, že Pěťa nemá vodu?“ Vběhl do kuchyně, ale maminka už zdvihla ruku po prutu.

„Pěťa vodu má, ale prut by chtěl maso. Ještě se mi sem jednou vrať!“

Dveře se tiše zavřely. Ne a ne! Kája nemohl soustřediti myšlenky. Pořád poletovaly jako včely u česna. Najednou se usmál. Jak to řekl pan farář? Dřív se pomodlete! Drobné ručky se spínají. Kája kleká a modlí se. Za chvíli stále zvlhčovaná tužka lepí slovo za slovem. Hle, velkými písmeny si napsal: „Oddával jsem se nestřídmosti

v pití.“ Udělal tečku a vzdychl: „Nešťastná studánka! K hříchu mě svedla. Řekla maminka: ‚To je hřích takhle pít!‘ Co si tenkrát v duchu řekl? ‚Však já se z toho vyzpovídám.‘ A to je zase nový, těžký hřích.“ Na čele mu vyvstává pot, tužka se kroutí v ruce a píše: „Oповázlivě jsem spoléhal na milosrdenství Boží.“

Také řekla maminka včera: „Hříšné myšlenky s tím pianem.“ Musí to také povědět a tužka znova se nese k červenému jazýčku trošičku povystrčenému a Kája píše: „Měl jsem hříšné myšlenky s pianem.“ Potom položil tužku a řekl: „Teď to musím vzít popořadě.“ Pročetl si kus ve zpěvníčku a zase psal. Teď to šlo rychleji: „Neposlouchal jsem, v kostele jsem byl roztržitý, smál jsem se tetě kostelníkovice, že má kapičku u nosu,“ a pak už to rostlo. Přišla na řadu teta kovářka. Marjánka, Zdeňa, všecho, všecinko. Ruka už ho bolela, ale Kája byl houževnatý. „Kdybych teď od toho vstal, za nic už bych to nedopsal.“

Trvalo to dlouho, než byl hotov. Když konečně udělal hodně velkou tečku na konci - psal to všecho v jedné dlouhé větě - oddechl si: „Pane Bože, to jsem si sám nemyslel, že jsem takový darebák! Snad mám víc hříchů než Vojta Brabencovic.“

Maminka otevřela dveře a řekla starostlivě: „Na ty rozinky nezapomeň!“

Kája sebou škubl: „Vida, zapomněl.“ A hned připisoval: „A také jsem sněd’ polovičku rozinek, co jsem pro ně byl naší mamince u Štulců za korunu.“

Zčerstva udělal kříž, složil papír, vsunul do zpěvníčku, protáhl se a řekl tiše: „Už půjdu. Maminka by si třeba na něco vzpomněla, a když to ví všecho lepší než já, proč nejde místo mne?“ Kmitl se kuchyní a už byl v lese.

Dnes však to bylo všecho takové nijaké. Ptákům se nechtělo zpívat, sluníčko také pořád nevědělo, má-li svítit, nebo ne, a Kája řekl: „Bodejť by svítilo na takové kluky uličníky, jako jsem já!“

Když potkal Junka, tvářil se jako usmutkovaná dušička.

„Copak, mladý muži,“ rozesmál se Pavel, „díváš se jako bys něco prohrál?“

Kája se ani neusmál: „Zpytoval jsem svědomí, pane Pavle, ale já mám hříčů! Já nevím, že jsem moh' být takový uličník. Půjdu s vámi, ju? Je mi dnes tak smutno.“

Pavel ho potěšil: „Nic si z toho nedělej! Jak se vyzpovídáš, hned ti bude veselo.“

Ani v lesovně neměl Kája svůj humor. Jen vzdychal, do sebe se nořil a brzo šel domů. Zdeňka uprosila maminku, že začnou s pianem až „po tom“; tím se rozumělo Kájovo zpovídání, že Kája teď pořád vzdychá.

Přišlo pozejtří. Kája slezl tiše z postýlky a zadíval se ven: „Máš pravdu, sluníčko, jen spi! Je na světě moc uličníků, nezaslouží si, abys na ně svítilo.“

Ku podivu tiše se umyl, pomodlil, oblekl. V kapsičce nedělního kabátku svíral pečlivě složený papír s napsanými hříchy. Maminka se probudila. „Kájo, ještě je moc brzo.“

„Ať, maminko, půjdu pomalu. Prosím vás, maminko, tatínku, odpusťte mi, čím jsem vás rozhněval!“

Tatínek i maminka řekli: „Odpusť ti Pán Bůh!“ Udělali mu křížek, maminka ho pohladila a dodala: „Na mši svatou přijdu, a pak zajdeme k tetě pekaře na snídani. Jdi s Pánem Bohem! A zajdi odprosit do lesovny!“

Kája šel váhavě. Co ho tížilo? Ten papírek je přece tak lehký! Kapsička netížila, to dušička, to jistě ona. To ty šmouhy na ní, jak říká tatínek. Tohle všecko ještě nic nebylo, ale co řekne pan farář? Ten asi spráskne ruce. Jen aby se moc nezlobil. To by raději pořádný výprask chtěl dostat, než aby pan farář dlouho huboval. Však je to posledně, co tolik hříčů udělal. Dá si už pozor. Bude poslouchat na slovo, nikoho nepohněvá. Té vody už tolik pít nebude! Piano nechce ani vidět! To tak! Aby zas se musil zpovídat z hříšných myšlenek!

V lesovně už byli vzhůru. Zdeňka seděla v kuchyni u první porce snídaně. Jak vešel, hned volala: „Týno, dejte Kájovi kávu!“

Týna však řekla: „Kdepak, Zdeničko, Kája dnes půjde k svatému přijímání, a proto nesmí nic jíst.“

Zdeňka zapomněla dovřít hubičku. Kája stál před ní moc vysoko. O hladu půjde a bude přijímat prvně tělo Páně! Ona by taky hned šla. Už jí snídaně nechutnala.

Kája to vzal po řadě. Odprosil lesních, pana Pavla, Týnu, Zdeněk řekl: „Prosím tě, Zdeničko, odpusť mi, jestli jsem ti někdy ublížil!“

Paní lesní si utírala slzičky a Týna taky. Zdeňka řekla skoro plačky: „Tys mi nikdá neublížil, Kájo!“

Kája šel potom k šafářovům a kde koho potkal, odprošoval. Když zas vyšel k Lážovu, uvědomil si velikost dnešního dne.

Pan farář jim to tak krásně všechno povídal: Že přijmou Krista svátostného, Ježíše, který se pro spasení všech lidí v Betlémě narodil, na Golgotě ukřižován byl, z mrtvých vstal, na nebesa vstoupil. Že je to ten nejvzácnější host, jaký k člověku zavítá a nechce ani pohoštění, ani žádných darů, jen čisté, úplně čisté srdéčko chce, aby v ně mohl vložit svou milost.

Až se podivil, že už je v Lážově. Byl v kostele mezi prvními. Přišel pan farář, děti si rozdělil a řekl jim, v jakém pořádku mají chodit. Kája sice rád byl u všeho první, ale dnes se mu zdálo, že má dost času. Což aby počkal až poslední? Beztoho se na něj bude pan farář zlobit, nemá nač pospíchat. Ale najednou ho kdosi popostrčil a on už klečel na stupni postranního oltáře, už se k němu sklonila hlava pana faráře.

Pan řídící už byl na kůru, a jak viděl klečícího Káju, zadíval se na pana faráře. Jen začal šeptat s papírku, zabloudila ruka pana faráře do rukávu kleriky, vylovila odtamtud kapesník a pan farář si přetíral rty podezřele dlouho. To bylo zrovna, když byl Kája u té nestřídmosti a hříšných myšlenek s pianem.

Kája dočetl. Schoval papírek do kapsy a zadíval se na kněze. Nesměl doma, ani když na sebe žaloval, mít oči sklopeny. Vteřinou proběhlo mu myslí: „Teď to začne! Teď dostanu! Pan farář se jistě mračí!“ Ale jak pan farář se na něj zadíval, byl by s chutí vyskočil a vykřikl radostí. Oči kněze plny byly neskonale vlídnosti a dobroty. Naklonil se k němu a tiše mluvil.

Kája ukládal do otevřené dušičky každé slovo přeopatrně. Když kněz skončil a krátce se nad ním pomodlil a udělal velký kříž – znamení rozhřešení a odpuštění, a jak se i on pokřižoval a políbil podanou štolu, nezdržel se a zašeptal: „Já už budu hodný.“

Klečel u mřížek, modlil se uložené pokání a bylo mu tak krásně, jak by mu křídla narostla a on měl letět mezi ty andělíčky na oltáři. Šel potom do lavice k ostatním a tak horlivě zpíval, že když pan řídící skončil před pozdvihováním, myslil Kája, že ještě jednu zazpívají, a proto novou sloku začal. Tichem kostela zazvonil Kájův jasný hlásek: „Před obrazem Tvým zde klečíme,“ ale dál se nedostal. Strejček kostelníkovíc šel kolem lavic a položil mu ruku na ústa. Zarazil se a lekl: „Snad to není hřích?“ Ale byl tak zabrán do zpěvu – ne, tohle není hřích. Teď už bude zpívat slaběji, aby slyšel varhany. „Ale kde se tu zase vzal strýček kostelníkovíc?“ napadlo Káju. „Byl přece nemocen a byl tu už za něho jiný – Rejhok! Tak to on starý kostelník je už zase zdrav!“

K svatému přijímání přistupoval s hlubokou pokorou a jeho drobné rtíky, ještě když třikrát odříkaly: „Pane, nejsem hoden,“ říkaly to až do té chvíle, kdy svatá bílá hostie byla vložena v jeho ústa.

„Po svatém přijímání budeš na duši zrovna tak běloučký, jako jsi byl, když křtem svatým jsi byl zbaven hříchu dědičného, a pamatuj si, že v té chvíli tvoje modlitba je nejmocnější. Za všechny se modli!“ Tak poučoval je pan farář před svatým přijímáním ve škole.

Kája už nezpíval. Co tu bylo otčenášků! Za tatínka, za maminku, Malinovic, za bratra a sestru – na všechny vzpomněl a za jejich zdraví se modlil.

Domů utíkal, jak by ho někdo honil. Maminka teprve za chvíli z kostela vyšla a za ním volala: „To by nebyl náš Kája, aby něco neprovedl! O pozdvihování si udělá sólo.“ Ale oči se jí usmívaly, když ho k sobě přitiskla a ptala se: „Měl tatínek pravdu, nebo ne?“

„Měl, maminko! Všecky šmouhy jsou pryč a vody, řek’ pan farář, mohu pít, co hrdlo ráčí.“

Maminka honem nepochopila, protože pospíchala domů. Zavedla Káju k tetě pekaře, která měla pro Káju i maminku připravenou kávu, a Kája dostal ty nejlepší rohlíčky i „pikšótky“. Dlouho se nezdrželi. Maminka vzpomněla, že v chlévě se všecko ozývá, a proto s Kájou spěchala domů.

Ani doma Kája mamince snídani neodpustil. Znamenitě si pochutnal, a jak utřel ústa, rovnou do lesovny.

„Je to všecko kolem jiné než včera, nebo já jsem jiný?“ ptal se sám sebe. Ptáci zpívali nad ním, lesy k tomu hrály, veverka tančily, lesní hrdličky se smály, sluníčko, jak na paseku vyšel, zrovna ho objalo a vřele k sobě přitisklo. Jemu se zdálo, že slyší: „My jsme takoví jako včera, ale ty jsi jiný. Ty jsi byl u hostiny nebeské, jsi čistý jako peříčka bílé holubičky na vašem dvoře, jsi Bohu milý, jsi bez hříchu.“

Chytl se silné větve, vyšplhal se na širokou lípu až do vrcholku. Protože musil něčím ulevit svojí radosti, začal naplno: „Máti Páně přesvatá!“ Uměl ji celou a zpívalo se mu tak hezky. Na varhany nemusil dávat pozor, ani na tetu pekařku. Ta to vždycky v kostele táhla, a když seděla blízko mřížek, hned řekla: „Děti, neuhánějte tak!“

Jéje, pan řídící se s ní nazlobil! Ona se pořád držela jen sebe. Nic na ostatní nekoukala. Ostatní měli dozpívanou sloku, ona byla v polovičce. V neděli tak ztišil pan řídící varhany po sloce k obětování, že je skoro slyšet nebylo, ale teta si toho nevšimla a rozkřikla se do vysoka, až všechny sousedky okolo se jí smály a musila přestat.

6. Děti se učí hrát na piano

Kája byl v polovičce písni, když paní lesní se starala: „Kdepak zůstal náš Kája? Má tu sváteční snídani, a nejde.“

Pan lesní vcházel do dveří: „Kája? Ten sedí na vršku lípy a zpívá ‚Máti Páně‘. Maminko, ten kluk zpívá jako skřivánek. Sopranistka od Národního divadla by tu výšku nevytáhla co on. To jistě

z přebytku výborného duševního rozpoložení se rozezpíval. Však on přijde.“

Kája dozpíval a svezl se dolů.

„To je krásy na světě!“ řekl si nahlas. „Jenže, jak to říká naše maminka, člověk té krásy užije, jen když je s Pánem Bohem zadobře. Ale mám už skoro hlad.“

Na lavici za stolem v lesovně mizely z talíře drobounké koláčky v Kájových útrobách.

„Vzácná paní, u nás bude musit Zdeňka vařit na dvě. Našemu tatínkovi a mamince velké koláče, mně a sobě tyhle malé. Jsou tuze dobré, ale náš tatínek říká, že je to jako nic.“

„A což, Kájo, měl jsi strach ráno, vid’!“

„Ba měl, vzácná paní! Člověk shledá těch šmouh a pavučin, až se sám lekne, ale vody můžem pít, co hrdlo ráčí, řekl pan farář.“

Paní lesní zdvihla hlavu od práce: „Vody? Jak to?“ A protože Kája neodpovídal, dodala: „Na tohle se musím zeptat pana faráře, co máte s vodou.“

Ale Kája se rozesmál: „Ju, vzácná paní, radši se neptejte! To byste dostala! Pan farář nám řekl, že nesmí žádný kněz nic povědět ze zповědi, ani kdyby ho na kusy řezali. Ani naší mamince by nic nepověděl, ani žádnému na světě. Ani panu inspektorovi, ani ne panu vikáři, a je to ještě větší pán než pan farář. Ani panu prezidentovi, ani panu biskupovi, no, říkám vám, vzácná paní, žádnému na světě!“

Paní lesní zčervenala ve tváři: „Vždyť já to vím, to mi ani nemusíš povídat, mudrlante. Taky snad chodím k svaté zповědi, ne? Ale když mi začneš, že smíte pít vody, co hrdlo ráčí, jen tak jsem řekla, že se na to zeptám.“

Pan lesní to vyslechl u přitopených dveří a zavolal si paní do pokoje: „Vidíš,“ řekl jí německy, „teď jsi dostala ponaučení. Proč tak nevhodně mluvíš?“

„Protože, tatínku, jsem to tak nemyslila a protože jiné dítě než Kája by si toho nevšimlo.“

Kája měl dnes prázdnou, ale jak se v lesovně přiznal, nic ho dnes netěšilo, když tu není Zdeňa, která musila do školy.

„Zítřa začneme s pianem,“ řekl pan lesní.

Odpoledne šel Kája Zdeně naproti. Hned jí řekl, že je teď moc rád na světě, že začnou s pianem. Toho už se nic nebál, protože pan farář řekl, jen aby byl rád, že se smí učit, protože hudbu může vždycky potřebovat.

Pavel přinesl z Lážova notové sešity s modrými deskami a konečně je zavolal: „Tak začnem. Nejdříve musíte znát noty.“

A vysvětloval. Kája byl ukrutně zklamán. Když už těch *c* a *g* a *h* a *d* měl dost, řekl: „A to nic není. To já myslel, že se budu učit hrát, a ne noty.“

„Dříve musíte umět dobře číst noty, pak teprve můžete hrát. Také jsi musel dřív znát písmenka, než jsi začal číst.“

„Ale mluvit jsem, pane Pavle, uměl bez písmenek. Tak bez not bych taky snad dokázal hrát.“

Pavel nechtěl ani slyšet. Jen jim potom pojmenoval klávesy, napsal na ně tužkou *c*, *d*, *e*, *f*, *g* pro pět prstů vedle sebe a na nehtíky jim napsal číslice, aby věděli, že paleček je první.

První hodina rozhodně jich neuspokojila. Běželi sice do kuchyně s popsánymi prstíky se pochlubit, ale to bylo všecko. Kája rozumoval: „Copak já, já se učit třeba nemusím, jestli budu truhlářem, kdepak bych na to měl čas, ale chudák Zdeňa!“

„Ty musíš zrovna tak jako Zdeňa,“ řekl Pavel a také hned jim dal úlohy. Napsal několik not, které měli označit pojmenováním. Sedli si do kuchyně každý před nový notový sešit. Zdeňa začala: „Mezi první a druhou linií nota která. Kájo?“

„Nota,“ ohrnul Kája rtíky, „no, nota je tam, velká tečka s velkým bříškem. Řek’ pan Pavel, že nota. Prosím tě, kdo to jakživ slyšel! Tečka je to a dost. Pan Pavel také řek’: ‚Dále dělíme noty podle trvání, podle délky. A udělal všem stejně krátké nožičky. Já myslím, že pan Pavel zapomněl, jak se učí. Hraje, pojd’ poslouchat!“

Děti vklouzly do pokoje. Kája pozorně se díval po Pavlovi, po jeho očích a rukou.

Ano, je to jisté! Šidí je! Sám hraje bez not a je trápí s liniemi a tečkami. Jak Pavel skončil, hned s tím vyjel: „Vida, bez not, bez not, a my máme podle not!“

Marně dětem vysvětloval.

Několikátý den potom, kdy Kája ani Zdeňa nepřekonali ještě ohromný odpor k notám, osaměli u piana. Kája našel c a slabě se dotkl klávesy.

„Vidíš, hraju bez not!“ Stiskl druhý, třetí, čtvrtý, pátý. Cosi známého slyšel v těch pěti tónech. Hrál je teď za sebou, potom vzal první a za ním stiskl třetí, zase první a zas třetí a hned potom pátý. Podíval se na Zdeňu. Ta se usmála a řekla: „Znova!“

Začali k tomu zpívat: „Když jsem husy pásala,“ a za chvíli Kája vyřukal celou písničku. Oddechl si: „Vidíš, bez not! Tak znova!“

Než se vrátila paní lesní ze zahrady, naučil tomu i Zdeňu. Ta hrála o oktávu výš a při tom zpívali.

Paní lesní řekla se zadostiučiněním: „Já jsem věděla, že to takhle dopadne. Sluch mají oba.“

Jak Kája dokázal první písničku, už byl do hraní jako žhavý. Zdeňa se poctivě naučila notám. Kája od ní poctivě opisoval úlohy a potom začali u piana. Protože vždycky nejdříve hrála Zdeňa a po ní teprve Kája, nelámal si už hlavu notami. Ve sluch vložil každé cvičení a dobře zahrál.

Všichni byli spokojeni. Kája uměl to zařídit, aby nikdo nevěděl, že vlastně not nezná, že hraje všechno podle sluchu. Našel si už na pianě několik písniček, kterým naučil i Zdeňu, když Pavel nebyl doma.

To už zas byly prázdniny. Ládiček tentokrát nepřišel, až prý příští prázdniny. Letos byl u strýce v Přímoří. Děti ho, dlužno přiznati, nepostrádaly. Maminka hajná si libovala: „Od té doby, co byl Kája u svaté zpovědi, nezazlobí. To piano, no, Pánu Bohu poručeno! Až mu dá Malina do ruky hoblík, přestane to samo.“

Junek byl s dětmi velice spokojen. Koncem prázdnin pozval pan lesní k malé hostině pana faráře, pana řídícího a známé lesníky. Při ní měly se také děti pochlubit, co už zahrají.

Toho večera přišlo se na strašnou věc. Děti hrály bezvadně. Pavel basoval, děti neškobrtly ani jednou. Pan řídící kýval šedivou hlavou: „Budou z nich muzikanti.“

Pavel řekl: „Kájo, přečti mi zběžně tuhle řádku not,“ a ukázal na řadu černých teček, kterým Kája vypověděl nesmiřitelný boj. V Kájovi hrklo. Doposud odříkávala noty jen Zdeňa, dnes a před hosty má on. Pane Bože na nebi! Černé tečky se na něj šklebily.

„Tak zčerstva, Kájo!“

Řekl Kája nazdařbůh a řekl špatně. Pletl se, červenal, pot mu vyvstával na čele.

Ano, toho večera se zjistilo, že Kája nezná ani jediné noty, že všechno hraje podle sluchu. Bylo mu nesmírně stydno, ale páni se usmívali: „To je Kája, právě Kája!“

Kája měl po náladě. Umínil si, že hned zítra se přece jen těm notám naučí.

Veselo bylo v lesovně. Pan řídící zval všechny na svatbu dceřinu, která už příští týden bude v lážovské škole. Toho večera bylo také sjednáno mezi panem farářem a panem řídícím, že Kája nepůjde na řemeslo, ale půjde do Prahy na reálku, a v hudbě že bude pokračovati. Pan lesní k tomu dodal: „Myslíme na to už dávno, ale dnes je tedy rozhodnuto.“

7. Děti návštěvou u cikánů

Druhačka a třeták – Zdeňa a Kája – úprkem uháněli ze školy. I pozdravit zapomněli: „Vzácná paní, bude tu za měsíc biřmování!“

„Maminko, já půjdu za družičku!“

Paní lesní se podivila: „Koukejme se! A to bude slávy! Týno,“ zavolala do chodby, „ty taky půjdeš, ještě jsi nebyla.“

„Ju,“ smál se Kája do hrstičky, „Týna ani nemůže jít, vzácná paní, ta už je moc stará.“

„Já ti dám, stará,“ zlobila se Týna, „není mi ještě dvacet dva, a k biřmování mohou i staří lidé. Radši se starej, abys uměl náboženství a poprosil někoho, aby ti šel za kmotra!“

„Ju, za kmotra,“ rozesmál se Kája. „Kmotr nosí malé děti v peřince a já už bych se tam ani nevešel.“

„Tak tě zabalí maminka do svrchnice,“ odsekla mu Týna, která přece jen byla dopálená, že řekl Kája, že je stará.

Kája nevěděl, na čem je, ale hned si věděl rady: „Však pan farář nám to poví. To byste musila do svrchnice taky vy, Týno.“

„Ovšem, ovšem,“ dodávala paní lesní, „kmotra musíš mít a Týna kmotru.“

„Pojď, Zdeňo,“ obrátil se Kája na Zdeňu, „půjdem k nám,“ a děti vyběhly. „Leda kmotra! Vidíš, to už mne nic netěší. To by tam zas bylo lidu! Maminko, za měsíc bude v Lážově biřmování – za měsíc!“ volal už na dvorku.

„A jéje, chlapče, dobře že až za měsíc. To bude velký den! To budeš musit mít i šatky nové. Považ, jen jednou za celý život tu svátost možno přijmout!“

„Bude to, maminko, s kmotrem, nebo bez?“ honem se ptal Kája.

„S kmotrem, hochu, s kmotrem. Poprosíš třeba rochotského pana Škrábka, hajného, jméno ovšem, patří se to, budeš mít po něm. On má sice velmi nezvyklé jméno, ale mrzelo by ho, kdybys chtěl jiné. Hadrián se jmenuje. Hadrián Škrábek, a ty budeš Karel Hadrián Mařík. To bude slavnost, to se sejde celé okolí. No, copak koukáš, Kájo, jako mračno nad Babou?“

„Víte, maminko, třebas já bych se zeptal pana faráře, třebas by to šlo bez kmotra. Strejček Škrábekovic už je taky špatnej na nohy, než by sem došel a...“

„I mlč! Ten ještě běhá jako čechetka. Mně se zdá, že se ti nelíbí to jméno. Pamatuj si, že každé jméno je hezké, jen když se hezky vysloví. Mimo to jsou to jména světců.“

„Ju, maminko, hezky vysloví! Tak vyslovte hezky Hadrián! To byste leda mohla říci Hadroušek nebo Hadříček. Já vím, maminko, že to jistě byl svatý, ale ani jeden kluk v celé škole se tak nejmenuje ani v Lážově, ani v Kytíně, ani v Čisovicích a vůbec nikdež.“

„Od kdepak u nás školáček nadělá tolik marných řečí, co?“ A maminka se dívala po skříni. Teď to byla Zdeňka, která řekla:

„Pojď k nám!“ Maminka hajná se trochu zamyslí, že opravdu Hadrián nejde jinak vyslovit, a šla po své práci. Počítala v duchu, kolik bude stát na šatky pro Káju, kolik od ušití, a nakonec si řekla: „Však to nějak pořídíme. Hlavní je, že dítě bude smět svátost biřmování přijmout.“

„My se dnes nenajíme,“ přerěkla Zdeňa cestou. „U nás nic, u vás nic, musíme se hlásit. A heleď, Kájo, ten Hadrián se mi taky nelíbí. To ti budu muset tak říkat? To budeš jako překřtěnej. Jéje, abych tak volala: „Heleď, Hadriáne, pojď válet sudy!“ a Zdeňa se rozesmála.

„Jen se moc nesměj! Jestli řekne naše maminka, že budu Hadrián, tak budu. A jestli ty mi někdy tak řekneš, tak tě skutálím do potoka.“

Zdeňa popoběhla napřed: „Maminko, my bysme moc jedli a dnes nám nikde nic nedávají. A Kája se bude jmenovat Hadrián. Jéje, maminko, to je jako pavián, víte, jak nám tatínek tuhle ...“

„Ani muk, Zdeňo! Každé jméno je hezké, jen je hezky vyslovit.“

„Ju, vzácná paní, ono se to řekne! Naše maminka to povídala zrovínka tak, ale jen to zkuste, vzácná paní!“

„A svačinu už máte docela vychladlou,“ nějak honem povídala paní lesní. „Týno, přines ještě kousek másla ze sklepa!“

Chvilí bylo ticho. Ale jen tu chvíli, co děti jedly. Potom začala Zdeňa: „Tak jsem nejdřív plakala, že ještě k biřmování nesmím, a teď jsem ráda. Třeba by řekla maminka, půjde ti za kmotra taky strejček Škrábkovic a já bych byla Hadriánka.“

Paní lesní měla asi moc práce u plotny, protože se obrátila teprve za chvíli a řekla dost přísně: „To jsou takové hloupé křápačky! Ty bys měla kmotru, a ne kmotra. Ostatně takovéhle řeči jsou docela nemístné, Zdeňo, rozumíš?“ a šla do pokoje.

„Týno, kdopak vám půjde za kmotru?“ vyzvídal Kája.

„A nejspíš řeknu sestřenici z Borotic, ale abych si dala po ní jméno – to je přece hrůza, co má za jméno! U nás v celém rodě vždycky dostal každý to jméno, které si přinesl. No, ona se narodila zrovna 2. prosince, když je svatě Bibiány. Teta chtěla prosadit

Františku, protože třetího je svaté Františky, ale strejč trval na svém, a tak je to Bibiána.“

„A vy, Týno, budete teď taky Bibiána,“ doložil Kája. „A to je náhoda! To je zrovna tak hezké jako Hadrián. Tak to bude teď hajnejch Hadrián a pánovic Bibiána! Týno, jen to řekněte hodně nahlas, je toho plná pusa.“

Ale Týna se po něm rozehnala utěrkou: „Já ti dám dělat si posměch!“

Kája dopověděl mezi dveřmi: „Posměch ne, Týno, to by mi naše maminka dala! To já jen tak, ale to se bude vzácné paní špatně říkat: ‚Bibiáno, doběhni pro maso do sklepa,‘ když je naučená na Týnu.“

Týna se za ním rozběhla: „Lepší to bude, než když řekne vzácná paní: ‚Kdepak je dnes Zdeň s Hadriánem?‘“

Děti se zastavily u průseku. „Heleď, Zdeňo, nic hezky se to neukazuje. Vaše maminka řekla: ‚To bude slávy!‘ A naše maminka řekla: ‚To bude velká slavnost.‘ A vaše maminka řekla, že mluvíš krápačky a šla z kuchyně, a Týna nás prohnala s utěrkou. To z toho moc nekouká. Pojď to vzít trapem k ‚velké louži!‘“

Když šly druhého dne děti ze školy, to už pověděl Kája Zdeně: „Dneska začal pan farář o svátosti bířmování. Tys jenom holka, ty bys tomu nerozuměla, ale pane, smát se nebudem ani trochu. Přijede sám pan arcibiskup a kněží z celého okolí a ještě i z Prahy. Říkal, že pan kanovník, a kdo ví, kdo ještě. Bude zkouška z náboženství v kostele, bude lidu nacvaknuto, to víš. Panečku, jen kdyby těch velkých se něco pan farář zeptal, ale to oni vědí, že ne, tak přijdou poslouchat nás, a bude přivítání a loučení. Heleď, Zdeňo, ani to u nás neříkej, to přivítání dostanu já. Ju, já bych ani s takovými velkými pány nedovedl mluvit a naše maminka by řekla: ‚Víš, nenatahuj se víc, než jak peřina stačí! Tys než hajnejch, nikam se nevtírej!‘ No, já ne, to pan farář povídal, a ani se moc netěším. Povídal taky pan farář: ‚To nemysli, že budeš smět mluvit, co tě napadne! Mimo přivítání nesmíš ani ceknout!‘ Ju, panu faráři se to řekne, ‚ani ceknout‘, když se vymluví v kostele při kázání a ve škole

s námi. Ale takový kluk jako já, jakpak nemá ani ceknout, když se mu pořád chce mluvit? To už jako bych to viděl. Kdybych chtěl něco říci jiného, než bude přivítání, to tam bude pan řídící, páni učitelé a pan farář, a to já se ani k slovu nedostanu. Vůbec mi dá práci, než se tomu říkání naučím. Začíná to: ‚Vaše Eminence!‘ Člověče, to není jen tak!“

„A co ty mi říkáš ‚člověče‘?“ urazila se Zdeňa. „Copak já jsem člověče?“

„Ne, ne, tys šťovka! Tys ale hloupá, Zdeňo! Každý je člověk, proto my kluci si říkáme někdy ‚člověče‘.“

„Jakže to začíná?“ udobřila se Zdeňa.

„No, Vaše E – – e – – e –“

„Jéje, Kájó, tys jako strejček mydlářovic. Naše maminka povídala, že se mu nesmíme smát, že za to nemůže, ale tatínek jednou povídal, že to má z toho, že se každému posmíval a po každém se porouhal. Heleď, loučení bude mít Věra Pivoňkovic, pářačka. To ona se bude kroutit!“

„A zkazí to, budeš vidět, Zdeňo! Kdepak by holka něco dokázala. Dá se do breku a bude to. Říkal dnes pan farář, nejlepší že je dát jméno po kmotrovi. Ju, panu faráři se to řekne, když se jistě jeho kmotr nejmenoval Hadrián. Mně se to nelíbí ani trochu. Ani to radši neřeknu klukům, až už budu musít. To naše maminka zas bude mít strach, jestli to nespletu. Povím to doma až zítra. Je ta neděle, maminka má víc kdy.“

Hezoučko sedělo se mamince hajných v neděli odpoledne na zahradě. Přišla z Lážova z požeňání, slila tatínkovi i sobě kávu do nedělních květovaných hrnečků se zlatým okrajem, dětem odlila do zrovna tak hezkých a zavřela do trouby. Na stůl postavila mísu s rozkrájeným tvarohovým koláčem, na němž červenaly se třešničky. Hajný zrovna přišel z lesa, poliboval si nad svačinou, ale hned zase oblékal kabát: „Nic platno, musím se podívat až k hranicím, ztrácí se mi tam z metrů dříví.“ Maminka posvačila u otevřeného okna, sebrala z nedělní zástěrky každý drobeček,

vyhodila z dlaně pod okno – však slepice Papša tam měla hlídku –, otevřela vrchní zásuvku prádelníku, sáhla vpravo, vytáhla dva dopisy v otevřených obálkách a šla na zahradu.

Červnové laskavé a usměvavé nedělní odpoledne vlídně ji pozdravilo. Od lesa silně voněla pryskyřice, od lesovny běžela jí vstříc vůně růží a z kouta jejich zahrady, jak uměl nejlíbezněji, dýchal modrý bez. Březová lavička pod širokou korunou starého ořechu ji zvala po sousedsku: „Pojď si sednout!“ Březový stolec u ní stojící jak by šířeji se byl rozložil a říkal: „Polož na mě umdlené ruce, odpočiň si, je neděle, den Páně. Pročti si znovu poslední dva listy svých dětí z Vídně, zavzpomínej. Bohu poděkuj za to, co ti dal!“

Maminka hajná poslechla. Sedí na březové lávce, na stolku před ní leží otevřené listy od Cilky a Venouše. S jakou láskou vzpomínají na samoty! S jakou láskou na rodiče! A na Káju. Maminčiny zvlhlé oči vyjasňují se úsměvem. Kája! Nejmladší! Snad tenkrát teta Dvořáková jinam s ním měla namířeno, snad s ním chtěla na Rochoty, ale cesta jí byla dlouhá, že ho donesla než do hajnovny. A buď Pán Bůh pochválen za to! Čím by se tu oni dva s tatínkem teď těšili? A copak, že dnes tu ještě není se Zdeňou? Z požehnání šli přece společně a Kája dnes ráno povídal: „Maminko, já vám odpoledne něco povím, to budete koukat!“ A panečku, kdykoli Kája takhle promluvil, vždycky maminka koukala. Buď z toho byla komedaj, nebo strejček flašinetovic, nebo divadlo, zkrátka vždycky něco, čeho se maminka lekla. Copak to asi bude? To asi děti svačí dřív v lesovně. V naprostém tichu libuje si hajná, ale ne dlouho. Od stráně slyší výskání.

„Za chvíli jsou tady,“ říká si. „To ony po ještěrkách se dívají, jak na slunci se vyhřívají.“

A děti byly tu za chvíli. Koláče na míse povážlivě se scvrkly, hrnečky se vyprázdnily a děti se vtáhly na zahradu.

„Chtěl jsi mi, Kája, něco povědět!“ připomněla maminka.

Kája se trochu zarazil.

„Já vím, co, teta,“ honem se hlásila Zdeňka k řeči, „on Kája bude mít přivítání panu arcibiskupovi. Začíná to: ‚Vaše Eminence‘, a on to ze začátku trochu koktá.“

„Táák,“ řekla maminka hajná. Dala dopisy do kapsy, a najednou se jí zdálo, že všechno kolem posmutnělo. Kája bude mít přivítání, no, to on jistě něco provede! A proto ona teta kovářka na ni včera volala: „Teta, jen jak peřina stačí, jen se s tím klukem všude necpěte, však bude beztoho jen pást krávy!“

„To máte radost, maminko, vidíte?“ usmíval se Kája.

„Ani moc ne, chlapče! Ty něco provedeš, já to vím. Sám pan arcibiskup přijede, no, to mám zase starost! Ty to popleteš, Kájo, ty nakonec odříkáš to třeba strejčkovi kostelníkovici.“

„Ju, strejčkovi kostelníkovici! Ten, maminko, ani nebude vůbec vědět, kde mu hlava stojí, povídal to dneska, kdepak ten by si stoupl přede mne! Ten bude koukat dát si po straně šňupec.“

„Co je ti do šňupců pana kostelníka? Snad bys mu je nepočítal do úst!“

„Do úst, maminko, ne, šňupá se do nosu.“

„A už ticho! Takový malý kluk a řečí má jako vody! Kájo, jestli něco provedeš, já nevím, co si počnu.“

„Jéje, maminko, já už měl kolik říkání a nikdá jsem nic nevynechal!“

„Což o to! Nejhorší je, že máš vždycky a všude moc řečí. Já se jen divím, že se nikoho nezalekneš.“

„To ani ne, maminko! A co bych se lekal? To tuhle Terina Pachlovic plakala ve škole, že ji bolí hlava, že ji uhranula šlejříčka², a pan učitel povídal: ‚Ty jsi ale hloupá, Terino! Když se na tebe někdo podívá, tak máš strach, že tě sní, vid’? To tamhle Kája je jinší chlapík! Ten se podívá každému pěkně přímo do očí, a je po uhranutí.““

„To neřek’ pan učitel, že když budeš pořád mluvit, že se ti ubrousí jazejček a bude čím dál kratší, až ti z něho nezbude nic?“

² Žena brusiče (obvykle podomního). Pozn. red.

„To ne, maminko, ju, to ani nejde. To by tetě kovářovic už by se byl ubrousil dávno.“

„Zas už?“ řekla přísně hajná. Ale v tu chvíli se usmála. „S tebou by bylo nejlepší dát tě někam do obchodu, kde by prodávali zboží, které za nic nestojí. Ty bys umluvil každého, kdo by přišel, že by odcházel s plnou taškou. A nezabíhejte dnes nikam daleko do lesa! Říkal tatínek, že se u hranic potulují cikáni. Nemyslím, že by vám něco udělali, jsou to světem jdoucí chudáci bez domova, ale kdyby Kája jim řekl: ‚Pěkně vítám‘ a ‚to jsou k nám hosti, jen si u nás sedněte‘, chytli by se toho a měli bychom jich plnou hajnovnu a do rána všechny slepice pryč. To oni už tak mají v krvi.“

„Ty slepice, maminko?“

„Kájo, ty přece jen budeš bit,“ zlobila se maminka, a děti vyběhly do lesa.

„Heleď, Zdeňo,“ řekl Kája, když chvíli zticha uháněli, „už jsi viděla někdy cikány?“

Zdeňo se zrovna kopl do palečku, sedla si na pařez a chytla se za něj. „Cikány? Ba ne. Naše maminka povídala, že by nás prohnali. Viděl bys je rád?“

Kája jen tak maloučko popotáhl nosíkem a odpověděl: „Moc rád! Vojta Brabencovic povídal, že mají v každé kapse nůž a vlasy a oči jako uhly a jen se podívají na slepici, ta hned že pětkrát mrkne a už ji má cikánka ve spodní kapse. Jéje, než by se naše a vaše slepice umrkaly, to by byla doba! Už tě nebolí palec? Musíme pospíšet, ať něco uběhnem. Povídal pan učitel: ‚Jen z ruky pilné naděje kvíkne‘.“

Zdeňo zase už běžela, ale teď se rozesmála: „Jéje, Kájo, kdepak ‚kvíkne‘! To se říká ‚kvitne‘. To má naše maminka vyšité nad stolkem v kuchyni na plátně a tatínek vždycky říká, že je to moc pěkné říkání, že by z toho mohla být písnička.“

„Heleď, Zdeňo! Já jsem třeták, tys druhačka. Když řeknu ‚kvíkne‘, tak kvíkne, to aspoň vím, co je. Ale ‚kvitne‘, to vůbec nic není. Slyšíš?“

Děti se zastavily, když se před nimi otevřela široká lesní cesta. „Vidíš? Tamhle je vůz, tamhle se pase kůň, a jéje, ten je hubený! A to oni jsou cikáni hned v tom cípu tam. Já bych je přece moc rád viděl.“

„To mne bolí břicho, Kájo!“

„Anebo se bojíš cikánů, vid? Když tě bolí břicho, běž tamhle do křovíčka! Domů bys už nedoběhla. Já tu počkám a půjdeme se podívat tamhle dolů,“ řekl Kája.

„Už mne přestalo,“ vzdychla Zdeňa, které se opravdu nechtělo blíž k cikánům.

„Tak vidíš! Já to věděl, že se bojíš. Co by nám leda mohli udělat? Já si tuhle obrátím kapsy, aby viděli, že peníze nemám, ty vůbec ani kapsičku nemáš, jen pojd’!“

Zdeňa šla dva kroky za Kájou: „Jestli nám něco udělají, počkej, ty doma dostaneš!“

„Vidíš,“ neposlouchal ji Kája, „tamhle už se něco hemží. Moc utíkat nesmíme. Nezapomeň pozdravit!“

V cípu lesa byly dvě cikánské rodiny. Čím blíž děti přicházely, tím lépe viděly, že to jsou opravdu cikáni, snědí, černovlasí, nuzných obleků. Byli tam starší i mladší muži, ženy i děti, ty polonahé se válely ve stínu lesa. Díval se Kája i Zdeňa s ohromnou zvědavostí po dětech. Kája si náramně prohlížel starou cikánku, která kouřila z faječky, a pošeptal Zdeně: „Já bych jí hned řek’, jako to povídal jednou vzácný pán, to že není pro dámy. Ale což kdyby mne něčím sekla?“

Už byli zcela u nich. Kája se poklonil a hezky hlasitě pověděl: „Pěkně vítám, to jsou k nám hosti!“ Ale už si vzpomněl, co řekla maminka, a dokončil pozdrav: „Ňák nám nechce pršet.“ A Zdeňa se taky uklonila a řekla: „Má úcta!“

Ten starý cikán – panečku –, Vojta Brabencovic měl pravdu – oči měl jako uhly a vlasy až do modra černé, vstal a takovým cizím, divným přízvukem a nářečím se ptal: „Copak tu chcete, děti? Nejste snad žandarmovic?“

„Kdepak, pane cikán, Žardamovic! Já jsem Kája Mařík, hajnejch tamhle ze samot, a tuhle ta holka, to je pánovic Zdeňa. Pan cikán tu

má známé Žardamovic? V Lážově nejsou, ale třeba by to mohli být Pražáci, tam jich je! Já bych se třeba poptal.“

„Toto, ani nemukej! Po žandarmech my se nejmíň ptáme.“

Několik dětí je obstouplo. Jedno tahalo Zdeňu za růžovou zástěrku a volalo: „Dej, dej, dej zástěrku!“ Mladá cikánka dodala: „Mohla by dát slečinka zástěrku. Má jich doma jistě kolik.“

„To má, to má,“ svědčil Kája, „jen ji dej, Zdeňo!“

A Zdeňa už ji podávala cikáněti. „Šatičky má taky hezké,“ drmolila cikánka, „taky by je mohla darovat.“

„To ne, paní cikánová,“ vzal Kája Zdeňu za ruku. „Jakpak by došla domů?“ dostával trochu strach. „A máte dětičky. Taky vám je nosí teta Dvořáková? Že nevybere nějaké bělejší?“

„Nevíš, hochu, kde by nám dali trochu mléka těm dětem a trochu ovsu pro koně? Hádaly bysme za to z ruky,“ nabízela se cikánka.

„Mléka máme dost, copak o mléko, ale hádati, to ne, naše maminka by vás hnala! Ale to byste se museli zaklejvat, že nám neumrkáte slepice.“

Starý cikán něco vykřikl, zakoulel očima a řekl dětem: „O slepicích ani muk! My nejsme cikáni jen tak! My jsme poctiví cikáni! My jsme kotláři, rozumíš?“ Řekl něco cizí řečí ženským, tři se rozběhly k vozu a hned nesly odtamtud tři velké hrnce a pytel. Ta jedna řekla: „Teď nás dovedeš, chlapečku, k vám pro to mlíko! Ale nemysli si, že nás někam zavedeš a utečeš! To bys koukal, co bys dostal. Tak alou před námi!“

Kája ani nemukl. „Už je zle,“ pomyslíl si. „Jestli není doma tatínek, no...“ A děti šly. Šly nejkratšími cestami, ale přece to bylo dlouho, než se začervenaly kryty samot. Maminka hajných si vyzpěvovala: „Ach, synku, synku, doma-li jsi...“

Kája si hned v duchu domyslíl: „Má zlatá maminko, váš synek není doma, ale vede vám tři cikánky.“

Sotva byli na poslední pěšině, pošeptal Kája Zdeně: „Ty si sedni na dvoře a dávej pozor! Jestli začnou mrkat na slepice, hned vykřikni!“ Psi se rozštěkali divoce, zmítali se u bud a hajná hned vyšla. Tak tak že se nezapotácela. Tatínek v lese, vzácný pán v lese,

mužský ani jeden v lesovně, tuhle jdou cikánky, za nimi snad cikáni – kuřata, slepice –, plný dvůr a les kolem – a to jistě Kája. Honem se vzpamatovala, zčerstva zamkla dveře chodby na klíč, který vstrčila do kapsy, a šla jim vstříc: „Co byste rády?“

„Paničko, paničko,“ drmolily jedna přes druhou, „trochu mlíčka, nějaký hadýrek pro děti, budeme hádat z ruky, z karet, jak si bude panička přát.“

Hajná se podívala na tři velké hrnce: „Mléko vám dám, ale nic obnošeného nemám.“ Obrátila se k oknu: „Tatínku, dej, prosím tě, pozor na plotnu! Svářím mléko, a ty, Kájo, doběhni honem do lesovny, že prosím o hrnek mléka, neměla bych dost do těchhle hrnců. Zdvěřile pozdrav! Je tam dnes pan lesmistr, pan strážmistr a kdoví kdo ještě. Tak ukažte ty hrnce!“

Jak slyšely cikánky slovo „strážmistr“, honem drmolily: „A to ať chlapeček nechodí, jen když bude do dvou hrnců.“

A hajná Pánu Bohu děkovala, že jí to napadlo, a i za to, že poslední mléko měla hned na kraji ve sklepě. Jen se obrátila a už je nesla a naplnila hrnce. Cikánky je chytly, a jak mohly nejrychleji, spěchaly zpět do tábora. Však se za nimi v určitých vzdálenostech táhli cikáni, ale jak slyšeli o strážmistřovi, zakleli, zahromovali a pospíchali z dohledu.

Zdeňka seděla na dvoře, Kája provinile přešlapoval na schodě: „Maminko, prosím vás, nezlobte se!“ Ale hajná honem svolávala drůbež a počítala: „Vida, jen jsem se od nich obrátila, a už chybí tři slepice. No, zaplať Pán Bůh, že to není horší! Vidíš, Kájo, to je všechno z tvé neposlušnosti! Tři slepice jsou pryč. Jak jen je mohly chytit? Tys ty cikány pozval, vid’? Hochu, hochu, což kdyby nás načisto vykradli? Vždyť i dobytek vyvedou!“

Maminka pospíchala do lesovny vyřídit, že cikáni nejsou daleko.

„Tak co? Kolikrát mrkly, než měly slepice ve spodní kapse?“ ptal se Kája Zdeni.

„To já nevím, Kájo! Já jsem koukala, ale ta jedna se přede mne postavila. Tak já nevím nic.“ A Kája se zlobil.

K večeru vyvedli četníci cikány za obvod.

8. Přípravy k biřmování

Už bylo znát, že se chystají Lážovští k velké slavnosti. Domy na náměstí dávali barvit, chystali prapory, všichni krejčí a švadleny měli plné ruce práce. V Bařově prodejně obuvi nestačili objednávat bílé, žluté a lakové střevíčky a střevíce. Na faře lakovali i okenní rámy a pan řídící cvičil sbory. Pan farář už ani jednou ve škole neřekl: „Teď si zazpíváme.“ Pořád jen a jen zkoušel, napomínal, připomínal, páni učitelé každou chvíli si zavolali buď Věru Pivoňkovu, která měla rozloučení, nebo Káju, který měl přivítání, a opakovali jim, že se nesmějí leknot, že tu bude mnoho cizích lidí, mnoho kněží z celého okolí, pan arcibiskup že bude mít s sebou svého ceremoniáře a pana kanovníka. Také pan vikář že přijede, ať jen se nezaleknou, nezakoktají a pěkně a hlasitě přednášejí.

Teď už i Kája pochopil, že to bude velká věc. Když si při tom vzpomněl, že se nad ním vysloví jméno Hadrián, přišel domů se smutkem v duši i v očích. Maminka hned řekla: „Zejtra je neděle, Kájo, půjdeme spolu na Rochoty poprosit o kmotra. Už je nejvyšší čas!“

„A kampak byste chodili,“ zasmál se pod okny pan lesní. „Hajný Škrábek konečně by i třeba odřekl – nejde rád mezi lidi –, no tož, postavím se za Káju já. Jářku, Kájo, Stanislav se ti víc líbí než Hadrián? Naše Týna taky nebude Bibiána, té půjde za kmotru naše maminka. Ale to ti říkám. Kájo, moc velký prezent nečekej! Nemám cestu do Prahy, no, snad doma něco najdu.“

A než mohla hajná poděkovat, už byl pryč.

„To jsem rád, maminko, to jsem moc rád. A co povídal vzácný pán o prezentu, to já ani nevím, co je, ale jen když nebudu Hadrián.“

Už chyběly jen čtyři dny do slavného dne. Kája se Zdeňou byli více v Lážově než doma. U „Velké hospody“ stavěli dělníci slavobránu, u kostela druhou. V kostele bylo plno lidí i práce. Všecko se smýčilo, mylo, otíralo. Strejček kostelníkovíc říkal, že už ani neví, čím je, to že ani pan farář takovou starost nemá, to že všecko leží na něm, aby bylo všecko „jakorát a byli jsme pochválení“,

dodával. A teta kostelníkovic Apolénka si na tu slávu koupila na Dobříši tabatěrku a pošňupávala, kde se dalo, a na ty nářky kostelníka odpovídala: „Ty jen pořád řečníš, co máš práce, ale kale ruku k dílu nepřiložíš. Kdyby se o všechno nestaral pan farář a já, tak nebude nic.“

„Hm, hm,“ vrtěl hlavou kostelník, „vždyť já tě taky nevidím nic dělat, jen pořád kejcháš.“ Ale honem se hnal na kazatelnu utírat prach.

Konečně bylo všechno přichystáno. Pan Skřivánek z Baťovy prodejny rozprodával poslední bednu bílých střevíčků. Už mu zbyl jen jediný pár. Otřel pot z čela a shýbl se pro něj. „Copak se to stalo? Popletli to. Dali jeden střevíc delší, druhý kratší.“

Nanyňka Šmídovic přešlapuje před prodejnou. Také půjde k biřmování. Maminka dostala od milostpaní správčové trochu obnošeného šatstva, mezi nímž byla tenká růžová sukně. Hned tenkrát řekla: „Jestli budeš hodná, Nanyňko, po chvilkách ti z ní ušiju šatičky na neděli do kostela.“

A Nanyňka byla hodná. Mamince všechno doma opatřila, malého bratříčka Pepíčka ošetřila, když maminka šla na práci. Směla ho vzít i na školní dvorek, kde on – čtyřletý cvalík – vydržel si hrát s polámanou hračkou nebo s hromádkou písku tak dlouho, než Nanyňka vyběhla ze třídy. Paní řídící na něho viděla oknem, nezapomněla naň buchtou, vdolečkem, troškou kávy, ovocem, a Pepíkovi šlo všechno náramně k duhu. Otce už dávno neměli. Matka pracovala den ze dne ve dvoře. Po večerách opravdu šla ze sukně Nanynce šatečky. Když slyšela, že bude biřmování, hned řekla: „Vidíš, Nanyňko, to jsem ráda, že jsem si přichvátla. Zrovna je budeš mít hotové. Punčošky máš jedny ještě nespravované, no, botičky nemáš, ale milostpaní správčová poslala ti po Vlastičce bačkorky. Jsou jako nové. Však Bůh nebude se dívat, co má kdo na sobě, ale jak pokorně svátost přijme.“

„Snad abych šla, maminko, radši bosá, ne? Na bačkorky je teď moc teplo,“ myslila Nanyňka nahlas.

„I ne, vezmeš si bačkorcky! Ukaž, zkusím ti ty šaty! Ušila jsem je delší, abys z nich brzo nevyrostla, no vidíš! Po módě nejsou, to já neumím, a taky se to pro tebe nepatří. Volné jsou ti dost, zaplať Pán Bůh za ně!“

Nanynka se blaženě po sobě dívala. Nic jí nevadilo, že je to jen taková kazajčička a suknička na tkalounu. Očka jí svítila radostí: „Což, maminko, kdyby tak bylo tuhle pod krček kousek mašle!“

„Copak tě napadá, mašle! Nesmíš se nikdy dívat na ty, kteří mají víc než ty. Na ty se dívej, kteří nemají ani to, co ty, a budeš vždycky spokojena! Ještě mi vybylo na šáteček na hlavu, heled!“ A růžový šáteček už seděl a ovíjel hezkou tvářičku chudičkého dítěte.

„A to je, maminko, lepší než mašle. Vy umíte všecko na světě. A prosím vás, já si k tomu zkusím ty bačkorcky, smím?“

Maminka už je nesla. Nejdřív natáhla bílé punčošky, pak vklouzla do černých bačkorek. Maminka si v duchu myslila, že opravdu bačkorcky k šatičkám nejdou, ale nahlas řekla: „Dobře to bude. Kdyby tě viděl nebožtík tatínek, ten by měl radost!“ Zvlhly jí oči vzpomínkou na živitele.

Nanynka si vzpomíná před prodejnou, tohle všecko že bylo včera. A dnes ráno ji poslala milostpaní správcová do Lhotky s listem do dvora. Tam, třeba ona nechtěla, dala jí paní Hálková pětikorunu s dodatkem: „To máš na nějakou tu stuhu, beztoho půjdeš také k bířmování.“

A milostpaní správcová se jí ptala: „Máš-li pak bílé střevíčky?“

„Nemám, prosím, vezmu si ty pěkné bačkorcky po Vlastičce.“

Paní správcová jí dala do kapsičky desetikorunu a řekla: „Doběhni si do Baťovy prodejny! Však tam pan Skřivánek pro tebe něco najde.“ A ona běžela domů s penězi a všecko mamince řekla.

Maminka se chvíli zamyslela, než odpověděla: „Třebas by se milostpaní správcová zlobila, že jsi neposlechla. Není to sice pro tebe, ale dojdi si tam! Můžeme je po bířmování načernit a užiješ jich dost. Měli tam tuhle výprodej střevíčků od desíti korun. Tu pětikorunu ti schovám.“

Tož teď tu stála Nanyňka a srdíčko v ní poskakovalo. Bude mít bílé střevíčky! To snad ani není možná. Otevřela tiše dveře: „Pochválen Pán Ježíš Kristus, pane Baťa, prosím vás, nemáte tu bílé střevíčky za deset korun?“ A hned mu podávala peníze.

Pan Skřivánek sáhl po těch dvou nestejných střevíčkách: „Heleď, Nanyňko, tuhle je poslední pár, ale nejsou stejné. Jeden je o číslo větší.“

„A to, prosím, nic nevádí! To já nožičku natáhnu nebo skrčím,“ sahala po bílých střevíčkách.

„A ty peníze si nech, děvenko! Pozdravuj maminku a buď hodná!“ Dal střevíčky do krabice, Nanyňka je chytla pod paži, shýbla se k ruce pana Skřivánka, políbila ji a řekla upřímně: „Aby vám to Pán Bůh zaplatil!“ Uháněla domů.

Toho večera nebylo v celém Lážově šťastnějšího dítěte nad Nanyňku. Maminka jí do špičky většího střevíce dala kousíček vaty a ani to hnedle nebylo znát. –

Kája se Zdeňou statečně pomáhali, kde bylo třeba. V kostele to bylo jako v háji. Plno břízek a smrčků a vzácných palem a květin ze zámku na hlavním oltáři a všude jinde. Ministrantské rochety³ visely pěkně na věšáku jedna vedle druhé, přiškrobené, nažehlené. Strejček kostelníkovíc už měl víc šňupavého tabáku na vestě než v tabatěrce, jak se mu rozčilením ruce třásly. A teta Apolénka šňupala už i v sakristii.

Kája běhal pro špendlíky, pro napínáčky k panu Štulcovi, pro utěrky, kartáče, kostelní roucha na faru, pro nejkrásnější hortenzie v celém Lážově do školy k paní řídící. Však kvetly letos tmavě modře a růžově. Na jedné napočítla paní řídící 25 květů. Ale tu ani Kájovi nesvěřila, tu nesla Bětuška. A Zdeňa pořád za Kájou. Jednou nesla mističku pod květník, po druhé koněvku na zalití květin, potom antependium⁴, které paní Štulcová vyšíla krásnými, jemně

³ Krátké bílé obřadní roucho katolických kněží a ministrantů. *Pozn. red.*

⁴ Ozdobný závěs na přední straně obětního stolu oltáře. *Pozn. red.*

zbarvenými květy. Děti se doma nezastavily. Něco snědly ve škole, něco na faře, něco u Štulců a Káju každou chvíli někdo chytl: „Tak co, umíš přivítání? Tak říkej!“ Ale Kája se ani nezastavil. Jen hlavu otočil: „Však vám říkat ‚Vaše Eminence‘ nebudu, a bez toho by to nic nebylo.“

Toho dne k večeru, kdy strejček kostelníkovic řekl, že už je „trop“, že už ani prstem nehne, podrobně a pozorně prohlížel kostel pan farář s panem řídícím. Ano, všecko bylo připraveno. Pan řídící ještě doběhl na kůr, kde byla poslední zkouška na vstupní sbor, a strejček kostelníkovic si vzpomněl, že měl nařízeno doplnit kroupky u vchodu svěcenou vodou. Zrovna ji tam doléval, když z kůru se rozlehl velebný hymnus. Všichni poslouchali, jen strejček kostelníkovic s hrncem v jedné a se smetákem v druhé ruce podupával kostelem. Kája pošeptal Zdeně: „To on si myslí, že zpívají jemu.“

Řekla sice paní lesní i hajná, že musejí děti dnes brzo na kutě, ale kdepak! V lesovně v kuchyni byli šafářovic i všichni ostatní, i Malinovic, a pan lesní řekl: „Teď, Kájjo, hezky nám předneseš to uvítání!“

Kája sice myslil, že by měl taky říci: „Žádný z vás tu není ‚Vaše Eminence‘,“ ale přece začal. Hezky zřetelně, nezajíkl se, nezastavil se. Paní lesní, šafářka a Týna plakaly a hajná si utírala slzičky do zástěry. Ani pan lesní se nesmál: „Dobře, Kájjo, ale jen zítra také tak!“

Teprve pak ukázala paní lesní Kájovy šatky, které mu z Prahy přivezla, i čapku, Zdeniny běloučké, družičkové, i kytici pro Káju, tu nejkrásnější, jakou kdy uvila. A teprve k jedenácté zhasili světlo na samotách.

Ještě ptáci nedozpívali svou ranní modlitbu před východem slunce, když byl Kája vzhůru. První jeho pohled platil postrannímu stolku, pokrytému bílým ubrusem, na němž byly rozloženy jeho nové šatky, čapka, košilka jako bílý květ, nové punčošky a nízké střevíčky, také docela nové. Vzdychl si: „Řekl pan farář ve škole: ‚Budete dělat dvojí přípravu k této důležité svátosti: duševní

a tělesnou. Přední je ovšem ta duševní. S duší prostou i všedního hříchu přistoupíte k přijetí svátosti biřmování. Obleknete sváteční šatečky, budete čistě umyti a spořádáni, ani toho nezapomeňte! Což, dušička už je připravena," myslí si Kája, „ale jak na sebe obleknu tamhle ty nové šatky, ani nevím, jestli to dobře odříkám. Radši bych si vzal ten všední kabátek a běžel bos.“

Ale maminka už se probouzí, už říká potichu: „Spi ještě, Kájo, ani sluníčko ještě nevyšlo.“

Ale on už spát nemůže. Najednou ho napadá, že zkouška z náboženství bude dnes v kostele, ne ve škole. Tak se mu zdá, že v kostele nebude vůbec nic vědět a že on bude vítat Jeho Eminenci před kostelem a že tam bude moc a moc lidí. V tu chvíli vroucně se modlí, jen kdyby Pán Bůh dal a dalo se do deště, ale hodně, že by třeba řekl pan farář: „Odbudem to všechno ve škole.“ A tam už by to šlo jinak!

Ale sluníčko se zrovna vykulilo z růžových peřinek. Dobře se vyspalo, protože vesele házelo růžovými polštářky na všechny strany a volalo za maminkou Nocí: „Dobře se vyspěte, maminko, však já vím, že musím dnes hezky svítit. Však já vím, že bude dnes v Lážově veliká sláva a že děvušky i šohajáci vyjdou si v nových šatečkách. To oni ani do kostela se nevejdou, ale před kostel se vyhrnou, a to já budu vesele svítit na ty bílé, modré, růžové, zelené a kdož ví jaké šatečky.“ Poslední růžový polštářík hodilo na Babu se slovy: „Dobré jitro, stará paní! Včera večer dávaly si mráčky dostaveníčko na tvém temeni. Tož jim vyříd', dnes že nesmějí pořádat žádnou schůzi ani veřejný projev, dnes že budu svítit a usmívat se a vládnout jenom já.“ A hrst svých zlatých paprsků hodilo na samoty: „Kájo, zčerstva si opakuj přivítání! Ranní hodina má zlato v ústech!“

Rozuměl Kája, nerozuměl, kdož ví? Ale hned v duchu chtěl začít. Propánakrále, ne a ne si vzpomenout na první slovo! Kdejaká písnička jeho i maminčina už mu hlavičkou prolítla, ale aby si vzpomněl na první větu přivítání, ne a ne.

„Maminko, prosím vás, jakpak začíná to moje říkání?“

Maminka spráskla ruce: „Dítě nešťastné, já taky honem nevím. Ani to tu nikde nemáš. No, tohle dopadne! Nic platno! Oblečeš se a doběhneš do školy, pan řídící tě upamatuje.“

V Lážově o šesté jako jindy o osmé. Která maminka v parádě se tak nevyzná, jen dcerce večer na papírky vlasy natočila, po ránu k té které tetce, která se vyzná, posílá.

Teta kovářka chtěla sice včera večer vdolků napéci, aby táta nehuboval a měl co zakousnout celý den, ale zapovídala se v Lážově skoro do půlnoci. Droždí koupit zapoměla, ráno byla připravena vyrazit před šestou, když se ozval kovář: „A to ty myslíš, že tu budu jako včera celý den o mléce a chlebě? Něco teplého chci!“

„Jen spi, táto, jen spi! Je ještě brzo, však já ti uvařím, než odejdu!“ A jak začal kovář znovu chrápat, zamyslíla se: „Co by tak uvařila? Krupičnou kaši, ano, ta bude nejdřív.“ Honem přistavila mléko, a jak jen se trochu zahřálo, začala do něho sypat krupici. Protože však v tu chvíli pospíchaly kolem družičky z Rochot, z Chouzavé a z Kytína, přihnula sáček s krupicí nad hrnkem, zčerstva to rozmíchala a už vyběhla. „Cihelkovic! Á, koukejme se! Kolik jich má těch holek a jak si je oblékla! Všechny do bílého, a jak jim to sluší! A chlapi taky jdou! Inu, může mít radost, hodné děti má! A tamhle ta v bleděmodrých, ta je z fořtovny a ta vedle, ahá, ta je kupcovic. No, ať si táta v poledne třeba suchou krupici na talíř nasype, ona už taky musí běžet.“ A běžela.

9. Den slavnostní

V den birmování od lesoven šel celý houf. Zdeňa – družička, Kája – toť aby byl taky zrovna jako lesních – s kytkou a v nových šatech. Na samotách zůstal dnes jen starý Diviš a psi.

První kočár jel k faře, to s panem vikářem. Ale potom to šlo zčerstva za sebou. Sjížděli se kněží z celého okolí. U všech pěti oltářů v kostele sloužili kněží mši svatou. Strejček kostelníkovíc šňupal už jen na hřbitově a vzdychal, teta Apolénka v zeleném kabátku a černé sukni seděla na faře u stolu v koutě, snídala

a naříkala: „Énu, ono se řekne kostelník, ale aby se dnes člověk ztrhal!“ Strejček kostelníkovíc si přišel zamluvit oběd. Na velké i malé věži začali vyzvánět. Všemi vyzváněli. Panský kočár se spřežením bílých koní přivážel vzácného hosta. Vysoký, štíhlý hodnostář vystupoval z kočáru před hlavním vchodem do kostela. Za ním ceremoniář. Za tímto kočárem jely ještě dva panské kočáry. Lidí rozhrnulo se kolem kostela, jako když do mraveniště zprudka udeří a náhle poručí: „Stát!“ Pestré, barevné, hedvábné i jiné látky na šatkách bířmovanek rozsvětlily se sluneční září.

Pan učitel Štulc chytl Káju za ruku, tu jeho krásnou kytici vzal do druhé a nesl ji ve výši svého ramene a prodíral se za davem. Před vchodem do kostela bylo vítání vzácného hosta v plném proudu. Jak se kolem nich trochu uvolnilo, viděl Kája černé pánské obleky, bílé náprsenky, uklánějící se hlavy. Právě dopověděl pan řídící. Pan učitel Štulc pošeptal Kájovi: „Jdi, hluboce se pokloň a hezky zřetelně začni!“

Dal mu do ruky kytici a Kájovi se tak trochu zatočila hlava. Všichni, kteří tu stáli, se na něho dívali. Kája letmo přeběhl očima celý ten zástup vpravo i vlevo. Viděl k posměchu připravenou tetu kovářovic a už se poklonil před tím, o kterém byl přesvědčen, že je to Jeho Eminence. Ale byl to kanovník, který, když zpozoroval Kájův omyl, lehce mu ukázal rukou, aby postoupil o dva kroky vpravo. Kája mluvil jasným hláskem zřetelně a nezaškobrt' ani jednou. Pan arcibiskup se vlídně usmíval, pohladil ho po růžové tváři a shýbl se k němu: „Jápak se jmenuješ, hošíčku?“

Ó, hrklo v panu faráři, hrklo v panu řídícím i v panu učiteli. Ono hrklo i v mamince hajných a v pánovic, protože všichni zapomněli mu říci, kdyby byl tázán po jméně, že má odpovědět jednou zdvořilou větou. A nehrklo v nich nadarmo. Pan arcibiskup sám vzal z jeho ruky kytici, přivoněl k ní a podal ji panu ceremoniáři. A Kája už povídal: „Já jsem, prosím, Jeho Eminence, Mařík, Kája Mařík, hajných ze samoty za Lážovem. My jsme jen tak chudí, ale pánovic mají, a je jim přáno, jsou moc k lidem. Vzácná paní je řídícovic, jéje, vzácný pane Eminence, ta umí písniček! Naše

maminka povídala, že to beztoho odřikám strejčkovi kostelníkovíc. Ju, kdož ví, kde teď šňupá. Povídal včera, že už je ‚trop‘.“

Pan arcibiskup se usmíval a zeptal se: „A jak se stalo, žes chtěl vítat tady pana kanovníka místo mne?“

Pan řídící marně kašlal, pan farář marně chtěl přilákat Kájovy oči k sobě, marně dával prst na rty.

„Prosím, když on vzácný pan kanovník je tlustší!“

Teď se rozesmáli hlasitě všichni, kteří slyšeli. Pan arcibiskup mu řekl: „Přijď odpoledne na faru! Jsi chlapík.“

Pan učitel použil nastalého pohybu davu, chytil Káju za ruku, ale Kája se přece ještě dvakrát uklonil a zavolal: „Pán Bůh rač opatrovat a zase brzo přijďte! A pozdravujte doma!“

Pan učitel ho táhl za sebou, a jak přišli na odlehlejší místo na starém hřbitově, třeba by se byl upřímně zasmál, vzpomněl si, že teprve začne náboženská zkouška, a Kája, kdyby se mu tohle prominulo, kdož ví, co by napovídal v kostele. Zatvářil se co možná přísně a řekl: „Víš, Kájo, že mám chuť dát ti pohlavek? Proč jsi nemlčel? Ptal se tě někdo po tom, jestli kostelník je ‚trop‘ nebo jestli někde šňupá?“

Kája se hrozně zarazil. Měl takovou velkou radost, že to tak hezky všecho pověděl, a tuhle pan učitel by mu chtěl dáti pohlavek! A jéje, co teda zas provedl? Vždyť vlastně ani tak moc nemluvil. Když pan učitel pohlavek, to pan řídící jistě dva, a což pan farář! A což maminka! To dnes z pohlavků a vejprasků ani nevyjde. A to bude pěkné birmování! Pohlavek ani ještě nikdy nedostal, jen tenkrát od tety Apolénky. Měl takovou lítost, že ani oči zvednout nemohl. Pan učitel mlčí. A když konečně zvedl k němu oči, pan učitel se díval docela stranou.

„Pane učiteli, pěkně vás prosím, já už ani nepípnu, jen se na mě nezlobte, anebo mi radši ten pohlavek dejte hned, ať sem nepřijdou kluci zrovna k tomu!“

Pan učitel se obrátil, rty měl pevně sevřené, zadíval se do jeho sazových očí, ale než mohl promluvit, Kájův ustrašený obličej se blaženě pousmál, a on řekl radostně: „Pane učiteli, vy byste mi ani

pohlavek nedal, protože očima se smějete.“ A než mohl pan učitel něco odpovědět, rozběhl se Kája k sakristii.

Jéje, tam bylo pánů! A samí kněží. Strejček kostelníkovic už asi nebyl „trop“, protože se pořád ukláněl, panu faráři podával místo rochetu černý pluviál⁵ a tomu cizímu knězi, co stál vedle, dával zpěvník. Kája se táhl podél zdi, jen aby ho nikdo neviděl. Už byl hnedle u dveří vedoucích do kostela, když ho zachytil jeden zcela mladý cizí kněz a pošeptal mu: „Kájo, Jeho Eminence byla s tebou velice spokojena.“ Kájovi náramně odlehlo, a proto rovněž šeptem řekl: „Vidíte, velebný pane, a pan učitel mi chtěl dát pohlavek!“ A honem se vtáhl do kostela. Panečku, kdyby strejček kostelníkovic nebyl trošku pootevřel mřížku a nevšoupl ho tam, ani by se nikam nebyl dostal. Před mřížkami, panečku, to by byl teprve na ráně! Ohlédl se. „A, to jsou prvňáci, to musím dál.“ Udělali mu místo, a jak byl mezi třetáky, vtáhl se až do poslední řady. Copak náboženství umí, ale sám uznává, že by bylo moc dobře, kdyby si mohl jazýček dát na špagátek, a jak ten by se chtěl rozjet, zatáhl by a jazýček by se zastavil. Teď asi strejček kostelníkovic zazvoní u sakristie a začne mše svatá. Ale kdepak! Jeden kněz zazvonil, a panečku, deset kněží napočítal Kája kolem hlavního oltáře. A to byla krása! Ti to uměli jinak než ministranti! Kdepak by byl některý zakop' s misálem⁶! Kdepak by byli vzali ministranci⁷ na tuhém papíře nalepenou! Všecko jen tak z hlavy a pan řídící hrál snad zrovna jako anděl! Anebo ještě lepší – jako svatý Michael! Přece lepší než anděl musí umět archanděl!

Po mši svaté bylo kázání. V kostele lidí, že k hnutí nebylo. Vypočetli kázání a začala zkouška. Pan farář zkoušel nejdřív. Byl asi spokojen, protože čím dál, tím otázky byly složitější, odpovědi jasnější. Kája odpovídal každou chvíli. Teď začal zkoušet sám pan arcibiskup. Všechno šlo jako po šňůře. Kája zase odpovídal zřetelně

⁵ Široký volný plášť, nošený duchovními při slavnostních příležitostech. *Pozn. red.*

⁶ Liturgická kniha s modlitbami a čtením ke mši. *Pozn. red.*

⁷ Poučení pro ministranty, jak pomáhat knězi při mši. *Pozn. red.*

a dobře, až položil pan arcibiskup otázku z katechismu a ukázal na Terinu Pachlovic, aby odpověděla. Ale Terina nevěděla nic. Lekla se asi a schovala se za Mařenu Prokešovic. Kája už stál na špičkách a rukou šermoval, dokonce zapomněl, že je v kostele a zašeptal: „Prosím, prosím!“ Pan arcibiskup ukázal na něho. Kája hezky zřetelně a správně odpověděl a potom stejně hlasitě dodal: „Ona, prosím, Terina je než holka, a ty jsou k ničemu. Ona taky nedoříkala loučení na Svaté Hoře a panu vikáři, a...“

Ale pan učitel Štulec už mu položil ruku na ústa a už byl hnedle konec zkoušky. Kája zdvihl oči k panu učiteli a zašeptal: „Pane učiteli, Vaše Eminence byla se mnou spokojena, a já, když jsem v nejlepším, tak mi to vždycky zkazíte.“

Teď došlo k biřmování. Z kostela jak od česna úlu lidí se hrnulo. Biřmování bude venku, je krásný, slunečný den. Kmotři volají a hledají biřmovance. Kněží dělají pořádek, rozestavují biřmovance do rovných řad. Tam kdosi pláče, kmotra se ztratila, volá se jménem. Vojta Brabencovic má za kmotra strejčka z Dobříše. Ale ten se mu ztratil. Řekl, že si jen zaskočí na jedno pivo, a zatím nejde. Vojta ho hledá. Terinka Pachlovic pláče, ztratila kmotřičku, kmotřičku až z Prahy, a ona – kmotřička – sedí na starém hřbitově na hrobě a panímáma Pachlovic jí dává mokry šátek na čelo. Mdlo jí v kostele přišlo a kmotřička pořád má chuť se skácet v mdlobách, až se objeví teta Apolénka se šňupečkem a to kmotřičku vrací životu i Terině.

Kája hledá Zdeňu, vždyť už ji tak dlouho neviděl! A podivné, nikoho ze samot tu nevidí, kde asi jsou? Tolik cizích lidí, tuhle jsou ze Senešnic, tamhle z Čisovic, tamhle z Nové Vsi, z Kytína, ze Lhotky, z Bojov, propánakrále, kde jen jsou ze samot?

Už jde arcipastýř udílet svátost biřmování, už každý stojí na svém místě, jen Kája přebíhá ztrápeně s místa na místo.

„Mně se zdá, Kájo, že jsi se ztratil,“ ozval se v tu chvíli hlas pana řídícího.

„Prosím, já ne, ale ztratil se vzácný pán a vůbec všichni ze samot.“

„I neztratili! Čekají na tebe, jsou hnedle až u fary. Běž tam zčerstva!“

Bylo to všechno tuze krásné. Lidé zachovávali naprostý pořádek a klid a Kája byl velice rád, že při udílení svátosti nikdo se ho na nic neptal, protože takhle aspoň nic neprovedl. Jak byla slavnost skončena, podal pan lesní Kájovi malou krabičku se slovy: „Pro památku, Kájo!“ A už byl pryč. Kája s krabičkou v ruce v náramných rozpacích přešlapoval u kaštanu. Panečku, to bude asi mýlka! Zač by mu leda vzácný pán co dával? Za to, že tu dnes od rána čeká kvůli němu? A copak to asi bude? Možná, že pětikoruna! Maminka ji jistě hned uklidí a řekne: „Ty bys to beztoho zbůhdarma rozházel! Schovám ti ji do pokladničky.“ A bude po všem. On, Kája, tuze by si rád koupil tahací harmoniku. Strejček flašinetovic mu tuhle povídal: „Že tu byl tenhle tejden Pepík Voznechtovic z Dobřichovic? No jo, hned jsem si to myslel, že se mi to tak špatně schází. To je ‚konkurent‘. Vyhraje on písničku, jakou si kdo vzpomene, a já musím hrát jen ty, které mám tuhle zavřeny.“ Kája tenkrát chodil za Pepíkem Voznechtovic. Panečku, ten to uměl nabírat! Pan Štulc se ho ptal: „Umíš, Pepíku, ‚Modré oči‘?“ A Pepík jen zmáčkl harmoniku a už to šlo. Zpíval při tom. Kája potom doma dostal, když šel z lesovny domů, že si vyzpěvoval „Modré oči, proč pláčete?“ Maminka řekla, že to není písnička pro děti. Škoda, že se tenkrát Pepíka nezeptal, kolik asi stojí taková harmonika. Třeba za pětikorunu by ji dostal jako nic.

Kája opatrně odstraňuje hedvábný obal. Otvírá krabičku, ale hned ji zase zavírá, pevně v ruce tiskne a zavýskne si. Zlato! Propánakrále, dva zlaté peníze! A třpytí se jako sluneční paprsek. To by byla ne jedna, ale hned kolik harmonik! Jéje, to by si snad mohl koupit i varhany, jenže by se asi k nim nevešly. Ale mohl by mu tatínek vystavět v lese na ně stan, jenže kdo by mu šlapal? Zdeňka by je neutáhla, radši si koupí harmoniku.

„Ty máš nějakou radost, Kájo,“ povídá mu vtom pan učitel Štulc, který šel kolem něho.

„Mám, pane učiteli,“ otvírá Kája krabičku.

„Koukejme se, dukáty. No, to máš krásnou památku. A odpoledne máš přijít ve tři hodiny na faru. Kájo, kdyby to tak šlo, hned bych ti poradil, abys nechal jazýček doma.“

„Ju, prosím, pane učiteli, když nemám vyndávací.“

„Bohužel,“ vzdychl pan učitel. „Jenom si aspoň pomysli, když přijdeš mezi vzácnou společnost, že by to bylo opravdu nehezké, kdybys vykládal, nač se tě nikdo neptá.“

„Já si to, prosím, pomyslím. A což, když se někdo zeptá, proč Marjánka šafářovic je pořád taková mrňavá? Přece musím říct, že teta Dvořákovíc vybrala v dubči tu nejmenší, jaká tam byla.“

Pan učitel se lekl doopravdy. „Kájo, o tetě Dvořákovíc nesmíš za žádnou cenu ani promluvit! Rozumíš? To se vůbec pro společnost nehodí. Odpovídej uctivě jedinou větou, jen se nepouštěj do vejkladů, jak to umíš!“ A pan učitel šel dál.

„Do vejkladů, řekl pan učitel,“ myslil si Kája. „Vejklad má pan farář v neděli při ranní. Říká maminka: ‚To měl pan farář dnes pěkněj vejklad.‘ A to já přece neumím.“ Šel pomalu k cestě, kde se měl sejít se všemi ze samoty. Bylo mu najednou trochu smutno. Zdeňka taky kdožví kde je. Teta Dvořákovíc vyšla z uličky, „Teta, helejte, dostal jsem,“ ukazoval dukáty.

„Dukáty, no, vidíš, Kájo, pěkně si je schovej!“

„A povídal pan učitel Štulc, že vůbec nepatříte do společnosti!“

„Cože, pan učitel Štulc že tohle povídal? O mně? Však já se umím ve společnosti chovat. No, až tam budu mít cestu, já mu to povím!“

Kájovi se hned v tu chvíli zdálo, že něco popletl. Ale protože z dálky viděl všechny ze samoty, rozběhl se k nim. Podivili se nad dukáty a maminka hned řekla: „Jakou velikou škodu si dělá vzácný pán! Ukaž! Ještě bys to ztratil! Zamknu je doma do prádelníku, budeš je mít na věčnou památku.“

Kája se zmínil o tom, že by si tuze rád koupil tahací harmoniku, ale maminka jen se naň podívala, už věděl, že je zle. Protože chtěl odvrátit maminciny myšlenky od harmoniky, začal: „Musím si moc pospíšet s obědem. Ve tři hodiny musím být na faře!“

Pan lesní se smál: „No, pomoz Pán Bůh, to nám bude znít v uších.“

Ale maminka hajná až zbledla leknutím: „Propána krále, copak bys tam dělal? To aby zrovna šel s tebou tatínek.“

„Ju, tatínek! Víte, maminko, že říkáte: ‚Nikdy se nehrň tam, kam tě nezvou!‘ A našeho tatínka žádný nezval. Mám přijít jen já.“

„No, pěkně se učíš odpovídat. Mně se zdá, že ti ten den přece jen špatně skončí,“ řekl hajný a pan lesní se ptal: „Jakpak budeš ty pány tam jmenovat?“

„Prosím, Vaši Eminenci už znám, no, a těm mladým pánům farářům budu říkat ‚velebný pane‘, a těm starším, no třeba – zrovna nebudou v pokoji. Možná, že se mne chce někdo zeptat, odkud jsem vzal ty krásné růže. Já bych třeba řek‘, aby si sem přišli natrhat.“

„To ani nemusíš, Kájo,“ řekla paní lesní, „na návštěvu dnes nejsme přichystáni.“

Maminka hajná hlasitě uvažovala o tom, že vzácný pán tak toho chlapce obdaroval, že si toho nezaslouží, že kdyby zlobil, zasloužil by pořádný výprask, když tolik dobrodiní z lesovny mají.

10. Kája u pana arcibiskupa

Jak přišli domů, maminka na čistý šátek položila dva dukáty a div radostí neplakala. Hned řekla, že by se vlastně patřilo, aby dali přidělat k dukátům ouško, a že by se mohly nosit na krku na šňůrce. Ale Kája namítal, to že tak nosí holky klíček od penálu, ale jen holky. A on je přece kluk a chodí lesem, a kdyby měl na šňůrce dukáty, což kdyby ho potkal pan loupežník z brdských lesů, že by mu je ukradl jako nic. Tatínek dodal, že dukátům bude nejlepší, když je maminka schová, a teď aby něco snědli, Kája za chvíli aby zas běžel.

Maminka byla trochu v rozpacích. Nevěděla, že bude taková spousta bířmovanců, že se to tak protáhne. Myslíla, že přece jen v jedenáct budou doma a uvaří rýžovou kaši, ale zatím už je hnedle půl druhé, aby tedy Kája běžel. Honem ohřívá maminka mléko a nalévá na talíře. „Večer vám udělám bramborové placky,“ dodává,

a tatínek se usmívá: „To máme dnes sváteční oběd! Ale zaplať Pán Bůh i za to, jen když jsme zdraví!“

Maminka jí a přemýšlí, jak Kájovi nejlepší povědět, jak se má chovat. Ale než se dostane ke slovu, je Kája hotov s polévkou a už běží k lesovně.

Zdeňka čeká: „Vezmeš mě s sebou?“

„To víš, ale musíš počkat na chodbě!“

„Chceš jahelník?“ volá paní lesní.

„Jéje, vzácná paní, mám docela prázdné břicho. My to dnes odbyli jen mléčnou polévkou. Dobrá byla, ale nespadla ani do žaludku. Zůstala asi jen v té trubičce pod krčkem,“ pochutnával si Kája na jahelníku.

Za chvíli, provázeny napomínáním paní lesní, uháněly děti k Lážovu. Ale u prvního domku se Kája zastavil: „Proč tak drancíme? Třeba tam ještě dostanu od Vaší Eminence, že jsem to začal říkat tomu pánovi vedle. A vůbec naše maminka říká, že děti nepatří mezi velké.“ Šli už pomaleji.

„Heleď, Kájo, pan Štulc na tebe kývá, abys tam šel, a mně se zdá, že je tam teta Dvořáková.“

„A jéje,“ lekl se Kája, „to třeba na nás neplatí, třeba pan Štulc jen tak cvičí z dlouhé chvíle.“ Ale pan Štulc už volal: „Kájo, na slovíčko!“

Kája měl skoro v nenávisti tenhle výrok „na slovíčko“, protože kdykoli ať vzácný pán, ať pan řídící, ať kdokoli řekl „na slovíčko“, jaktěživo z toho nebylo slovíčko, ale moc a moc povídání a obyčejně pro něho dost nepříjemné. Posmekl hluboko čapku, ale neuhnul k chodníku. Volal: „Prosím, pane Štulc, já teď nemám kdy, jsem pozván na faru, moc pospíchám. Tak s Pánem Bohem, pozdravujte doma!“

Ale teta Dvořáková vyběhla za nimi: „Pojď, chlapče, pojď, musíš opakovat, cos mi prve pověděl, že řek’ pan učitel Štulc, já že vůbec nepatřím do společnosti!“

Děti šly. Kája si pomyslně hned prve, že to špatně začíná. Jak vešli do krámu, pan učitel Štulc se hned ptal: „Tož, Kájo, jak jsem ti to řekl?“

„Prosím, já už nevím, ale já jsem si to jistě popletl.“

„Řekl jsem pouze, že o tetě Dvořákové nesmíš mluvit za žádnou cenu. To že se pro společnost vůbec nehodí. Tím jsem myslel ty tvoje povídačky, ne paní Dvořákovou.“

„Tak jste to, prosím, pane učiteli, zrovínka povídal. Prosím vás, já měl tu radost z těch dukátů.“

„Tak si dej podruhé pozor na řeč!“ řekla teta Dvořáková. „Já jsem si hned myslela, žeš to poplet’.“

Pan učitel teď řekl: „Teď honem na faru!“ A vyšli. „To budu rád, až půjdeš odtamtud,“ vzdychl si pan učitel.

„Já, prosím, zrovínka tak! Třeba nebudou mít na mě kdy. Nejspíš se Vaše Eminence bude chtít přeptat na strejčka kostelníkovíc, jak je to s tím šňupáním. Třebas mu páni chtějí dát šňupavý tabák a nevědí, jaký šňupá, a já to vím. Byl jsem mu kolikrát u pana Kalbíkova pro ,rapl’.“

Pan učitel se nahlas zasmál, ale to už vcházeli do fary.

„Zdeňo, ty si sedni tuhle na schůdek a ani se nehni!“ vyvalil na ni oči Kája.

„I toto!“ namítl pan učitel, „Zdeňo půjde s tebou!“

Na farském dvoře bylo živo. Kočáry tam stály, kočí popíjeli a pokuřovali, a pan učitel postavil děti ke kanceláři. „Tady počkejte! Podívám se nahoru, přeje-li si skutečně Jeho Eminence s tebou porozprávět.“

Děti viděly do kuchyně. Jéje, tam bylo hlučně! Stará paní měla tam kolik ženských, otáčela se hbitě, kladla na velké podnosy jídla, některá omývala nádobí, jiná běžela do sklepa, jiná polévala pečeni v troubě, jiná na bílém prkýnku krájela knedlíky, zas jiná rovnala na skleněné mísy koláčky a všelijaké mlsoty.

„A jéje,“ pomyslně si Kája, který postoupil trochu kupředu, „strejček kostelníkovíc sedí u malého stolku zrovínka za sporákem, utírá si červeným šátkem zpoceně čelo a lesklé tváře, má před sebou

kolik talířů a z toho posledního dojídá. A jak dojedl, hned si šňupl a kýchl, a stará paní hned zavolala: „Anna, kostelník kýchá, to už dojedl. Dejte mu tam ještě kus pečeně, koláčky a pivo!“

A teta Apolénka vyšla zrovna z prázdné kanceláře, něco nesla na míse a ulizovala se. Povíдалa tomu pánovi, kterého potkala: „Énu, pane komorník, ono se řekne kostelník, ale nebýt kostelnice, nebyla ta sláva taková.“

„Co to bylo asi za pána?“ ptal se v duchu Kája. „Jak to řekla teta kostelníkovice? Pane korouhevnick, a jéje, to by měl nosit korouhve, a ne tuhle mísy a takové věci. Ale velebný pán to bude, protože teď povídal: „„Ale vyvedlo se nám to, co?““

Stará paní zahlédla Káju a Zdeňu, která už za ním jukala do kuchyně: „A, to je náš hodný Kája se Zdeňou! Tož pojd'te, děti, pojd'te honem! Tuhle jsem vám nechala něco moc dobrého, kousek oříškového dortu. Tak jenom jezte, jezte, to jste hodné, že jste přišly.“

Děti už seděly u okna a náramně si libovaly. Vtom se ozval hlas pana učitele: „Kájo, Zdeňo, pojd'te!“

Kája byl tak v polovičce, a proto odpověděl: „Prosím, pane učiteli, ať Vaše Eminence chvíli počká, nemáme zrovna kdy, jen co dojíme. Takovou dobrotu nesmí jíst člověk zčerstva jako krupkovou kaši. To se musí pomalu a to se hned pozná, jak to vklouzne rovnou do ledvin.“

Stará paní se smála a hned řekla: „Co by tě napadlo, Kájo, aby Jeho Eminence čekala? Tuhle si utřete ruce a pusy, však si to dojdíte potom!“

A Kája si myslil na schodech, že pan učitel vždycky mu všechno zkazí, když je v nejlepším. Ale už otevřel pan učitel dveře do sálu.

„A jéje,“ lekl se Kája, „to je pánů pohromadě, snad abych přišel později, až se to trochu vytrousí?“

„Hlasitě pozdrav: Pochválen buď Ježíš Kristus, polib ruku Jeho Eminenci a řekni: Co ráčí Vaše Eminence poučít?“

Kájovi proběhlo bleskem hlavičkou, tohle že ho měl pan učitel učít aspoň týden napřed. Kdepak, jak je v tom „ráčí“, to on jistě

poplete. Přece jen se rychle přiblížil k Jeho Eminenci, hluboce se uklonil a řekl hlasitě: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“ Políbil ruku a pan arcibiskup hned se usmál a řekl: „Na věky amen.“

Ale Kája zase hned pěkně hlasitě: „Prosím, Jeho Eminence, teď jsem ještě měl mluvit já. Měl jsem se zeptat, zeptat – měl jsem říct, co si ráčím přát.“ Oddechl si Kája, že se toho slovesa „ráčiti“ tak lehko zbavil. Ale protože v sále už bylo ticho a všichni poslouchali a teď se dali do smíchu, i pan arcibiskup ubrouskem nějak dlouho přejížděl si rty, dodal trochu rozpačitě: „Snad jsem to, prosím, řekl špatně, protože pan učitel v tom měl Jeho Eminenci a já ne. Ale když on pan učitel taky to tuhle člověku poví až na poslední chvíli.“

Páni nechtěli patrně přijít o požitek Kájových slov, protože se smáli tlumeně čekající, že Kája bude pokračovat.

Ten se rozhlédl kolem: „A to jistě má někdo nohy křížem, že tak najednou došla řeč. Takhle kdyby tu byla teta kovářovic, jéje, to by páni nestačili poslouchat. Povídal tuhle pan Kalbík, že dělá korkulenci novinám, že je čerstvější.“

Ten pán vedle pana arcibiskupa se zeptal nešťastnou náhodou:

„To je tvoje tetička, ta paní kovářova?“

„Ju, vzácný pane faráři, kdepak! To my ani ,tetička‘ neříkáme, my jen ,teta‘, ale to není teta, to my jen tak říkáme. Vzácný pán ji nezná? A to je škoda! Má jeden kejvací zub a povídala Týna z lesovny, že jazejček už má kolikrát podražený.“

„Tys, Kájo, velice upřímný chlapec,“ řekl teď pan arcibiskup. „Ale pověz nám, jestli rád chodíš do školy!“

„A to, prosím, teď už moc rád. Nejhorší je pondělí. Ale v úterý už si se Zdeňou řekneme, že zejtra je středa, a ve čtvrtek máme prázdko, potom už jsou jen dva dny a zas je neděle.“

„Tož tohle je Zdeňa Rédlová z lesovny, pravda?“ řekl zas pan arcibiskup.

Kája honem postrčil Zdeňu a pošeptal: „Polib ruku a ukloň se!“

Zdeňa tak učinila a pan arcibiskup se ptal: „Jestlipak ti Kája někdy neublíží, Zdeničko?“

A Zdeňa řekla udatně: „Prosím, ne, pane, pane, vzácný pane, prosím, pane Jeho Vaše Eminence, kdepak! On ze mne dělá kluka a teď už nesmím pít vínečko, abych měla chuť k jídlu. Povídal Kája, že by ze mne byla stará Hromádková, co se někdy válí ve škarpě.“

Teď už páni smíchu neutlumili. Smáli se upřímně a hlasitě a jeden mladý kněz se zeptal, když viděl, že pan arcibiskup vytáhl bílý šátek z rukávu a přejížděl jím rty: „Povídal pan řídící, Kájo, že hezky zpíváš. Což abys nám zazpíval?“

Kája se v tu chvíli díval ke dveřím a viděl pana učitele Štulce, jak po této otázce sebou trhl, přísně se zatvářil a položil prst na rty.

„Prosím, copak písniček já umím! Strejček flašinetovic, jak má novou, hned mi ji poví, ale naše maminka skoro vždycky mi dá žderchu, jak začnu zpívat ty od strejčka flašinetovic, a říká, ty že nejsou pro děti. A tamhle pan učitel zrovínka mi ukazuje, abych mlčel. Jako prve! Pan učitel mi povídal: ‚O tetě Dvořákovíc ani muk! To se vůbec nehodí.‘ Já myslil teta, pan učitel zas moje povídačky a teta Dvořákovíc se zlobila.“

„Ty máš v Lážově plno tet, Kájo,“ řekl pan arcibiskup. „Zase nová.“

„Prosím, Jeho Eminence, to zas je teta ,jen tak‘. Ta nosí z dubčí malé dětičky. Proto tam nejdřív kvetou fialky, aby měly dětičky k čemu vonět...“

Ozvalo se jakési bouchnutí od dveří. To pan učitel Štulc sebou trhl, až hlavou narazil o dveře. Sepjal ruce, řekl si v duchu: „Už je to tady, už tomu nezabráním!“ a šel pomalu dolů.

„... tetě šafářovic přinesla takovou mrňavou holku.“

„Kájo,“ stál v tu chvíli za ním pan řídící, „příliš jsi se zapovídal. Měl jsi se zeptat Jeho Eminence, co ráčí poroučet.“

„Zrovínka takhle to povídal pan učitel, prosím,“ opakoval Kája a pan arcibiskup pohladil ho po hlavě, moc se usmíval a řekl: „Slyšeli jsme mnoho o tobě, hochu! Jsi bystrý, nadaný klučina. Rozveselil jsi nás znamenitě. Dej ti Pán Bůh, abys ke cti svých rodičů rostl a zůstal vždycky tak zbožným a hodným! Dám ti pro památku hezký obrázek a Zdeničce taky.“ Pan arcibiskup rozhlédl se kolem,

pan komorník se kmitl mimo. Kývl naň a cosi mu řekl. Ten spěšně vyšel a Kája podotkl: „Zrovna povídal pan korouhevník tetě kostelníkovic, jak se nám to vyvedlo, strejček kostelníkovic sedí v kuchyni za sporákem a jak sní, šňupne si, kýchne, a stará paní už ví, že má prázdný talíř, a hned mu zase něco pošle. A teta kostelníkovic pořád se ulizuje a říká: ‚Ěnu, ono se řekne kostelník, ale nebejt kostelnice, není slávy!‘“

Všichni se smáli a pan komorník nesl silnou obálku, ze které vyňal pan arcibiskup dva stejné, velké, silné, umělecké obrázky anděla strážného. Podal je dětem, ty se uklonily, poděkovaly, ruku políbily a odcházely se šťastným úsměvem. Mezi dveřmi se Kája znovu uklonil a rozloučil: „Pán Bůh rač opatrovat, pozdravujte doma a zase brzo přijďte!“

Všichni se srdečně na ně usmívali a volali: „S Bohem, Kájo! S Bohem, děti!“

Jak vyšly na chodbu, řekl Kája: „Počkej, ty dostaneš, žes řekla Vaší Eminenci ‚pane, pane, vzácný pane!‘“

V tu chvíli chytl Káju pan učitel Štulc. Ale jak viděl v rukou děti obrázek, který teď Kája prohlížel z druhé strany, kde byl vlastnoruční podpis Jeho Eminence, oddechl si a v duchu domyslíl: „Všecko Kájovi prošlo. Má ten chlapec zvláštní štěstí, že se hned tak vemluví v srdce každého. Ani nepípnu, protože jak Káju znám, řekl by mi nakonec: ‚Prosím, pane učiteli, vy jste nedostal obrázek?‘ A v duchu by si Kája pomyslíl: ‚Tak jsem byl asi hodnější než vy.‘“

V kuchyni byl veliký obdiv nad vkusnými obrázky. Stará paní je dětem zabalila a přidala k porci nedojedeného oříškového dortu, máslové koláčky a pak už děti s poděkováním odcházely. Protože každý dostal balíček „vejsluhy“, měli, jak Kája řekl, „plné ruce práce“, a rozhodli se jít nejkratší cestou.

„Potom si hned vezmeme všední šaty, Zdeňo, zujeme se a rovnou poběžíme na stráň válet sudy.“

Bylo divení, bylo vyptávání, bylo radosti na samotách, když se děti vrátily, ale mnoho se nedozvěděli. Kája řekl, že byli nahoře

v sále a že se tam páni moc smáli, a jestli tu mají někde trochu studeného mléka, že honem musejí jít válet sudy.

Díky Bohu, teta kovářovic ani kostelníkovic nedozvěděly se ničeho z toho, co Kája vykládal, a tak ten slavný den končil tichým, vlídným a vlahým večerem, v němž znavené dušičky obou dětí ku podivu brzo se ztišily v sladkém odpočinku.

Bělavě rozsvítil se měsíček nad samotami. Pěťa si naň zavolal: „Měsíčku, byl to dnes slavný den! Sluníčku všecka čest! Ani jednomu mráčku nedovolilo vyběhnout!“

„Ba, slavný den, Pěťo! V celém kraji dlouho si budou povídat o dnešním dnu. A o Kájovi také. ‚Hodný chlapec, bystrý chlapec,‘ řekl prý dnes o něm sám pan arcibiskup. Povídal mi to bratr Sluníčko, zrovna že pěkně svítil do farského sálu, když to slyšel.

Krátkou noc, Pěťo! Slyšíš kamarády z lesovny? To oni mi chtějí povědět, jaký že krásný obrázek Zdeňa si přinesla, zrovna takový jako Kája.“

„Krátkou noc, měsíčku!“ zaštěkl ještě Pěťa a šel se natáhnout před práh dveří.

11. Kája bude dělat přijímací zkoušku

Začal čtvrtý školní rok pro Káju, třetí pro Zdeňu. Kája se učil znamenitě. Žil stále v myšlence, že až vyjde školu – to bude za tři roky, říkal Zdeně –, že půjde na řemeslo.

Pavlovi se v lesovně líbilo. Měli ho všichni rádi jako on je. S Kájou se nepohodli jen jednou. Zdeňa vyběhla do výšky, jen o hlavu byla menší než Kája, a Pavel jednou prohodil: „Jestli takhle Zdeňa poroste, budete mít, vzácná paní, za chvíli doma nevěstu. Třeba si na ni počkám,“ zažertoval.

Ale Kája v téhle věci žertu nerozuměl. Trhl hlavou směrem k němu: „To jako myslíte, pane Pavle, že byste Zdeňu odvezl k vám domů, ne? To by nešlo!“

„Pročpak ne?“ smál se Pavel.

„No tak! Umí vaše maminka péct rozpíčky?“

„Hm, panečku, a jaké!“

Kája se lekl: „A umí stloukat máslo?“

„A jé! A když stluče, dává je do dřevěných formiček, na kterých jsou jelínkové a srnci, a když máslo vyndá, jsou na nich zvířátka jako živá.“

Kájova dušička ulekaně se zachvěla: Propánakrále, formičky s jelínky a srnci! Jejich maminka hrudky jen nožem parádila! Cosi jako mlha přeletělo mu přes jasné oči. Přece však se ještě nevzdal. Vyhodil poslední trumf: „Vo co, že neumí vyžínat trávu?“

Pavla Kája nesmírně zajímal. Zasmál se: „A to by byla špatná selka, aby srpem nažat neuměla! Naše maminka i koním jetele naseká, když je třeba.“

To bylo v zahradě v nesmírně krásném večeru prvního podzimu. Ptáci už dávno nezpívali. Sluníčku už maminka Noc natáhla teplejší kamizolku, ze dvora lesních vonělo čerstvě svezené dříví, plné pryskyřičných slzí. Obloha uložila jasně modrý plášť až tam daleko za vrchy a hory na jezera, v létě i v zimě modrá, a vzala si jiný, temnější, jemňoučkou vatičkou podšitý, ocelově šedý.

Paní lesní zamyšleně dívala se do lehoučké mlhy nad lesy. Milovala tolik takové večery! Říkávala: „Na jaře a v létě je krásně, ale je všude tolik hluku. Všecko se hlásí k životu až urputně. Barvy jsou příliš ostré, až oči pálí, a kdo má rád ticho, až ho hlava rozbolí z nekonečných písni lesa. V podzimu je nejkrásněji.“

Zdeňka snad ani neposlouchala, co Pavel s Kájou povídají. Měla hlavičku v mamčině klíně a dřímala. I Kája mlčel. Maminka pana Pavla umí sekat kosou. Ale maminka Kájova posekla hrabíci kolikrát sama jejich žito.

„Pane Pavle, ale vaše maminka jistě neumí hrabíci.“ A jeho oči ulpěly nedočkavě na jeho očích.

Vtom zapadl sem první úder zvonu z Lážova „na klekání“. Paní lesní zahýbala Zdeňou: „Modli se, zvoní klekání!“

Všichni se tiše modlili. Vracel se pan lesní. S kloboukem v ruce zůstal stát u stolu v zahradě. A jak se domodlili, řekl Kája nedočkavě: „No tak, pane Pavle, umí, nebo ne?“

„Vidíš, Kájo, to neumí.“

„Tak vidíte. U vás by se tomu Zdeňa nenaučila a to by nešlo.“

Pavel měl výbornou náladu: „Snad nemyslíš, Kájo, že bych Zdeničku dal do rukou hrabici? Ani srp ne!“

Teď už byl Kája v bludné uličce. Jeho oči i v nastalém soumraku ustrašeně obrátily se na pana lesního: „Povídá pan Pavel, že si počká na Zdeničku, vzácný pane! Tak říkám, že to nejde, že Zdeňa bude u nás.“

Pan lesní se maličko usmál, jen tak do vousů, a řekl nahlas: „Kája má pravdu, pane Pavle! Ona musí u hajných vyžínat trávu a Kája bude nosit domů peníze.“

Kája by byl s chutí panu lesnímu ruku políbil, ale Zdeňa se ozvala: „Bude mít pan Pavel víc než Kája?“

Kája už ji chyt' za ruku, odtáhl ji stranou a šeptal jí: „Ty jsi hloupá holka. Pan Pavel mi včera povídal, že by ani na tebe nepočkal, protože – protože – (Kája si hned nemohl vzpomenout na pádný důvod) – protože máš moc velkej nos. A pamatuj si, že kdyby měl stokrát víc než já, že přece půjdeš k nám!“

Zdeňa se mu vyškubla a utíkala k mamince, držíc si svůj malý, hezký nosíček v hrsti: „Maminko, Kája řek', že mám velkej nos.“

„I nemáš, děvenko, to Kája jen tak.“

Kája rozpačitě sedal na lavici: „Tak z toho nebude nic, pane Pavle! Ona taky Zdenička tolik nebude mít, aby mohla na takový velký statek jako u vás. Co může dostat? Ať stovku! A vy abyste přines' na statek aspoň dvě. Tolik Zdeňa nemá.“

Když se rozcházeli, zatáhl Kája Pavla stranou: „Pane Pavle, zaklejte se mi na to, že na Zdeňu čekat nebudete. Copak by řekla naše maminka?“

„Ajcemtrajcen, Kájo, že teda čekat nebudu. Ale ty máš takové známosti v Lážově, mohl bys mi nevěstu opatřit. Za nějaký rok bych se ženil.“

Kája se usmál: „A já, pane Pavle, já vám teda nějakou opatřím.“ Toho večera přišel Kája domů s dvojí zprávou. Že chtěl pan Pavel čekat na Zdeňu a že mu má opatřit nevěstu. Maminka se té druhé zprávy hrozně lekla.

Kája byl chloubou svojí třídy. Jen to své „ju“ nemohl se odnaučit. Pan profesor Černý z Příbramě už se poptával dopisem, dají-li Maříkovi Kájmu do Prahy, že on tam má na středních školách mnoho známých. To ještě ani po Vánocích nebylo, když tak psal. A sestra vzácné paní skoro ve stejné době psala do lesovny: „Snad už by byl čas, abyste Zdeňu dali do Prahy. Nesmýšlejte, aby z ní byla učitelka. Beztoho ji jednou chcete vdát, a nač by jiným, potřebnějším, místa ubírala? Dejte ji do měšťanské školy, nechte ji tu pár roků! Skoro bych byla zapomněla: Kája prý bude také v Praze? Nebylo by lepší, kdyby oba bydleli u nás? Zdeňu v pokojíku s naší Lolou a Kája v pokojíku za kuchyní? Dohlédli bychom na oba.“

Děti přišly ze školy a slyšely to nejdřív v hájovně, potom v lesovně. „Už to jde do tuhého, vzácná paní,“ podotkl Kája. A Zdeňu jen si přehrnula cop už teď hustých, dlouhých vlasů přes ramínko a dodala: „Když pojedou Kája, já taky, ale bez něj ne!“

U „velké louže“ sedly si děti na kámen a Kája uvažoval: „To máš, Zdeňo, z toho, že rosteme. Dřív si nás moc nevěšili, ale teď už je zle. Praha! Zdeňo, já bych tam umřel! Kouska lesička tam není, veverka tam neuvidíš ani za sto let jednou. Co bysme tam, prosím tě, dělali?“

„Asi budem musít oba, Kájmo, naše maminka to povídala.“

Rychle letěly dny a týdny. Než se děti nadály, byly Velikonoce. Mezi Prahou, Příbramí a Lážovem se vystřídalo několik listů. Hajný Mařík nesčíslněkrát uvažoval s hajnou, nechybí-li, jestli dají Kájmu přece jen do Prahy.

Jednoho červnového dne zavolał si pan řídící Kájmu po vyučování do kuchyně. S uctivým pozdravem zůstal stát Kája u dveří.

„Jen pojď dál a sedni si, Kájmo,“ vyzval ho pan řídící. Sedl na kraj židle.

„Před prázdninami budeš dělat přijímací zkoušku do karlínské reálky. Je tam ředitelem bratr pana profesora Černého, a jak tvůj tatínek říkal, právě v Karlíně zůstává váš vzdálený příbuzný Macoch, obuvník, který prý tě vezme na byt.

Už jsem, Kájo, vypravil mnoho školáků do světa, a mohu říci, díky Bohu, ani jeden se mi nezkazil. Čest dělají ve světě Lážovu i svým učitelům. Věřím, že se nezmýlím ani v tobě. Od pondělka budeš každý den po vyučování tady zůstávat na půl hodiny, abys přijímací zkoušku dokonale provedl. Co tomu říkáš?“

Kája se rozpačitě vrtěl: „Já bych se, prosím, zeptal Zdeni. Až co řekne.“

Pan řídící se maličko usmál: „Milý hochu, do toho Zdeňa mluvit nebude. Ostatně i ona bude v Praze na Smíchově u své tetičky. Chodit bude do měšťanské školy. Myslím, Kájo, že budeš do reálky chodit rád a že se budeš dobře učit,“ zpřisněl hlas pana řídícího.

„Budu, prosím, pane řídící,“ podíval se upřímně černýma očima přímo do jeho. „Ale přišlo to moc náhle. Myslím, že tam nevydržím bez lesů, prosím.“ Kájovy oči zaleskly se slzičkou. Zamrkal rychle. „A prosím, je ten Smíchov u karlínské reálky?“

„Není, hochu, to jsou čtvrti docela odlišné a daleko od sebe.

Než ze Smíchova do Karlína dojdeš, několikrát bys byl z Lážova doma. Tak už běž a zítra tu zůstaneš! S Bohem, hochu!“

„Pán Bůh rač opatrovat, pane řídící, ale do smíchovské reálky bych nemohl chodit? Ať bych tedy byděl v Karlíně, já bych to přeběhl jako nic. Že bych mohl každý den se Zdeňou si vzpomenout na naše lesy.“

Ale pan řídící byl už pryč a Kája vyšel ze školy jako žáček, který byl po škole. Odpoledne bylo takové krásné! Ze školní zahrady voněl bez a jerišská růže, ušlechtilé květy tmavě červených, skoro černých růží leskly se sametově v záři slunečních paprsků, a tam dál, na terase, tam se to žlutilo, modralo, červenalo a zelenalo v záhonech měsíčků, hrachoru, pentliček, kosatců, pivoněk, karafiátů, rezedy, lobelek, tulipánů, ó, v lážovské školní zahradě i srdce se musilo usmívat, když záhony byly v květu.

„Kájo,“ volala Zdeňa ze silnice, „honem pojď! To je doba! Už jsem oběhla trapem kolikrát celou školu a ty pořád nejdeš. Teď stojíš jako sloup u cesty. Poběž honem!“

Ale Kája kývl prstíkem na Zdeňu. Přišla a zvědavostí pootevřela červené rtíky. Kája byl vážný, ani se neusmál. „Heleď, Zdeňo, od zítřka budu zůstatvat po škole vždycky půl hodiny.“

„Jéje, počkej, ty doma dostaneš! Cos provedl?“

„Ale,“ mávl Kája beznadějně rukou, „bude mne pan řídící připravovat na přijímací zkoušku. Po prázdninách budeme oba v Praze. Ty taky tam budeš chodit do školy. Už je po všem, Zdeňo! Už nebudem lítat po lesích. Vydržíš to bez nich?“

Lačně čekal Kája Zdeninu odpověď. Ta zavrtěla hlavičkou a řekla rozhodně: „Kdepak!“

„Já taky ne. Víš, co? Řeknem dnes doma, že by nám v Praze bylo moc smutno. Já bych přece jen nejradiji vychodil školu tady a šel potom někam na učení. Kovářem taky by bylo hezky, ne? Ale to bych musil počkat, až tetá kovářovic umře. Dřív bych tam nešel. Ta by mne proháněla!“

„Kovářem? A jéje, ten ková koně. Mohli by tě pokopat! To ne!“

Kája vzdychl, vzdychla i Zdeňa. Dnes to nevzali trapem. Kája se zastavoval u jednotlivých stromů, díval se do jejich větví, upozorňoval Zdeňu na shluky vysokého hvězdičkového mechu. Přiloudali se domů hodně později než jindy.

Paní lesní dívala se už hezkou chvíli po hodinách. V kuchyni seděl hajný Mařík a vzácná paní ho přesvědčovala: „Lepší to bude, když budou bydlet obě děti na Smíchově u sestry. Nedovedu si představit, že by Zdeňa bez Káji mohla v tom Babylonu zvyknout. Byla bych také mnohem klidnější, kdybych věděla, že Kája Zdeňu odvede až do školy a zase na ni počká. Proč chcete, aby Kája bydlil v Karlíně?“

„Vzácná paní, už jsem to pověděl. Zdenička a Kája, to jsou velké rozdíly. Zdenička bude jít s pány v Praze. Kdyby tam ten náš chlapec byl – vím, jsou to hodní páni, také by ho ke stolu vzali –, chlapec by si zvykl na pohodlí a panskou stravu, myslil by, že tak

musí býti stále. Jen ať zvyká na život podle svého kabátu! Matoch to živobytí tluče jen tak – mají pět dětí –, přijde jim vhod kus živobytí a nějaký ten krejcar. U pánů by chlapec zpychl. Myslil by si, že je roven Zdeničce, a oplakal by to později. Nechtěl jsem, vzácná paní, Bůh ví, že jsem nechtěl Káju dát do škol, vždyť sami ho tam vydržet nemůžeme. Slíbil a jistě pomůže i vzácný pán i důstojný pan farář i pan řídící. Ale což když, vzácná paní, chlapec koneckonců nebude se v Praze dobře učit? Což když neodnaučí se té zbytečné hovornosti, té nikým žádané upřímnosti, toho, čemu život v lese ho naučil – nebát se nikoho a ničeho, jen zlého člověka? Taky jsem smýšlel dát ho do hajnovské školy. Chlapec je po flintě jako žhavý a dnes není stromu, ptáka a snad ani brouka, kterého by neznal. Páni jinak smýšlejí, tož Bohu poručeno! – A neběží dnes ty děti, dlouho neběží.“

Nepamatoval nikdo nikdy, že by někdy děti byly přišly. Příběhly vždycky plny smíchu a radosti, ale dnes jen přišly.

12. Návštěvou u Malinů

Marjánka šafářovic už dávno běhala, ale teprve nedávno naučila se zřetelně mluvit. Strašně šišlala, protože teta šafářovic šišlavě se s ní mazlila. Byl to Kája se Zdeňou, kteří ji konečně nepěknému zvyku odnaučili.

Přišla kolikrát a zůstala stát u dveří. Pozdravit ještě neuměla. Kája jí řekl: „Aspoň řekni: ‚Já jsem přišla!‘“

Marjánka opakovala: „Já tem pitla.“

Kája se rozčiloval a se Zdeňou ji učili správně mluvit: „Když se tě někdo zeptá, či jsi, řekni: ‚Maminčina Marjánka z lesovny!‘“

A Marjánka si opakovala: „Mamintina Majánta z letovny.“

Ale Kája nepovolil. Nejdřív sliby, potom hrozbou působil, až Marjánka to řekla dobře. Kája byl tak trochu hrdý na to, a jak vešel vzácný pán, hned řekl: „Čípak jsi, holka?“

A Marjánka řekla: „Já tem pitla a tem mamintina Majánta z letovny.“

Kájovi se zdálo jen ji plesknout, ale místo toho dodal: „Tak vidíte, vzácný pane, ona pitla a je z letovny. Já se z té holky zblázním! Takovéhle šišlouny sbírá teta Dvořáková v dubčí! Ještě jestli tetovic budou chtít novou, tak jim přinese křivohubou a šišlavou, a ta vůbec se nezmůže ani na to ‚Já tem pitla‘. To je krása! Ještě máš říkat: ‚Pitla ta chudinta‘. Teta pořád jednu si vede: ‚Chudinka ubohá!‘ Jakápak chudinka! Zuby má, vlasy má, zdravá je, ale líná je jazykem hnout.“

Pan lesní se shovívavě usmál: „No, nebude-li mluvit zřetelně, podříznu jí jazyček.“

Teď to byl Kája, který ukrutně vyvalil oči: „Podří-, podří-, vzácný pane, podříznout jazejček? To kudlou, prosím?“

Vzácného pána v tu chvíli volali na dvůr a Kája se Zdeňou a Marjánkou zůstali v pokoji. Kája vytáhl kudlu a Marjánka začala vejskat. Kája jí pohrozil a řekl: „Hned přestaň! Teď ti jazejček nepodříznu, až když nebudeš chtít lepší mluvit. Říkej s s s s sss – syč! No zasyč! Víš, jako husa. Zdeňo, syč taky!“ A Zdeňka taky syčela, až Marjánka konečně syčela s nimi. „Sysel Marjánko, syč – sysel, sysel syčí – sss,“ a Marjánka zřetelně říkala: „Sysel syčí – – sysel syčí.“ – „Nesyčí, ale syčí!“ zlobil se Kája. „Marjánko, slyšelas někdy vrabčáky?“

Marjánka kývla radostně hlavou: „Zitají: cim-cim-cim-cajaja.“

Kája spráskl ruce: „Holka, prosím tě, mlč! To je hrůza, jak mluvíš. Ale my tě tomu odnaučíme. Vrabčáci dělají čim – čim – čim, říkej: čim – čim!“ A Marjánka kroutila hubičkou, ale přece se naučila: čim – čim. Toho půldne už, jak uznal Kája, bylo učení dost. Marjánka běžela k mamince a vítězně říkala: „Sysel syčí, čim, čim, čim,“ a maminka ji chytila do náruče a hladila: „Chudinko ubohá! To tě zas Kája drezíroval, vid’?“

Toho dne, jak děti slyšely, že půjdou do Prahy do školy, Marjánka přišla vstříc jako jindy. Jasným hláskem volala: „Kájo, Zdeňo, pěkně vítám! Chocholátá slepička přivedla z lesa hejno kuřátek. A co neseš, Zdeňo? Co ty, Kájo?“

Děti nosívaly Marjánce kytičky z lesa, oblé kamínky, v širokém listu jahody, někdy třeba jen šťovík nebo pár dlouhých metlic a Marjánka byla vždy spokojena.

Dnes nedostala nic. Ba děti kale si jí nevšimly. Šla za nimi také posmutněle.

Zdeňa hned po pozdravu doma začala: „My bysme nejradši do té Prahy nejezdili, maminko!“

Kája zaútočil na tatínka: „Což, tatínku, já bych se třeba učil pekařem.“

Ale Zdeňa se obrátila: „Ju, aby na nás pokřikovali, že uštipujem špičky od rohlíků!“

Paní lesní jim nesla svačinu: „Je rozhodnuto, děti! Ani slova už! My musíme vědět, co je k vašemu dobru. Konečně máte před sebou ještě skoro měsíc školy a potom dva měsíce prázdnin.“

To slovo děti přece povzbudilo. Zapomněly chvíli na Prahu a Kája se obrátil k Marjánce: „A, chudinta pitla!“

Ta se uraženě bránila: „Já už to neříkám,“ a už seděla taky u svačiny.

Děti už dopíjely druhý hrneček mléka, když Kája vyhrkl: „Oni nás beztoho z Prahy vymercujou, protože vypijem moc mléka, a tam nemají kravičky.“

„Vymercujou,“ opakovala si paní lesní, „Kájo, to není hezké slovíčko. Kdepak jsi je slyšel?“

„Ju, to povídal Vojta Brabencovic Terině Pachlovic, když vlezla do klukovské lavice. Zrovínka tak to povídal: ‚To budeš koukat, jak tě vymercujou! Je to skoro jako zaklejšování, že ju, vzácná paní?‘“

„A ty se hned toho musíš chytnout, to se rozumí. A v Praze řeknou, že jste rozverové.“

Hajný už před chvílí odešel a Kája si myslil, že se vzácná paní asi špatně vyspala. Něko není ve své kůži. Jakže to řekla? Že jsou rozevové! Kájovi to bylo strašně k smíchu. Musil se rozesmát na plné kolo, ale paní lesní se na něj podívala tak přísně a s takovým bolestným obličejem, že se musil sdílně zeptat: „Vzácnou paní něco bolí. To potom člověk je moc nevrdej.“

A uhodl. Paní lesní se chytila za tvář a řekla: „Bodejť ne! Zub mne bolí až hrůza. To je z toho, že necháváte pořád všechno dokořán.“

„Nebo spíš, maminko,“ ozval se pan lesní, který právě vcházel, „uvolnila se ti plomba ve stoličce, a to je to.“

„Já bych, vzácná paní, myslil, aby se vytrh’ a zasadil nový vyndávací. Anebo radši všechny najednou vytrhat a nové zasadit. Ty aspoň nebudou bolet. Já bych také moc rád měl vyndávací.“

„Už palte!“ zavolala paní lesní! „Jen tu zlobíte. A ty, Kájo, abys vždycky něco nedodal. Hnedle budeš chtít mít poslední slovo jako ženská.“

Nic tak Kájovi nedodalo jako tohle. On a jako ženská! Ale netušil nic dobrého.

„Maminko, Kája za to nemůže, že tě bolí zub. Proč se zlobíš? Chlapec to myslí dobře. Ale s tím posledním slovem dobře jsi řekla: To musí mít ženská, třeba až za dveřmi.“

A paní lesní se musila smát. Kája chvíli rozvažoval o průvanu a o tom, co mu paní lesní řekla, ale potom řekl nahlas: „Vzácná paní má bolest, tak je nevrdlá. Jináč by mi to neřekla. A víte, co? Poběžme k Týnovům podívat se na jejich Stáňu. Povídal pan Malina včera: ‚Kluk dělá divy. Přijďte se na něj podívat!‘ To bych rád věděl, jaké divy může dělat. Marjánko, vezmem to trapem, natahuj nožičky!“

U Maliny Kája klepal nejdříve na dveře dílny. Otevřel.

„Á,“ nedal Malina ani dětem pozdraviti, „to jste hodné, že jste přišly! Stáňa je v kuchyni napravo s Týnou, jen tam jděte! Připravím vám pěkné špalíčky.“

„Dělá divy, pane Malina?“ zeptal se pro jistotu Kája.

Malina se štěstím usmál: „No, a jaké!“

Kája zaklepal u kuchyně a hned vešli: „Pěkně – nebo Pán Bůh rač dát zdraví, paní Týnová, jdem se podívat na Stáňu.“

„Pěkně vítám! A to jsem ráda. Podívejte se, to je kluk, co?“ A položila z lokte na zem dítě. Malý Stáňa se usmíval a chytil se židle. Maminka mu pomáhala, až stál, ale Kája hned podotkl: „Nák se kejklá! A dělá prý divy, paní Týnová.“

„No, a jaké! Stáňo, kde je Pán Bůh, ukaž!“

Stáňa zvedl ručičku vzhůru, ale jak se pustil židle, byl by se svalil. Jen tak tak, že ho maminka zachytlá.

„A jak dělá kravička?“

Stáňa otevřel rtíky a vyrážel: „Bú-bú-bú!“

Paní Malinová se vítězně podívala po dětech: „To je chlapík, co?“

Kája byl ukrutně zklamán. Ohmul rtíky a myslil si: „To jsou divy! K smíchu!“ A nahlas řekl: „Mně se zdá, paní Týnová, že jste se taky dali napálit od tety Dvořákovíc. Mně se všechno zdá, že je to holka. Vždyť by se to svalilo jako nic. Také to bude taková chudinka jako Marjánka. Až to začne mluvit, postaví se tamhle do kouta a řekne: ‚Já tem pitla‘.“

Paní Malinová se smála a zase už Stáňu chovala, když přišel Malina. Hned vztáhl ruce po dítěti: „Staníčku, šohaji, řekni ‚táta‘!“ Už zdvíhal dítě vysoko nad hlavu.

Kája se rozesmál: „Ju, šohaji, pane Malino, kdybyste takhle řek‘: ‚Chudinko ubohá‘!“

Malý Stáňa zavíral očka a Týna ho opatrně položila na postel. Přinesla dětem kávu a na talíř rozkrojila buchtu.

Malina přinesl plnou zástěru roztodivných špalíčků.

Paní Malinová půjčila dětem košík, a když odcházely, posílala mnoho pozdravů do lesovny i hájovny. Kája se ještě ve dveřích zastavil: „Paní Týnová, vraťte to, dokud je čas! Jen ať to teta Dvořákovíc zas dá do dubčí a přinese vám pořádného kluka, který se hned nesvalí jako nic a pořád nespí.“

„Vida,“ odlehčil si Kája cestou, „kdo je velký, taky si někdy zalže. To bylo pořád: ‚Divy dělá, divy!‘ Já myslil, že už hobluje nebo dělá stoly, a on zatím ‚bú-bú-bú‘, a svalilo by se to jako nic. Za nic bych nechtěl takového mrňousa. Ale bude to asi holka! To tuhle Zdeňu jináč teta Dvořákovíc vybrala. Jak jsem přišel do lesovny, už seděla pod stromem. Ale taky ječela, když jsem jí dal do zástěrky brouky. Holka se nezapře. Ale Zdeňa už je přece víc kluk než holka. Marjánka je za ní moc pozadu a už ji asi nedohoní. Já bych pořád nosil z dubčí kluky.“

Zdeň se poponesla; „Ju, a kdo by pek' rozpíčky a ty malé kluky choval?!“

„To,“ přišel Kája trochu do rozpaků, „rozpíčky bys pekla ty s naší maminkou – a chovat malé kluky? Jéje, Zdeňo, copak myslíš, že bych v dubčí vybral malé? Ale heleď, páví oko!“

Pestrý motýl třepal se před nimi horkým vzduchem. U potoka se děti posadily a pozorovaly vážky, třpytné, modravé vážky, které protínaly horký vzduch v ostrých úhlech. Modraly se do zlatova a stříbrily do běla. Velký mravenec prodíral se stébly trávy. Kája mu uklízel z cesty kamínky. Lesní včela snesla se na Zdeninu ruku, ale ta se ani nepohnula. Věděla, že včelka dá žihadlo jen v sebeobraně. Včela, jejíž tělíčko celé jak by bylo zlatým popraškem posypáno, dolezla až k růžovému nehtíku a bruchem se vznesla. Veliká pavučina mezi nízkými větvemi je upoutala.

„To bys, Zdeňo, neuháčkovala ani za nic na světě, vid?“

„Tohle ne, ale kraječku mi slečna začne k zástěrce. To budeš koukat!“

„Já už koukám teď. Kdybys toho nechala! Tamhle teta Jurková v Lážově má krajek plný krám a taky chce být živa. U nás to moc dlouho dělat nebudeš. Pojď, kdo bude dřív u ,velké louže?“

13. Kája jede do Prahy. Přijímací zkouška

Kája byl na „opakování“ jen třikrát. Pan řídící sám uznal, že Kája je dobře vyzbrojen. Když koncem školního roku nesl on i Zdeňa vysvědčení domů, třebaže měli samé jedničky, nic nezpívali ani se nesmáli, protože Kája řekl hned, jak ze školy vyšli: „Tyhle ty dva papírky, kdyby byly bez jedniček, nemusili bysme do Prahy.“

Bylo to v pondělí, když vzkázal pan řídící do hájovny: „Zítra ráno v šest hodin ať přijde Kája k nám, dojedeme do Řevnic, cesta je krásná, pojedeme do Prahy půlosmým vlakem, vrátíme se zase z Řevnic asi k páté hodině odpoledne.“

V té chvíli Kája Zdeně a Marjánce přednášel o rádiu. Marjánka sice fňukala, že ji štípala husa a hladila si nožičku, ale Kája ji okřikl:

„Ty mlč, Marjánko, to husa v tobě viděla kamarádku. To víš, rovný k rovnému. Dávejte pozor! Na Fichtlovic zahradě se zabodne tyč – vysokánská! Od ní se povede drát do školy. A potom, potom, no, v zemi jsou magnetické vlny a v Praze je stáhnou do mikrofonu. Nebo počkejte, ty vlny čekají, až mikrofon jim poví, co v Praze hrají, a když se to nezavře před bouřkou, tak do toho tluče hrom.“

Zdeňa zívla zhluboka: „Kájo, to bylo ještě lepší, když jsem měla škrkavku a před tím jsi hrál divadlo. Těm vlnám nerozumím, a heled', nemáš hlad?“

„Kájo,“ volal tatínek hajný, „zítra v šest musíš býti u školy! Zítra budeš dělati zkoušku!“

Kájova vzletná nálada klesla pod bod mrazu. Táák! Zkouška! On na ni zapomněl. Už nic nepověděl o vlnách. Posmutněli všichni a ku podivu brzo se rozešli.

Svívalo. Maminka hajná vařila snídani a dívala se po hodinách.

„Kájo, vstávej, ať včas dojdeš!“

Kája vyskočil z postýlky: „Maminko, spal jsem jako na vodě. Už aby to bylo odbyto! Mně se zdá, že v té Praze nepochodím. Ale vidíte, maminko, když tu zkoušku neudělám, že mne budete mít stejně ráda,“ zajišťoval si maminčinu lásku.

„Budu, Kájo, ale když už jednou jsme se rozhodli, dej ti Pán Bůh, abys prošel. Budu se modlití za tebe celé dopoledne!“

A tatínek nějak dlouho se rozmýšlel, než řekl: „Pojďme!“ a cestou řekl Kájovi: „Děláš první krok do života, Kájo. Dej Bůh, aby byl pro tvoje lepší. Pomodli se, aby tě Duch svatý osvítil, abys tu zkoušku udělal! A Kájo! Kdykoli jsi někde byl, vždycky jsi se ztratil. Neudělej aspoň panu řídícímu tu ostudu, abys i jemu se ztratil. Neboj se! Jdeš to zkusit jako tisíce jiných. Obstojíš-li, budeš ty mít největší radost.“

U školy se rozloučili, to už pan řídící vyšel. Kája přece jen několikrát po tatínkovi se ohlédl. Uvažoval: „Přece by to bylo lepší, kdyby jel také tatínek nebo maminka. Pan řídící je sice moc hodný, ale tatínek to není.“ Když se obrátil „u Štajgrů“ k Lážovu, vzdychl hlasitě: „To je mi smutno, hned bych se vrátil, pane řídící! Třeba v Praze ani už nemají školu, páni učitelé se rozjeli k maminkám.“

„I toto!“ přerušil ho pan řídící. „Páni profesori právě v těchto dnech zkoušejí.“

Kája ztichl. Srdíčko sevřela mu lítost, jaké nikdy předtím nepoznal. Teď si teprve uvědomil, že to, co přijde, bude docela jiné, než čím do dneška žil. Ale což, když zkoušky neudělá? To by nebyl v Praze. To by chodil do páté v Lážově a, panečku, je tam sice stará škola, ale nikde na světě není hezčí. Chodby jsou cihlové, červené, schody dřevěné a, panečku, když je služka řídících umyje a posype pískem, to se po nich chodí! Lavice mají nové jen páťáci, ale ty jsou! Zeleně natřené a mají široké šoupátko. Kája je viděl. Vlkovic Pepík trochu je pošoupl, a už se ukázal inkoust v lahvičkách tam vložený jako nic. To jistě v Praze takových lavic nemají. Jestli neudělá zkoušku? Ale co by řekla maminka, tatínek, Zdeňka a všichni? „Pane řídící, já vůbec nemohu pochopiti, že tu zkoušku udělám. Já myslím, že mám docela novou hlavu.“

„Jak to, novou, Kájo?“

„Tak, pane řídící, zrovínka teď novou, protože v ní ještě nic nemám.“

„Tak,“ řekl pan řídící. „To mi uděláš špatnou radost! Pamatuj si, Kájo, doposud všichni moji žáci přijímací zkoušku udělali, tož Kája Mařík byl by prvním, který by propadl!“

A zas bylo ticho. Kája byl přesvědčen, že zkoušku udělat musí.

Cesta do Řevnic běží a točí se kolem „Babky“. Kája se po ní podíval: „Tam jich letos bylo, pane řídící!“

„Čehopak?“

„Konvalínek, pane řídící! Naše maminka říká, že v zahrádce tak nevoní jako tady. Vojta Brabencovic povídal, že tady jednou přepadli loupežníci rytíře a zaházeli ho kamením. Ju, on by se zrovna bál, když je tu tolik kamení! Mohl každého bacit po hlavě a byli by utekli. Vojta jenom tak straší holky. Marjánka...“

„Kájo, Marjánka nejde dělat zkoušku. Tu nech být a opakuj si v duchu! Z počtů se o tebe nebojím, ale z mluvnice! Jakmile dostaneš rozebrat nějakou větu, vím, že to tak dobře dovedeš, ale mám strach,

jak budeš jednou u tabule, že začneš vykládat o tom, co tam nepatří. Praha není Lážov a pamatuj si, musíš říkat: pane profesore!“

„To je víc, pane řídící, než vzácný pane?“

„Víc nevíc, o to nejde, ale o to, že musíš každého jmenovat správně.“

Už šli první pěšinou. Ta je chudší a střízlivější než ta druhá, která běží vilami a je vysypána pískem. Všude potkávali Pražáky a letní hosty. Někteří seděli ve skupinách v lese, jiní chodili pěšinou, usmívali se, jedli, z lahví nalévali mléko. Pan řídící si vzpomněl: „Vyhládko ti, vid’? Na nádraží si sníme něco z balíčků. Neztratils ten svůj?“

Kája jej ukazoval a hned dodal: „Před tou zkouškou si ani kousíčku chleba neukousnu. Copak tuhle ti se mohou všichni usmívat a jíst, když nemají před zkouškou.“

K nádraží je cesta kolem starých zahrad a jak po druhé straně vlaky pískaly, Kája popoběhl: „Jen aby nám to neujelo! Naše maminka říká: „Radši o hodinu dřív než o vteřinu později.“

Seděli v čekárně, lidé procházeli z peronu do čekáren a zase ven a Kája si myslel: „Chodí všichni jako nic, to oni jistě nepůjdou ke zkoušce.“

Už pan řídící lístky koupil, už do vlaku sedli, když zrovna vedle nich se posadil pán v bělavých šatech s chlapcem asi dvanáctiletým, jenže bled’oučkým a slabým. Ten pán hned na pana řídícího, že on také asi veze synáčka ke zkouškám jako on. Za chvíli si povídali, jako by se znali aspoň rok. Chlapec prohlížel si Káju a konečně řekl: „Kam budeš chodit?“

„Do Karlína a kam ty?“

„Já na Vinohrady. Už dělám zkoušky potřetí. Chodíš do bijáku?“

Kája zavrtěl hezkou hlavičkou: „Já ani nevím, co to je. Leze to?“

Chlapec se rozesmál: „Tys hloupý jako boty. Snad ani nevíš, co je to Sparta nebo Slavia?“

Hoši stáli u druhého okénka a mluvili polohlasem. Kája zase zavrtěl hlavou.

„A snad jsi ještě ani nekouřil?“

To už Kája div nevykřikl: „Tohle kdyby slyšela maminka!“

A druhý chlapec mu vykládal o biografech, o kopané a jakou mívají „psinu“ na Letné. Kája už neposlouchal. Díval se na stromy kolem zdánlivě ubíhající, na zahrady a marně se namáhal srovnat si v hlavě, co slyšel. Černošice s rozkvetlými zahradami a malebnými vilkami nesmírně se mu líbily.

„To je krása!“ zavolal hlasitě. Ten druhý hoch ohrnul rty: „Co na tom máš? Pár hloupých stromů a kytěk!“

Kája se sebral a šel si sednout k panu řídícímu. Cizí pán si toho všiml: „Pročpak si nepovídáte s Otánkem? Otánek je chytrý chlapec, ale nemá u těch zkoušek štěstí. Představte si,“ a pán se rozesmál, „už zkouší kouření. Přistihl jsem ho jednou s portorikem. Kuckal se, ale táhl statečně. Je to ferina, co? Otánku, chceš šunčičku, nebo salám?“

Pan řídící už nějak netrpělivě sebou vrtěl a byl rád, že vlak staví a oni vystupují. Cestou hned řekl: „Kdyby takový Otánek byl mým synáčkem a přistihl bych ho s cigárkem, já bych mu takové choutky zahnal pořádným výpraskem!“

Kája si pomyslel: „Což kdyby pan řídící věděl, co mně povídal!“

Zachvátila je vlna velkoměsta. Kája držel se pevně ruky pana řídícího a hnedle byli u karlínské reálky. Ze všech stran chodili sem tatínkové a maminky se synáčky a tady se už nikdo neusmíval. Kája řekl hned: „Vždyť já jdu taky jako na pohřeb.“

Kájovi až se hlava zatočila, když se podíval na tu velikánskou budovu. Chtěl honem počítat okna a honem aspoň trochu vědět, kolikrát by se lážovská škola vešla do téhle, ale už proud valících se vzal je s sebou. Šli chodbou a po schodech a zase chodbou a zas nalevo a zase po schodech. Kája už jen čekal, kdy ho někdo odtrhne od pana řídícího a on se ztratí. Ale najednou všechno ztichlo. Příští studentíci byli vpuštěni do veliké učebny, sesedli se, jak se dalo, a začala zkouška.

Kája seděl vzadu v lavici a srdíčko mu poplašeně tlouklo. Všude samé cizí tváře, neznámé obrazy, po chodbách jakési sbírky kamenů ve skleněných skříních, rozvěšené mapy, a nikde se nemohl zachytit

a srdíčko uklidnit. Rozběhl se velkýma očima po učebně. Úzkost se jimi dívala. Červené rtíky se chvěly a najednou ulehčené oddychl. Rtíky se radostně provinily šťastným úsměvem, protože jeho oči plně neznámé úzkosti viděly uprostřed zdi nad stupněm kříž. Chtělo se mu vyskočit a vykřiknout: „Zrovínka takový kříž visí v našem kostele hned vpravo u vchodu!“ Ale věděl, že musí být zticha; proto jen zatahal vedle sedícího chlapce za rukáv a šeptal mu to. Chlapec se podíval na kříž a také se usmál.

Kájovi bylo už lépe. Není tu sám. Je tu kříž, na němž rozpjat visí Kristus, o němž tolikrát slyšel vyprávět, jak měl děti rád, je hladil, k sobě volal a říkal: „Nechte maličkých přijít ke mně...“

Kája užmolil tři křížky, pomodlil se otčenášek a pak už pevněji rozhlédl se kolem. Vysoký pán světlých vlasů a růžových tváří postavil se k tabuli a řekl: „Připravte si papír a tužky, opisujte příklady, počítejte tiše a dobře! S rozmyslem!“

Kája z něj očí nespustil. Sáhł zčerstva po kapse, v níž měl papír i ořezanou tužku, a podíval se na tabuli. Pane, ta byla jinší než v Lážově! Tam měli třínohé. Když byl druhákem, tak v jejich třídě na jedné straně bylo krásné červené linkování a na druhé straně červené tečky na výkresy. Kája s Tondou Žampachovic uměli nejlépe tabuli obracet. Tady byla tabule bez nohou. Stála u zdi jako nic, a ten pán teď šťouchl dole a Kája div nevykřikl. Černé plátno anebo co to bylo, něčím popsané, vyběhlo nahoru, ukázalo se čisté. Ten pán ani trochu necukl, ale hned na ně psal zřetelné číslice.

Kája nemohl odolat. Postavil se a řekl hezky hlasitě: „Vzácný pane, prosím vás, kam spadlo to popsané?“

Pan profesor se obrátil a řekl přísně: „Řekl jsem, aby bylo ticho!“

Ale ti v prvních lavicích viděli, že se honem obrátil zas k tabuli a usmíval se.

Kája tedy psal. Svým úhledným písmem rovnal číslice pěkně do řádek a hned počítal. „Vida,“ myslil si, „není to tak těžké. To pan řídící mi dával těžší příklady.“ Dopsal a vypočetl poslední příklad. Pro jistotu ještě všechno prohlédl a složil papír před sebe. Teď si teprve všiml: „Pane, to nejsou lavice, to jsou stolečky. Ajcem

trajcen," řekl si v duchu, „každý má pro sebe stoleček. No, kdyby tohle viděla Zdeňa anebo maminka! Ta by jistě řekla: ‚To jsou zbuhdarma vyhozené peníze! Nevídáno, aby se kluci nemohli tlačit v lavici!‘ A což Terina! Ta by hned vytáhla ‚šuflátko‘ a dala si tam hadříčky na pannu.“ Usmál se.

Pan profesor šel od stolku: „Kdo skončí, ať se nezapomene podepsat!“ A začal chodit mezi lavicemi.

Všichni byli skloněni nad papírem a psali. Jen Kája seděl hezky rovně na židličce, která se mu moc líbila. Pan profesor se zastavil v uličce, zadíval se na něj a řekl: „Copak vy nepočítáte?“

Kája vyskočil, div židličku nepřekotil, a řekl: „Prosím, vzácný pane, já už jsem to spočetl.“

Pan profesor se zas tak nějak usmál a sáhl po papíru: „To to asi vypadá!“

Ale jen se podíval na papír, hned zas k němu zdvihl oči a řekl docela jiným hlasem: „Ještě se podepište!“ A šel dál.

Kája si rozměřil očima, aby podpis byl v pravém rohu a psal. Vzpomněl si, co mu nařizoval pan řídící, že musí psát vedle křtícího jména rodné, tedy „Mařík“, ale což kdyby ten pán najednou natáhl ruku a řekl: „Ukažte!“ Proto napsal jen „Kája“ a papír složil. Za chvíli šel zas ten pán a nesl v ruce několik papírů. Sáhl i po Kájově práci. Potom už mu ostatní podávali práce od stolků, a než minula hodina, vyvolával pan profesor od stolku celou řadu jmen. Jeden po druhém ze jmenovaných chodili k tabuli a počítali a mýlili se. Jeden řekl, že 7 krát 8 jest 26, druhý, že 8 ve 20 je 3krát, a Kája věšel hlavičku. Jeho rozhodně pan profesor nevolal. Tak to počítal špatně. A přece mu vyšly samé nicky. Opravil se v duchu: samé nuly. Teta kovářovic jednou u nich povídala: „Nula od nuly pojde,“ on se musil tenkrát moc smát. Jéje, copak asi maminka, tatínek, Zdeňa a Pěťa! Maminka se asi modlí za něj, tatínek chodí po lese a říká si: „Jen jestli ten chlapec nám neudělá ostudu!“ A Zdeňa pořád kouká na hodiny, kdy už pojedou naproti. Pěťa ho hledá, toť jisté. A on, chudák, sedí tu jako kapusta na záhoně, ten pán ho ani k tabuli nezavolal, pan řídící snad je ještě někde v ředitelně, jak prve

povídal, že tam jde, a nic neví, že Kája měl pravdu, když řekl, že má docela novou hlavu a ještě nic v ní. Ani tu s ním nechtěl mluvit. No, to udělá všem slávu! První žák pana řídícího, který neudělal zkoušky! Jak jen to poví?

Mezitím byli ostatní přezkoušeni u tabule. Pan profesor pořád něco psal. Už zase seděli všichni u stolečků. Když řekl: „Připravte si čistý papír a pište, co vám budu diktovat: Napsané budete rozebírat slovně a větně!“ A diktoval.

Kája si pomyslel: „Možná, že jsem měl počty špatně, ale tohle dovedu dobře!“

Zas byl první hotov a hned se podepsal „Kája“. A teď už pan profesor rovnou namířil k němu: „Už jste zase hotov? Ukažte!“ Jen tak přelétl očima papír a šel dál. Bylo zas jako prve. Zase byli někteří voláni k tabuli, ale Kája neslyšel vyvolávat své jméno. Přemýšlel úporně, co řekne doma, že zkoušky neudělal.

Když už zas seděli všichni u stolečků, pan profesor řekl: „Přečtu jména těch, kteří jsou přijati.“

Kája poslouchal se zatajeným dechem. To bylo jmen: Altman, Bůrka, Červený, Jezbera, a pořád četl a najednou se zastavil a řekl zvýšeným hlasem: „Kája!“

Ten sebou škulbl.

„Kdo z vás se jmenuje Kája?“ zeptal se pan profesor.

Kája vyskočil: „Prosím, to jsem já. Jsem, prosím, přijat?“ A oči mu svítily jako hvězdičky.

„Jste, Kájo, ale jaké je vaše křestní jméno? Kája je patrně jméno rodné. Váš tatínek se jmenuje třeba Josef Kája, ne?“

Kája se usmíval: „Prosím, ne! Náš tatínek se jmenuje Mařík a já také. Jsem, prosím, Kája Mařík, hajných od Lážova, blízko pánovic lesovny zvonstáváme. Máme doma maminku, Pěťu a Lízu.“

„Tak Mařík se jmenujete?“ usmál se pán.

„Ano, prosím, Kája Mařík.“

„To je patrně Karel,“ řekl pan profesor.

„Ju, vzácný pane, ale žádný mne tak nevolá, jen ‚Kája‘ vždycky. Tak, prosím, jsem přijat? Ale opravdu?“

„Ovšem, Maříku, jste přijat.“

Kája už na další nečekal. Rozběhl se ke dveřím a u nich se zastavil. „Prosím, vzácný pane, já na Maříka moc neslyším, snad byste mi mohl říkat ‚Kájo‘, když budeme teď pohromadě.“

„Já zas, Kájo, neslyším na ‚vzácného pána‘,“ smál se pan profesor. „Budete mi říkat ‚pane profesore‘, rozumíte?“

„Ano, prosím. Tak, pane profesore, já to musím honem jít povědět našemu panu řídícímu. A takovým chlapcům jako jsem já, prosím, se neříká ‚vy‘.“ Jen se kmitl ve dveřích. Pamatoval si dobře, kde se sejdou, a pan řídící už tam také stál. Jak viděl Kájovy zářící oči a jeho spěch, řekl: „Díky Bohu! Přijat, vid’? Vidím ti to na očích.“

A Kája drmolil: „Ju, pane řídící, ani se mnou moc nemluvili, a vzácný pan profesor mi řekl ‚Kájo‘, a jeden tam povídal, že 7 krát 8 je 26, ale stolečky tam jsou, pane řídící, na ty by nesměl Vojta Brabencovic vyřezávat kudlou písmena. Stolečky se šuflíkem a židličkou, ale honem pojďme! Vezmem to trapem, ju? Už abych byl doma!“

„Počkej, hochu, já už bych trapem moc neuběhl. Nemáš hlad?“

Kája se zarazil. „Mám, pane řídící, ajcem trajcen, mám hlad jako vlk. Kdyby tak byl hrnek mléka!“

„Máme sice v balíčkách chléb s máslem a buchtu, ale za to, žes to dobře provedl, vezmu tě do kavárny.“

„Ju, pane řídící, a zatím nám ujede vlak.“

„I neujede. Máme dvě hodiny času. Jen pojď!“

„Pane řídící, můžete se na to zaklejt, že nezmeškáme? Já bych myslil, že bych si tu sněd’ kus chleba a trapem to hnal do Lážova.“

„Zaklejvat se, Kájo, nemusím, neboť mám jízdní řád. Chceš-li utíkat domů pěšky, nebráním ti. Jenom nezapomeň, že do Lážova odtud je sedm hodin cesty. A kdopak tě z těch ulic vyvede na císařskou silnici? Jen pojď a neboj se! Přijdou nám naproti ke třetímu vlaku a v půl páté jsme doma.“

Kája uznal nemožnost utíkáni trapem a šel. Dlouhou širokou karlínskou ulicí, do níž slunce žhnulo, až bolelo, pospíchali do kavárny, kde sedli k oknu. Kája udiveně zdvihl oči a zašeptal: „Pane

řídící, to jsou okna! Dveře jsou proti nim jako nic. Naše maminka by musila mít žebřík, aby je umyla.“

Pan řídící se rozhlédl kavárnou. Odkudsi vynořil se pan vrchní. Ukláněl se, měl černé šaty a řekl: „Račte poroučet?“

„Prosím bílou kávu pro sebe a pro tohoto hochu,“ ukázal prstem na Káju, „mléko.“

„Prosím,“ řekl pan vrchní. „Jen tak,“ jak si pomyslel Kája, „jako nic“ ometl bílým ubrouskem mramorový stůl a položil na něj noviny. Kája se vzpamatoval. „Vzácný pane, nic neutírejte, je to jako sklo.“

Pan vrchní se zasmál a řekl: „Zdvořilý hošík! Jistě ze samoty. A možná, že hajného synek, vašnosti, ne?“ Obrátil se na pana řídícího, který kýval hlavou.

„Proto! Hned jsem si myslil. Jsem také hajných a také jsme říkali ‚vzácný pane‘. Hned, prosím.“ A zmizel.

Kája byl jako u vidění. Tenhle pán, který se prohání v takovém sále s bílým ubrouskem pod paží jako nic, že by byl jen hajných? V černých šatech a takových krásných botách!

„Pane řídící, já bych se hned učil takovýmhle pánem!“ Než mohl pan řídící odpovědět, přispěchal zase sám pan vrchní, tácek s bílou kávou postrčil panu řídícímu a na druhém tácku v hrnečku mléko před Kájou. „Nebude asi takové jako v hajnovně, mladý muži, ale beztoho jste byl u přijímací zkoušky, budete v Praze a musíte zvykat na ‚pančané‘.“

Kája měl vskutku hlad a ještě víc žízeň. Pokřižoval se a řekl „Dobré chutnání“ panu řídícímu. Ale mléko bylo horké. Kája postavil hrneček a díval se na tenký škraloupek, který byl roztažen po celém povrchu mléka. Pan řídící se zabral do novin a Kája nabral lžičkou. Za nic na světě nebyl by řekl, že horké mléko nikdy nepije, protože maminka říká: „Jez doma, co máš, a jinde, co ti dají.“ A tohle není dané. To bude musít pan řídící zaplatit. Možná, že ten pán řekne dvacet haléřů jako nic.

Polkl mléko a odložil lžičku. Počká, až to vychladne, snad to bude lepší. Pan řídící jednou rukou míchal kávu, v druhé držel

noviny a jistě nevěděl, co se kolem děje, protože si ani nevšiml, že ten pán položil před Káju nějaké obrázkové sešity a usmíval se na něj s pobídnutím: „Prohlížejte si!“

„Ju, to se lehkou řekne. Pro něj tak zrovna jsou noviny! Maminka by mu dala!“ Míchá tiše lžičkou a říká si v duchu: „Ta je ale mrňavá!“ Mléko pomalu vychladá a Kája konečně upíjí. Ten pán měl pravdu, když řekl, že v Praze není takové jako u nich, že je – a Kája si za nic nemůže vzpomenout, jak to ten pán řekl. Ale protože nerad i v myšlenkách nechával větu nedokončenu, domyslel, že je „nabryndané“, jak slýchal maminku hubovat na tetu kovářku, která si také brala Pražáky na letní byt a chlubila se, že z litru mléka z hajnovny udělá dva jako nic a ještě se Pražáci olizují. Maminka říkala: „Je to hřích, takhle ty pány šidit, nabryndat jim vody!“ a proto přestala jí mléko prodávat.

Ne, mléko rozhodně Kájovi nechutnalo. I trpkým se mu zdálo a jako voda řídké – jéje, to u nich a v lesovně, to bylo mléko!

Pan řídící konečně dočetl a jedl. Také nějak rychle, jak myslil Kája. Pan řídící řekl: „Valné to mléko není, vid’? To víš, takové jako doma nedostaneš nikde. Mně se zdá, že máš zrovna takový hlad jako prve, vid’? Snědl jsi jen jeden rohlík. No, máme ještě mnoho času. Podíváme se k panu Matochovi, kde budeš bydlet. Mám tu adresu a pak se zastavíme na páreček.“

Kája si myslil: „Jéje, pan řídící začíná rozhazovat. Páreček!“ Ó, Kája je zná. Maminka mu koupila už kolikrát na jarmarku, ale říkala: „Tu máš ‚biřkle‘[§], Kájo, ať víš, že je jarmark.“

Pan řídící platil a pan vrchní shrábl kolik korun jako nic. Usmíval se, otvíral jim dveře a řekl: „Mladý muži, pozdravujte ode mne lesy!“

Kája řekl: „Ano, prosím, děkuju pěkně za pozdravení,“ a už vyšli.

„Pane řídící, to bylo peněz! Kdyby naše maminka a vzácná paní prodaly to mléko, které se Zdeňou pijeme, takové mléko jako

[§] Uzenka; uzenina na způsob párků. *Pozn. red.*

smetana, to by bylo peněz! Škoda, že ten pán nezůstává blíž. Mohl bych mu mléko nosit od nás.“

Slunná, široká ulice stočila se vpravo v tmavou a úzkou.
„Tady v té ulici budeš bydlet,“ řekl pan řídící.

14. U Matochů v Praze

Přešli do úzké postranní ulice a Kája zatoužil hlasitě: „Jen, pane řídící, kdyby tam byl někde blízko les! Třebas půlhodiny cesty, abych si tam mohl každý den zaběhnout.“

„To už, hochu, pusť z hlavy! Až se trochu okoukáš, zajdeš si do sadů; budeš ve velkoměstě, kdepak bys tu hledal les!“

Na samém konci té smutné šedivé ulice se pan řídící ještě jednou rozhlédl po čísle a řekl: „Tady to je!“

Vešli do šerého průjezdu. „Je to v suterénu,“ dodal, „to bude asi ve dvoře.“

Ubohý dvůr velkoměstského činžáku, špinavý, zaprášený, šedý jako zoufalství, smutný jako nemoc, rozkřikoval se z pravého rohu strašnými údery v železo. Řinčivě trásly se údery v horkém těžkém vzduchu, jak by odtrhnout se chtěl železnými okovy spoutaný obr. Tam byla kovárna. Z levého rohu dunělo a zvonilo to, jako když koně poklusem se rozbíhají po dlažbě. Tam byla bednářská dílna. „Kde tu, prosím, bydlí pan Matoch, obuvník?“ zdvíhal klobouk pan řídící, ptaje se výrostka, který nesl na rameni dlouhý železný prut a pronikavě hvízdal. Ani se nezastavil, jen ukázal palcem přes rameno: „Mezi dílnami, ty černé dveře,“ a hned hvízdal dál.

Kájovi bylo, že se udusí. Vzpomněl si, co se mu jednou zdálo. Utíkali se Zdeňou průsekem za lesovnou. Průsek se pořád užil a oni se chtěli vrátit. Musili však kupředu. Větve už je objímaly a oni dýchat nemohli. Úzkostí se chvěli a už se před nimi otvíral tmavý jícen, když Kája se probudil. Tak měl vlasy zpocené a tolik byl rád, že to byl jen sen. Teď je to zrovínka tak. Chtěl by se vrátit, ale musil kupředu. Musil projít těmi černými, špinavými dveřmi a vejít do chodby. Hned o něco zakopl, skoro tma tam bylo. Něco bouchlo,

otevřely se jedny dveře a bylo slyšet mrzutý, zlostný hlas: „Nemůžeš dát pozor, nemehlo?“

S hlasem vyšla i žena. Zřejmě od necek odešla, protože chodbičkou valil se bělošedý kouř s pachem vyvařovaného prádla. Pokročila několik kroků, zamžourala trochu začervenalýma očima a řekla teď už líbezně: „Pěkně vítám! To je jistě pan učitel z Lážova a vede sem toho chlapce z mužova příbuzenstva. Tak špacírujte dál! Nemám dnes uklizeno, kdepak při prádle! Můj šel s prací do Nuslí, má tam známé, a děti někde běhají. Půjdu napřed, jsou tu ty schody, abyste nespadli.“

Jak vešli, už viděli dveře, z nichž valil se ten prádlový kouř.

Kája zůstal na prahu. Tohle jakživ neviděl. Podlouhlá okénka jsou skoro u stropu a je vidět jen nohy těch, kteří po chodníku chodili.

„Prosím vás, pane řídící, to je sklep?“

„Ale kdepak,“ řekla paní, „to je suterén, Karle!“

„Mně, prosím, všichni říkají ‚Kája‘.“

„A to je pěkné jméno. To je pro malé děti! To musíš odvykat!“

Ano, teď už to byly slzičky, které se zatřpytily v Kájových očích.

„Máte přece, paní, ještě jednu místnost, ne?“ ptal se pan řídící.

„Máme, máme,“ přitakala hlavou, „musím tam uklidit. Spávají tam dva nejstarší hoši a teď tam bude s nimi Karel.“

„Prosím vás, aspoň než si trochu zvykne, říkejte mu také Kájo. Cítil by potom tím více cizotu.“

„No budiž, ale je to k smíchu. Koš snad jste nechali na nádraží? Poslala bych pro něj. Živobytí je zlé a na venku všeho dost.“

Pan řídící se zarazil. Kdyby byl včera řekl, že sem zajdou, jistě by byli něco z hajnovny poslali.

„Neřekli jsme, že sem zajdem, ale paní Maříková jistě o prázdninách sem přijede a přiveze.“

Paní náramně zchladla a dívala se po neckách.

„Tak půjdeme,“ řekl pan řídící, „buďte zdraví, s Bohem!“ Něco jako „s Bohem“ slyšeli a šli ke schodům šerou chodbičkou na smutný dvůr a průjezdem do špinavé ulice. Panu řídícímu se tam

rozhodně nelíbilo. Ale pro první čas nelze nic jiného dělat. Kdyby už aspoň dcera, provdaná v Písku, byla v Praze! Má zeť Prahu slíbenou, a ta by potom po lepším bytě pro Kájou se poohlédla. On sám známostí tu nemá, lesních mají jen tu paní na Smíchově. Maříkovi nechtějí, aby Kája zpychl, kdyby mezi pány bydlil, a s nimi, no, Pánu Bohu poručeno. Kája je ze zdravého stromu souček, není dragantovou² panenkou. Musí také něco zkusit.

„Kájo, copak nemluvíš?“

Kája zřejmě polykal slzičky.

„Já, pane řídící, já bych přece nejráději chodil do páté v Lážově. Já tu bez lesů a naší hajnovny nevydržím!“

„A ty bys byl pěkný voják! Vzdávat se bez boje! Hlavu ti nikdo nevezme, no a jak dál uvidíme.“

Neviděl Kája, když do hlavní, široké, rovné třídy vyšli, nádherných výkladů. Díval se jen před sebe a myslel si, že pláč mu zadrhne hrdlo a už jen aby byl doma, že hned poběží do lesa a všem stromům bude žalovat.

Jeli elektrikou, a když se podívali na nádražní hodiny, zjistil pan řídící, že mají ještě tři čtvrti hodiny času. Zašel s Kájou do nádražní restaurace a objednal dvakrát párky.

„Vezmi, Kájo, pochutnej si, jsou výborné! Samá šťáva.“

A Kája si myslel: „Ani, biřkle' mne dnes nerozradují. Takové, jaké mi maminka v Lážově na jarmarce kupuje, beztoho nejsou.“ Ale přece musil jísti. A ne a ne, aby mu sousto lehce jako jindy do žaludku sklouzlo. Jedl jen proto, aby se pan řídící nezlobil. Jen po hodinách se díval, poděkoval panu řídícímu a jeho oči byly plny smutku.

Dočkal se. Teplým úsměvem pohladil vlak, který je doveze domů. Už jen měl pořád strach, jestli je to ten „jejich“, jestli si přece jen nesedli špatně. Pan řídící si umínil, že cestou z Řevnic musí pořádně Kájovi vyložit, že to jinak nejde. Nikde nebude mít to, co

² Cukrovou; dragant = cukrářská hmota z moučkového cukru, želatiny a vody.
Pozn. red.

doma. Musí jen dbát toho, aby ve škole prospíval. Za to všechny hlavní svátky a celé prázdniny budou jeho a vždycky si všechno vynahradí v době, kdy v podbrdských lesích je nejkrásněji.

Jak vyšli na první žlutavou pěšinu, zas pořád potkávali Pražáky. Ani to nešlo, aby se rozhovořil. Sem tam i známé potkával a tak bylo i na druhé pěšině. Na tu právě čekal Kája. Teď už nezabloudí.

„Pane řídící, já už za nic nedokážu jít pomalu. Je tu taky les, ale ten není náš. Ani takový mech tu není. Prosim vás, já to teď vezmu trapem, ju?“ A aniž čeká na svolení, rozběhne se Kája do mírného vršku, obrátí se v běhu a zavolá: „Za všechno děkuju, pane řídící, až dojdu naše, přijdu vám naproti.“ Utíká, jen se mu hlava třese, a on dýchá lehce a volně. Těžkou úzkost ani vyplakat nemusil, cítí, vidí, vnímá všemi póry těla, že se blíží k Lážovu, k domovu, mamince a všem. Běží a pozoruje zjasněnýma očima les z obou stran. „Hezký les, krásný les,“ říká si v duchu, „ale není jako náš. I v horku trochu studí a nic se neusmívá ani nehladí. Jen co vyběhnu nad Štajgrovic, to bude už jiná. Na trubách jistě potkám někoho od nás.“

A Kája vytrvale běží, obíhá točitou cestu kolem „Babky“, ale najednou si uvědomuje, že ho strašně pálí nožičky. Honem sedá k silnici, zouvá se, punčošky do botiček schová, botičku každou do jedné ruky a utíká jakoby o závod. A libuje si: „To se to běží! To to chladí!“ A když vběhne na travnatý palouk nad Štajgrovic, ulevuje v běhu, protože slyší zřetelně známé hlasy: „Ano, to je tatínek, Zdeňka, vzácná paní!“ Poznává je podle hlasu a Kája se schovává za husté mlází. Srdíčko mu tluče radostí. Až přejdou, vyběhne za nimi. Krčí se k zemi a slyší Zdeňku: „Maminko, pojd'te rychle! To už jsou v Řevnicích?“

„Už asi jdou, Zdeňko, dojdeme jim dost hezký kus cesty naproti.“

„A vy myslíte, maminko, že Kája to vydrží, aby to nevzal trapem, jak dojdou na pěšinu?“

Teď slyší tatínka: „Jestli udělal Kája zkoušku, Zdeničko, vezme to jistě trapem a můžeme ho potkat u Babky. Ale jestli neudělal, nepoběží. Mně se pořád zdá, vzácná paní, že ten chlapec přijede s nepořízenou. Přerekne tam něco a bude konec.“ Tatínek vzdychl

tak hlasitě, že už Kája to nevydržel. Vyběhl z mláží a volal: „Udělal, tatínku, udělal! Zdeňo, vzácná paní, a to jsem rád, že jsem zase hnedle doma!“ Rozběhl se k tatínkovi, v každé ruce maje botičku. Tatínek se k němu sklonil, Kája ho chytl kolem krku, až botičky přikryly tatínkovy uši a zaprášily jeho zelený límec. Kája drmolil; „Pěkně vítám z Prahy a to jsem rád, že jste přišli naproti. Zdeňo, tam mají ve škole stolečky a židličky a jeden kluk povídal, že $8 \times 7 = 26$, a ten pán, co tam mají v domě taková ohromná okna jako vrata, povídal, že je taky hajnejch a říkal mi ‚mladý muži‘. Vzácná paní, tam mají bryndané mléko! Škraloupek jako nic, a ta paní v tom ‚suverénu‘ byla taková špinavá a povíдалa ‚nemehlo‘.“

Tatínek znovu ho pohladil po hlavě a sklonil se k němu a Kája najednou cítil, že něco vlhkého sjelo mu na čelo, a když se podíval do tatínkových očí, viděl, že jsou zamžené, a hned si pomyslíl: „To byla slza! Tatínkova slza! Radost má tatínek, že jsem zkoušku udělal.“

Vzácná paní řekla: „Kdepak jsi nechal pana řídícího?“

Kája se rozpačitě usmál: „Ju, pan řídící je někde za druhou pěšinou. Já jsem mu řek', že mu půjdem naproti, až vás dojdou. Ale, vzácná paní, snad byste mohli jít vy. Já bych zatím se Zdeňou doběhl k naší mamince, už se mi moc stýská, ju?“

Vzácná paní řekla: „Tak běžte!“ Nemusila je pobídnout, už běželi. Zastavili se u Štajgrů.

„Heleď, Zdeňo, když jsme tu ráno šli, hnedle bych byl plakal, ale teď mám radost. V trubách se musím zastavit u svatého Antonína na otčenášek a poprosit, aby svatý Antonín ty prázdniny hodně protáhl. Víš, že svatý Antonín je patronem ztracených věcí. Zdeňo, kdyby tak Pán Bůh dal, aby ti páni v Praze ztratili začátek školního roku! Proto se chci pomodlit, jen aby jim jej svatý Antonín nedal najít.“

A za chvíli klečeli oba před obrázkem svatého Antonína a modlili se jediný otčenášek, ale vroucí.

„A teď, Zdeňo, až k pivovaru zase trapem!“

Červené šatičky Zdeniny a tmavomodré Kájovy ve stejném rychlém tempu mýjely ovčín a pivovar. Tam zmírnili běh. Až zase za Lážovem to vzali poklusem.

Maminka hajná se teprv nemohla dočkat. Čekala na rozcestí. Jak z dálky viděla obě děti utíkající jako o závod, ty děti, jež měla snad stejně ráda, jako by obě byly její vlastní, usmála se radostně: „Udělal! Udělal zkoušku! To by takhle neuháněly!“ Rychlými kroky šla jim vstříc a rozevřela náruč proti Kájovi: „Udělals, vid’?“

A Kája kýval jen hlavičkou, protože radostí se mu teď hrdlo zatáhlo, protože maminka v té své radosti byla tak hezká, tak milá, jak ani snad Zdeňa nikdy nebude.

Zdeně trvalo trochu dlouho, než maminka pustila Káju, a proto podotkla důrazně: „Teta, já jsem tu taky!“

Tož maminka hajná přitáhla k sobě i ji. Hladila její kučeravé vlásky a řekla: „To víš, beruško, že jsi také naše, a stejně tě máme rádi. Ale mně se zdá, že v našem sklepe je na míse jablková pěna. A hned vedle dva hrnky sladké smetany. Také jsem pekla dnes rozpíčky.“

Jen to děti vyslechly, rovnou uháněly k hajnovně. Tam teprve, když pěnu, smetanu a rozpíčky vynesly na stůl do zahrady, vykládal Kája důkladně o Praze. Jen o Matochovic se nezmínil.

Sám nevěděl proč. Tušil, že jak o tom začne, dá se do pláče, a on dnes nechtěl plakat. Už proto ne, že tatínek a maminka mají radost a tu jim zkazit nesmí. Dojedly děti všechno. Potom se na sebe podívaly a tím pohledem si řekly: Teď do lesa!

Pěťa už dávno s radostným štěkáním obskakoval Káju a jen když se ho mohl dotknout horkým jazykem. I on dostal jablkovou pěnu, kterou Kája v pocitu velké radostí namázl mu i čenich. Pěťa schlamstl kousky rozpíčku a vyrážel zrovna divoké ryky, když Kája v brance dvorka zavolal: „Pojd’!“ Vyběhl před nimi a krátkými, ostrými štěky vyplašil sojku z větve, a jak ona vzlétla, divoce se za ní rozběhl, stále vydáváje radostný štěkot. Vtom ale zavětril, obrátil se čenichem k cestě a začal štěkat obvyklým způsobem, kdy upozorňoval, že se někdo blíží. Kája na něj hvízdal a on si lehl k jeho

nohám. Nepřestal tiše vrčet, když spěchavými, trochu nalomenými kroky uháněla k hajnovně teta kovářka. Udýchaně volala:

„Vzala jsem to zadem, abych si nadběhla. Tak co, Kájo, budeš panem? Přijali tě?“ A visela lačně mrkavýma očima na jeho rtech.

Kája docela zapomněl, že se má vždycky k starým lidem chovat slušně. Malou chvíli se rozmýšlel, ale i ta stačila k tomu, aby kovářka mohla říci vítězoslavně: „Já to věděla. Já to říkala! Nevzali tě, vid’? Bodejť! Budeš pást krávy a na to nepotřebuješ školy! A to vám to přeju! Bodejť by nechtěli mítí pána z uličníka! Ševče, drž se kopyta, a Kájo, biče!“

Tohle stačilo. Kája obrátil své velké černé oči k jejím a řekl rozvážně: „Ale vzali, teta! A také, jak se dozvěděli, že jsem z Lážova, řekli hned: z Lážova? A jéje! Tam je ta hubatá paní kovářová, vid’? A jéje! Tam oni jsou taky všichni hubatí,“ a Kája obezřetně strkal za sebou zpátky Zdeňu do branky. Jak byli i s Pěťou za ní, zašoupl a dokončil: „A čertem roubovaní! Máte tam přijít vy, že by vám řekli, proč se vám už dávno ubrousily zuby až k dásním, a ten poslední, kejvavý, že vám co nejdříve vyletí!“

Paní kovářová zaklela jako kyrysar a uháněla k Lážovu.

Nebylo to hezké, co Kája řekl. Neměl to říkat, ale což mohl v tu chvíli za to, že mu to vyskákalo z pusy, jako když maličké žabičky po dešti odkudsi vyskakují? Nikdo ho za to nepochválí, ale proč teta kovářovic byla taková zlá?!

I vzácná paní nachystala všelijakých dobrot, na kterých si děti pochutnaly. Ale Zdeňa přece jen dřív přestala a řekla Kájovi: „Ty dnes jíš jako bumbříček!“

A on, zakusuje se do šestého „vypejkaného“, odpovídal: „Ju, to bys koukala, co je to dělat zkoušku! Tam se, pane, vyhládne!“

Po horkém dni z široka lehala nad lesy hvězdná noc. V hajnovně se Kája nepokojně na postýlce převaloval. I ze sna drmolil. Až když ho maminka zlehka obrátila na pravou stranu a příkrývku na něm srovnala, tiše spal. Pod otevřenými okny seděli potom Maříkovi

dlouho do noci. Až od Sýkorováku zaléhaly sem skřehotavé tóny velkého žabího koncertu.

„Co myslíš, maminko, bude to pro lepší toho našeho chlapce? Nesmejšlíme s ním moc vysoko? Jsme jenom hajných!“

A maminka odpovídala: „Jak Pán Bůh dá, tatínku! Zkusíme to! Byli chudší než my a povedly se jim děti. Zaplať Bůh, o ty dvě velké už strachu nemám a Kája, tatínku, snad ani ten nám hanby neudělá.“

Už bylo v hajnovně ticho. Jen Pěťa pobíhal dvorkem a zahradou a zabafal si na měsíček: „Měsíčku, víš-li, že náš Kája byl až v Praze a zkoušku tam udělal?“

Měsíček zasvítil ještě běleji a odpověděl: „Vím, Pěťo, vím. Bratříček Sluníčko mi to povídal, když jsme se v podvečer potkali. Mám radost, velkou radost.“

Černavé smrky, modravé borovice, zadumané buky a stoleté duby spolu s rozkošnými javory a bílými břízkami šeptaly si v tichu pohádkové noci: „Kája se vrátil, až v Praze byl! Náš Kája udělal zkoušku!“

15. Při bouři v lese

Na začátku prázdnin zavolal si pan lesní Kájů stranou a řekl: „Kájo, až po prázdninách se Zdeňou odjedete, bude nám tu asi smutno. Co tomu říkáš, abych poprosil tetu Dvořákovíc, aby nám přinesla holčičku nebo chlapečka?“

„Vzácný pane, to by bylo něco! Ale kluka, jen kluka! Holku za nic na světě. Holka je –“

„Já vím,“ přerušil ho pan lesní s úsměvem, „holka je k ničemu. Ale což Zdeňa? Vidiš, a je to taky holka.“

„Ju, vzácný pane, to je jiná! Ale co jsem s ní zkusil, než jsem ji to holkovství odnaučil. Vždyť ani ještěrku nechtěla vzít do ruky!“

„Tak vy berete do ruky ještěrky? A žáby také, ne?“

„Ty malé také! A šťovky! A vůbec co leze a není jedovaté, všechno.“

„No, to bych od vás řízky nejed', Kájo! A heled'! Ty tedy myslíš, kluka že máme chtít? Já nevím, já nevím...“

„Ale já vím, vzácný pane! Nic se nebojte! Já to zařídím!“

„Před Zdeňou ani muk, Kájo! Ona by třeba chtěla dvě holčičky a to by bylo moc.“

Kája by nebyl řek' „ani muk“ i bez vyzvání. Cítil najednou, že na něm záleží, koho teta Dvořákovíc přinese. Vytratil se z lesovny. Musí doběhnout do Lážova, ale s prázdnou nesmí. Má doma v pokladniče už 31 korun. Vybere jich pět, něco koupí a půjde k tetě Dvořákovíc. Ale co jen, co jí koupí?

Vybral pětikorunu a hned si myslil: „Kdyby to maminka věděla, to by byl rámus!“ Utěšil se však myšlenkou, že mu dá vzácný pán novou, když to dobře dopadne, a potom to doma poví.

Nad lesy stahovala se bouře. Červencová, těžká, plná hrůzy a děsu. Od Baby už tlumeně rachotila, když hajná svolávala drůbež. Připravila už i hromničku, když Kája přiběhl: „Maminko, myslíte, že bude zlá bouřka?“

„Ba bude, hochu, bude! Budem se modlit, aby nás Pán Bůh všeho zlého chránil, a za ty, kdo v této době na cestě budou. Za hodinu je bouře tady. A myslím, přijdou dvě. Nad Halouny do černa se plachty vytahovaly, a teď, podívej se, žloutnou, jako by kroupy nesly! Tatínek jistě také přijde dnes dřív. Do lesovny bys ještě dobře doběhl. Měl bys tam vzít tenhle koš s kuřaty. Vzácná paní dala mi sem vysedět nějaký zvláštní druh – v lesovně pro posady už prý ani nemají kam slepice snášet – ale kale se mi to nelíbí. Je to zimomřivé a slaboučké. Že pěkně pozdravuju a běž!“

Kája už byl na cestě, když hajná zavolala: „Kdyby snad přišla bouře dřív, raději tam počkej!“

Kájova hlavička v běhu se třepala, rukou víko koše přidržoval. Dá tam košík a trapem poběží do Lážova. Musí dnes s tetou Dvořákovíc mluvit. Koupí jí u pana Štulce krásnou kudlu, balíček špejlí a až poběží kolem pana Bati, poprosí ho o takové malé zrcátko, kterých pan Baťa hromadu rozdál, i on Kája jedno dostal,

ale maminka je schovala: „To ti schovám, až se budeš, Kájo, holit,“ řekla.

„Ju,“ usmál se Kája v duchu, „leda jak by stálo, když je kulaté?“ – Košík odevzdal v kuchyni. Ani se po Zdeně nezeptal a uháněl k Lážovu.

Jak z lesů vyběhl, oddechl si. V lese přítmí a nad Lážovem bílý den. Tam zezadu se to sice mračí, ale třeba se to rozejde.

Když koupil kudlu a špejle – ani pana Štulce neviděl –, vešel do Baťovy filiálky na náměstí. Pan Skřivánek prodával a balil slečinkám střevičky na skaleckou pouť, ale hned si všiml Káji, který zdvořile pozdravil. „A, Kájo! Copak bys rád?“

„Prosil bych,“ přešlapoval Kája, „prosil bych, pane Baťa, o jedno to zrcátko.“

„Třeba dvě, Kájo,“ a usměvavý pan Skřivánek skutečně Kájovi podával dvě kulatá reklamní zrcátka.

„Tak zaplať Pán Bůh a přijďte k nám na pouť, pane Baťa! Dej Pán Bůh zdraví!“

Teď už nebylo tak jasno jako prve. Od lesů to kvílivě táhlo, jak by z podzemí vítr se dral.

„Nic platno,“ hrklo v Kájovi, „musím si pospíšit, přijde bouřka. Naše maminka marně nechystala hromničku.“

Utíkal kolem školy za roh, zaklepal u Dvořáků. „Pochválen Pán Ježíš, teta, já vám něco nesu, ale musíte se mi zaklejt, až vám vzácný pán řekne, abyste mu přinesla něco z dubčí, že přinesete chlapečka. Teta, pospíchám. Řekněte: ‚Ajcem trajcen, přinesu kluka, ale už většího, aby hned běhal!‘ Teta, honem! Helejte, co jsem vám přines’!“ A Kája vybalil na stůl kudlu, špejle a zrcátko.

Teta se podívala, něco jí škublo rty, ale řekla vážně: „Špejle, Kájo? Takhle prasátko kdybys přines’. Z našich pěti slepic jitrnice dělat nebudem.“

Starý Dvořák se ozval od kamen: „Ať, mámo, budeme mít doma ‚cánštochry‘. A zrcátko? Ty se taky ráda podíváš, jestli ti sedí bradavice rovně na nose.“ A usmál se.

Kája byl úžasně netrpělivý. Blesklo z mraků. „Teta, honem, zaklejte se!“

„Kájo, mám tě ráda. Děláš mi reklamu. Ať už to dopadne, jak chce, ale budu koukat, ajcem trajcen, abych přinesla kluka a většího.“

Kája už byl na dvorku, když zhluboka zahřmělo. Teta za ním vyběhla: „Kájo, vrať se, chytne tě bouřka!“

Ale kde už byl Kájovi konec!

„Snad chlapec doběhne, táto, co říkáš?“

„Dej Pán Bůh, mámo! Umí zčerstva utíkat, jen aby v lese ho to nechytlo!“

Kája běžel, ale snad ještě rychleji běžely mraky nad ním. Potkávaly se v podobě pohádkových netvorů, vrážely do sebe, spojovaly se, blýskalo se z nich fialově a zeleně. Hřmělo už z obou stran. Kájovi se zdálo, že tisíce medvědů bručí ve vzduchu. Utíkal, co mohl. Než lesa doběhl, začalo drobně pršet. Než šlápl na první měkký mech, jak by všechny mraky rázem se spojily a padaly k zemi prudkým lijavcem, kroupami promíšeným.

Kája už věděl, že domů nedoběhne. V lese přšelo dvakrát. Jednou z mraků, podruhé ze stromů. Vzpomněl boudy na zásyp, kam s tatínkem chodil v zimě zvěři zasýpat. Ruka už ho bolela od stálého křížování, ale neumdléval. Ještě kus po pěšině vpravo a bude v boudě. Vběhl pod ni ve chvíli, kdy déšť změnil se zrovna v průtrž mračen a oslnivé světlo blesků zaplavilo boudu jako ohněm. Kája se přihrčil do koutku, rukama zakryl si oči a jen si opakoval: „Andělíček strážný je tu se mnou. Maminka s tatínkem se teď jistě modlí za ty, kteří jsou venku. Nevědí, že se modlí i za mne. Myslí, že jsem v lesovně. Ale jen když se modlí. Jistě mne Pán Bůh bude chrániti. Jen kdyby to tak strašlivě nerachotilo! Jen kdyby ty blesky nežhavěly jeden za druhým, aby nemusil oči si zakrývat, ale mohl ruce sepnouti. Andělíčku, můj strážníčku! Maminko, modlete se, není přece ještě večer a je tma v lese, ale jen vřdycky na chvílku a zas potom je světlo. To ale sluníčko není, to jsou blesky a není to hezké.“

Zastudila ho promočená košilka. „Jen abych tu nemusil zůstatí přes noc! Přece by tu bylo hrozně smutno.“

A Kája zrovna začíná: „Andělíčku, Pane Bože, Ježíšku milý, jen aby ta bouře přestala!“

Ještě párkrát rozdivočelo se tam hromování, přestával déšť, shluky mraků se trhaly, jasnilo se a Kája vyšel před boudu. Neví, jak tam byl dlouho. Ví jen, že to musilo býti strašně dlouho. Košilka studila, protože kroupami vzduch silně ochladl a vítr čerstvě profukoval. Bylo mu zima. I nožky studily v kalužinách vody. Půjde do lesovny oschnout.

Trvalo mu déle než jindy, než došel. Byl zemdlený prudkým během prve z Lážova a také úděsem a strachem. U lesních zrovna zhasínali hromničku, když Kája vešel tiše do kuchyně a rovnou ke kamnům. Jak došel na lavici, věděl, že je zle. Cítil zrovna, jak i vrchní kalhotky jsou deštěm promočené. Na sprásknutí rukou vzácné paní a na otázku, kde že byl za toho lijavce, že tolik promokl, odpověděl drkotavě: „V Lá-žo-vě, prosím.“

Paní lesní mu sáhla na kabátek a znova spráskla ruce: „Zdeňo, Marjánko, do pokoje! Týno, doneste sem ty prací šaty a prádlo! Hráli si včera na pláteníka a Kája ty šatky přinesl jako ‚na prodej‘.“ A honem svlékla Káju.

Ano, vyždímat se daly jeho svršky. Paní lesní dala mu jen suchou košili a hned poručila: „Teď do postele! Týno, ustel mu! Ten si dal!“

Uvařila hrneček nějakého thé a medem slazené dala mu vypít. Ukryla ho až po bradičku a Kája za chvílku usnul. V hajnovně vyřídil šafář, že Kája je v lesovně přes noc.

Kája se zrána probudil s jasnýma očkama a čerstvou tváří.

Na snídani se zdržet nedal. Jak domů přišel, chytl maminku za ruku: „Vy jste se asi, maminko, musili včera moc modlití za ty, co jsou v bouři venku.“

„Proč myslíš, Kájo?“

„Inu, protože se žádnému nic nestalo.“

16. Kája dostal hodinky

Za tři dny nato přivedl si večer Kája Zdeňu do hajnovny. „Maminko, vzácný pán řekl, abyste tu nechala Zdeňu přes noc. Vzácná paní jela ráno do Prahy a Týnu moc bolí zuby, že by se třeba Zdeňa bála.“

Maminka děti uložila a řekla hajnému, že se musí podívat, jestli Týna v lesovně dobře hospodaří. Když ráno děti vstaly, Mařík na ně dohlédl a hajná otevřela dveře: „Tatínku, děti, to vzácná paní koukala, když se vrátila z Prahy posledním vlakem a mezitím jí teta Dvořákovíc přinesla chlapečka jako tuřín. Až se skoro polekala, hlava jí z radosti rozbolela a musila si lehnout. Ale radost mají náramnou!“

Než se hajná nadála, vyběhly děti jako střely. Obě ovšem bosa a beze slova uháněly k lesovně. Vrazily tam jako vichr, ale Týna je zarazila tichou výzvou: „Buďte tiše, vzácná paní usnula!“

„Ale ten kluk kde je?“ vyhrkl Kája. „Snad už šel se vzácným pánem do lesa, ne? Kam šli? Poběžíme za nimi!“

Týna se usmála: „Kdepak! Roztomilý chlapeček spí v peřince na kočárku!“

Kája div neplakal. „V peřince! Na kočárku! Tak na co se mi teta Dvořákovíc zaklejšovala, že přinese většího? Táák! Mrňous v peřince! Jistě nemá zuby! Zase jedna chudinka! A to to pěkně dopadlo! Být tu teta Dvořákovíc, snad by ji něčím po hlavě bacil, že ho takhle podvedla. Kluk v peřince, to je jako holka v peřince. A jéje, snad teď budu chovat!“

Kája s výrazem naprosté nespokojenosti, ba pohrdání, řekl Zdeně: „Pojď radši k nám! Je to v peřině.“ A Zdeňa šla.

Vrátili se do hajnovny. Zdeňa rozhodně souhlasila s Kájou, že za tohle by teta Dvořákovíc zasloužila „bacit kamenem po hlavě“. A to už bylo co říci, když Kája užil tohoto svého rčení, vztahujícího se vždycky jen na jedovaté hady. Ale poví jí to. Řekne jí, že je hříšná, když se zaklejšovala, a přece lhala, a řekne jí „osobo“! Strejček

kovářovic také křičel tuhle na tetu: „Osobo, čím víc ti huba jede, tím ostřejší máš jazyk!“ Ju, „osobo“ jí řekne.

„Vida, heleď, Zdeňo, tamhle u pěšiny stojí pan Pavel s ňáskou ženskou!“

„To je slečna Štulcovic, víš, jak jí říkají Líba,“ vysvětlovala Zdeňa.

„Ju, Líba! To je také jméno pro holku? Pan Štulec říká ‚naše Libuše‘. Je to ona. Heleď, už jí pan Pavel potřetí podává ruku. To se nepatří. Mně se zdá, když jsme šli prve úvozem, že tam byl pan Štulec. Třeba ji hledá. Já bych jí to řekl, ju?“

„Prosím tě, pan Štulec! To přece byl Jandera na jahodách.“

Pan Pavel skutečně byl velice rád, že hned po ránu potkal černobrvou Líbu. Věděl, že Vyklínský lesní dosluhuje, snad by za rok, za dva roky dočkal se myslivny. Sám by v ní přece býti nemohl. Možná, že to té slečince povídal, a ona také pořád něco povídala a smála se. Velice se ulekla, když z houštiny vyběhl Kája se Zdeňou.

Kája řekl upřímně: „Jéje, slečno, vy jste se začervenala. Vo co, že na vás pan Pavel chtěl rozinky? Mně se zdá, že váš tatínek vás hledá.“

Líba sebou škulba a hned se rozběhla k městečku. Pavel se nesmál ani trochu.

Zdeňa řekla: „Kdepak! To byl starý Jandera na jahodách. A že nic nemluvíte, pane Pavle? Nebo se zlobíte?“

Ba věru, vypadalo to tak. A stalo se, čeho se děti nejmíň nadály. Pan Pavel se najednou obrátil a rozběhl se za slečinkou.

„Tááák!“ projevila Kája hlasitě své zklamání. „Já měl takovou radost, že s ním půjdeme. Vidíš,“ obrátil se na Zdeňu, „holky nejsou na světě k ničemu. Jen všude překážejí. Slíbila mu asi pár rozinek a on už pro ně běží, jako by si nemohl koupit třeba za pět korun. Pojď, Zdeňo, půjdem k nám, mám strašný hlad.“

(Kája si často oblíbil nějaký výraz od dospělých. Teď to bylo: „Já to nemohu pochopit.“)

„Já to nemohu pochopit, že pan Pavel nás tu tak nechal kvůli slečince.“

Děti přišly do hajnovny a sedly tiše ke stolu.

„Tak copak, děti, nemluvíte? Já vím, to asi z velké radosti nad tím novým chlapečkem v lesovně. Je to brouček roztomilý, co? Celá vzácná paní,“ řekla hajná.

Kája dřív rozmyslně vypil kávu a potom obrátil veliké oči po hajně: „Maminko, kolik jsme měli dětí dohromady?“

Maminka se zarazila: „No, tři přece! Ale to sem nepatří.“

„Ju, nepatří. Moc patří. Taky to nosila teta Dvořáková z dubčí v peřině, bez zubů, rozbrečené, mrňavé? Mně se zdá, že ju. Radost že máme z toho mrňousa? Ani trochu! Teta Dvořáková je hříšná osoba, protože se zaklejšovala na lež. A brouček že je to? Kdyby to byl aspoň brouk, už by lezl, ale tohle nic. A že je celá vzácná paní? To je možná, protože to bude beztoho holka. Taková chudinka! Rok bude v peřině, a místo aby lezla po stromech, postaví se tamhle do kouta a řekne: ‚Já tem pitla‘.“

Maminka hajná nad tou bezbožnou řečí div nezkoprněla. Spráskla ruce a podívala se na almaru, ale už tu byl vzácný pán. Byl náramně veselý a podal Kájovi maličký balíček v růžovém papíře: „To za to, žes umluvil tetu Dvořákovu, aby nám přinesla kluka. Už o tom vím.“

„Vzácný pane,“ vyhrkl Kája, „ale ona je hříšná osoba, ona se zaklejšovala na většího.“

Vzácný pán se tuze smál a dodal: „Však on vyroste.“

Kája vzdychl: „Ale kdy!“ Už měl v ruce balíček. Vzácný pán vzal maminku hned s sebou do lesovny a děti osaměly.

„Vo co, Zdeňo, že to bude škatulka per! Vzácný pán ví, že budu teď pera tuze potřebovat.“

Růžový hedvábný papírek pečlivě rozbalil a srovnal. Objevila se krabička, vysoká tak na paleček, široká snad víc než Kájova dlaň. Kájovy oči svítily, když přeopatrně krabičku na dlaň položil.

„Á to je krásná škatulka! To je snad na peníze!“

V nastalém tichu zřetelně bylo slyšet tikání. Kája nechtěl věřit. Ano, jako hodinky to tiká. Snad by – a Zdeňa sama otvírá krabičku

a na růžovém atlasu leží maličké tulové¹⁰ hodinky, vložené v koženém pásku, určeném na připevnění v zápěstí.

„Zdeňo, já bych se hned zbláznil! Radostí bych se zbláznil! To je krása! Ale já nemám kapsičky u nedělní vesty. Jak je budu nosit?“

Zdeňa také nevěděla, jak se takové hodinky nosí. Ale hned přispěchala s nápadem: „Já bych ti u nedělní vesty udělala kapsu. Šít trochu umím.“

Kája byl nadšen, ale nedůvěřoval patrně umění Zdeninu, protože podotkl: „Mohla bys to zatím zkusit na té modré, všední.“

Pokus rozhodně ztroskotal. Nejdřív Zdeňa šmikla nůžkami vpravo i vlevo, takže hned řekl Kája: „To by nebyla kapsička na hodinky, ale penál.“ Ale Zdeňa řekla: „To se po stranách zatáhne!“

„Ju, zatáhne. Myslíš, že vestička jsou necky, aby se zatáhly pod pumpou?“

Zdeňa píchala sem tam, nezaložila okraje, a když jakž takž prostríženou látku obšila, vzal Kája vestu do ruky, celou ruku prostrčil otvorem a řekl: „Ju, to je kapsička! To je než velká díra trochu obšitá. Kdybych sem strčil hodinky, tak vypadnou na zem. Jéje, Zdeňo, to bys musila jako naše maminka kapsičku udělat uvnitř. A tys pěkná holka!“ přerekl se Kája.

Zdeňa se dopálila: „Kdopak mi pořád říkal, že musí být ze mne kluk? Kdo to byl? A když naše maminka mne začala učit šít, kdo to byl, který se mi posmíval, a když maminka odešla, zahodil jsi šitíčko na postel a poručil jsi: ‚Honem ven, dokud sluníčko svítí! Tohle nech holkám!‘ Slečna Vítková, co nás učí ručním pracím, řekla jednou naší mamince, že se diví, že jsem k ručním pracím dost nešikovná. A naše maminka řekla, že seš tím vinen ty, Kájo, že bys se mnou jen lítal po lesích!“

Kája lehce hvízdil: „A, vzácná paní si na mě taky přisadila? Ale ať! Vzácný pán řekl kolikrát, když tvoje maminka chtěla, abys doma

¹⁰ Tula (též niello nebo nielo) – technika výzbohy hodinek a kovových šperků, při které se do kovu vyryje ozdoba a poté se zaplní niellem, černou taveninou stříbra, mědi, olova, síry a soli bóru. *Pozn. red.*

píchala řetízková oka nebo ‚rantl‘ u punčochy: ‚Jen ať běží Zdeňa s Kájou! V lese jako v ráji a ona tu bude počítat nahodit, přehodit, do vzduchu, ujmout.‘ Vzácny pán vůbec je vždycky při mně.“

Zdeňa se nadnesla a vyhodila poslední trumf, kterým chtěla patrně zakrýt naprostý neúspěch „kapsičky“: „A slečna Vítková řekla: ‚Ten Kája ale musí být uličník, že Zdeničku svádí od práce!‘“

Kája měl nesmírně vyvinutý cit pro spravedlnost. Proto se úžasně podivil, jak že o něm slečna Vítková mohla říci, že je uličník? Projevil proto své podivení hlasitě a trpce: „Tohle že ta slečna řekla? Vždyť mne zná jen od vidění! Kdyby to řekla stará Kotlábka, ani bych nemukl. Vzácny pán mi jednou povídal: ‚Až uvidíš Kotlábku, jak uřezává a láme čerstvé větve, Kájó, prožeň ji až k Lážovu! Řekni: ‚Mladá paní, utíkejte, pan lesní jde!‘ Já řek‘: ‚Ju, vzácny pane, stará Kotlábka belhá o holi po Lážově! Ta vůbec nemůže utíkat.‘ A vzácny pán na to: ‚Ju ne, jen to zkus! Belhá bába po Lážově, ale po lese se prohání jako kolčava. Ta už tu nadělala škody!‘ Tak já ji jednou viděl, jak malou pilkou řeže zdravou malou břízku. Vykřik‘ jsem: ‚Mladá paní, vzácny pán jde!‘ A ona vyskočila a uháněla, já za ní až k Lážovu. Ta kdyby to řekla, no, nedivil bych se. Ale tohle vůbec nedovedu pochopit. Slečna Vítková, kolik jí asi je? No, stará už bude! Nosí cvikr a je taková tenká a pořád hubuje. Je žlutá jako blatouch a prská, když mluví. Počkej, já už vím, proč o mně řekla ‚uličník‘. Ona se mne jednou ptala: ‚Chlapečku, kdypak chodí pan adjunkt do lesa?‘ A já jsem jí řek‘: ‚To jako myslíte, slečno, že by šel s vámi? Ju, s vámi by ani nešel. Vy byste pořád říkala jako ve škole: ‚Bud‘te ticho!‘ Proto si na mě přisadila. Heleď, Zdeňo, což abych ty hodinky si dal na šňůrku kolem krku?“

A děti hledaly šňůrku, ale nenašly ji. Zato objevily nový centimetr – mírku, jak říkala maminka –, na jedné straně žlutou, na druhé modrou. Koupila ji hajná na jarmárce v Lážově a Kája hned řekl: „Ta se moc ‚šikne‘. Hodinky měří čas a mírka futro. Pověším hodinky na mírku a půjdeme k nám.“ Přeložily mírku ve dvě a vzadu to stáhla Zdeňa špendlíkem.

Vzácný pán byl doma a moc se smál. Mírku odstranil a zapjal hodinky Kájovi na zápěstí. Maminka hajná ruce spínala, že se takový vzácný dar pro toho chlapce ani nehodí, ale radostí jí stály slzy v očích, když vzácný pán řekl: „Teď už je to budoucí student a tomu patří hodinky.“

Hajná honem složila mírku a děkovala.

„No, a což ten náš klučina, Kájo, Zdeňo,“ zeptal se pan lesní, „to máte radost, co? Křtiny budou slavné! Co myslíš, Kájo, jak dáme našemu synáčkovi říkat?“

Kája se trochu zamyslel, než řekl: „Já myslím, vzácný pane, abyste počkal se křtinami! Možná, že je to holka! Povídala vaše Týna, že je to v peřině. Anebo když myslíte, abysme tomu taky říkali ‚chudinka‘. Vo co, vzácný pane, že budete všichni říkat – chudinka?“

Protože se pan lesní smál, dodal Kája: „Vzácný pán se mi vůbec pořád směje, ale až to začne v peřince brečet a za kolik let říkat: ‚Já tem pitla,‘ to bude koukat!“

„A teď, děti, se mnou k maličkému,“ řekl pan lesní. „To je moc dobře, že oba po prázdninách odjedete. Ten by, chudinka, od vás zkusil!“

Kája natáhl ouška a usmál se: „Co jsem povídal? Už je to tady! Chudinka!“

Ale pan lesní už otvíral dveře a strkal je před sebou. S velikou láskou schýlil se k děcku lehce zapovitému v peřince a pozdvihl je v náručí: „Drobečku, synáčku, otevři očička a podívej se na tamhle ty dva zbudníky! Jedním je Kája, ten je taky skoro náš, druhým je naše Zdeňo, sestřička.“

„Drobeček asi spí, vzácný pane,“ ozval se hned Kája. „Ju, to je zrovinka jako Marjánka šafářovic, když byla v peřině. Bud' spí, anebo řve!“

„Kájo, takový drobeček neřve. To řve lev,“ ozvala se paní lesní.

„Ju, lev! To budete koukat, vzácná paní! Jak se probudí, začne řvát. A já vůbec nemohu pochopit, vzácný pane, že jste to hned nevrátil. Tak už to kouká?“

„Kouká! Kájo, Zdeňo, podívejte se, to jsou očička jako trnky, co?“

Ale než schýlil peřinku s děckem k dětem, ozval se z ní srdcervoucí pláč a Kája řekl hlasitě: „Nepovídal jsem to, vzácný pane? Buď to spí, nebo řve. Pojd', Zdeňo, k nám!“

Paní lesní se ozvala: „Zato ty, Kájo, když jsi byl v peřině, hned jsi zpíval: Na tý louce zelený!“

Kája hned za dveřmi chytí si hubičku do hrsti: „Jéje, Zdeňo, vaše maminka si myslí, že jsem byl v peřině. Já v ní vůbec nebyl. A ty taky ne! To bych to pamatoval. No, to se vzácná paní napálila! A nás taky teta Dvořáková nachytala. To ona smejšlí: Jsou prázdniny, ať děti chovají! Nic, radši teď od lesovny dál. Že budou křtiny, povídal vzácný pán.“ Kája se hluboce zamyslel, než řekl: „Povídal jednou Pepík Vlkovic: ‚O křtinách si ministrant moc vydělá. Řekneš ‚Et cum Spiritu tuo‘ a párkrát ‚amen‘ a pětikorunku máš v hrsti.‘ Já mu musím říct, že budou z lesovny křtiny. Já bych nešel ministrovat za nic. Vzácný pán by musil říci: ‚Je to nesrsta, ten Kája. Hodinky dostal a ještě chce pětikorunu.‘ Zdeňo, já si těch hodinek považuju. Ale já to vím, já je dlouho mít nebudu. Naše maminka řekne: ‚Abys to zbůhdarma zničil, ne?‘ A dá je třeba pod ‚šturc‘¹¹. A tatínek řekne, abych si je nechal, až vyrostu! U nás je to zrovínka jako u vás. Co řekne tatínek, je dobře, a co řekne maminka, taky. Nikdá se nehádají. Mně se zdá, že mám ty hodinky dneska prvně na ruce a naposled, pokud nevyrostu. Jako bych nebyl veliký! Ale ty, Zdeňo, ňák krníš.“

„Cože, krním?“

„Ju! Krníš! Zakrňuješ, víš? Už bys mne měla do výšky dohonit a tys pořád o hlavu menší. Heleď, Pěťa chyt' v poli myš! Pěťo!“

Ale Pěťa se proháněl polem dál.

„Já to vůbec nemohu pochopit, Zdeňo, proč vzácný pán říká ‚očička‘? To je jako ‚kočička, ovčička‘!“

¹¹ Skleněný poklop, pod který se dávaly pamětihodné předměty jako svatební kytice, první botičky dítěte nebo voskové figury svatých apod., aby se na ně neprášilo. *Pozn. red.*

„Víš, Kájo,“ nevšímal si řeči Kájovy Zdeňa, „víš, kdo půjde na křtiny za kmotra? Našeho tatínka nejmladší bratr, který má ve Vídni továrnu na auta.“ A Zdeňa se trochu natřásla.

„Ve Vídni? A to jistě dohodil náš Věna nebo Cila. Že má továrnu na auta? A jéje, tak to je velký pán!“

„A jmenuje se, počkej, začíná to jako Panata, nebo Tramta, ju, už vím, Pantraleon.“

„Jéje, Zdeňo,“ smál se Kája, „Pantraleon. To je hnedle jako chameleon, co nám o něm pan učitel povídal, že mění pořád barvu. Ale to není žádný svatý. Zdeňo,“ přeběhl myšlenkami jinam, „to se zas nalítáme do Lážova jako o svatbě paní Malinové!“

„Mně se zdá, Kájo, že máme dnes k večeri kapustové karbanátky!“

„A jéje,“ ulízl se Kája, „ty jsou tuze dobré. Pan Pavel říká: ‚Jako mandle, vzácná paní, smím si ještě vzít?‘ A vaše maminka řekne: ‚To jsem ráda, že vám chutná. Jen jezte podle chuti! Máme jich ještě v kuchyni kastrol.‘ A zatím, když jsou k večeri, nezbude na vzácnou paní ani jeden. Honem si vezme v kuchyni s Týnou chléb s máslem a říkají si: ‚Musíme jich podruhé udělat víc.‘ Já je jednou slyšel. Já vůbec nemohu pochopit, že zeleninu tak rád. Vzácný pán říká, že je v nich hodně vitamínů. To já ani nevím. Jen vím, že jsou moc dobré. Heleď, vaše Týna věší prádlo. To je chce nechat přes noc venku a náš tatínek řek’, že bude pršet. Týno, bude v noci pršet,“ volal, „nevěšte prádlo!“

Týna však byla zřejmě ve špatné náladě, protože řekla kuse: „Starou bačkoru bude pršet! Nebe je jako šmolka, ani šmouhy na něm!“ A rozvěšovala prádlo dál. Děti ji došly a Kája navázal na její slova: „Starou bačkoru že bude pršet? To budete koukat! Staré bačkory vůbec nikdy neprší. Jen voda. A bude pršet! Náš tatínek to povídal.“

K večeri byly skutečně kapustové karbanátky. Ale pan Pavel vzal si jen čtyři a byl nějak posmutnělý. Paní lesní pobízela: „Vezměte si, nedejte se nutit!“

Kája vyhrkl: „Pan Pavel by si vzal, ale najed' on se asi moc rozinek.“

„Rozinek?“ divil se pan lesní.

„Ju, rozinek! Chtěl je asi na slečně Štulcovic, jak s ní dnes po ránu mluvil na pěšině. Potom se za ní rozběh' – vo co, pane Pavle, že vám jich dala plné kapsy?“

Pan adjunkt se červenal, vzácný pán se nějak usmíval a vzácná paní řekla: „Jen nebuď prostořeký, Kájo!“

Kája se hned omluvil: „Prosím, já jsem to tak nemyslel, ale kdybych nevěděl, že tuhle Zdeňa už se zaučuje u naší maminky, já bych řek' hned, že slečinka Štulcovic taky by se zaučila, protože by nosila domů rozinky.“

Zdeňa byla tak zabrána do karbanátků, že si Kájovy řeči nevšímala, a pan adjunkt se konečně také rozesmál a večer v lesovně byl zase tak hezký jako jindy.

17. Pan továrník z Vídně

Křtiny byly ustanoveny od pozítří za týden – v neděli. Ve středu konečně se vzácná paní vystonala. Kája řekl hned, že to byl moc zlý úlek. A teď to začalo. Co měli v lesovně nejlepšního, stěhovalo se z beden do pokojů. Pan Malina div se tam nepřestěhoval, co tam měl práce. Paní Malinová tam i spala i s tím jejich mrňousem. Dva pokoje se znovu malovaly a Kája se Zdeňou byli víc na cestě mezi Lážovem a lesovnou než doma. Marjánka šafářovic běhala za nimi jako psíček, ale Káju poslechla na slovo. Když viděl, že už nemůže dál, posadil ji na pařez a řekl: „Tady sed' a ani se nehni! Doběhnem do Lážova, jsme tu hned zpátky.“

A Marjánka seděla na pařezu a ani nedutala.

V sobotu po poledni bylo u lesních, jak by měl přijeti sám kníže pán. V kuchyni pracovalo horečně několikero ženských rukou na úpravě jídel pro zítřejší hostinu.

Když Kája se Zdeňou té soboty už po šesté běželi do Lážova, zaběhli k strejčkovi kostelníkovici: „Strejčku, víte, že zítra budou křtiny z lesovny? A dají tomu říkat asi ‚Partaleon‘. Máte zameteno?“

Strejček kostelníkovici, který byl také krejčím, blaženě si nacpával nosní dírky šňupavým tabákem nad rozstříženou látkou.

„Abyste to, strejčku, neumazal!“

Ale kostelník se zasmál: „To je hnědý, synáčku, hnědý pro pana správce. Nad tím se může šňupat celý den.“

„Teta není doma?“

„Není, synáčku, není. Do Prahy k dceři odjela, také tam budou mít křtiny. Až za tejdén se Apolénka vrátí.“

„Tam budou také mít Partaleónka?“

„To ne,“ řekl kostelník, „Pepíka nebo Tonda. Kdepak Tramtaleónka! To je než pro pány. Už jsem nachystal pluviál. Budou slavné křtiny.“

Zdeňa vyhrkla: „Strejčku, také budete u nás na hostině! Náš tatínek povídal, že vás také pozve.“

„A to snad ne, Zdeničko,“ usmíval se kostelník.

„Už jo, strejčku, ani nic nevařte! My máme doma jídla!“

Pan továrník Pantaleon Rédl těšil se srdečně na bratra a jeho rodinu. Celý čas, který byl ve Vídni, slíboval sobě i jemu návštěvu, ale stále odkládal. V poslední době i dopisy zřídka mezi sebou vyměňovali, a tak věru nemohl si honem vzpomenouti, kolik let je bratrově dcerce. S prázdnem nepřijede. Nebyl ženat a jeho postavení bylo výborné.

Nakoupil různých dáreků a chystal se na cestu. Pojede ovšem autem. Jak přijížděli konečně k Lážovu, nařídil, aby šofér jel zcela zvolna. Nemohl se dost vynadívati na lesy a krajinu kolem. Cesta pro auta vyznačena byla směrem k lesovně. Protože nepsal, kdy přijede, vjížděl na cestu k lesovně právě ve chvíli, kdy z průseku vynořily se dvě roztomilé děti, Kája a Zdeňa. Stroj jel zvolna, skoro tiše, a děti zůstaly udiveně stát. Pospíchaly do Lážova pro vanilku a muškátový oříšek. Dnes jistě tu cestu měřily už po desáté.

Kája pořád říkal: „Týno, že bysme to vzali najednou, nepotřebujete cukr nebo krupky nebo cibuli? Pepř, zázvor, tymián, bobkový list, nové koření? Kávu, rýži, krupici, droždí, mandle, rozinky, perník? Káču, bič, provázek, cylindr, knot, petrolej? Vlásničky, nitě, šněrovadla, tkalouny, mýdlo, krém na boty, zrcátko?“

Týna se po něm ohnala utěrkou a řekla: „Ty toho nadrmolíš! Uhánějte pro ten fenykl, ale ať už jste tady!“

A jen děti přišly, vzácná paní, jak by nevěděla, že před chvílí šly, řekla Týně: „Tak vidíš, holka, zapomněly jsme na čokoládu. Děti, běžte k Štulcovům!“

A jen tu přinesly, zas Týna je hnala pro vanilku a muškátový oříšek. Zdeň už toho měla zrovna dost: „Tak teď ještě půjdem, ale naposled! Maminko, co ještě potřebujete? Máte doma toho malého chlapečka? Možná, že nás ještě pro něj pošlete do Lážova.“

Ale paní lesní jen tak ledabyle zdvihla hlavu od plotny a řekla: „Nech chlapečka na pokoji! Ten aspoň nezlobí jako vy. A jestli půjdete naposled, to se na to podívám! Celý den to lítá po lese, ale jak to má posloužit, hned by to omlouvali!“

„Jéje, to ne, vzácná paní,“ řekl Kája, „my vůbec dnes lítáme od rána do Lážova. To je dobře, že není dnes Mikuláše. Ten by nás musil hledati někde v průseku. Ten chlapeček, vzácná paní, že nezlobí? Ju, jen až začne! Jestli to vůbec chlapeček je, vyběhne z peřiny za chvíli. Ale jestli je to holka, pomoz Pán Bůh! A já to vůbec nemohu pochopit, kdo ho bude vychovávat, když budeme v Praze.“

Paní lesní položila vařečku přes hrnek a řekla: „To by to, chudinka, chyt', abyste ho vychovávali vy, divoši. A už ať tu jste s vanilkou a muškátovým oříškem!“

S tím vzkazem děti vyběhly a zůstaly stát v údivu. Auto! K nim jede auto a ony to mají zmeškat?

„Kájo, to je jistě strýček,“ vyhrkla Zdeň a vtom už stroj stál, jen to v něm tiše hrkalo, a pan továrník Rédl se usmál na děti: „Jedeme dobře k lesovně pana Rédla?“

Kája předběhl v odpovědi Zdeňu: „Ano, prosím, pěkně vítám, pán jistě jede na křtiny. Tuhle Zdeňa je pánovic a já hajnejch. Běžíme pro vanilku a muškátový oříšek k panu Štulcovi.“

Pan továrník už vyskočil z auta a hladil Zdeňu po vlasech. Políbil ji na tvář a řekl: „Tak tys Zdenička, a já myslil, žes ještě docela maličká.“

„Ano, prosím, strýčku, a tuhle Kája je jako náš.“

„Tak pojd'te, děti, svezete se!“

Zdeňa byla hned při tom a už se koukala po krásných kožených sedadlech, ale Kája pronesl zprostředkovací návrh: „Vzácný pane, my musíme do Lážova pro tu vanilku a muškátový oříšek. My to vezmem trapem, a počkejte tu na nás, ju? To bude Marjánka koukat! Ona s námi běhala od rána, ale už nemůže. Je to holka!“

Pan továrník se usmál: „Pročpak bychom tu čekali? Jen si sedněte, pojedeme s vámi zpět do Lážova, koupíte tu vanilku a zas pojedeme zpátky.“

„Ju, vzácný pane, pojedeme. Tadyhle se neobráťte ani za nic.“

„Nač bychom se obraceli?“ řekl pan továrník a poručil šoferovi: „Jedem!“

K největšímu podivení obou dětí stroj se rozjel tiše a zvolna pozpátku a Kája teprve za chvíli mohl říci: „To jsem ani nemyslel, že by to tak jelo!“

A protože se šofér stále obracel, dovtípil se Kája: „Jen jed'te, vzácný pane, tuhle dobu tu žádný nechodí.“

Jak vyjeli na širokou cestu, stočil šofér auto kupředu, zafrkal houkačkou a teď už jeli zčerstva. Jak do Lážova vjeli, zmírnil zase šofér chod stroje a první, koho Kája viděl, byl Vojta Brabencovic. „Skákal patníky“ kolem silnice, a jak poznal Káju, ani už se nerozběhl. Jenom pootevřel ústa a Kája honem poprosil pana továrníka: „Vzácný pane, prosím vás, svezme ho. On v tom jakživ nejel.“

Pan továrník byl zřejmě v dobré náladě, a auto hned stálo. Kája volal: „Vojto, pojd' se svézt!“

Vojta se nedal dvakrát pobízet. Přiběhl jako vítr, oči mu svítily a sotva řekl „-š Kristus!“ už seděl na koženém sedátku. Teď zase Zdeňa viděla Terinu Pachlovic: „Strýčku, prosím vás, Terinu taky, ju?“

Ten jen kývl hlavou a otvíral dvířka. „Terino, honem!“ volala Zdeňa.

Terina pozdravila způsobněji: „Chválen buď Ježíš Kristus!“ a taky už seděla. Než dojeli k Štulcovům, přibráli ještě pět kamarádů Kájových a Zdeniných. Teď už bylo jen místo u šoféra, který, když u Štulců zastavili, řekl: „Pane továrníku, tři se mi sem vejdou, ať neježu sám.“ Tři se tam sesedli, než Kája se Zdeňou nakoupili vanilku a muškátový oříšek. Pan továrník se náramně usmíval a najednou vyskočil z auta a šel za nimi do krámu.

Pan Štulec se tuze ukláněl a pan továrník nakoupil čokolády, pomerančů a všelijakých dobrot do mnoha kornoutů a podělil tím všechny pasažéry v autu. Když vyjeli znova z Lážova, nebylo v autu k hnutí pro dětskou drobotinu.

„Bůh ví, kde se tu těch dětí vzalo,“ řekl šofér. „Jen jsem si odběhl vedle do trafiky, a div že jsem se na své místo dostal.“

Náhodou všechny děti byly způsobné a pan továrník měl upřímnou radost z jejich rozjiskřených očí a červených tváří.

Když dojeli k lesovně, bylo ohromné pozdvižení. Všichni vyběhli, bylo veliké divení a vítání, děti z Lážova se rozběhly domů a pan továrník vcházel do lesovny. Za ním šel šofér s mnoha balíky. Když prosil pan továrník, aby paní lesní je rozbalila, řekl Kája uznale: „To je stokrát lepší než svatba. Při té bere ženich s nevěstou, ale o křtinách, zdá se mi, budeme brát my.“

Paní lesní postarala se nejdříve o pohoštění a pak šla vybalovat. No, bylo se čemu divit! Paní lesní řekla: „To je vidět, že je švagr svobodný. Nakoupil od všeho.“

V kuchyni na velikém bíle vydrhnutém stole ležely krásné látky na šaty vedle hliníkové soupravy nádobí, lehoučké hedvábí, vedle

šťůček jemné véby¹², oblečené loutky s pravými vlasy a ohýbajícími údy, obrázkové knihy vedle krabic vzácného jižního ovoce a roztodivných cukrovinek.

Kája se Zdeňou ani se divit nepřestali. Kája podotkl: „Tyhle panenky jsou jistě pro Marjánku,“ když šofér paní lesní přímo do ruky odevzdal balíček zvlášť pečlivě zabalený. Jak jej otevřela, div se nezajíkla, neboť z kožené krabičky atlasem vyzdobené vytáhla drahocenný náhrdelník na teničkém zlatém řetízku. Umělecká práce ze vzácného materiálu svítila jí v rukou jako dubová zář. „Ten bude pro Zdeňu,“ řekla skoro v slzách.

Kája řekl tiše Zdeně: „To si nemysli, že to budeš nosit, až budeš chodit vyžínat trávu. Naše maminka by tě hnala.“

Všechny paní lesní podělila. Když přišla Marjánka, postavila se u dveří a jen krček natahovala na všechnu tu krásu. Neodepřel si Kája, aby neřekl: „A – já tem pitla – už je tady!“ Ale přece on byl první, který jí podal nádherně oblečené loutky, a Marjánka z přemíry ohromné radosti začala zpívat vánoční: „Dej Bůh štěstí tomu domu!“

Kája se rozesmál: „Tak vidíte holku! Běž, Marjánko, domů a neztrať nic po cestě!“

Pěť a se nemohl smířit s autem. Pořád poštekával a dorážel. Když se konečně u lesních ukládali k spánku, řekla paní lesní uznale: „Tatínku, čím to švagrovi oplatíme? Přivezl tolik cenných věcí, že to ani k pochopení není.“

Pan lesní odpovídal: „Láskou mu to oplatíme. Říkal, že se mu tu tolik líbí, že v říjnu sem na čtrnáct dní přijede. Dříve nemůže. To už bude tvou věcí, abys mu dobře vařila a mu oplatila.“

V hajnovně paní Maříková ukládala do prádelníku látku na šaty pro tatínka a několik metrů jemné véby, kterou vzácná paní poslala se vzkazem: „Pro Káju na výbavu do Prahy.“

¹² Lněná nebo bavlněná tkanina v plátnové vazbě užívaná k výrobě ložního prádla.
Pozn. red.

Slzy jí v očích stály a jen pořád si opakovala: „Aby všem našim dobrodincům Pán Bůh časnými i věčnými statky odplatiti ráčil!“

Hajný Mařík vykuřoval na lavičce před hajnovnou poslední faječku: „Má ten chlapec štěstí! Jen aby nezpychl! Ale nezpychne, když si vždycky vzpomene, že jen velikou milostí Boží k tomu přišel. Když Boha se nespustí, ve světě se neztratí.“

Pan továrník měl ustláno v nejhezčím pokoji v lesovně. Obě okna měl otevřena, a jak vdechoval ozdravující, silnou vůni lesa i květů jerišské růže, která za lesních zahradou v bledých květech voněla v noci jako med a šerák zároveň, liboval si hlasitě: „Je tu krásně a jsou tu samí dobří lidé. To jsem rád, že jsem přijel!“

Všichni byli spokojeni, až na psy v lesovně a Pěťu. Ten pobíhal dvorkem a čenichal při zemi. Pořád cítil ten ohavný pach toho, v čem přijel dnes cizí pán, Kája a Zdeňa a děti z Lážova. Dorozumíval se přes kus lesa se psy v lesovně: „Cítíte jste? Páchne to jako petrolej a ještě hůř!“

Ti mu odpovídali: „Cítíme ještě teď. Přijelo to samo! Bez koní! Hrkalo v tom, jako když na panském stroji mlátí. Stojí to před lesovnou. Je to veliké, ale neštěká to. Marně na to dorážíme.“

Měsíček poslouchal. Zastavil se nad lesy a zavolał: „To není petrolej, co cítíš, Pěťo! Benzin je to! Ten pohání mrtvý stroj! Ten jej oživuje! Páchne, ale dokáže víc než koně. Kamarádi, neštěkejte! Benzin už spí. Hlídejte! Zítra budou křtiny. To se budete mít! Po nich odjede stroj s benzinem a zas tu bude vonět jen pryskyřice. Čerstvou noc!“

18. Křtiny v lesovně

„Je to ráno!“ liboval si Kája, když v neděli vstal, sotva bylo pět hodin. „Maminko, to je ráno – jako růže!“

„Ale chvíli bys ještě mohl spát, chlapče.“

„Ju, spát, maminko! Škoda každé chvíle pod střechem!“

„Však počkej, v Praze! Tam musíš spát do sedmi. Tam nebudou zbůhdarma svítit; a sluníčko se tam dostane až snad k polednímu.“

Kája ztichl. Taky mu dnes maminka nemusela připomínat Prahu. On na ni vůbec nemyslí. Teta pekařovic povídala: „To se těšíš na Prahu, vid’?“ Ju, to by se měl nač těšit! A teta kovářovic za ním pokřikovala: „Kája hajnejch bude študýrovat. Bude pořád říkat ‚study, študy, študy‘, až ho vyhodí ze školy a táta ho posadí k verpánku. Nevídáno, aby nechtěli mít pána!“

Kája už se pomodlil i umyl a oblékal se. Ale hvězdičky radosti, které svítily z jeho očí, pohasly. Maminka si prozpěvovala: „Já jsem si vyvolil za ochranu Ježíše, Marii, svatou Annu.“ Kája si hned vzpomněl, že bude hnedle svaté Anny a potom skalecká pouť. Zároveň však si uvědomil, to že bude konec července. Potom už snadno si spočetl, že zbývají jen čtyři týdny a po těch bude hůř.

Jako kdysi v myšlenkách jeho se jevil pan loupežník z brdských lesů, tak nyní černala se Praha, o které si kdysi myslíval, že je samé slunce a stříbro, vůně a růže, a o které teď věděl, že tam zůstává nějaký vzdálený jeho strýc v suterénu, v bytě s okénky u stropu, kam sluníčko snad ani v poledne nezasvítí, a on, Kája, že tam bude zůstávat. Do lesa snad bůhví jak daleko, průseky snad tam ani nejsou, houby nerostou, jahody nezrají, maliny nevoní, veverek a ještěrek tam ani neznají.

Kája už dávno neměřil čas na žízaly nebo stromy v lese. Proto si spočetl, že těch dní v lese po skalecké pouti bude jen tak pár přes třicet a hluboce si vzdychl. Maminka zrovna opakovala: „Ať se jak chce se mnou děje,“ a Kája si řekl také: „Ať se jak chce se mnou děje, ale teta kovářovic nebude po mně pokřikovat, že mne z Prahy vyhodili! Tatínek zrovna včera povídal: Kájo, ber ten život trochu vážněji, vždyť hnedle pojedíš do Prahy a cvičebnici do ruky nevezmeš celý týden!“

Kájovi začalo hrát úsměvem kolem rtů: „Ju, o prázdninách budu brát do ruky cvičebnici!“ To slovo se mu vůbec nelíbí. Jéje, kdyby tak tatínek věděl, že v lesovně pod skříní mají schovanou knihu „Robinson Crusoe“! A což maminka! Ta by ho hnala! Panečku, ten Robinson byl chlapík! Kája hned by chtěl být na takovém pustém ostrově. Zdeň a by dělala Pátka, nebo protože je to holka, říkal by jí

třeba „Středa“ anebo „Neděle“. To je taky „ta“. Ale neděle ne! Maminka by řekla: „Neděle je dnem Páně, a ne pro vaše uličnictví!“ To by bylo lepší než Praha. Vojta Brabencovic by na ostrově nevydržel, protože se bojí. Povídal jednou: „Já bych nešel večer do síně ani za nic!“ A Kája řek’: „Já zas bych šel v noci třeba do Lážova jako nic!“ Vojta řek’: „Ju, šel bys! Aby tě honilo strašidlo! A taky bys šel okolo hřbitova, ne?“

„Šel bych,“ řekl Kája, „naše maminka říká: ‚Strašidla nejsou, to je světitá pravda! Kdo se modlí, nikde se nikdá nebojí, ani v noci okolo hřbitova jít. Tam sladce a tiše dřímají naši rodiče a známí a jsou rádi, že mají klid. Čekají na den posledního vzkříšení.‘ Ale to poslední vzkříšení už nebude takové, jako bývá v Lážově. To už nepůjde pan farář pod nebesy kolem kostela, ani nebude strejček kostelníkovíc –“

„Kájo, už na tebe koukám hezkou chvíli a ty pořád držíš jednu botičku v ruce a neobouváš se! Jdu poklidit do chléva, dej pozor, ať mi nevyhasne!“

„Ju, maminko, já zrovínka myslil na vzkříšení.“

Ale maminka už se kmitla mezi dveřmi a Kája pokračoval v přetáých myšlenkách: „Ani nebude strýček kostelníkovíc už šňupat, panečku, to v každém hrkne! To už přijde anděl z nebe a to už nebude žádnému do smíchu. Naše maminka říká, že kdo je živ podle přikázání Božích, koná svoje povinnosti a modlí se, ten že se nemusí bát ani potom.“

Ju, mamince se to řekne, protože nemá pod almarou v lesovně schovaného ‚Robinsona‘. Ale kdyby tak anděl boží přišel dnes, ten by tu knížku jistě našel a řek’ by: ‚Kájo, ví o tom tatínek a maminka?‘ Hned, jak maminka přijde, povím jí o Robinsonu.“

Maminka tu byla za chvíli. Zapomněla doma sůl do pití.

„Maminko, prosím vás, neztejte se! My máme v lesovně pod almarou Robinsona.“

Maminka se usmála, pořád ještě bílé zuby se jí ukázaly, a řekla: „Robinsona? Já jsem tu knížku taky četla, když jsem byla malá. Proč bych se zlobila?“

Kája si honem natáhl botičku, a sotva maminka zavřela dveře, poposkočil: „Ju, copak naše maminka! Taková není na celém světě! Já měl strach, že koukne po almaře, a ona zatím se usměje a řekne jako nic: ‚Já to taky četla.‘ Ale už musím pospíchat. Bude hnedle šest. Jen to bych rád věděl, jak ‚tomu‘ v lesovně budou říkat. Přece ‚Partaleón‘ ne! Povídala včera vzácná paní: ‚Ať jsi tu, Kájo, včas! Pojedeme do kostela autem.‘ To bude strejček kostelníkovíc ušňupávat! Říkává: ‚Dostávám od křtin podle kabátu nebo podle vozidla. Když přijedou bryčkou, kápne víc, než když přijdou pešky. Když kočárem, panečku, to už se usmívám. A dnes přijedou autem. To on bude šňupat snad i v kostele.“

Než maminka svařila mléko, byl už Kája v lesovně. Na malém stolku v kuchyni bylo vyrovnáno dobrot, až se srdce smálo. Vzácná paní měla nové šaty, takové do modra, a jen se usmívala, když zavolala: „Zdeňo, Kájo, snídaně už čeká!“

Byla ovšem čokoláda a Kája si liboval: „Křtiny jsou vůbec lepší než svatba, protože při nich není tolik lidí. Už pojedem, vzácná paní?“

„Kdepak,“ smála se paní lesní. „Ještě tu není teta Dvořákovíc, a času hromada.“

Kája se chtěl zrovna zakousnout do máslového koláčku, a le ruka s ním zůstala mezi stolkem a pusou: „Teta Dvořákovíc? Vzácná paní, ona se mi zaklejšovala, že přiveze kluka už většího, aby hned běhal, a zatím přinesla takového mrňousa. No, ta se bude nafukovat! A to já bych nejraději šel domů. Já si to s ní ještě nevypořádal, ale jak jste ji pozvali na trachtaci, to ona se nedá. Jestli neuteču, tak jí to řeknu, vzácná paní! Třeba před lidma. Ať to vědí, že je to osoba!“

Pan lesní se smál v pokoji, ale paní řekla: „Má ten hoch příliš dětinské nápady. Tak si myslím, že ten jeho rozumek nestačí na střední školu.“

„I toto!“ odporoval pan lesní. „Kája bude dlouho dítětem, a to je na světě nejhezčí. Líbil se ti snad lepší, maminko, Pavlíček Hechtovic, když přišel a Kája mu ukazoval knihovničku? Víš ještě, jak to řekl? ‚Vy čtete ještě »Květy mládeže«? Ó, to už já dávno

nečtu. ' Mně je tisíckrát milejší Kája s jeho upřímným ,ju' než Pavlíček s jeho ,ó'. Je to přemoudřelý chlapec. Ten bude za chvíličku ,mladým pánem', který už teď ohrne nosáček na ,káču', ale náš Kája, až přijde na prázdniny, jistě bude běhat bos a nezapomene zavolat na Zdeňu: ,Vezmem to trapem, ju'?"

Paní lesní šla do kuchyně. V 9 hodin – to už Kája se Zdeňou pro jistotu doběhli do Lážova připomenout strejčkovi kostelníkovici, že za chvíli přijedou – přešlapovali u otevřených dvířek auta. Sedl si pan továrník a pan lesní, pak už honem se tam drala Zdeňa. Ale pan lesní řekl: „Počkej, děvenko, dřív paní Dvořáková s chlapečkem.“

Ta se skutečně valila ze dveří. Tváře se jí leskly a usmívala se ze široka. Měla zelenou sukni a šedý kabát, nesla na ruku chlapečka a přes něj měla plyšovou červenou příkrývku, stužkou svázanou pod rameny.

Kája si hned myslil, že ji musí poprosit, jestli by jim tu příkrývku odpoledne půjčila, až si budou hrát na loupežníky. Kája by dělal vůdce a měl by plášť. Ale vtom si uvědomil, že teta zabere hodně místa a hned přispěchal s nápadem: „Vzácný pane, já bych to vzal na klín a teta by tu mohla počkat, ju?“

Teta se na něj zamračila a pan lesní se usmíval: „Mně se zdá, že máš z paní Dvořákové strach.“

„Vzácný pane, to bude asi teta, která má mít strach,“ ale vtom dostal nápad. Kývl na Zdeňu, a už seděli oba vpředu vedle šoféra, kterému Kája pověděl: „Tam vevnitř je málo místa. Teta moc zabere. A také by nás nebylo tak vidět. Prosím vás, přes Lážov hodně pomalu!“

Auto se tiše rozjelo a Kája si liboval: „Moc krásně se to jede, jen kdyby to vzadu tak ošklivě nevonělo.“

Jediné, co mu požitok a trochu i náladu kazilo, bylo vědomí, že jede také teta Dvořákovici.

„Heleď, Zdeňo, sedí tam jako kapusta na záhoně a přece vůbec sem nepatří. Aby tak ještě vzácná paní ji pozvala ke stolu! Ta by se teprve nafukovala! A já už vím, proč nosí jen malé děti, a ne větší. Ty by nešly zabalit do peřinky a ona by neměla co nosit ke křtu. Ty

už by si doběhly samy. Přišla by o trachtace, jéje, Zdeňo, ta je chytrá! Jak se bude ten chlapeček jmenovat, Zdeňo?“

„Stanislav po tatínkovi. Strýček tak chtěl.“

A opravdu, chlapeček byl pokřtěn na Stanislava Pantaleona.

Když bylo po obřadech a strejček kostelníkovíc se blaženě usmíval a ministranti se dělili v koutě sakristie, aby za chvíli vyrazili na hřbitov a hned za zdí vydali vítězný pokřik z radosti nad tolika korunami, zatáhl Kája tetu Dvořákovíc za rukáv: „Teta, mohla byste už jít domů. My bysme to se Zdeňou vzali na klín. Je brzo tma a kdopak by s vámi šel potom domů?“

Ale teta mu pošeptala důrazně: „To víš, honem poběžím domů. Táta si dělá rýžovou kaši. To bych to chytla! Poběžím domů a tuhle mohu jet autem na takovou trachtaci.“ Tak jela zase, ale teď už i Zdeňka měla trošičku zlost: „Proč s námi pořád teta jezdí? Ještě by ji měli doma posadit na první místo, když je cizí.“

Páni mluvili s panem farářem. Ten kýval hlavou a řekl: „Těší mne, pane lesní. Tak tedy budu připraven.“

Kostelník stavěl do rohu zhasínač svící a honem si natřásal pořádný šňupec, uvažuje v duchu, kdyby takovéhle křtiny byly jen jednou za měsíc, že by bylo na světě lepší, když pan lesní mu poklepal na rameno: „Járku, pošleme po ‚velké‘ pro pana faráře auto a sednete si také! Čekáme i vás k obědu.“

Kostelník se tohodle přece nenadal a v rozpacích chytí kadidelnu: „Ano, prosím, jak ráčejí poroučet,“ a rozhybal kadidelnu svátečně celým kruhem.

Pan farář se ve dveřích zeptal: „Kampak půjdete vykuřovat?“

Všichni vyšli rovnou k faře.

Kája měl o jednu starost míň. Jak tam bude pan farář, nepojede teta Dvořákovíc zpátky autem. To ať si nemyslí! Ta musí pěšourem. Ale až pojede šofér pro pana faráře, pojedou se Zdeňou také. Strejčkovi kostelníkovíc to moc přeje. Ten se nic nenafukuje jako ženská. Marjánka šafářovic včera brečela, že pojede taky autem.

„Zdeňo, co myslíš? Pojedeme před polednem pro důstojného pana faráře a strejčka kostelníkovíc. Což abychom s sebou vzali Marjánku?“

„To víš, že vezmeme! Bylo mi jí taky líto, že se ještě nesvezla.“

Do fary Kája se Zdeňou k veliké své lítosti zajít nemohli, protože jim pan lesní dal popsany papírek a peníze a řekl: „Doběhněte zatím do trafiky!“

Jéje, pan Kalbík jim toho naložil! Jen se usmíval a řekl: „Vybral jsem nejlepší. Vyříd'te panu lesnímu, že pěkně pozdravuju. Jakkpak se těšíš, Kájo, na Prahu? A což Zdenička?“

Kája sebou trhl: „Ju, pane Kalbík, těším! Ani trochu! A Zdeňa taky ne. Tak s Pánem Bohem, buďte všichni zdraví a pozdravujte doma! – Taky je to hezký být panem Kalbíkem, Zdeňo, vid'? Hned ví, kdo jaké cigárky chce, spočte to jako nic, sebere peníze, řekne ‚mácta‘ a celý den může se koukat na obrázky v těch sešitech!“

Když přijeli do lesovny, byla přesnídávka. Teta Dvořákovíc nesesedla sice na prvním místě, ale hnedle. Pořád vykládala. Kája se Zdeňou vytratilí se za chvíli do kuchyně a Kája hned podotkl: „Vzácná paní, to vůbec nic není. Teta Dvořákovíc vede slovo a ženská má vždycky čekat, až se jí někdo zeptá. Ta už toho snědla! No, je jí přáno, já vím, ale láduje se.“

Na plotně to bublalo, v troubě usykovalo a paní lesní Káju neslyšela. Vyšli na dvůr: „No, ta se láduje!“

„Ale, Kájo, vždyť to není pravda: Přece si musí vzít, když tatínek řekne: Vezměte si!“

„No, to je vidět, že jsi taky ženská! Já kdybych byl ženskou, nikam se nebudu drát a ládovat se. Pojď' k nám!“

Jak namířili k pěšině, pospíchal proti nim hajný „z druhé strany“.

„Kájo, Zdeňo,“ usmál se na ně udýchaně, „je v lesovně paní Dvořáková?“

„Jéje, zrovna se láduje!“ hlásil Kája.

„Kájo, prosím tě, doběhni tam, že má hned běžet k Virtovům do Ouzlabin, ale hned! V Lážově na ni čeká bryčka. Já to vzal pěšinou.“

Kája poslouchal a nesmírná radost zavalila jeho srdíčko. „Tááák! Teta musí od nejlepšího do Oužlabin! A ne autem! Bryčkou! Panečku, v bryčce to člověkem umí házet. Dobře! To má za to, že se křivě zaklejala. Přinesla mrňouse místo většího kluka, patří jí to.“ Dal se do běhu a za ním Zdeňa. Vpadl do jídelny, zrovna když paní Dvořáková se olízla po sladkém vínečku.

„Teta, máte hned uhánět do Oužlabin k Virtovům, je tu pro vás pan Syklík. V Lážově na vás čeká bryčka.“

„Mně se zdá,“ říkal potom dlouho Kája, „že teta potichu zaklela.“

Pan továrník hned řekl: „Šofér může paní Dvořákovou odvézt.“

Ale ukázalo se, že šofér něco opravuje na autu a tvrdí, že sotva bude hotov do půl dvanácté, kdy přece musí jet pro pana faráře. Tak tetě nezbylo nic jiného, než že musila jít pěšky do Lážova. Mračila se jako bouřlivá noc, třeba jí vzácná paní naložila věcí, div že to pobrala. Zato Kája poskakoval po dvoře: „To má za to křivě zaklejívání. Jen ať uhání!“

Za chvíli byly děti v kuchyni: „Vzácná paní, můžete se na to zaklejt, že je to chlapeček?“

Ale v kuchyni byla také maminka Kájova. Zrovna obracela kachničky na pekáčích v troubách, ale jen tohle slyšela, sotva trouby dovřela, vzala si Kāju stranou: „Kájo, budeš-li takhle prostořeký, hned tě pošlu domů!“

Vzácná paní, jak na bílém prkénku obalovala kuřata k smažení, vzala mističku, vylovila pár kousků do růžova osmažených a podala Kájovi: „Běžte s tím ven!“

Konečně zavolal šofér: „Děti, jedem!“

„Hned, prosím, hned, jen doběhnu pro Marjánku,“ hlásil Kája. Marjánka seděla v nedělních šatkách na židli a trpělivě čekala. Kája řekl jí před tím: „Čekej, přijdu pro tebe!“

Marjánka mu věřila na slovo, protože nikdy nelhal.

„Poběž, už pojedem!“ zavolal teď Kája a Marjánka hned běžela. Černé vlásy kroutily se jí na hlavičce a oči modré jako nejmodřejší obloha za slunného letního dne nedočkavostí svítily.

Ted' oni dělali pány. Sedli jako prve páni, šofér si ještě bílým šátkem utřel rty a řekl uznale: „To jsou kuřátka jako mandle,“ a sedl k volantů.

Pan farář byl připraven a kostelník přešlapoval před farou. Jak pan farář sedl, honem se hnál k šoférovi a jeli. Pan farář měl před sebou tři páry jasných dětských, upřímných očí, z nichž dívala se neskrývaná radost. Když auto rychleji se rozjelo, Marjánka ustrašeně podívala se po Kájovi: „Trochu se bojím, Kájo!“

Ale ten jí pohladil vlásy a řekl: „Nic se neboj! Ukaž ruku! Zdeňo, vezmi ji za druhou, ať se nebojí!“

Pan farář řekl: „To jsi hodný chlapec, že si Marjánky tak hledíš. Máš jí jistě rád jako sestřičku, vid', a dáváš na ni pozor?!“

„Jako sestřičku, důstojný pane faráři? A to ne! To mám tuhle Zdeňu! Ale Marjánka je tetovic a ještě maličká. Neumí ještě ani po stromech lézt.“

Kostelník jen zářil. A což, když vyběhla teta kovářovic a otevřela ústa dokořán. Kája hned řekl: „Jestli teta kovářovic dnes nespolkne ten kejvavý zub, tak už nikdá!“

Pan farář se kousl do rtu, ale než mohl promluvit, dodal Kája: „Teta pekařovic povídala, že má jazyk už tak ošoupaný a tenký, že jí jednou skočí za mandle jako nic a že jí to bude patřit.“

„Kájo, jak to mluvíš? Což jsi zapomněl, že k starým lidem musí mít člověk úctu?“

„Ju, důstojný pane, ono se to řekne ‚úctu‘, když i naše maminka jednou, když myslila, že spím, řekla tatínkovi: ‚Ta teta kovářovic, že se Boha nebojí! Ani mrtvé nenechá s pokojem. Jazyk má jako meč.‘“

Pan farář, který měl také zkušenosti o tetě kovářovic, obrátil řeč: „Vida, už jsme v lese. To se vám, děti, bude po lesích stýskat!“

„Ba bude,“ dodala Zdeňka, „A každý nám s tím začíná.“

Křtiny, jak řekl potom Kája, náramně se povedly. Pan řídící nemohl přijet, protože byli návštěvou u dcery v Písku, ale i tak to bylo hezké. Kája konečně uvěřil, že je to opravdu chlapeček – Staníček –, ale ten se moc pěkně nezachoval. Sotva snědli polévku, začal brečet tak vydatně, že ho musili i s kočárkem odnést do

kuchyně. Kája řekl, že vůbec nemůže pochopit, proč brečí, když je v teple v peřině. Vzácná paní odpověděla: „On vůbec nebrečí, Kájo, on jen trochu pláče.“

O křtinách, při nichž pan adjunkt hrál na piano, hrál i Kája se Zdeňou. Pan farář se moc divil, jaký pokrok udělali. Potom hrál zas pan adjunkt sám, ale bylo to asi smutné, protože pan farář řekl: „Chopina, příteli? Krásně ho hraje, ale radosti v něm není.“

Kája hned dodal: „To ono se panu adjunktovi stýská po slečně Libuši.“

Všichni se smáli, jenom maminka hajná vyvolala si Káju do kuchyně a řekla: „Abys to věděl, budeš dnes bit pro tu svou nevyváchanou hubičku.“

Kája proto raději běžel se Zdeňou do lesa.

19. Strejček v pastoušce

„Zdeň si zvyká dlouho spát,“ řekl si druhého dne Kája, když marně čekal v lesovně, až se dospí. Nebyl včera bit. Maminka asi zapoměla a vyspal se do pěti jako nic. „Týno, prosím vás, řekněte Zdeně, že se zatím doběhnu podívat do Lážova. Ať počká, až přijdu!“ Vyběhl s Pětou.

Bylo čerstvé jitro plné duhové rosy a ptačího zpěvu. Kája si tisíckrát opakoval, že na celém světě není krásněji než v brdských lesích. Rostou tam na stráni hříbečky, v kapse má papírový sáček, dobré budou do polévky. Zadíval se na chaloupku k stráni přilepenou. Byla ubohá! Byla bídná! Dlouho už tam nikdo nebydlil, ale dnes vidí Kája kouř, který vychází z komína.

Dobíhá chaloupky a dívá se okénkem. Bělovlasý dědoušek potácivě chodí kolem plotny. Jak se shýbá, aby přiložil, jen tak tak, že se stolu zachytí. Kája tichounce otvírá dveře: „Dej Pán Bůh šťastné ráno! Já bych vám přiložil, ju?“

Stařeček se drží stolu: „To mi tě, chlapečku, sám Pán Bůh poslal. Prosím tě, přilož a ohřej mi polévku! Jsem tuze slabý.“

„Tak jen si lehněte! Ukažte ruku, opřete se, ták, počkejte, natřesu vám slámu pod dekou i podhlavničku, a hned přiložím.“

Stařeček leží, Kája sbírá sporé zbytky chrastí a přikládá. „Počkejte, doběhnu vám pro klest, tamhle je nůše. Polévku jsem přistavil, jen počkejte, za chvíli jsem tady!“

Kája by nebyl hajného syn, aby nevěděl, kam zajít na klest a suché větve. Za chvíli má nůši plnou. Prohýbá se pod ní, ale jde statečně. Vzpomíná, že ta polévka nemá jediného očka. Skládá suché větve ke kamnům a podotýká: „Naložím vám tady a doběhnu domů pro něco. Jen počkejte!“

Kája udýchaně vpadá do hajnovny: „Maminko, to mám hlad! Dáte mi mazaný chlebiček, ju?“

„Koukejme se na mlsala! Hned mazaný chce.“ Ale už mazala čerstvým máslem.

„Ještě mi, maminko, prosím vás, skývečku přikrojte, ju?“

Kája uhání k lesovně: „Týno, prosím vás, nezbylo vám trochu polévky od včera?“

Týna zívá: „Ba, zbylo dost.“

„Prosím vás, dejte mi trochu do hrnečku!“

„Ale dám, vzácná paní beztoho řekla, že dnes ty zbytky rozdáme.“ A Týna nese hrnek polévky a přidává kus pečeně i smaženou čtvrtku kuřete. „Vezmi si tašku! Beztoho to rozdáš klukům, vid’?“ Do čistého papíru přidala ještě kousky cukroví a dort. Toho s tou pěnou zapomněl včera okusit a Zdeňa povídala, že je moc dobrý. Strejček v pastoušce jakživ nic takového nejedl, ten si pochutná. Kája uhání s taškou k pastoušce.

Přikládá a dává na plotnu hrnek s hovězí polévkou. Jak je teplá, nese ji na jediném dřevěném talíři, který tu našel, k posteli:

„Strejčku, teď se posílíte! Počkejte, pomohu vám sednout!“ Jeho dětské, ale silné ručky zdvihnají vychudlou hrud' neznámého ubožáka, a stařec usedá. První lžící živné, silné polévky podává mu až k ústům, ale pak už stařec sám lžící nabírá: „To je síla, chlapče zlatý, to je síla! To já se pozdravím.“ Dojídá polévku, okusuje lačně

kuřecí kůstky a zase říká: „Pán Bůh mi tě poslal. Zaplať ti to tisíckrát!“ Uléhá a usíná.

Kája honem mu řekne: „Říkejte mi Kájo! V poledne zas přijdu něco vám ohřát.“

Šel k lesovně. Zdeně to povídat nebude. Ona by to vykládala a vlastně to nic není. Doběhl tam odpoledne, a ten děda povídal: „Kdybys takhle, Kájo, zůstával blíž, abys mi sem jednou za noc nakoukl.“

Kája šel domů s myšlenkou: „Podívá se na něj v noci. Už dávno spí v pokojíčku na velké posteli – mohl by oknem –, brzo-li pak tu nebude zpátky?“ Jak zjistil Kája, že tatínek a maminka spí, nastrkal do kapes chléb a buchtičky, které v lesovně nedojedl, do malé bandičky slil mléko, jež od svého nechal, postavil ji na okno, vyhoupl se, přistavil špalík, aby dosáhl na okno, chytl bandičku, pohladil Péťu, který zároveň s ním z branky vrátek vyklouzl, a už byli v lese.

Nebylo tam ani trochu veselo. Měsíc sice svítil naplno, ale do průseku nezasvítí, protože tam jsou příliš husté větve. Péťa šel skoro jen popaměti. Teprve za průsekem trochu se rozsvětlo, ale Kája si hned řekl, že to pozdě večer ani trochu tak neubíhá, jako když to ve dne vezmou trapem. To jsou v Lážově jako nic a takhle se mu zdá, že jsou pořád na jednom místě. Jen aby ten dědoušek nechtěl si sám dělat oheň! Mohla by mu vypadnout sirka a bylo by zle.

Konečně jsou u chaloupky. Stařec volá: „Tos ty, Kájo? To jsi hodný, moc hodný. Tak se těším na kapku mléka. Zatopíš mi, vid'? Venku je jistě teplá noc, ale to víš, starý člověk se nezahřeje leda v největším parnu v poledne na slunci. Však se tam hnedle taky doškrabu, už jsem silnější. Tobě ať Pán Bůh dá všechno dobré!“

Kája roztopil, rozsvítil malou lampičku, nalil mléko do hrnečku a podal starci: „Pijte, je vám přáno.“ A hned vytáhl chléb a buchtičky: „Pochutnejte si! Ještě vám přinesu z potůčku vodu tamhle do toho džberu a džbáněk čerstvé vody vám dám k posteli.“

Kája běžel pro vodu. Je pravda, trochu mu bylo teskno, třebaže krok za krokem chodil za ním Péťa. Přisunul nízký, ubohý stolek

blíže k loži, na něj postavil lampičku: „Tak až se, strejčku, najíte, zhasněte, a já vám ještě přiložím, ju?“

„Přilož, Kájo, prosím tě! Snad už za dva, za tři dny budu moci vstát. Už mne i ta noha míň bolí.“

„Dobrou noc, strejčku! Zítra zas přijdu!“

„Dobrou noc, Kájo, hodný jsi, hodný!“

Celý týden Kája vždycky s pozdním večerem chodil k dědovi, aby mu posloužil a přinesl jíst. Následky nevyspání se ovšem brzo ukázaly. Kája ráno nebyl k probuzení. U piana klímbal, Zdeňa se na něj zlobila, ani trapem nechtěl běhat. Byl by snad usnul stoje nebo nad talířem. Až řekla maminka: „Kája se mi nelíbí. Co se s tím chlapcem stalo? Snad nám v noci běhá do lesa? Snad líčí, pro Boha na nebi! Člověk si večer lehne, je udřený do úmoru, usne tvrdě, a ty, tatínku, také se po těch lesích nalítáš, také spíš, kdož ví, co se děje?“

„Pozoruji chlapce každý den a myslil jsem si: Snad v noci si zapláče při vzpomínce na Prahu, ale už vidím, že je v tom něco jiného.“

Kája byl bit. Ve středu ho maminka poslala do Lážova pro droždí. Pro Zdeňu už zacházet nemohl, protože maminka poručila: „Vezmi to pěšinou, ale zčerstva!“

Kája jak vyšel z průseku, tak se mu oči zavíraly, že si myslil: „Jen chvíličku si zdřímnu.“ Ale sotva si sedl na vysoký mech, skulil se do klubička a spal a spal.

Maminka vybíhala ze dveří, volala a konečně mu šla naproti. Našla ho brzo. Zlobila se, moc se zlobila a Kája byl hned na cestě bit. V pátek zase tatínek se rozzlobil a to Káju bolelo víc než rána, protože tatínek řekl, že je nezdárný chlapec, líný a nevděčný. Jakpak mohl říci o dědouškovi, který už hnedle bude zdrav a tolik ho potřebuje?

V sobotu, když maminka třikrát ho musila budit, řekl si konečně tatínek: „Dnes nepustím Káju z očí. Musím vyzkoumat, co se děje.“ Večer lehli jako obvykle. Kája čekal asi půl hodiny, pak vzal do kapsy pomeranč, který dostal dnes v lesovně, do bandičky mléko, nechával teď všechno, co večer dostával, několik letních jablek přibral

a v papíře nesl dvě omeletky. Zbyly mu v poledne v lesovně. Okno bylo stejně teď pořád otevřeno. Hupky přes ně a už proklouzl vrátky u dvorka a Pěťa za ním. Brzo za nimi a stejně tiše vyšel hajný Mařík.

„Bože na nebi,“ div hlasitě nezalkal, „kam asi to dítě jde? Oknem vyskočí, jako zloděj si počíná. Ubohá maminko, vypláčeš si oči do krve! Kdo nám ho zkazil, vždyť nevím, že by s hochy z města kamarádil?“

Kája už vycházel z průseku, když hajný se chvíli zastavil, aby ho nepoplašil. „Jinam nejde než k Lážovu. Ale co tam teď v noci?“ Jak Kája vyšel na širokou, měsíčním světlem zalitou pěšinu, zůstal hajný hodně vzadu. Vidí, že Kája uhýbá z hlavní cesty, míří vpravo, Pěťa už ho předběhl. Patrně sem nejdou ponejprv. „K pastoušce,“ divil se hajný, „co tam?“

V hlubokém tichu bylo slyšet cvaknout kliku. Polorozbité, kalné okénko se rozsvěcuje. Přitisknut ke zdi dívá se hajný, jak Kája dělá oheň, loupá pomeranč, podává jej starci na loži. Do hrnečka slévá mléko z bandasky, omelety rozbaluje, jablíčka na chatrný stůl klade – tu pojednou Pěťa radostně sekaje prutem a s tlumeným zakňučením líká se k svému pánu. Ale přísný pokyn hajného srazí psa k zemi, že se ani nehne. Mařík znovu zahledí se v okénko a slyší synkův jasný hlásek: „Tak už je vám lepší, dědoušku? Zítřka vám přinesu zase nůši topení, já vím, co smím sbírat. Snad už se doštracháte zítřka na sluníčko. To by vás pozdravilo!“

Stařec odpovídá: „Zaplať Pán Bůh, Kájo, tobě za všechno! Vždyť bych tu byl hladem a slabostí zahynul. Kdopak se bude starat o ubohého žebráka? Však jsem jím také nebýval. Také jsme měli svoji chaloupku, ale syn se mi nepovedl. Vyhnal starého tátu, když už nemohl moc práce strhnout, ale já přece pořád nežebřám. Sem tam dříví naštipám, povřísel nadělám, i peří mi dají někde drát. Dbám přece jen, abych byl čistý, když jsem pořád mezi lidmi, aby se mě neštítli. Až tady u Lážova taková hrozná slabost mne zchvátila. Kájo, odplať ti to Pán Bůh, když já nemohu. Došourám se zítřka na

sluníčko, už nebudeš musít v noci ke mně přicházet, ale moc rád tě někdy uvidím.“

„Tak ještě vám přinesu vodu, abyste měl na noc čerstvou. Tamhle v potůčku je jako křišťál.“ Za chvíli Kája přináší vodu, přidá ještě pár polínek, dává „dobrou noc“ a ubíhá domů. „Chudák starý, jakou má radost! Kdybych měl peníze, hned bych mu dal, aby si koupil třeba jen tuhle pastoušku. Opravil by si to a měl by své,“ rozumoval Kája cestou a ani si neuvědomil, že se s ním Pěťa nevrací. Mařík držel psa za obojek, dokud se Kája nevzdálil, a stál u okénka jako strnulý. Z očí stékaly mu vlahé slzy, slzy radosti nad dobrým srdčákem Kájovým. Ne, neřekne mu nic, jen mamince vše poví. Znal Káju, že ho nejvíc těší, když může někomu posloužit nebo něco svého dát jen potud, pokud se o tom nepovídá. Vždyť slyšel doma: „Ať neví levice, co dává pravice!“ Jak jen na chvíli mohl o něm pochybovat!

Šel zvolna zpět a Kája už dávno spal, když se tiše vracel hajný. Vyprávěl. Maminka se v slzách usmívala největší možnou pozemskou radostí – nad dobrým dítětem.

„Ve středu jsem mu, tatínku, nabouchala. Usnul v mechu, když měl běžet do Lážova pro droždí.“

„Nemohlas to vědět, maminko! Ale zítra ho nech spát, až se sám probudí. Je mi tak hezky, maminko, a nejraději bych řekl tomu chlapi: Kájo, tys přece jen hrdina! Ale pokazil bych mu radost.“

Druhého dne zrána maminka jen pootevřela dveře, a když viděla, že Kája pořád tiše spí, usmívala se. Zdeňka už tu byla asi pětkrát, ale hajná jí vždycky řekla: „Zdeničko, ještě spí, musíme ho jednou nechat vyspat!“

Zdeňka konečně se rozběhla s Marjánkou na paseku na jahody a Kája se probudil zrovínka před polednem. Až se lekl, když se podíval po hodinách. No, dnes to slízne! Dnes dostane! Děda se už snad šourá na polední sluníčko, a on tam není, aby mu pomohl. Rychle se pomodlil – sám se přiznal, že to dnes moc odbyl –, zčerstva se umyl, oblékl a s úzkostí otvíral dveře.

Jak ho maminka slyšela, hned se usmála: „A, Pán Bůh dej dobré ráno! No, to ses vyspal, Kájo, co? Teď musíš vzít snídani a oběd jedním vrzem. Zdeň se po tobě sháněla.“ Maminka vzala do obou dlaní Kájovu hlavičku, zadívala se do jeho černých očí. Viděla i potmělé proužky pod nimi – stopu celotýdenního nevyspání – a dala mu takovou hezkou pusičku, že Kája honem nastavil ještě jednou a řekl: „Jéje, maminko, vy jste dnes hezoučká!“

Přišel tatínek, také se tak radostně na něj díval, po hlavě ho pohladil a řekl: „Copak, tys náš chlapec!“

Kája div se nezalkl tolikerými projevy lásky a honem vyběhl k lesovně. Hajný řekl mezitím mamince: „Musil jsem to povědět v lesovně. Vzácný pán sám se mne ptal, co že je s Kájou? Nelíbí se mu. Jindy že ho byl plný les a teď by jen spal. A když jsem to pověděl, vzácná paní měla oči plné slzí a pořád říkala: ‚Já to vím, že je to chlapec jako dobrá hodina!‘ A vzácný pán dodal: ‚Dej Bůh, aby i ten náš chlapec byl takovým. Copak Zdeň! Ta už je jako Kája. Hajný, věrte mi, takové dítě je požehnáním Božím.““

To už Kája byl v lesovně, ale tam taky pořád říkali: „Copak Kája! To je chlapec!“ Když už to i Týna řekla asi počtvrté, řekl jí Kája tiše: „Bodejť bych byl holka, to bych to chyt! Zdeň,“ pošeptal jí při obědě, „popros vaši maminku, jestli jí něco zbude od oběda, že bysme to potom odnesli do pastoušky k strejčkovi.“

A Zdeň nahlas se podivila: „Jéje, máme strejčka v pastoušce?“

Kája se začervenál a řekl jí tiše, že je „kvanda“, ale pan lesní hned se ptal: „To je asi Kájova nová známost, vid’? Povídali v Lážově, že tam teď zůstává starý Diviš. Syn ho vyhnal, tak přišel. Povídala kovářka, že to musí vyzkoumat, kdo mu tam nosil celý týden jíst.“

„Ju,“ vyhrkl Kája, „teta kovářovic vyzkoumá starou bačkoru.“

„Tááák!“ řekl pan lesní, „A ty pěkně mluvíš. Tak snad o tom něco víš ty, když chceš se Zdeňou nést něco strejčkovi.“

„Jé, vzácný pane, jéje, tady je dnes horko! Asi jste málo vzduchovali! Já jako mysli, když dnes máme k obědu buchtičky, že ono jich asi bude víc, a že jako strejček –“

„Odkudpak ho znáš, Kájo?“ dorážel pan lesní.

„No,“ zajíkal se Kája, „naše maminka říká, že starý člověk má moc rád sluníčko, a dneska, panečku, přihřívá. Tak to on asi teď bude venku.“ Ale Kájovy oči bloudily jen po ubruse.

Pan lesní vstal: „Maminko, dej jim taky pro toho strejčka polévku, byla moc dobrá!“

Jak šel okolo Káji, sehnul se k němu a dal mu takovou pusu, div se Kája nezajíkl. Byl už teď tak rozpálený, jako když běží se Zdeňou trapem v pravé poledne červencové z pole do lesovny. Ale aby pravdu přiznal, nemá tohle pusinkování rád. Ju, od maminky, to je jiné. Od tatínka už mňh; škrábe! Od vzácného pána zrovna tak. Ale teď už i vzácná paní – a měla oči jaksi zamžené – vzala jeho hlavu do svých dlaní a řekla: „Kájo, tys náš chlapec, vid’?“ A zas nová pusinka ležela mu na čele. „Připravím vám oběd pro toho strejčka,“ a odešla.

Kája si honem počítal, kolik je tu ještě lidí, od nichž by mohl čekat pusinku. „Snad už jen Týna,“ řekl ulehčeně, „ale té bych hned řekl: Týno, prosím vás, nechte si to! A potom Zdeňa. Ale tu bych přetáhl dlaní po zádech a řek’ bych: Snad jsi se nezbláznila?“

„Tak, Kájo, Zdeňo, tady ve džbánu máte dobrou polévku s nudlemi, je v ní také kousek masa, a tuhle v balíčku buchtičky. Ve druhém džbánu je mléko a tuhle skýva chleba, je čerstvý. Řekněte tomu strejčkovi, že tam přijde večer naše Týna a přinese mu nuši dříví.“

To bylo něco pro děti! Někomu něco přinést! A když už byly na cestě a paní lesní je doběhla s balíčkem a slovy: „Vezměte mu taky tuhle starší prádlo na převlečení,“ vyskl si Kája hlasitě: „To bude radosti!“

A bylo. Stařec se skutečně doštrachal na sluníčko, seděl na lavičce před pastouškou a liboval si: „Boží sluníčko! To mne pozdraví! Nic už na tom světě, Pane Bože, nemám a přece jsem tu rád! Ještě vidím a slyším! Vidím světlo, kytky a stromy, slyším písně ptáků a bzučení včel, áá – tamhle jde můj zlatý Kája. A ne sám. S holčičkou!“

Děti tu byly za chvíli. Ba, bylo radosti! Dobře Kája řekl. Než vyložily, co přinesly, podal starci prádlo: „My půjdeme zatím

uklidit dovnitř, strejčku, převlečte se! Tady na sluníčku nenastydnete. Tam to vám vezmu domů vyprat.“

Děti zmizely v chatě. Stařec hladil čisté prádlo a slzy mu z očí stékaly: „Vlastní syn mne z domku vyhnal, cizí se nade mnou smilovali. Neproklínám ho. Má také děti. Nedej, Bože, aby ony jednou byly k němu zlé!“

Sluníčko pálilo jako výheň. Stařec se převlékl a zaliboval si: „To se mi to dýchá!“ Za nic by nebyl sáhl po džbánkách a druhém balíčku. „Až přijde Kája,“ řekl si a sbaloval svlečené, chatrné sice, ale přece slušné prádlo.

Děti otevřely okénko, Zdeňa někde našla ometené koště, stáhla pavučiny, pořádně vymetla všechny kouty, i hadýrek někde našla a otírala pokřivený stůl a jedinou židli, v hrnci opláchla dřevěný talíř, lžíci, hrneček od mléka, srovnala, jak se dalo, suché větve u kamen a Kája si vzal na starost postel. Dokonale natřásl slámu, do všech cípů slamníku stejnoměrně ji nacpal, vetchý, starý pléd z okénka protřepal a pevně natáhl, podhlavničku natřásl, svrchní deku dal vyhrát na sluníčko – na okénko. Už to vypadalo jinak. Světleji, jasněji, a Zdeňa hned počítala, o co mamince řekne, aby to sem donesli. Když potom horkou ještě polévku nalila strejčkovi na umytý dřevěný talíř, a když Kája řekl, že ve druhém džbánu je mléko a v balíčku čerstvý chléb a buchtičky, nečekali na projev díky a zmizeli v lese.

Potom už stařeček nestrádal. Do pastoušky jen přespat chodil a v lesovně se přes celý den lehčí práce našla, za kterou si stravu zasloužil.

20. Děti se loučí

Míjely tak dny, že Kája řekl: „Jako když strejček Fichtlovic bičem práská.“ Ty srpnové, ty už teprve ubíhaly, jak by je někdo popoháněl.

V lesovně se zase uhnízdila paní Malinová. Uměla dobře šít a chystala Zdeničce šatečky, zástěrky a co bylo třeba. Šila i pro Káju

košílky, vroubila ručníky. To ostatní obstarala teta Klímovic z Lážova, krejčová. Vzácná paní objednala z Prahy dva proutěné koše a pan Malina zevnitř na víka připevnil teninké prkýnko. Vzácná paní nalepila na ně svaté obrázky, fotografie lesovny i hajnovny a maminka hajných také. Už to šlo do tuhého. Košíky byly plné až k víku, stály s odklopenými víky, jeden v lesovně, druhý v hajnovně. Maminky kudy chodily, tudy plakaly. Tetička Zdenina ze Smíchova už napsala, kterého dne Zdeňu čekají. I paní Matochová napsala kostrbaté psaní, aby ohlásili, kdy přijede Kája, a poslali nějaké živobyti.

Kája se Zdeňou chodili hlubokými lesy, temnými průseky, zlatitými pasekami, nízkou porostlinou a loučili se. Jeden před druhým neskrývali svých hořkých slzí. Nejmilejší stromy objímali dětskýma ručkama, líbali jejich kúru a slibovali jim, že zase přijdou na Dušičky, že budou dva svátky. Najednou byl jim vzácný každý kamínek na cestě. Děti shýbaly se k němu, něžně se ho dotýkaly a říkaly: „Kamínku, my zase přijdeme.“

Někdy chodil s nimi pan adjunkt a říkal jim: „Ještě tamhle s tím javorem jste se nerozloučily, ještě tamhle ten pokřivený smrček na vás kývá, ještě jste nedaly ,s Bohem' čerstvým vlnkám v potoku, ještě jste neobjaly růžové keře ve vaší zahradě, ještě jste kobercům vřesu neřekly ,s Bohem'!“

Marjánka šafářovic rozhodně odmítla s nimi chodit. Rozhodila doma rozšafně ručkama: „A nic už do nich není! Jen pláčou!“

Když přišel poslední den jejich bývání v lesích, vrátily se děti s očima do červena vyplakanýma. Zdeňka jen hlavičku na polštář položila a začala znovu plakat a škytavě říkala: „Moje lesy, naše lesy!“

A Kája v pokojíčku obracel polštář, protože na téhle straně už byl tak plný slzí, že studil. Opakoval si: „Naše lesy, moje lesy!“

I Pěťa, věrný průvodce jejich loučení, dnes zatruchlil: „Co si ty naše lesy bez nich počnou?“ vykřikoval přes les do lesovny a psi z lesovny odpovídali: „Co si počnou, co si jen počnou?“

I měsíček byl dnes v mlze. Když Pěťa na něj vyštěkl, řekl tiše: „Kája nám odjede, Zdeňa nám odjede. Smutno ti, brachu? Mně také! Zdeňa přece jen zahlédne aspoň pár mých paprsků, ale Kája, Pěťo, Kája, ten ne. Tam nedosvítím. Tam ani Sluníčko neprozáří. Povídalo mi to včera. Až se rozsvítím nad Prahou, budu hledat Káju a Zdeňu! Jsem trpělivější než bratr Sluníčko! Kdyby jen jediný můj paprsek slétl nad postýlku Kájovu, vyřídí mu tisíceřé pozdravy brdských lesů. Bude nám smutno, Pěťo!“

A Pěťa zalezl do boudy. On ví nejlépe, jak všem bude smutno. Špatně spali té noci v hajnovně i v lesovně. Sotva první zábresk časného rána rozsvětlil před východem slunce noc, vstávali. Kája doběhl hned do lesovny a se Zdeňou šli cestami, po nichž tisíckrát od malička běhávali. Nemluvili. Kája ulomil několik větviček javoru, buku, dubu, modřínu, lípy i břízy. Zdeňa utrhla pár hrstí mateřídoušky, rozdělili to na stejné díly a v hajnovně každý pro sebe do krabiček ji ukryli. Ty z ruky nedají!

Pan adjunkt také už byl vzhůru a pořád říkal: „Jen na nic nezapomeňte! Dva měsíce uběhnou jako voda a děti nám zas přijdou na dva dny domů, a potom za chvíli budou Vánoce. Ale Kája nechtěl nějak těm útěchám rozumět. Proto podotkl. „A potom Nový rok, já vím, pane Pavle, vám se to povídá, když nemusíte do Prahy! Dva měsíce v Praze, to bude jako dva roky tady. Maminko, prosím vás, jen mi řekněte, co si já v Praze bez lesů počnu?“

Ale maminka měla pospěch a časem si oči utřela. Pěťa se všem pletl do cesty. I Marjánka chápala vážnost té chvíle a kývala hlavičkou: „Kdo mi teď bude říkat: ‚Já tem pitla‘? Kdo mne bude učit lézt na stromy? Vzácná paní, naše maminka ráno plakala a říkala, že bude po těch dětech smutno!“

Košě byly poslány už včera zároveň s dvěma velkými balíky, z nichž jeden byl adresován na pana doktora na Smíchov, druhý na Matocha do Karlína. Nešli tentokrát do Řevnic, ale do Lážova na nádraží k vlaku, který vyjíždí po sedmé ku Praze. V lesovně zůstala jen pasačka Pepka u malého Stanislávka, v hajnovně nikdo. Všichni

šli s dětmi na nádraží. Do Prahy s nimi pojedou jen pan lesní. Nejdříve dovede Zdeňu do nového domova, potom půjde s Kájou do Karlína.

Kája se pořád držel. Ale jak přešli kolem lážovského hřbitova, chytl maminku za ruku: „Maminko, já tam nevydržím! Já tam umřu, já to vím. Maminko, tam je tak smutno, že ani nebudu moci říci: Teto, strýčku!“

„Musíš, Kájo,“ odpovídal vzácný pán, „je to sice vzdálené příbuzenstvo, ale nějak jim říkat musíš!“

Šel i pan řídící a dohonil je strýček Fichtlovic a řekl: „Nazdar, lesáci, ať nám v té Praze děláte čest!“

Šel taky Vojta Brabencovic a asi šest jiných hochů. Terina Pachlovic, Vlastička správčovic a ještě za nimi celé klubko dětí se rozběhlo. I stařeček Diviš se tam pomalu belhal.

Pan přednosta se lekl a řekl: „Pane řídící, pročpak jste neohlásil, že pořádáte školní výlet? Bude málo místa.“

Ale už zahučela v lese od Nové Vsi lokomotiva, zadýchala se, kouřila do běla, už pan lesní lístky koupil, už vlak zastavoval.

Maminka chytl Káju a řekla mu: „Nám tu bude hůř než tobě, Kájo! Modli se, na nás vzpomínej, uč se, poslouchej, buď hodný a piš nám!“ Udělala mu křížek na čele. Zas ho chytl tatínek, potom vzácná paní a Týna, kluci podávali mu ruku a volali: „Brzo přijed’, Kájo, buď zdrav! S Bohem, Kájo, s Bohem!“

Pan adjunkt mu pošeptal: „Budeme na tebe pořád vzpomínat a za týden tě v Praze navštívím.“

Podobně bylo se Zdeňou, ale ta už plakala hlasitě. Pěťa doskakoval na oba a lísal se. Kdyby dovedl mluvit, jistě by také byl řekl: „Buď zdrav, Kájo, s Bohem, brzo přijed’, bude se nám stýskat!“

Bouchala dvířka vozů. Pan lesní s Kájou a Zdeňou byli už uvnitř, děti postavily se k oknu. Pan adjunkt držel Pěťu na šňůře, mávali šátky, kývali rukama. Zapísklo to, vlak se rozjížděl. Uslzené oči obou dětí ulpěly lačně na těch, kteří stáli na peróně. Pěťa se vyškubl a uháněl zároveň s vlakem. Jen ještě Kája se Zdeňou zahlédli, jak pan adjunkt se za ním rozběhl a znovu a pevněji ho přidržel.

V zátočině zmizeli jim všichni z očí. Jeli do nového života. Konec bezstarostných toulek v brdských lesích! Konec šťastného přebíhání z lesovny do hajnovny a zpět! Ale takové děti jako Kája a Zdeňa, kdož ví, zdali o prázdninách nenajdou zase na starých, milých cestách svých šest a sedm let!

„Šťastnou cestu, Kájo, Zdeňo!“ zdálo se, že volají za nimi poslední vrcholky mizících už lesů. Seděly děti vedle sebe jako – řekl pan lesník – zmoklá kuřátka. Nelákala je vyhlídka z okna, jen každé z nich krabičku s větvičkami lesních stromů a mateřídouškou v ruce drželo.

Přisedali jiní už v Čisovicích, a což na Vraném! Když Kája viděl, jak mnozí vystupují a pospíchají k budce, kupují tam pivo, pomeranče, salám, bezstarostně jedí i tenkrát, když vlak se hnul zpět, podotkl: „To bych rád věděl, jak někdo může z vlaku a nemá strach! Anebo jak někdo může jíst, když jede do Prahy! Heleď, Zdeňo, jedeme zpátky k Lážovu, domů, snad je cesta do Prahy zahrazená.“ Zjasnil Kája černé oči, ale proti sedící pán se smál: „To jen šibujou, hošičku, zase se vrátíme. Proto ti, kteří vyšli z vlaku, mohou klidně debužírovat.“

Kája vzdychl: „Já bych bužíroval, kdybysme jeli zpátky.“

Vlak vjel na jinou kolej a jelo se dál. Na Zbraslavi přistupovalo mnoho lidí. Čím blíž ku Praze byly železniční vozy plnější. Děti nemohly pochopit, že ti lidé byli ve vlaku jako doma. Přecházeli, známí se zdravili, smáli se, hubovali, že se vlak zpozdil, přicházeli hoši i děvčata s taškou nebo knihami v ruce nebo v batohu. Neměli takových lístků jako oni, ale jen tak ledabyly ukázali legitimaci, ukusovali housky, povídali si o škole. Smáli se hlučně, postávali u dveří nebo mezi sedadly. Mnoho jich vystoupilo na Vinohradech, mnoho jich zůstalo ještě sedět. Zvonění, hrčení, cizí hlasy, bouchání dvířek, pískání a vlak vjel do dlouhého tunelu, aby vyjel na hlavní nádraží.

Ohlušeny byly děti lesa. Bylo jim jako květům, které zahradník ořezá ze štěpů a pošle je do města, kde je necitelné ruce navazují na drátky, rovnají v kytice a posílají dál do špinavých, kalných proudů

velkoměsta, do kouře a prachu, do vřavy a šíleného spěchu a ony vzpomínají smutně rodných štěpů, tesknících po nich tam doma, kde svítí slunce jako zlatá výheň, kde voní růže i rezeda, kde pokosené otavy za tichých večerů neodbytně volají: „Poslední pozdrav léta posíláme!“

Proudy lidí a dětí vybíhají z vlaku a ženou se k východu. Skleněná, ohromná střecha nad hlavou, sluníčko jí nepronikne, pan lesní cítí ve svých dlaních dvě malé, dětské. Cítí jejich úzkost, je jim smutno.

U východu z nádraží čeká pan doktor ze Smíchova. Sedí děti v elektrice, dušička se jim úží, srdíčko klepá poplašeně. U doktorů ukazují panu lesnímu, kde bude Zdeňka spávat, domlouvají mu, aby přece jen se Maříkovi rozmyslili a Káju tady nechali. Ale pan lesní vrtí hlavou: „Zatím to není možno. Odvedu teď Káju. Kájo, rozluč se se Zdeňou! V neděli pro tebe dojdou. Budete vzpomínat na lesy a na nás.“

Kája přešlapuje u stolu, chce se usmát, ale slzičky mu z očí skáčou. Natahuje ruku k Zdeně: „Tak s Bohem, Zdeňo, a neplač!“ A sám je plný pláče: „Do neděle to uteče jako nic. Tak s Pánem Bohem! Za všechno děkuju a pozdravujte doma! Vzácný pane, abysme teda šli!“

Jak se potom pan lesní rozhlédl po šeravé, smutné karlínské uličce, jak našel číslo domu a přešel ponurý, ubohý jeho dvůr a po schodech dolů jako do sklepa, zdálo se mu, že tady Kája nevydrží. Ale řekl si: „Není možno zastavovat se na půl cestě.“ Jak Káju odevzdal paní Matochové, která byla dnes trochu upravenější, a jak se podíval do kouta šeré jizby, kde děti ve stáří asi od 3 do 12 let s otevřenými ústy se po nich dívaly, položil ještě na stůl padesátikorunu: „Prosím vás, zacházejte s ním dobře!“ Podíval se ještě jednou do ustrašených očí Kájových a zašeptal mu: „Buď hrdinou, Kájo! Modli se, uč se, a kdyby ti bylo zle, pověz na Smíchově nebo napiš! Nám se teprve bude po vás stýskat.“

Než se pan lesní nadál, dvě horké slzy a červené rtíky Kájovy ulpěly na jeho ruce: „Pozdravujte maminku a všechny, vzácný pane, s Pánem Bohem!“

21. V Praze na bytě

Pět chlapců Matochových obklopilo Káju: „Co to máš v té škatulce? Fíky, vid’? Anebo datle? Ukaž, dej!“ A největší vytrhl krabičku z útlých prstíků Kájových. Otevřel ji a s posměchem vyhodil do výšky větvičky lesních stromů s mateřídouškou.

Paní Matochová seděla netečně u stolu a mazala si chléb čerstvým máslem, které maminka Kájova poslala a připsala: „Prosím vás, dejte z toho také Kájovi! Pošlu zase.“

Kája stál v koutečku pod vysokým okénkem. S těmihle kluky by se nepral, ba ne. Prali se dva a kopali při tom. Po chvíli přišel Matoch: „Tak už tu máme ‚cuvaksa‘, co? Mámo, dej na pivo! Beztoho poslali kus uzeneho, na to se dobře pije,“ volal chraptivě. Žena se líně zvedla: „Dnes dám, ale potom ‚šlus‘. Pil jsi už od rána. Ferdo, běž pro pivo! Uzené se vaří.“

Už seděli všichni kolem stolu a jedli a Kája pořád stál v koutečku pod oknem.

„Hej,“ zavolala Matochová, „pojď taky jíst! Domácí chleba od vás ti nedám. Najed’ jsi se ho už doma dost, jez pražský! Tuhle je skrojek od včera a tuhle máš trochu bryndy!“

Kája šel poslušně ke stolu. Kousal ztvrdlý, pískovitý chléb a zapíjel nahořklou, skoro odpornou kávou.

„Spát,“ rozkřikl se Matoch, „už je na vás čas!“

Bylo k sedmé zvečera. Matochová otevřela dveře druhé jizby a rozsvítila tam plynovou, mdlou lampu.

„Tamhle na postel si lehneš ty, Kájo, Ferda s Tondou tuhle na slavník. Maminka mi psala, abys měl sám pro sebe postel. Nevídáno! No, ale musí to dobře zaplatit!“

Kája klekal k posteli, aby se pomodlil.

„Ty se budeš modlit? K tomu světlo nepotřebuješ,“ a zhasla.

Kluci na slavníku se chvíli rvali, pak ztichli. Z kuchyně bylo slyšet prudkou hádku. Už snad po desáté začínal Kája „Anděl Páně“, ale ne a ne, aby se z místa dostal dál. Rty odříkávaly začátek modlitby a duše jeho byla v hajnovně u maminky, u tatínka. Kája plakal, hořce plakal. Nedomodlil se toho večera.

V pláči lehl do postele a v pláči usnul. Jak byl zvyklý doma, o páté se probudil. Nevěděl v první chvíli, kde je, ale brzo si vzpomněl. Pochopil, že pláč mu nepomůže. Úžasný stesk svíral jeho srdíčko, ale přece jen hrály ho dva přísliby: v neděli půjde k Zdeně, v týdně přijede pan Pavel. Kdyby jen na půl hodinky mohl proběhnout kusem jejich lesa! Vstát se bál, aby nedostal, a trvalo tak nesmírně dlouho, než slyšel šramot vedle v jizbě. Pomodlil se a tiše šel do kuchyně: „Pán Bůh dej dobré jitro, teta!“

Ta jen hrozitánsky zívla a něco zabručela. Díval se, kde by se umyl. „Teta, prosím vás, kde bych se umyl?“

„Ale tamhle!“ a teta hodila hlavou směrem k židli, na níž stálo otlučené, špinavé umyvadlo. Bylo špínou nalepené, a také taková voda v něm stála. Teta zatápěla, Kája chytl hadřík, trochu namydil a za chvíli bylo umyvadlo čisté, aniž teta pozorovala. Viděl v koutě stát nějakou větší nádobu, špínu tam vlil, nabral si čisté vody a umyl se v myšlenkách: „Naše maminka říká: Ať v chudobě, jen když v čistotě! Jéje, z takového špinavého umyvadla by se ani Pěťa nenapil! A je to pes! Doma mají také jen tak obyčejné umyvadlo, ale leskne se vždycky jako zrcadlo. „Teta, prosím vás, nemám ještě otevřený košík, půjčíte mi ručník!“

„Za kamny visí hadry, vem si!“

Jéje, ty byly ošklivé a nic nevoněly. Nejspíš to byly na kastrůlky, a Kája štítivě se otřel cípkem jednoho z nich.

„Do školy máš ještě dost času, brynda taky ještě není, vyndej si prádlo!“ pobídla ho teta.

Kája otevřel koš. Usmály se na něj vonným teplem obrázky domova. Běloučké prádlo se zasvítilo. Teta postavila se ke koši a řekla závistivě: „Máš ty, kluku, prádla jako nějaké princátko!“ Kája si vytáhl ručník a znovu se utíral. Koš přivřel, nepotřeboval z něho

dnes nic. Půjde do kostela, nechá si sváteční šaty. Přičesával si svým hřebenem husté vlasy. Měla by z něj maminka radost, kdyby viděla, jak se dobře upravil. Teta mu slila trochu kávy a položila na stůl krajíček pražského, toho předvčerejšího chleba. Kája bral do ruky hrneček. Ouško bylo takové nějaké uleptané, a trochu se napil. Div se neotrásl. Ale co platno? Maminčino: „Jez doma, co máš, jinde, co ti dají,“ ho povzbudilo. Chlebíček div rtů nepopíchal, jak byl okoralý. Ale přece dopil a dojedl.

„Zaplať Pán Bůh! A tak abych šel do školy.“

„Netrefíš tam! Počkej, Ferda tě dovede!“

Kája stál se zpěvníčkem v ruce u dveří. Až se dočkal, že Ferda jakžtakž se oblékl, ukrojil si chleba, který teď teta na stůl nesla – z jejich chleba, který maminka pekla a dva bochníky poslala –, a Kája si myslil: „Jen jednou ukousnout kdybych dostal! Jen aspoň drobeček!“

„Tak pojď,“ řekl Ferda.

Vyšli dvorkem a průjezdem do ulice. Kája si nemyslel, že je jen v Praze, ale v tu chvíli myslil, že je jistě až někde v Americe, strašně daleko od hajnovny. Lidé pospíchají, ani se nepozdraví, uhánějí div ne trapem. Jak přešli ještě jednu ulici, podotkl Ferda: „Tamhle vpravo je reálka,“ a zmizel za rohem.

Kája poprvé šel širokou ulicí velkoměsta. Připadal si malým kamínkem v tom shluku lidí a pouličních vozidel. Opatrně se rozhlížel, přešel jízdní dráhu a už viděl budovu reálné školy. Sbíhaly se k ní ze všech stran celé proudy malých i dospělých, ale málokdo z těch malých šel sám. Proto škusblo trochu lítosti v Kájovi. Ovšem, maminka nemohla, mají hospodářství, tatínek teprv ne. Srdíčko mu rychle tlouklo, když i on překročil práh budovy, kde nyní bude bývat celé dny. Mezi mladými hbitě se proplétali větší studenti. Na těch nebylo viděti bázně ani úzkosti. Volali na sebe jménem, a když přešel chodbou některý pan profesor, uctivě se ukláněli. Některý z těch pánů se zastavil, promluvil pár slov a zas pospíchal dál. Vtom jeden z těch větších hochů řekl hlasitě: „Pan ředitel!“ A už se tu objevil vysoký pán, už starší, prošedivělý,

s přísným, ale vlídným úsměvem na rtech, kýval maličko odpovědí na hluboké poklony těch, kteří postávali ve skupinách, rozhlédl se, zakýval prstem a zavolal: „Šetelský, pojd'te sem!“

Od skupiny asi patnáctiletých studentů odtrhl se hoch a v těžce chvíli stál před panem ředitelem. Kája slyšel, že se uctivě ptá: „Račte si přát, pane řediteli?“

Pan ředitel mu podal tenkou knížku se slovy: „Bud'te tak laskav a dejte to panu profesorovi Čížkovi v sextě, ano?“

„Prosím!“ uklonil se student, vzal tu knížku do ruky jako nic, myslil si Kája, a hned se rozběhl po schodech.

„Bože náš,“ myslil Kája dál, „kdybych se tak jednou toho dočkal a také mne pan ředitel někam poslal, abych také mohl říci: ‚Račte si přát, pane řediteli?‘“

Chodby se vyprazdňovaly. Studenti vcházeli do tříd. Zbývali tu skoro už jen dospělí, tatínkové a maminky, kteří šli s příštími primány až do chodeb. Po schodech doznívalo tiché hlučení.

V Kájovi hrklo: „Teď jsem se ztratil!“ Rozhlédl se kolem, když proti němu vyšel pán s bílými vousy a hned si Káji všiml. „To bude asi pan inspektor,“ pomyslí si Kája. Strhl čapku s hlavy a uklonil se: „Prosím, pane inspektore, nemohl byste mi říci, kde je první třída reálky?“

Pán se usmál a odpovídal: „Nejsem inspektorem, hochu, jsem školníkem, a první třída je v této chodbě na konci. Je tam velká římská jednotka nad dveřmi.“

„Děkuji uctivě,“ klaněl se Kája. Byl trochu v rozpacích. Když to není pan inspektor, snad by ho mohl pozvat k nim na prázdniny, ale přece si netroufal. Šel naznačeným směrem, a protože zrovínka tam vcházeli asi tři hoši, vklouzl za nimi. Pan profesor probíral se v nějakých listech a Kája namířil postranní uličkou do poslední řady. Zrovínka tam byl jeden stoleček a jedna židlička. Pan profesor se rozhlédl třídou: „Teď přečtu vaše jména. Každý, kterého zavolám, vstane.“

Jak četl jména a zavolaný vstal, pan profesor se na něj zahleděl, jako by si chtěl pamatovat jeho podobu. Pak teprve volal dál. „Karel Mařík!“

Kája se postavil. Nevěděl o tom, že se značně liší od ostatních dětí nejdřív výškou a potom neobyčejně zdravou barvou tváří i rtů. Ano, Kája byl velice hezkým klučinou a svýma zcela černýma očima uměl se rázem vmluvit v přízeň lidí, aniž o tom věděl. Pan profesor vstal od stolu a došel k poslední řadě stolků.

„Tož vy jste Mařík z Lážova?“

„Ano, prosím.“

„Není tam u vás na škole pan řídící Vedral?“

„Ano, prosím, já jsem hajných z lesa za Lážovem, pan řídící byl se mnou u zkoušky, a na Smíchově u doktorů je pánovic Zdeňa. Vzácná paní je také řidicovic, ale ne Vedralovic, ale zdaleka.“

„Až pojedete domů, pozdravte ode mne pana řídícího! Je to můj velmi dobrý známý a už léta jsem o něm neslyšel. Řekněte, že ho zdraví profesor Borovička.“

„Ano, prosím,“ sotva vydechl blažeností Kája.

Pan profesor volal dále a Kája se usmíval: „Je to náhoda! To už jsem skoro jako trochu doma. Kříž visí nad stolem a pan profesor zná pana řídícího.“

Pak se začali radit a vycházeli.

„Teď jdeme do kostela na ‚Veni sancte‘, zítra přijďte sem o osmé ráno!“ zavolal pan profesor.

Jéje, to jich šlo! Celé řady vycházely ze tříd, po schodech scházely dolů, třída za třídou, a Kája si jen myslil: „Kdyby mne tak viděla naše maminka!“

Lidé v ulicích se jaksí vlídně usmívali, dívali se na ně, a když vešli do kostela, byl plný. A už začaly varhany a dva velcí ministranti přisluhovali u oltáře. Kája z nich očí nespustil. Ti to uměli, pane! Odříkali latinu jako nic, ani neupadli, ničehož nic. Ale známá píseň nedala mu dlouho pozorovat ministranty. Přidal svůj jasný hlásek k ostatním. Což o to! Kája byl zpěvák! Snad odposlouchal ptačí sladké hlasy v brdských lesích, že jeho hlásek

stříbrem zvonil a od ostatních se odrážel. Snad odposlouchal skřivánky nad jejich poli, že jeho hlásek zněl také takovou jarou skřivánčí písničkou, až starší studenti natahovali hlavy a dívali se mezi primány, který že to tam tak pěkně zpívá.

V tu chvíli v kostele nebylo stesku po domově v duši Kájově. Velebný pán u oltáře zrovínka tak se pohyboval jako pan farář v Lážově. Písnička byla zrovínka taková, jako v Lážově v kostele zpívali. Jen ten kostel, ten byl jiný. U nich doma jasný a sluncem při „velké“ zalitý, ten tady potemnělý, s krásně malovanými okny, ale zas jinak krásný a velikánský, a těch oltářů! Přál by mamince, aby jen jedinkrát mohla sem přijít. Je podobný ten kostel tomu, v němž je našel pan doktor na Smíchově. Tam je jistě zrovínka teď Zdeňa.

Dozpívali. Pan profesor Borovička, jak z kostela vyšli, usmál se na něj vlídně: „Vy jste nějaký zpěvák, Maříku!“

A Kája honem řekl a ručky při tom sepjal: „Prosím, pane profesore, račte mi říkat ‚Kájo‘! Všichni mi tak říkali.“

Ale pan profesor řekl: „To až, jak se budete učit a chovat!“

Kája si hned umiňoval, že se bude moc dobře chovat a hodně učit, jen aby toho „Káju“ vyhrál. Rozešli se před kostelem a Kája po hodné chvíli si řekl: „Tááák! Ted' nevím, kudy k tetě!“ A při tom slově „teta“ a při vzpomínce na šerý, nevětraný byt, jak by ho zlý vítr ofoukl. Zesmutněl. Loudal se ulicí, dával pozor, aby do nikoho nevrazil, ale úporný stesk po domově vešel se v jeho duši. Rozběhla se před ním rovná široká karlínská ulice k nedohlédnutí. Lekl se té stejnoměrnosti, té šířky, té délky a zastavil se nerozhodně u průjezdu, kde stará babka měla na nízkém koši vyložená jablka.

„Pojďte si koupit, chlapečku!“ pobízela.

Kája se teprve teď podíval po koši: „Sladká jsou snad, teta, ale zaprášená. Já mám doma v košíku jinší!“

„A prach kluku,“ rozkřikla se babka, „já ti dám zaprášená! Každé jsem rukávem vyleštila a on mi řekne, že jsou zaprášená. Jedeš mi od krámku!“

Kája zahořel ve tváři a rychle odcházel. „Bože, tady se hned každý pro pravdu zlobí!“

Došel na roh ulice, kde stál děda s košíkem povadlých růží. Zavoněly smutně a Kája se zastavil: „Potřebují vodu, strejčku!“ Ale hned se lekl, že zas dostane.

Děda se smutně usmál: „Ba, potřebují, synáčku, potřebují, jako já bych potřeboval trochu mléka. Taky bych se osvěžil. Mám už v kapse pár krejcarů, došel bych si tamhle do krámku, koupil bych si, ale mohl bych někoho promeškat, vejděleček by mi ušel. Došel bych tadyhle v tom domě k domovnici, pokropil bych růže čerstvou vodou, byly by hezčí, ale promeškal bych, promeškal.“

Kájovi bleskla hlavou myšlenka: „Strejčku, jděte si na to mléko, já vám dojdu pokropit růže a počkám tu, až přijdete! Kdeže mají vodu?“

„Tuhle, synáčku, vidíte? Je tam štítek ‚Domovník‘. Řekněte, že starý Vejmolá prosí o trochu vody na růže. Tak já si dojdu pro to mléko. Už se celý třesu slabostí.“

Kája chytl košík a zaklepal na dveře: „Dej Pán Bůh dobré ráno! Pan Vejmolá prosí o trochu vody na růže.“

„Však už si myslím, že dlouho nejde. A kdepak ty, synáčku, tak pěkně oblečený, jsi se u něj sebral?“

„Já, prosím, jen řek', že mu sem doběhnu, on si šel na mléko.“

„No, máš dobré srdíčko, hošíčku, a starý Vejmolá je chudák. Tak ukaž!“

„Teta,“ vyklouzlo Kájovi, „prosím vás pěkně, nemáte tu nějaký rozbitý džbán anebo hrnek?“

Paní domovnicková musila být dobrého srdce, protože hned našla dva staré hliněné džbány a Kája do nich natočil vody, poprosil o špetku soli, nasypal ji do džbánů, vložil v ně povadlé růže, z kropil je hodně po květech a děkoval: „Teď osvěží, teď se prodají. Pán Bůh zaplať!“ A už stál na místě, kde prve Vejmolá. Růže skutečně osvěžily. Vyhlížely radostně ze džbánek a Kája nabízel: „Kupte růže, kupte, prosím! Pan Vejmolá šel na mléko, prosím, voní a jsou krásné, kupte!“

Kdekdo zvolňoval krok a zastavoval se u roztomilého hošíka, pěkně oblečeného, s ožehlými, červenými tvářemi, který prosebně

díval se čistýma velkýma černýma očima po mimojdoucích. A než se Kája nadál, oba džbány byly prázdné. Zato obě kapsičky byly plné. Odevzdal džbány a čekal. Vejmolá se posilnil hrnečkem mléka a vracel se.

„Tak jsem vyprodal,“ usmíval se Kája.

„Aby vám to, hošíčku, Bůh nebeský zaplatil!“ usmíval se teď už i Vejmolá, když Kája obě kapsičky obrátil a vysypal mu jejich obsah do čepice.

„Prosím vás, strejčku, kdepak je tu“ – jmenoval ulici, v níž bydlili Matochovi.

„Jděte rovně, synáčku! Až přijdete k trafice, dejte se vlevo a rovnou až k holiči. Taubes se jmenuje. Tak hned vpravo je ta vaše ulice. Zaplať Pán Bůh tisíckrát!“

Kája šel a myslel si, aby to bylo hodně daleko. Nechtělo se mu do svíravého ovzduší. Ale přece musil. Konečně došel. Teta seděla u neumytého stolu a ukrajovala ze šrůtky uzeneho masa.

„To už jsi tady? To je brzo!“

Matocha vstával. Zívavě se protahoval. „Matko, dej sem kus masa! Kluka posli pro pivo! Dám se potom do těch krámů. Kde jsou naše děti?“

„Což já vím? Větší jsou ve škole, menší někde na ulici.“

Protože asi měla také žízeň, vylovila nějaké drobné, dala Kájovi džbánek a poručila: „Doběhni pro litr, hospoda je na rohu!“

Kája rozpačitě otáčel džbánem v ruce: „Teta, já bych ten džbán umyl, ju?“

Ale teta se rozpráhla: „Koukejme se! Já to myla nedávno, a on by chtěl znova! Jen pal!“ A ruka jí dolehla na Kájovu šíji v ráně. Zalesklo se mu v očích, ale šel. Našel výčep, zaplatil a vracel se. Jéje, z takového džbánu kdyby dal napít jejich Líze, uškubne a pít nebude!

V poledne se děti sehnaly ke stolu a Kája si všiml, že dva hoši mají na sobě jeho nové běloučké košilky. Poznal to, protože měly zahrnuté měkké límečky a byly tak bílé. Lítost mu stiskla hrdlo. Kdyby to věděla maminka! Teta nějaký hrnec vytírala jeho

ručníkem. Nalila všem polévku – uzenou. Také ji doma mívali, ale tahle byla jako voda. Maminka dávala do ní všecku zeleninu i houby, trochu ji zapražila, chlebiček na kostičky nakrájela, osmažila, a tatínek říkal: „Ta je dnes sváteční, Kájo, vezmem si dvakrát.“ A potom dala teta všem uzené maso. Kája o maso moc nestál, ale bylo mu líto, že mu dala na talíř lžici syrového zelí a dva brambory, a řekla: „Tys najedený masa až hanba. Šupej brambory!“

Snědl, ale lítost mu znovu hrdlo zadržela. Vzpomněl si na jablíčka na dně koše. Šel se tam po obědě podívat. Nebylo tam ani jednoho.

„Budu odpoledne mýt, nesmíte mi tu překážet!“ řekla teta. Děti se rozběhly do ulice, Kája chvíli přešlapoval, chtěl se převléci do všedních šatů, ale bál se to říci. Vyběhl tedy také ven.

Horké zářijové půldne pálilo do pražských ulic. Kájovi se zdálo, že i ta dlažba pálí do patiček. Celé půldne před ním leží. Co bude dělat? Což aby šel na Smíchov ke Zdeně? Od úmyslu k činu nebylo nikdy u Káji daleko. Rozběhl se příčnou ulicí a pak namířil do hlavní třídy. Musí přes most, to ví. Až k němu může to vzít trapem. Kája se rozbíhá po okraji chodníku trapem nejrychlejším. Na rohu ulice zastavuje ho strážník: „Kampak tak běžíš, chlapče? Vždyť bys mohl někoho porazit?“

Kája se úžasně leká, ale přece honem jmenuje Smíchov a ulici.

„Máš-li peníze, sedni si do električky! Heleď, tamhle staví! Nemáš-li, neběž tolik, to se v Praze nesmí!“

Kája se staví mezi ty, kteří čekají na stanici u električky. Jde za nimi, peníze má. V kapsičce má koruny.

„Tak kam, šohaji?“ ptá se vlídně průvodčí. „Prosím, k Zdeně na Smíchov,“ jmenuje ulici a platí lístek. Najde dům, kde bydlí pan doktor. Nesměle vychází po schodech vzhůru. Nesměle zvoní, ale jak mu dveře otevřou, slyší zavolání: „Zaplat’ Pán Bůh, je to Kája! Zdeňa pláče a jen tě volá. Kájo, to jsme rádi, že jdeš!“

Zdeňa mu běží vstříc: „Kájo, já jsem to věděla, že přijdeš.“

Paní doktorová chystá svačinu. Je zvyklá dobrému apetitu venkovských dětí, ale přece ji zaráží, že mazaný chléb a káva tak podivuhodně mizí v Kájovi.

„Tatínku, mně se zdá, že Kája u těch Matochů má hlad, a to nesmí být. Jdi a zeptej se ho, co dnes jedl!“

Pan doktor se vydal na výzvědy: „Tož Kájó, jakpak se máš? Copak jsi snídal?“

„Prosím, kávu!“

„A copak dopoledne?“

„To, prosím, jsme byli v kostele,“ a Kája se červenal.

„A v poledne?“ dorážel pan doktor.

„Prosím, najed' jsem se, najed', měli jsme zelí a brambory,“ a Kája s novou chutí zakusuje se do chlebička a zapíjí kávu.

„Budeš musít, tatínku, tam dohlédnout. To víš, Kája je jako Rédlovic a chlapec miloučký, nesmí mít hladu.“

S večerem jel pan doktor se Zdeňou a Kájou až k ulici, odkud už Kája trefil.

„V neděli, Kájó, přijdu si pro tebe hned před polednem.“

U Matochů nebyl nikdo doma. Klíč ležel na prahu. Kája vešel a strašný stesk ho zavalil. Takový těžký vzduch tu ležel! Okna tu asi celý boží rok neotevřou, div se člověk nezalkne. Kája otvírá koš. No, moc mu tam toho teta nenechala. Nejlepší by bylo, kdyby šel spát. Vida, i ty jeho polštáře, vonné a běloučké, už teta rozdělila, ale Kája odhodlaně sbírá si ze slavníku aspoň jeden, odkládá ty tenké a špinavé a dává si jej na postel. Modlí se Kája dnes vroucně a zbožně. Ve škole, to už vidí, bude mu hezky, ale tady, tady bude moc zle. Nesmí dělat starost mamince a tatínkovi, musí to vydržet. Jistě teď všichni na něj vzpomínají. A maminka kdyby věděla, že už tři košilky mu vzali... Kája usíná.

A Zdeňa? Nemohla si zvyknout. Nechtěla jít do školy, že pojedou domů, anebo aby hned jeli pro Kájú. Větvičky lesních stromů vložila do štíhlé, vysoké vázy a div že s ní nešla spát. Teprve za čtyři dny se trochu uspokojila, když jí řekli, že v neděli pojedou pro Kájú.

22. Pražské bířkle

Největší starostí Kájovou bylo, aby už měl knihy. Když je šel kupovat, to se už trochu v okolí školy vyznal. Hned si pomyslí: „To by naše maminka koukala, že jdu sám!“ Teta řekla: „Dej mi pokoj, peníze na knihy máš, tak si je kup!“

Ano, Kája peníze měl a tatínek mu je mohl klidně svěřit, protože Káju znal. Věděl, že se těžko shánějí do kapsy, ale tuze lehko se z ní kutálejí. Viděl Kája doma, jak se úzkostlivě počítá, než se něco koupí. Když mu tatínek dával tolik peněz na knihy, řekl: „Věřím ti, že ani jediné koruny nepromarníš zbytečně. Až přijedeš domů, spočteš mi všechno, možná, že ještě něco zpátky domů přivezeš. Pamatuj si, že pro tvoje lepší dali jsme tě na studie, ale studie, chlapče zlatý, jsou drahým kořením! My jsme chudí. Šetřili jsme, chtěli jsme mít na stará kolena svou střechu nad hlavou, no, Pánu Bohu poručeno! Snad, dočkáme-li se, že budeš jednou pánem, snad se rozpomeněš, kolik jsi stál.“

Kája šel kupovat. Rozhlížel se ulicí, zastavil se na kousek řeči s dědou, kterému říkal „kytkový strýček“, poradil mu, aby všechny jiriny dal do vody do dvou džbánů, jinak že mu lístky zvadnou za chvíli. Děda hned poslechl. Kája vyhnul se „jablkové tetě“ a zastavil se u cukrárny. Tam bylo věcí! Ani jako k jídlu to nevypadá! Kdopak by do takových formiček kousal! A dorty tam byly takové vysokánské, jéje, kdyby měl Kája ukousnout, hubičku by musil otevřít na celé kolo. „Vida,“ povídá si v duchu, „co sem chodí lidí! Kdyby měl takový nával Syrovátka v Lážově, jéje, ten by si za chvíli koupil dům jako nic. Když tam přišel jednou za pár měsíců mamince pro certle, říkal: „Kájo, kup si tlentem koláček, nebo tlentů »krémroli«, já do toho nedávám jako v Praze margaríny a vitamíny, já jen echt máslo z Podbořan od Chromouskejch.“

Ale Kája si nikdy nekoupil. Předně na to neměl, a zadruhé kdyby i měl a koupil takovou trubičku, které říkal Syrovátka „krémrole“, dá ukousnout mamince, tatínkovi, Zdeně, Marjánka by taky koukala a Pěťa taky rád olízne a on by si jen olízl prsty. Ale sem by nešel za

nic. Tamhle toho koláčku, co je na něm jako v ledu obložené ovoce, rád by okusil, ale nešel by tam za nic.

Jéje, aby si tam snad sedl jako ty slečinky a paničky a ládoval se, to by se moc styděl. Hned by si vzpomněl na kluky Vachátovic v Lážově, co jim tatínek umřel a maminka ležela, jak byli vždycky hladoví, a když jim přinesl krajíc chleba, div se o něj nepoprali! Kolik takových krajíců by bylo za takovýhle jeden mrňavý koláček? Ale hned se dal Kája nahlas do smíchu: „Ju, takového chlebička, jako naše maminka peče, by za něj moc nebylo. Kousek kůrky!“ Teta mu ještě nedala ani kousíček z těch dvou bochníků a jemu se po tom jejich chlebičku strašně stýská. No, vždyť ona maminka zas pošle a on jí musí napsat a poprosit, aby mu zvlášť upekla malý bochníček.

Se vzpomínkou na mamčin chlebiček, obě ruce v kapsičkách, odešel Kája od cukrárny. V té jedné minutě mu napadlo, že ve škole je to moc hezké. Ví, že se bude moc rád učit. U tety to není hezké ani trochu, ale tam přece nebude tak dlouho přes den jako ve škole.

V pocitu náhlé radosti, v bezstarostnosti svého mládí začal si hvízdát, tak jako hvízdával u „velké louže“ anebo za hajnovnou. Vzpomněl si na tu poslední, kterou zpívali ve škole: „Tráva neroste, jenom za vodou.“ Hvízdal ji tak silně, že kdekdo se po něm ohlížel a usmál, jenom ten pan strážník na rohu ulice ne. Ba ten mu řekl: „Nemusíš, hošíčku, tak hlasitě hvízdát, nejsi tu sám!“

Kája hned řekl: „Ano, prosím,“ a přestal, ale hned si také myslil, že už by za nic nechtěl být strážníkem. Řekl jednou Zdeně: „Což abych se učil policajtem?“

Ale ta ho odbyla: „Ani nápad! To bys nebyl celý den doma!“

Teď by jím nechtěl být jen proto, že jsou policajti na světě jen k tomu, aby klukům kazili radost. Jeden mu řekne, aby neběžel trapem, druhý, aby tak nehvízdal, že tu není sám. Bože náš, to on také ví!

Zastavil se ještě u výkladu uzenářského obchodu a zadíval se na ty dobroty. Různě pokládané salámy, šunky a to ostatní už ani pojmenovat nemohl a jen si myslil: Ani tu nemají takové bírkle, jaké

naše maminka kupovala v Lážově na jarmarce. Tyhle jsou takové bledé a ty tam byly červené, ale jen se vypily. Což aby se tam zeptal, jestli je taky někdy prodávají. Tatínek řekl: „Korunu za týden smíš utratit, ale víc ne!“ Třeba je mají vevnitř! A on je dnes náramně při chuti. V poledne měl jen polévku, a ani polévka to nebyla. Teta nalila horkou vodu na talíř a cvrkla tam z malé lahvičky. Kája ví, co to bylo. Jednou to dali Marjánce šafářovic, a měla z toho bolení, a maminka řekla tetě: „Já se ti, holka, divím, že to kupuješ, když máš pořád čerstvou zeleninu a houby. Mně to do domu nesmí.“

Do toho dostal kousek chleba a bylo po obědě, a odpoledne ničehož nic. Jéje, to nespadlo vůbec do žaludku, to zůstalo hned za čípkiem!

Jistě moc rád by si koupil jednu bířkli. V levé kapsičce má taky peníze. To mu dal pan farář pár korun, pan řídící a vzácná paní. I papírek tam měl, však si to večer vždycky do cípku šátečku sváže a pod polštář dá, aby mu to třeba Ferda nevyfouk’.

Otvírá dveře uzenářského závodu. Všude plno bílých stolků, a lidé tam jedí jako nic. Vskutku byl Kája chlapcem, který naráz každému se zalíbil. V jídelně i kolem pultu, kde někteří vstojí okusovali, co si koupili, hned bylo ticho, když vešel a pozdravil: „Dej Pán Bůh šťastné, dobré odpoledne! Prosím, nemáte takové bířkle, jaké prodává strejček Samkovic v Lážově o jarmarce? Korunu bych na to věnoval. Ale musily by být zrovínka takové!“

Slečinky od pultu se usmívaly a jedna řekla: „Takové, hošičku, asi nemáme, ale za korunu dostanete páreček jako malinu. Chcete s křenem, nebo s hořčicí?“ sváděla ho.

„S hořčicí ne, prosím, ale říkáte, že bude jako malina? Tak to bych si koupil. Já jsem od Lážova, hajnejch Maříkovic. Naše maminka, kdyby sem přišla, ta by se divila a řekla by: ‚Slečinko, kam jste dala vlasy? Jste jako chlapeček.‘ Pánovic Zdeňa taky si chtěla dát zastříhnout to ‚kimóno‘, ale vzácná paní ji hnala. Já jsem taky řekl: ‚To bych moh’ chodit s Vojtou Brabencovic, a ne s tebou!‘“

Slečinky se usmívaly a usmívali se i všichni hosté. Pán, který seděl u prvního stolku, natáhl se ke Kájovi a řekl: „Pojď ke mně, hošíku, tady mají ještě lepší biřkle než v Lážově.“

A než se Kája nadál, stál před ním talířek a na něm dvě biřkle, a ten pán pobízel: „Jez, dej si chutnat!“

Kája ukousl znalecky, ale maličko zamlaskal a dodal: „Jako malina! Pravdu měla slečinka. Tu druhou bych taky sněd', ale to by byla moc velká outrata. Tatínek řek', že korunu za týden smím utratit, ale víc ne!“

Ten pán se jen usmíval a pobízel dál: „Jen sněz! Mám radost, že ti chutná. Budeš-li mít ještě chuť, jen řekni! Mám doma taky takového klučinu, jenže není tak zdrav jako ty. Do šunčičky d'obne, z holoubátka křidélko ozobá a dost.“

„Tak naděl Pán Bůh stokrát víc!“ zakousl se Kája do druhé biřkle. „Taky máme doma holoubata, ale naše maminka je nepeče. Prodává je do Lážova. To je jídlo než pro pány.“ Způsobně otřel rty, pokřižoval se a vstával. „Tak jednu biřkli si zaplatím já a na druhou jste mne, vzácný pane, pozval. Tak tu platit nebudu.“

Ale pán ho vzal za ruku: „Nic platit nebudeš. Já tě pozval, já platím. A což kousek šunčičky bys nechtěl?“

Kája se upřímně podíval na pána: „Děkuju pěkně. Ta je taky jen pro pány. Ale biřkle byly tuze dobré.“

Pán jen mrkl k pultu a zas dvě čerstvé před ním na talířku ležely.

„Jez, hochu, líbíš se mi a mám radost z tvojí chuti. A což, kam chodíš do školy?“

„Prosím, do karlínské reálky.“

„A což, nemohl bys někdy zajít k nám? Bydlíme na Zlíchově, já bych na tebe někdy počkal. Snad by se náš Jiřa naučil od tebe dobré chuti k jídlu.“

„A to já bych přišel, vzácný pane. Teta se pořád jen zlobí, to jen, prosím, přijďte!“ Spožehal Kája čtvrtou biřkli, dojedl housku a zase se pokřižoval: „Tak za všechno pěkně děkuju a Pán Bůh zaplať! Tuze jsem si pochutnal. Snad by mohl vzácný pán v létě k nám se podívat. Vzácný pane, u nás jsou lesy jako nikde! Mech vysoký jako

polštáře a vřesu celá pole. Mateřídouška voní na mezích a borovice černají se jako noc. Sluníčko tam jinač svítí než tady, nežhne tolik, a v průseku v nejparnějším létě chládek jako ve sklepě. To jsem si pochutnal! Musím to napsat naší mamince.“

„Počkám si na tebe. Jak se tedy jmenuješ?“

„Kája Mařík, prosím. Na reálce říkají mi ještě Karel, ale to já nerad slyším. Do první chodím, vzácný pane, opravdu že nemusím nic platit?“

„Je zapláceno, Kájo, buď zdrav a já tě vyhledám.“

„Dej Pán Bůh zdraví a opatruj vás!“ loučil se Kája.

A jak vyšel, hezky mu bylo. Už neměl ani trochu hladu a namířil rovnou ke knihkupci. Po pozdravu vytáhl z kapsičky papírek, na němž měl napsáno, které knihy má koupit. „Vzácný pane, je toho celá halda, a platit budu hotovýma. Budete musít slevit!“

Usměvavý obchodník před Kájou kupil knihy. Kája vytáhl čistý šáteček s dvěma uzly. „V tom větším uzlíčku mám peníze na knihy, tak mi to, prosím, spočtete!“ A rozvazoval uzlíček. Pán spočetl všecko jako nic a Kája měl ohromnou radost, že mu ještě moc zbylo, když zaplatil. To musí přinést zpátky domů. Pán mu knihy zabalil a řekl při tom: „To má maminka radost z takového zdravého studenta! A což tatínek!“

Kája zamyšleně odpovídal: „Ju, radost! Starost leda! Jsme jen hajných a studie jsou drahé koření, vzácný pane! Ale rádi mne mají, o to nic. Tak s Pánem Bohem!“

Obchodník zadíval se za Kájou, který zmizel ve shluku lidí. „Roztomilý chlapec,“ pomyslí si. „Falše v něm není. Ať mu dá Bůh dobrý prospěch!“

Kája s knihami nadnášel se do šeré uličky, s níž za nic se spřátelit nemohl. Ale jak pomyslí, že se vyspí a půjde do školy, šel veseleji.

Dnes musí psát domů. Ju, řekne se to. Inkoust i pero má, i papír dopisní v koši našel, ale co jen psát? Teta prala, strýček flokoval boty a Kája sedl k rohu stolu.

„Ju, jak začít?“ Ale psal hned:

Má zlatá maminko a tatínku!

Ten pán mi dal sníst čtyři biřkle a sám to platil. Byly lepší než v Lážově o jarmarce. Pan profesor Borovička zná našeho pana řídícího a pozdravuje ho. Ferda mi vzal polštář, ale nic mu, prosím Vás, nepište. Řekněte lesům a Marjánce a Pěťovi, že pořád vzpomínám. Ve škole se mi moc líbí, ale prosím Vás, ať má Pěťa pořád vodu. Pozdravujte všecinko v našich lesích! Tady je pořád tolik rámusu jako v Lážově o skalecké pouti. Tomu strejčkovi s růžemi jsem slíbil jablka, až mi pošlete. Všecky Vás tisíckrát líbá a zdraví
Váš vděčný syn Kája

Kája prohlíží učebnice. Nový svět se před ním otvírá, plný záhad a tajů. Opatrně obrací stránky učebnic, neslyší, že teta volá: „Pojď jíst!“ Až když její kostnatá ruka udeří ho do týla, vyskočí mu slzy z očí, ale on je rychle utírá a honem se omlouvá: „Už jdu, už jdu.“ Ale sní jen malý kousek něčeho, co pojmenovat nedovede, ale to pálí, ukrutně pálí. Jako slanina to vypadá, tu zná. Když vzácná paní „špikovala“ zajíce, ta to uměla! Do dvou rovnoběžných řádek stejnoměrně vkládala do červeného masa bílé kousky slaniny, radost bylo se podívat, ale tohle, co jedl, bylo po obou stranách červené. „A, paprika!“ kmitlo mu hlavou. Jednou vzácná paní si přinesla ze zahrady zelené plody papriky. Odřízla vršek hlavičky a dlabala a dlabala, a to vydlabané dávala stranou na prkénko. Zdeňka by byla hrozně ráda věděla, jak to chutná. Lízla si a hned řekla: „Kájo, to je dobrota!“ a hned utíkala k pumpě se sklenicí. No, on si taky lízl, ale panečku, ten uháněl za ní! Zdeňka pila už kolikátou sklenici a smála se: „Mlsný, jen když olízne! Abys neměl ode všeho kousek!“ Tenkrát řekl Kája: „To je vidět, že jsi přece jen holka! Já bych tě byl nenavádel, kdybych věděl, jak to pálí. Ale ty řekneš: To je dobrota! Já bych byl řek': Zdeňo, nejez to, pálí to jako oheň!“ Potom pili oba. A vzácná paní dělala do těch vydloubaných paprikových plodů nádivku, taky maso tam bylo, a potom to bylo v rajské omáče, ale Kája by si už nevzal za nic.

Tak tohle je v paprice obalená slanina. To jíst nebude, kdepak! Teta se rozkřikla: „Nechtěl bys snad smažené kuře?“

Odpověděl upřímně: „To ne, teta, ale kdyby bylo kousíček chleba!“

„Neměl jsi?“ rozkřikla se teta silněji.

„Měl,“ myslil si Kája, „takový pláteček jako maces tenký, a doma maminka zakrojila krajíc, že musil hubičku otevřít dokořán, aby mohl do něj kousnout. No, jed' by, pravda, ale ani nemukne. Teta je zlá! Jéje, ta je zlá! Hned bije. Už aby bylo ráno, aby mohl do školy!“

S hochy Matochovými nespřátelil se Kája nikdy. Byli vzpurní a on se jejich hrubosti bál. Když se teta jednou ohnala rukou po Ferdovi, napřáhl Ferda taky ruku a vykřikl: „Jen to zkus uhodit!“

Kája tenkrát utekl, protože si myslil, že Ferdovi hned ruka upadne. Děti Matochovy říkají mamince i tatínkovi „ty“. Kdyby on to zkusil, řekl by tatínek: „Pásli jsme spolu husy, synáčku?“ Ale on by to za nic neřekl. To by maminka koukala! Od maminky by radši každý den dostal pár přes záda než od tety tu jednu ránu do týla. Od té to bolí.

Kája hladí učebnici, modlí se a vzpomíná: „Má zlatá maminko, já už jsem jako to ‚Osířelo dítě‘. Kde vy jste hladila, teta bije.“ Nemohl za to, že se přemoci nedovedl. Musil plakat. Ale jak se po ránu trošičku rozsvětlo, sáhl po vábných pro něj učebnicích. Těšil se na školu a bál se prázdných půldnů středových a sobotních.

Z toho bylo vidět, že se Kája bude učit dobře a rád.

23. Pan Pavel v Praze

V neděli pro Káju nepřišel nikdo. Čekal, čím dál smutněji mu bylo. Nemohl vědět, že na Smíchově dostali návštěvu, že Zdeňka pláče v pokojíčku. Když ani do pěti hodin nikdo nepřijel, vzdychl Kája zhluboka. No, zapomněli na mne, zapomněli. Naše maminka říká: „Sejde z očí, sejde z myslí.“ Zdeňka si už našla kamarádky. Měl tatínek pravdu: Rovný k rovnému! Zdeňka je pánovic, já jen hajných, škoda! Je to jen holka, ale přece jsme spolu rostli. To už asi by nešla

vyžínat trávu do paseky. To je pořád: „Kájo, já bych bez tebe v Praze umřela.“ Ju, umřela!

Řehoní se někde s kamarádkou, na Káju si ani nevzpomene. Ať! Tatínek říkal: „Jen se vždycky spolehni sám na sebe, na to, co dovedeš!“ Má pravdu tatínek. Chtěl jsem udělat ze Zdeni kluka, a přece zůstala holkou. Některá jí ukázala bílé škrábky a Zdeňa je shrabuje.

Teta není doma, vůbec nikdo není doma, jen on sám. Kdyby okna mohl otevřít a ten zatuchlý vzduch vyměnit čerstvým! Ale okna jsou vysoko a neotvírají se nikdy. Tam u nich doma voní les jako nevěstina myrta. Maminka to tak říkávala, když poslední jablka a hrušky a všecko ovoce dozrávalo. Václavky asi už šednou, panenská jablíčka jako přilepená k větvím se červenají, maminka říkávala: „Jako náš Kája, když ho chytanu při lži,“ ale to bylo moc málokdy. Obyčejně když si nacpal plné kapsy ovoce, dostal kolik krajců chleba a tvrdil, že to do večera všechno sní se Zdeňou, a zatím to rozdál chlapcům z Lážova.

V lesovně asi hrozny vína jsou už hodně černavé a trávniček asi žlutne. Vzácná paní pomalu obchází svůj růžový sad a počítá, že snad už hnedle budou ohýbat pružné růžové stromky hlavou k zemi a ukrývat je před zimou, a vzácný pán třeba řekne: „Maminko, je tu přece jen smutno po těch dětech, nemyslíš?“ Staníček – ju, ten asi brečí v peřince, no, to jim tetu Dvořákovici udělala pěknou radost na zimu!

Kája se učí. V zatuchlém vzduchu nevětrané jizby už za ten jediný týden blednou růže na jeho tvářích. Na loktech má barevnou šmouhu, která nejde smýt. To ho tetu přetáhla vařečkou, když se tolik divil, že mají takový špinavý vál.

Už všecko umí na zítřek. Teď má hlad. V poledne měli maso s omáčkou. Maso bylo jako houžev, a omáčka? Takové maminka nikdy nedělala. Knedlík pro něj nebyl. Kousíček chleba kdyby měl! Jen skývečku, ale toho jejich! A což kapka mléka kdyby byla!

Po schodech do suterénu něco zaškobrtlo. „A, tetu se vrací,“ pomyslel si Kája. Ale nebyla to tetu, protože ten kdosi zaklepal.

„Volno!“ řekl Kája. Dveře se otevřely a Kája vyskočil a se vztaženýma ručkama rozběhl se proti panu adjunktovi Pavlovi. Ano, on to byl! On nelhal! On přišel! Červenavé rtíky Kájovy zdvihly se k mladým rtům příchozího a Kája se slzami v očích řekl: „Pane Pavle, vy voníte lesem a domovem! Pane Pavle, to jsem rád, že jste přišel. Co dělá maminka? Tatínek? Marjánka, Pěťa, teta šafářovic, Týna?“

Pan adjunkt ho přerušil: „Všechno ti povím, Kájo! Ale nejdřív heleď!“ a rozbaloval balíčky: „Od maminky koláče a malý bochníček chleba, od vzácné paní máslové rohlíčky, ty je tak rád křupáš, od tatínka z vaší zahrady malvazinky¹³ a tisíce pozdravů. Tak tady bydlíš?“ Vdýchl těžký vzduch.

Kája sáhl po chlebě. Našel nůž, tři křížky jím na bílé kůrce udělal a ukrojil. „Pane adjunkte, to je dobrota!“ Po krajíci chleba do koláče se zakousl, mizely z papíru, jak by jahody polykal. Pan adjunkt rozhlížel se kolem a jeho modré oči posmutněly. Kája znovu zakrojoval chléb. Nemohl se dojíst. Pan adjunkt z kapsy kabátu vytáhl láhev.

„Mléko!“ zajiskřily se Kájovi oči. „Naše mléko!“ Nalil je do hrnečku a pil skoro hltavě.

„Měl hlad a mívá asi hlad,“ pomyslně si Pavel. Tolik bylo mu líto Káji, že teď se mu oči zaleskly: „Až se najíš, Kájo, půjdeme spolu ven někam do sadů. Budeš mi povídat a já tobě.“

Kája snědl tři krajíce chleba, do poslední kapky mléko vypil, koláči zajedl, rohlíčků okusil: „Zaplať Pán Bůh, pane Pavle, ale to jsem se najedl! Tohle si uklidím, ale kam? Dám tetě ochutnat, ale tuze bych byl rád, aby mi ještě zbylo.“

„Do koše zamkni, Kájo, a klíč si vezmi do kapsičky!“

„To smím?“

„Jakpak ne? Koš je přece tvůj.“

¹³ Odrůda jabloně. Pozn. red.

Kája odkrojil silnou skývu měkkého chleba, několik koláčků na talíř srovnal, hrst rohlíčků přidal a na stole nechal. Na druhý talíř malvazinky odsypal, ostatní do koše si schoval.

Vyšli do teplého zářijového podvečera. Nežaloval Kája, ale jeho oči vytrvale se dívaly stranou, když odpovídal na otázky, týkající se jeho bytu. Zato když Pavel začal o škole, poposkočil Kája, z očí mu svítila radost.

„Pan profesor Borovička mi říká ‚Kájo‘ a pan ředitel, když ho pozdravím, vždycky se na mne usměje.“

„Uběhla hodina jako nic,“ vzdychl Kája, když se loučil s Pavlem, který ho zpět dovedl.

„Vidíš, byl bych zapomněl,“ a pan adjunkt otvíral peněženku, „vzácná paní ti posílá na přilepšenou. Povídala, že si máš dopoledne kupovat mléko. Prodává je u vás školník?“

„Prodává, ale myslím, aby maminka neřekla, že zbůhdarma vyhazuju. Mám korunu na týden, ale je tu moc velká drahota. Tak zaplať Pán Bůh!“ Trvalo ještě čtvrt hodiny, než Kája vypověděl tisíceré pozdravy a vzkazy všem doma a lesům. „A prosím vás, pane Pavle, od posledního průseku, když se obrátíte k březovému háji a silně zavoláte, je slyšet daleko široko. Zavolejte tam: Kája vás pozdravuje tisíckrát!“

To mu trochu přeskočil hlásek, to se trochu zajíkl, ale pan adjunkt hladil mu hlavičku a ještě řekl: „Všecko vyřídím, Kájo, i Pět'ovi. Ten se tě nahledá. Včera našel tam tvou starou vyrudlou čepičku, přinesl ji s velikou radostí, a když mu ji Marjánka chtěla vzít, zavrčel na ni. Tak s Bohem, Kájo!“ a sklonil své rty k jeho.

Zrádné slzičky vyskočily z očí Kájových, ale statečně je polkl a řekl už tiše: „S Pánem Bohem!“ Dlouho ještě díval se za Pavlem, který několikrát se obrátil, rukou mu kývl, na rohu se zastavil, klobouček zdvihl a zašel.

Kája šel smutně tichým dnes a tím tesknějším dvorem. Jak sešel po schodech dolů, slyšel smích a výskání. Tiše otevřel a hned cítil palčivou bolest v oku. To Ferda po něm hodil vonným, tvrdým jablíčkem a zrovna do oka. Rána byla prudká, až ho v hlavě bodalo,

a oko nemohl otevřít. Čistým šátečkem si je přidržel a myslil si: „Jen co to trochu přestane bolet, spravím si to s ním.“ A hned to ohlásil: „Ferdo, ty myslíš, když jsi větší, že mi můžeš ubližovat? To se moc pleteš. Jen počkej, až mne oko přestane pálit, to budeš koukat, jestli se umím prát, nebo ne,“ a šel ke koši. Víko bylo otevřené a z kouta jizby smála se teta, kterou prve neviděl.

„Tak si zamkni, zamkni, můžeš-li! Koukejme se! Před námi koš zamkl!“

Kája se podíval blíž. Ano! Přeřízli proutěná ouška, jimiž byla protažena železná tyč a zámek. Koš už se uzamknout nedal. Všecko, co si tam Kája uložil, už zmizelo.

„Ty by ses chtěl prát?“ řekla Matochová, „A s Ferdou? To se opovaž! Od toho jsem tu já, abych dělala pořádek. A marš spát! Nadloubl jsi se na dva dny!“ Teta hrozila zařatými pěstmi a Kája honem zmizel ve vedlejší jizbičce. Oko páliło, neboť něco v něm tlačilo. To asi nějaký maličký úlomek od stopky pod klapku mu vnikl.

Kája se rychle svlékl a po krátké modlitbě vklouzl do postele. Chtěl vzpomínat na Pavla, chtěl si opakovat všecko, co ten mu vyřídil, ale bolest v oku byla silnější. Se strachem šel do kuchyně: „Teta, prosím vás, smím si vzít trochu vody?“

Ale teta zahoukla: „Co jsem řekla? Lež a dej pokoj!“ A hlasitě, sotva on zavřel, si ulevovala: „Kam se neděje! Aby to musilo študovat! Tuhle jejich kluci ne a ne projít ani jednu třídu. Pořád na ně chodily žaloby, bodejť, na chudého si každý troufne! A tenhle, že mají známosti a ten fořt za ním stojí, snad se udrží. Aspoň kdyby posílali každý týden k měsíčnímu platu pořádný koš masa a pečiva! Co poslali, už se snědlo, a teď máme kluka na krku. Však napíšu, aby poslali, že jí kluk jako nezavřený. Chtějí mít studenta, ať klopí!“

To už se Pavel blížil k Lážovu a to Kája zase už ležel a těžká bolest svírala mu srdíčko.

Jéje, teta dnes byla zlá! Ještě i dveře otevřela a vzkřikla na něj: „Však tě brzy ze školy vyhodí. Toho ‚fištronu‘ moc asi v hlavě

nemáš. Budou mít doma študovanýho voláka. Tady je jinších chlapců než ty!“

V Kájově hlavičce honila se myšlenka za myšlenkou. Proč teta tak vyvádí? Má zlost na něj asi proto, že Ferdu ze školy vyhodili, a proto říká, že jeho taky. Ba ne! Všecko snese a dokáže téhle tetě i tetě kovářovic z Lážova, že ho nevyhodí. Doma nesmí říkat, jaká je teta. Tatínek by řekl: „Nemusíš tam být, Kájo, můžeš být doma. Budeš zatím pást kravičky a po čase půjdeš na truhlářinu.“ A on, třeba se mu ukrutně stýskalo, už poznává, že ten nový svět, který se mu zatím jen těmi novými učebnicemi otvírá, je nesmírně krásný. Kája je chtivý nových poznatků, chce se učit, hodně učit!

Ráno bylo oko zčervenalé a napuchlé a pan profesor, jak ho na chodbě potkal, ptal se: „Copak se vám, Kájo, stalo? Pojd'te sem!“ Podíval se mu do oka a řekl: „V ulici proti škole je můj dobrý známý lékař. Napíšu mu pár řádek, požádáte školníka, aby tam s vámi došel, ano?“

„Prosím, ano,“ vydýchl Kája tiše a vzal lístek. „Děkuju uctivě, pane profesore, ale prosím pěkně: Nebude to moc stát? My jsme jen hajných!“

Pan profesor se vlídně usmál a pohladil jeho hebké vlasy: „Nic to nebude stát, Kájo, ale už jděte!“

Než se nadál, chytl Kája jeho ruku, políbil ji, ale pan profesor řekl vážně: „To ne, hochu, to nedělejte! Líbáme ruku jen rodičům.“

A Kája honem přispěchal dodat: „A svým dobrodincům, pane profesore, říká naše maminka.“ Tak pan profesor už nic neříkal a Kája šel ke školníkovi.

Poklonkoval ve dveřích v samé zdvořilosti a pan školník se taky tak hezky usmál a řekl: „Hned půjdu, hned, a jakpak vám říkají?“

„Prosím, Kája Mařík, ale takto Kája. Prosím, vás, strejčku, nebo,“ zarazil se honem a opravil: „nezlobte se, pane školník, já tak po lážovsku jsem zvyklý na ty ‚strejčky‘.“ A s úzkostí se díval po školníkovi, který oblékal lepší kabát a smál se: „Nic se nestalo, Kájo, já na ‚strejčka‘ taky slyším, a pojd'me. A copak se vám vlastně stalo?“

Kája se zarazil, ale honem obrátil řeč: „Máme to počasí, pane školník, vidíte? Na louce ‚Chřášťance‘ jistě už ocún kvete.“

„A nebojíte se, Kájo?“

„Čeho, pane školník? Leda tety,“ vyklouzlo mu z úst, ale zase se opravil. „Leda koho? Pana doktora? Ten mi pomůže od bolesti. Když jsem měl první zuby, začala mne bolet stolička a maminka řekla: ‚Lehká pomoc! Pan doktor v Lážově má stříbrné kleštičky, sáhne jimi na zoubek, ve kterém se roztahuje bolest, stiskne jí krček, a bude po ní!‘ Taky bylo. Naše maminka nikdá nelže. Vy taky ne, pane školník?“

Ten honem vytáhl hodinky: „Už jsme tady, Kájo!“

Vyšli po schodech vzhůru a pan školník řekl: „Budeme musít asi chvíli počkat v čekárně.“

Byla plná. Také tam seděl s maminkou asi tak veliký hošík jako Kája a tolik naříkal! Maminka pořád říkala: „Bolí tě zoubčky, chudinko, vid', bolí. Bojíš se, vid'?" A hošík plakal ještě víc.

Kája se k němu postavil: „Chudinka nejsi, když jsi kluk. To jenom holky jsou chudinky. Bolí tě zoubek? Tak pan doktor vezme stříbrné kleštičky, zaškrtní bolestí krček a budeš mít pokoj.“ A hošík přestal plakat.

Pan doktor propouštěl z ordinace nějakého pána a pan školník, řekl si v duchu Kája, podal mu ten lísteček jako nic, a pan doktor řekl: „Tož musíme vzít teď toho studenta. Pospíchá do školy. Pojd'te, hochu!“

Kája se ukláněl, pan doktor mu zdvihl bradičku a hned řekl: „Někdo vás uhodil do oka, pravda? Nebojte se, za chvíli bude po všem. Cizí tělísko vám vniklo pod oční klapku.“

„Já se, prosím, nebojím. Naše maminka říká, že pan doktor zaškrtní bolest jako nic.“

Lékař se usmíval: „Ne vždycky, hochu, to jen jak Pán Bůh dá!“

„Náš tatínek, prosím, zrovínka tak říkává: ‚Jak Pán Bůh dá, ale vypadá to, že bude letos hodně zajíců.‘“

Za chvíli pan doktor to „cizí tělísko“ – tohle bylo Kájovi hrozně k smíchu – odstranil, vykapal mu něčím oko a dal mu nějaké tablety:

„Jednu do půl litru vody dáte rozpustit a každé dvě hodiny položíte si čerstvý obkladek. Jakkpak vám říkají?“

„Prosím, Kája Mařík, ale každý mi říká Kájo!“

„Tož, Kájo, obklady ve dne za dvě hodiny střídat a v noci, jak se probudíte. První vám dám hned. Tomu uličníkovi, který vás do oka uhodil, pořádně naflákejte! To byla rána!“

Za chvíli poklonkoval se Kája mezi dveřmi se stálým děkováním a s obvazem na oku.

Jak vyšli, hned řekl: „Pane školník, kdyby mě naše maminka viděla, tak by řekla: ‚A to je Lazárek, to ani není náš Kája!‘ Pan doktor povídal, abych naflákal tomu uličníkovi, co mne bacil do oka. Ju, panu doktorovi se to řekne. Kdyby znal Ferdu, on by to neřek’. Ten hned chytne kámen nebo polínko jako nic a praští. Budu flákat Ferdu, ju, a teta mi přetluče ruce,“ pokračoval Kája v zamyšlení a pan školník mohl v ústraní referovat panu třídnímu, že nějaký Ferda u tety práskl Káju něčím do oka.

V poledne si ho zavolal pan třídní profesor: „Kájo, copak jste měl s Ferdou, že vás uhodil?“

V Kájovi hrklo. Tady hned každý ví, o co jde. „Prosím, to pan adjunkt přivezl malvazinky. A prosím, pane profesore, vy neznáte malvazinky? Náš tatínek říká, že malvazinky jí hubička i nos, protože tolik voní. My jich máme dva štěpy, a jak vydrží! Po svatém Josefu jsou, jako když se trhají.“

Pan profesor se dověděl o všech štěpech, o březovém háji a o průsekách, ale o Ferdovi už ani slova.

V poledne poprosil pana školníka, aby si směl u nich vyměnit obklad, že mají u tety málo místa, a paní školníková řekla: „Jen pojďte, Kájo, a což neměl byste chuť na vdolek? Máme s povídky, sypané perníkem.“ Sama Kájovi obkladek vyměnila. „Tak co, chcete vdolek?“

„Prosím vás, teta, nebo chtěl jsem říci, paní školníková, aspoň vy mi říkejte ‚Kájo, ty‘! Vždyť jsem ještě malý kluk. Copak takovým se má vykat? Ani to nesmím naší mamince povědět. Hned by řekla: ‚Koukej, tamhle Fichtlovic Jeník je už řezníkem, a když mu řekl pan

řídící: »Tak jak se máte, pane Fichtl?«, hned řekl: »Pan Fichtl, pane řídící, není dnes doma, a já jsem k vám chodil do školy, tak jsem Jeník, a ty!« A už kouří! Z fajfky!“

Paní školníkové se Kája asi moc líbil, protože řekla: „Dobrá! Já ti budu říkat, ‚Kájo, ty‘, a ty mně ‚teta‘, platí? Já jsem z venku, od Příbramě ze vsi, a taky mám plnou ves tet a strejčků. A vezmi si vdolek, Kájo!“

Kája si vzal a bylo mu moc hezky. Než načal druhý, vzpomněl si: „To jistě je tet z Višňové nebo z Makové nebo odkud? Na Příbrami jsem byl, na Svaté Hoře jsem se kolikrát ztratil, a v Boroticích jsem měl tetu Annu. Už umřela. Povídala naše maminka, jak si ji smrt připravila, že byla taková dlouhá. Ale to jsou vdolky! Zaplať Pán Bůh, tet, však naše maminka vám oplatí!“ A zdvíhal se. „A to bys tomu dal! Dva vdolky! Jen si ber, Kájo! Vždyť já jsem zrovna z Borotic. Tak to jsme skoro jako z přízně, když jsi tam měl tetu. Jen jez!“

Kája snědl ještě dva a uzavřel s paní školníkovou pevné přátelství. Za dva dny oko se uzdravilo a Kája si liboval.

24. Kája u Jiříčka

Měsíc přeběhl zčerstva. Ubíhal i druhý Kájova pobytu v Praze. Pan ředitel, bratr pana profesora Černého z Příbramě, co jejich Ládiček byl u Maříků na prázdninách, poptával se často v primě třídního pana profesora na jeho prospěch. A pan profesor vždycky se usmíval, vytáhl zápisník a říkal: „Takových Kájů kdybych měl ve třídě jen pět, to by se to učilo! Bude-li to takhle dál, pane řediteli, dokáže Kája v životě mnoho.“

Bylo to zrovna v polovici října, když před reálkou přecházel a čekal pěkně oblečený pán a díval se po těch, kteří vycházeli. Hned poznal Kájů a Kája jeho. Byl to ten pán, který tenkrát v uzenářském závodě nabídl Kájovi biřkle, lepší než v Lážově mají o jarmarce. Podával mu ruku a řekl: „To jsem rád, že jsem tě našel. Je dnes

středa, máte odpoledne prázdnou. Půjdu s tebou do tvého bytu, řekneš tam, že tě k večeru přivedu, aby neměli o tebe strach.“

Kája capkal vedle cizího pána a myslil si: „Ju, strach oni mít nebudou, ale teta se bude zlobit, že jdu s takovým pánem.“

Došli k průjezdu, ale pán šel pořád s ním až přes dvůr, až do suterénu a hned řekl: „Odvedu si Káju na odpoledne k nám. Večer ho přivedu. Dovolíte?“

Teta něco brumlala u kamen a šlehla nenávistně očima po Kájovi. Jen se za nimi dveře zavřely, hubovala: „Vida, kluka, jaké má štěstí! To náš Ferda neměl.“

Pán s Kájou sedl do električky a jeli. Dlouho jeli a Kája vyprávěl, že v neděli sám už jezdil na Smíchov navštívit Zdeňku a ta že už taky nepláče, ale moc ráda do školy nechodí.

Pán řekl: „Když jsem tě viděl prvně, Kájo, byl jsi červenější.“

Kája vysvětloval: „Však zase budu! Naše maminka mi teď posílá každý týden chleba a jablka k tetě školníkovíc. Tam mi nic z něj nejedí.“

Ano, Kája, když skutečně míval hlad, a chleba, jehož posílala maminka dva bochníky týdně, jeden pro něj, druhý pro tetu, ani neviděl, postěžoval si paní školníkové, a ta mu poradila: „Heleď, Kájo, napíšu mamince, že bys to měl lepší, kdyby ten tvůj bochník posílala k nám, že to máš tady při ruce, žes beztoho celý den ve škole a jsi každou chvíli při chuti.“

Když nad tím listem kroutili Maříkovi hlavou, přispěchal pan adjunkt: „To bude rozhodně lepší. Víte, co toho Kája za den spožehuje, a takhle si bude moci každou hodinu dojít pro krajíček.“

Řekli tak i lesních, protože Pavel jim pověděl, co viděl, a od té doby k maminčinu velkému přidávala něco „na zub“ vždycky i vzácná paní, a o ty dobroty – nedal Kája jinak – dělil se s tetou školníkovíc, která zas, jak mohla, mléko mu dávala.

Teta Matochovic sice hubovala, ale protože Kája nedožadoval se doma chleba, přestala.

Električka zastavila v konečné stanici u „Červené zahrady“. Vystoupili.

„Jéje,“ řekl Kája ulehčeně, „tady je to lepší než v Praze. Tak pán nezůstává v Praze?“

„Zůstával jsem, hochu, ale kvůli synáčkovi odstěhovali jsme se na Zlíchov, do jedné z těch nových vil. Je tam přece jiný vzduch, do zeleně se člověk může dívat.“

Šli kolem skláren pořád rovně. Kája si liboval, když vyšli k prvním domům Zlíchova: „Tady se mi to moc líbí. Jde se pořád rovnou.“

„A tadyhle,“ ukázal pán vlevo, „sběhne se uličkou k přístavišti parníku a tuhle vpravo pod tím vysokým klenutím – viadukt říkáme – máme vilku.“

Šli pár metrů do vršku a Kája spráskl ruce: „Jéje, to je zrovinka jako v Lážově na drahách! Domečky jako nic, ale to po té straně,“ podíval se vpravo, „tady jsou vilky jako v Řevnicích. Teď se také staví na ‚Šibenci‘, ale panečku, tam budou v lesích hnedle jako u nás! Tam se mi to moc líbí. Je tam ticho a nějaká vyhlídka! Do Lážova pár kroků, a jakou cestou! Tak tahle vila je vaše?“ znalecky prohlížel vilku. „Moc čistá a jako klec. A jéje, zahrada je za ní. To si myslím, to jste tu rádi!“

Už jim šla vstříc paní. Hezká byla, ne stará, ale Kája hned si pomyslíl: „Moc smutně kouká do světa. To nejspíš ten jejich chlapeček zlobí a neposlouchá.“

Paní se zadívala na Kájů, vzala jeho hlavičku do svých rukou a řekla pohnutě: „Děkuj Pánu Bohu, žes takhle zdráv. Kdyby náš Jiříček měl jen stý díl tvého zdraví! Pojď, trochu ho poveseš, on je chudáček ubohý! Ale dřív budeš obědvat!“ S chutí Kája sešupal dobrý oběd a pak paní otevřela dveře světlého pokojíku. Kájovi se zdálo, že jasnější místnosti ještě nikde neviděl.

V rohu stála postýlka, celá bíle lakovaná, a ta paní řekla: „Pojď blíž, Kájo, Jiříček se nemůže postavit na nožky a je mu už deset let.“

Kája se zahleděl do bílých peřin. Skoro se mu zdálo, že vykřikne bolestí nad hošíkem. Měl tak velikou, skoro čtverhrannou hlavičku, byl tak bleďoučký, skoro průhledný, a jak měl peřinku odhrnutou, viděl jeho zkroucené nožičky.

Kája byl citlivý hoch a třeba holky dost podceňoval, přece jen když Marjánku rozbolel zub, říkával: „Radši bych tu bolest sám měl!“ Ale na úvahy nebylo času. Bledé, jako bezkrevné rty Jiřího se pohnuly: „Tys Kája? Říkal tatínek, že jsi veselý. Povídej mi něco k smíchu! Maminka je pořád smutná, že neumím chodit, a často pláče. Vid', až zesílím, že budu běhat jako ty?“

Kája se přemohl. Viděl dvoje bolesti plné oči hochových rodičů na sebe upřené a usmál se:

„Jakpak bys neběhal, Jiříčku? Jen počkej z jara! To Marjánka tetovic, zrovínka tak: Ne a ne běhat!“ A Kája se rozpovídal o Marjánce a Zdeně a Týně, o lesích, o staré Hromádkové, a ubohý hošík se usmíval, visel lačně očima na Kájových rtech a celý se v tváři jinačil. Kája celou hodinu povídal a potom ta paní, ta už se usmívala a hladila Káju po hlavě, přinesla bohatou svačinu. Jiříčka posadila a on jedl s chutí. Potom přinesl ten pán tolik hraček!

Kája byl přece jen dítětem, které mělo nezměrnou radost z chundelatých zvířátek a dětského divadélka. Hned se nabídl: „Já bych ti třeba zahrál: Pan loupežník z brdských lesů, chceš?“

Jiříček kýval radostně znetvořenou hlavičkou a Kája byl ve svém živlu. Jak by ne? Vždyť ve figurkách stavěl a oživoval snad všechny tety a strejčky z Lážova. Představil i tetu Apolénku, po které šňupal a kýchal, i tetu kovářovic, pekařovic a Dvořákovíc. A tak mu bylo, jak by mezi nimi doma nebo v Lážově se pohyboval. Té nejhezčí loutce, to byla princezna, řekl: „Ta je jako naše maminka. Jenže naše maminka je hezčí.“ Zabral se do hry a čas mýjel. Pendlové hodiny tlumeně vybíjely šestou. „A jéje, to jsem se zapovídal! Už musím jít. Musím se ještě učit.“

Jiříček pořád říkal: „Zůstaň tu, zůstaň u nás!“

Ale Kája odpověděl: „To nejde, Jiříčku, já zase přijdu, když budeš chtít. Nic se neboj, že nebudeš běhat! Budeš, a jak! Proto přece máš nožičky. Kdybys byl beznohý, to bys mohl plakat, ale to nejsi. Jen co zesílíš! S Bohem, Jiříčku!“

Pán i paní tolik mu v chodbě děkovali a dali mu velký balík výslužky a pán s ním šel a prosil ho, aby zase třeba za týden přišel,

že si na něj počká. Kája slíbil, ale cestou už nemluvil. Když došli k jeho ulici, řekl: „Tak ještě jednou za všechno zaplat' Pán Bůh! Pěkně prosím, to on Jiříček nikdá neběhal?“

„Nikdy, Kájo!“

„A nebude už běhat?“

„Ne, nikdy ne, řekli lékaři.“

„Tak s Pánem Bohem,“ rozběhl se Kája známou ulicí. Zastavil se v průjezdě. Propánakrále, to on si jakživ nemyslí, že by někdo nikdá nemohl běhat. Do očí mu skákaly slzičky a prudká bolest sevřela srdíčko. Tohle kdyby věděla maminka! Teta je moc zlá a bije, ale to ať je třeba ještě horší, jen když bude zdrav! Na tohle se musí zeptat pana katechety.

Při vzpomínce na něj se blaženě usmál. Nemohl si honem zvyknout mu tak říkat a často řekl „velebný pane“, „důstojný pane farář“, ale teď už to umí.

„Jéje, pan katecheta Čermák“ – (také si myslíval, že je to divné jméno, a přece mu bylo právě tak milé jako jméno pana profesora Borovičky, protože mu připomínalo les – borový les –, čermáčky, roztomilé, miloučké) – tak pan katecheta Čermák byl moc hodný a také mu říkal „Kájo“. I když ho vyvolal, vždycky jen „Kájo“.

Copak v náboženství byl Kája kovaný a jakživ se nezajíkl. Pan katecheta vždycky, jak šel kolem, pohladil ho po hlavě a jednou mu řekl na chodbě: „Vy jste přece, Kájo, takový čistotný chlapec, ale oči si asi nemyjete, že máte pořád černé?“

„Ju, pane katecheto,“ vyhrkl, „ono to nejde. Ale kdybyste, prosím, znal naši maminku! Ta má oči jako chrpy, no, zrovna jako svatá na obrázku. Takové už nemá žádný na světě. Copak naše maminka!“

Při té příležitosti se pan katecheta dozvěděl leccos o Kájovu příbuzenství. Protože mu byl hoch velice milým, řekl mu: „Kájo, mohli bychom vždy odpoledne spolu svačit, chcete?“

Teď se Kája trochu lekl. Ju, myslil si, ono se to řekne. Kdyby řekl pan katecheta: „Přijď ke mně, dám ti trochu mléka!“ to už by se on s hrnečkem někam uklidil do koutka, ale on řekne jako nic „spolu

svačit“. Ju, to zrovna by si mohl troufat! Je to pan katecheta, snad tedy velebným pánem není, ale je to kněz, a to není jen tak! A kněz, panečku, to naše maminka říká: „To je zástupce Boží a má velikou moc. Může hříchy odpouštět, anebo ne. Křtí, zpovídá, podává tělo Páně, chodí k nemocným s poslední útěchou. Když lážovský pan farář šel k nemocnému, Kája obyčejně s ním šel se zvonkem, a jak někoho měli potkat, on zazvonil, a pan farář ho měl přežehnat, a lidé říkali: „Pan farář jde s Pánem Bohem!“ Pan katecheta taky jistě několikrát šel „s Pánem Bohem“ a denně má mši svatou. Ju, a Kája by si měl snad sednout s ním ke stolu a jíst! Jéje, třeba by pan katecheta poznal, že moc jí a že když si posledně hrál v Lážově s kluky v „Dolíkách“, že Vojtovi Brabencovic jednu vsolil, ale jen oplátkou. Ju, s tím nic není.

Pan katecheta znovu se na něj zadíval: „Platí, co jsem řekl! Dnes ve čtyři na vás počkám.“

Proti tomu nebylo už odvolání. Kdyby to řekl vzácný pán nebo i pan profesor, pohodil by hlavičkou a odpověděl: „Prosím, to já zrovínka nemám kdy.“

Kája seděl na širokém kameni na dvorku a vzpomínal dál:

„Jak by to mohl říci panu katechetovi? Kdo je s Pánem Bohem jedna ruka, na toho si troufat nemůže. A vida, teď tam chodí každý den, dostává mléko a housky, pan katecheta jako nic jí také, a čím dál, tím se mu tam víc líbí.

A což, když pan katecheta otevřel druhý pokoj a Kája tam uviděl piano! To si jakživ nemyslí, že kněz také může mít piano.

Pan katecheta hrál, až v Kájovi srdíčko radostí hrkalo, a potom řekl: „Vy byste se také mohl učit.“

„Prosím,“ zajíkal se Kája, „já trochu umím.“

„Ale?“ podivil se pan katecheta. „Tož mi pojd'te zahrát!“

Kája šel hned a hrál a najednou i zpívat začal a pan katecheta hned řekl: „Ve středu a v sobotu od jedné budete sem chodit, budu vás učit. Nadání máte veliké.“

Slova „nadání“ nevážil si Kája ani trochu, ale náramně byl rád, že pan katecheta ho bude učit. Hned to napsal domů a to asi maminka koukala!

„Ubohý Jiříček,“ přeběhly mu myšlenky na jinou kolej. „Není to snad ani možná, aby nikdy nemohl chodit. Ano, pana katechety se na to zeptám. A takový mi dali balík věcí! Měl bych to odnést k tetě.“ Tetě? řeklo mu něco uvnitř. Za to, že je taková zlá? „Ba ne! Tetě školníkovíc to donesu.“

25. Kája ochráncem spolužáka

Kája zazvonil u vysokých vrat reálky. Když přišla otevřít sama paní školníková, hned řekl: „Teta, prosím vás, nezlobte se! Víím, že máte také rádi aspoň v neděli klid, ale...“

Školnice přerušila jeho výklad: „Kdopak by se na tebe, Kájo, mohl zlobit! A je tu ticho, co? Věř mi, že když není vyučování, připadám si tu jako v zakletém hradě. Každý krok duní a rozléhá se až někam do posledního patra. Copak bys rád?“ podávala mu židli.

„Dostal jsem tuhle od toho pána, co zůstává na Zlíchově, a tak si to nesu k vám. Vemte si, co chcete! Mohla byste třeba dát tomu hrbáčkovi z tercie. Vííte, teta, já bych mu dal, ale stydím se ho. Je už přece třetí rok na reálce, a moc je mi ho líto.“

„Já víím, to je Lojzík Hochmann, chudák. Ten zažije víc hladu a ran než lásky. Je u své tety a z podílu po otci ho vydržuje. To se ví, tak, aby jim co nejvíc zbylo. Kdyby nemusili, však by ho studovat nedali. Byli by nejradši, kdyby brzy umřel, aby jim hodně zůstalo.“

Kája šel pomalu. Neměl co zmeškat. Teta beztoho bude zas křičet. V hlavičce rodilo se mu nové poznání. Nejsou na světě jen dobří lidé. Jsou také zlí a takoví třeba chtějí, aby umřel chlapec, který není rovný. Snad jenom dospělí jsou zlí, děti ne.

Ale přesvědčil se hned v pondělí, že i mezi dětmi jsou ošklivé, zlé povahy. Chodili v přestávce chodbami a potkávali také hochy z tercie. Najednou v koutě chodby povstal šum. Bylo slyšet nějaké

tlumené výkřiky a z hloučku vyběhl Hochmann. Byl v tváři zarudlý a zlostně pošukával chatrným kabátkem. Smích letěl za ním.

Kája se k němu přiblížil: „Udělal ti něco, Hochmanne?“

Lojzík se na něj podíval: „Ty se mi chceš také posmívat?“ Ale v Kájových očích bylo tolik upřímnosti, že dodal tiše: „Sochoř mi ubližuje. Když jsem ho prosil, aby si mne nevšímal, řekl: Kampak se neděje, mrzáku mrzácká!“

Vtom přiběhl Sochoř a vrazil úmyslně prudce do Hochmanna, až se zapotácel, a zavolal posměšně: „Dej pozor, aby ti nespadla hlava do hrbu!“

Ale Kája už ho chytl za zápěstí a pevně sevřel.

Pan profesor matematiky, který měl na chodbě dozor, měl na posledním okně položený kus papíru a cosi počítal, jsa úplně zabrán do číslic. Snad ani nevěděl, že je na chodbě.

Sochoř se chtěl Kájovi vyškubnout, ale ten už ho chytl za zápěstí druhé ruky. Sochoř byl cvalík a nemotorný, sotva o půl hlavy vyšší než Kája, který byl štíhlý, ohebný, obratný a silný.

„Cos to řekl Hochmannovi? Řekni to ještě jednou!“ řekl prudce.

Sochoř sebou škubal a skřípal zuby. Kája ho pevně svíral v zápěstí. „Povol, nebo budeš koukat, co jich dostaneš!“ vyhrožoval Sochoř.

Kája ho mžikem ohnul, a než se překvapený Sochoř nadál, dostal od Káji do zad a ještě níže pěkně naprášeno.

To se všechno odbylo v několika minutách. Když Kája Sochoře pustil a týž se chtěl proti němu rozběhnout se vztaženými pěstmi, zazvonil školník konec přestávky. Pan profesor sebou škubl u okna, chvatně schoval popsany papírek a vcházel do třídy.

Hoši se rázem rozprchli. V tercii sedali všichni na svá místa s nesmírným úsměchem pro Sochoře, od něhož odsedali, protože ztratil u nich všechny sympatie. V primě dívali se hoši na Káju s náramným obdivem. On si troufal na Sochoře z terciie, protože se posmíval hrbatému Lojzíkovi! Na Sochoře si troufal, o kterém slyšeli, že když chodil do primy a někdo se na něj křivě podíval, už běžel pro maminku a ta přiběhla jako vichřice s ohromným nářkem,

že jejímu Francínkovi všichni ubližují. Jen Kája seděl tiše. Sochoř zasloužil, tak dostal. Maminka říkala: „Posmívat se nuzákovi je těžký hřích. Toho má mít každý dvojnásob rád, aby tolik necítil svou vadu.“

Sochoř se najednou rozmyslil. Když viděl, že si ho nikdo nevšímá, ba že mu neskrývaně dávají najevo své pohrdání, právě ve chvíli, kdy vcházel pan katecheta, vyrazil ze dveří, div přichozího neporazil, a rovnou k mamince, která měla krámeček na rohu ulice. Jeho tatínek byl průvodčím elektriky. Za chvíli zapadl zámeček ve dveřích krámků a Sochoř s matkou uháněli k reálce. Na chodbě už Sochořová vykřikovala, a jak vpadla do ředitelny, to už ječela: „Zmrzačit mi tu dáte Francínka našeho! Přišel domů polomrtvý. Některý z primy ho zmlátil.“

„Tiše, tiše, paní!“ napomínal pan ředitel. „Věc vyšetřím, ale to vám řeknu hned: Váš Francínek se nás už nazlobil! Je zlý a zlomyslný! Počkejte tady!“ Vyšel s vráskou na čele do chodby. Zamířil do tercie: „Račte prominout, pane katecheto, jen několik slov. Hoši, Sochoř prý odešel odtud polomrtvý, některý primán že mu natloukl. Nevíte, kdo to byl?“

Pan katecheta řekl: „Polomrtvý nebyl, pane řediteli! Letěl, div mne ve dveřích neporazil,“ a podíval se po hoších. Sem tam zahlédl dorozumívající se pohledy a nesměl by být tak výborným pedagogem, aby nepoznal, že za těmi utajovanými pohledy je skryta věta: „Víme, ale nepovíme!“

Poznal to i pan ředitel: „Nevíte, kdo to byl?“

Ani jeden hoch nevstal, ani nepromluvil. Po odchodu pana ředitele začal pan katecheta: „V přestávce se něco stalo na chodbě, pravda?“

Hochmann vstal: „Ano, prosím, Sochoř mi ráno nalil tuše do sešitu domácích úloh. Na rys mi položil krajíc chleba, mazaný medem. Když jsem ho prosil, aby si mne nevšímá, moc se mi posmíval. Pak se za mnou rozběhl a chtěl mne porazit.“

„A dál?“ zvídal pan katecheta. „Někdo z primy se s ním chytl do křížku, pravda?“

„Do křížku, prosím, ne,“ ozvalo se mezi hochy. „On dostal naprášeno. Patří mu to.“

„A kdo mu naprášil?“

Ticho. Hoši sklopili oči, ale za nic by neřekli: „To Kája!“ Vždyť za ty necelé dva měsíce už ho znali i velcí studenti a mají ho z té duše rádi. Když dostal velký košík jablek, všechny zavolal k tetě školníkovíc a rozdával. Rád sáhl po chutném jablku a hrsti čerstvých ořechů sextán i septimán. Káju pro jeho příslovečnou zdvořilost a ochotu měli všichni rádi.

Když jednou Kája šel do školy a odkudsi vyběhl veliký pes bez náhubku a hnal se za Kájou, byl to septimán Božek, který šel za ním stejnou cestou a hned ho chytl za ruku a na psa se rozkřikl. Potom řekl svým spolužákům: „Káju nedáme, ten je náš!“

Kája tenkrát odpověděl: „Ani jsem si nemyslí, že se leknu. Kdyby to bylo v Lážově, jéje, tam znám všechny psy i velikánského bernardýna doktorovic. To bych se jen obrátil a zavolal na něj jménem a on by mi nic neudělal. Ale s cizím psem nic není. Tak teda pěkně děkuji, moc jste hodný.“

Pan katecheta se nedozvěděl, kdo Sochoři našupal. Pan ředitel šel do primy, ale ta kolmá vráska mezi očima už zmizela. Myslí si: „Francínek nejspíš zasloužil, tak dostal.“ Po zaklepání vešel do třídy: „Račte prominout, pane kolego, něco se zeptám. Hoši, některý z vás měl nějaké nedorozumění se Sochořem z tercie. Kdo to byl?“ Jeho oči přebíhaly po dětských ještě tvářích stejně jako oči pana profesora.

Jestli nezradili v tercii, jak by mohli v primě? Káju měli všichni rádi. Nikdo se neozval.

Kája se strašlivě lekl, protože teprve teď poznal, že něco provedl a bude zle. Chtěl vstát, chtěl promluvit, ale nemohl. Botičky měl jako přiklizené k podlaze a hrdlo stažené. V duchu viděl a slyšel, jak za chvíli pan ředitel řekne: „Maříku, jste propuštěn, můžete jít domů!“ Propánakrále! Maminka se zblázní. Ale co je platno? Kdyby po druhé Sochoř nadával a ubližoval Hochmannovi, zase mu napráší! Tak už je asi konec! Vyhodí ho ze školy; teta kovářovic dobře

sýčkovala. To bude hanba! Jen kdyby mohl promluvit, ale nemůže úzkostí a hrůzou. A pan ředitel pokračuje: „Neřeknete, hoši? Pak tedy bude potrestána celá třída. Čekám.“

Naprosté ticho bylo odpovědí. „Také dobře. Pane kolego, buďte tak laskav,“ obrátil se k panu třídnímu, když konečně Kája zhluboka vzdychl, vstal a ozval se: „Prosím, pane řediteli, to jsem byl já, který jsem Sochořovi naprášil. Nadával Hochmannovi ‚mrzáků mrzáckých‘ a vrazil do něj, div nepadl. Říkal Hochmann, že mu Sochoř pořád ubližuje, tak jsem mu to dal. Naše maminka říká, že posmívat se mrzáčkovi je těžký hřích. On přece za to nemůže, pane řediteli, že je hrbáček. Prosím vás pěkně, pane řediteli,“ a Kájovy ručky se sepjaly, „jestli je to trochu možné, nevyhazujte mne ze školy! Naše maminka by moc plakala a teta kovářovic by řekla: ‚Vida, hajnejch budou mít študovaného voláka!‘“ A Kájovy oči bezelstně se dívaly do očí pana ředitele, který opravdu v té chvíli nevěděl honem, co by řekl. Uznával v duchu, že Francínek dostal zaslouženě, ale nahlas to přece říci nesměl.

Kája doléhal znovu: „Pěkně prosím, pane řediteli, radši mi to hned řekněte. Vyhodíte mne?“ V očích stály mu slzy úzkosti.

„Je-li pravdou, že Sochoř Hochmannovi ubližuje, zjistím hned. A potom, potom si vás dám zavolat do ředitelny.“

Tiše se za ním zavřely dveře, tiše hoši dosedli. Bylo slyšet jen šelestění listů v zápisníku pana třídního. Konečně! „Maříku!“ zavolal. V Kájovi hrklo. Kdyby řekl pan třídní jako jindy: „Kájo!“ už by věděl, že má vyhráno. Ale takhle to slibuje být vážné. Pan třídní zkouší, kličkuje, z češtiny do dějepisu přebíhá. Kája stojí s očima upřenýma v jeho, odpovídá souvisle, dobře, nemýlí se, píše na tabuli. Pan třídní z čista jasna do matematiky zabíhá. Kája píše, počítá a pan profesor dokládá: „Cifry, to je grunt! Ostatní je špunt!“ A přece cifry nejsou předmětem, kterému pan třídní v primě vyučuje. Celou půlhodinu stojí Kája u tabule.

Cyril Bárta píše na proužek papíru: „Hoši, pan třídní dneska Káju chytne. Jen aby nezačal něco z přírodopisu!“

Lístek šine se po stolicích a Josef Hybeš připisuje: „Chlapci, Kája se nedá ani v přírodopisu. Zná kytky a brouky lepší než pan profesor!“

A hned, jak to dopsal a posunul dál, začal pan třídní o květeně našeho venkova. A to Kája už věděl, že má vyhráno. Ať začal pan profesor z kterékoli strany, věděl všecko. Rozdíl tvaru lesních i zahradních stromů popsal tak důkladně, že řekl pan třídní: „Víte co, Kájo? Mohl byste nakreslit list javoru, břízy, osiky, dubu, buku, lípy, jeřábu, akátu, hrušky, třešně, větvičky modřínu, smrku, borovice.“

A Kája kreslil. Za chvíli rýsovaly se na černém plátně ostře lístky jmenovaných stromů tak věrně, že pan třídní vstal a pokynul hlavou: „Jste chlapík, Kájo, ze všech stran! Jen se mi nepleťte do toho, do čeho vám nic není! Jestli ublížil Sochoř Hochmannovi, ať si to vyřídí mezi sebou! Moje maminka říkávala: ‚Co tě nepálí, nehas, aby ses sám nepopálil.‘“

„Naše maminka, pane profesore, zas říká: ‚Pomoz, kde pomoci můžeš!‘ Hochmann by Sochořovi nenapráskal, tak jsem mu pomohl.“

Ryčné zvonění ohlašovalo konec hodiny.

Pan ředitel zjistil v tercii pěkné věci. Všecko, čím Sochoř Hochmannovi ubližoval, vyšlo na světlo. A tak se stalo, že Kája do ředitelny volán nebyl a Sochoř byl náramně schlíplý.

Škola byla Kájovou radostí. Vzpomínka na Jiříčka a Hochmanna dodávala mu síly, že dovedl snášeti tetiny rozmary i její zlobu. Nedělní půldne prožitá na Smíchově u doktorů se Zdeňou byla tak příjemná, že pro ně zapomínal zatuchlého vzduchu tetiny jizby i jejích kostnatých rukou. Zkusil Kája u Matochů, že by jiný nevydržel, ale slovem si nepostěžoval. Tatínek by řekl: „Není-li ti vhod byt, který jsem ti našel, můžeš jít domů.“ Toho se bál. Už příliš miloval školu, už příliš drahými byly mu učebnice, v nichž nacházel s výklady pánů profesorů tolik nových věcí.

Svačil u pana katechety, který svědomitě učil ho hudbě. Kája prospíval v ní znamenitě a překvapoval svého učitele. Měli jet na dva dni prázdně domů. Mluvili o tom u doktorů na Smíchově. Bylo před svátkem Všech svatých a Dušiček. Zdeňka měla tisíc chutí. Po straně řekla Kájovi: „Já bych třeba dostala doma bolení v krku a mohli bysme zůstat doma týden.“

Ale Kája odpověděl: „Vidíš, Zdeňko, jen na darebnosti smýšlíš, protože jsi přece jen holka. To by nám bylo platné, být doma týden! Utek' by jako nic a skoro dva měsíce školy zas by nás čekaly! Vezmeme to jedním tahem, vydržíme to do Vánoc! Dva dni! Ani bysme pořádně neprolítli našimi lesy a zas bysme musili do školy. Darmo bych se rozplakal! Já si nesmím ani moc vzpomínat na domov, protože bych se tam rozběh' trapem, ale když vím, že maminka pořád na mne myslí, vím taky, že se musím moc dobře učit, abych jí udělal radost. Před Vánoce bude konference. Jestli to se mnou dobře dopadne, to se rozraduju.“

„Hm,“ zabručela Zdeňka, „u nás taky bude konference, ale já se nic netěším, Kájo! Víš, kdybysme měli ve škole jen přírodopis, češtinu a dějepis, náboženství a fyziku, to se mi moc líbí, ale jen kdyby nebylo toho kreslení! Já ti nic pořádného nenakreslím. Všecko mám ušmourané a slečna říká: ‚Rédlová, vy jste šmodrcha! Z vás nikdy malírka nebude.‘ A co by byla, vid'?“

„No, to ani nemusíš, Zdeňko! Až budeš u nás, maminka by tě hnala s výkresem! Srp, motyčku, nůši, to! Kdepak prkno s výkresem! To vůbec pro holky není!“

„Srp, motyčku a nůši? Jéje, Kájo, to já jakživa do ruky nevezmu! Strýček říká: Až vychodíš měšťanku, půjdeš do ‚vyšší dívčí‘ na nějaký rok a potom takhle k Šramotovi, aby ses naučila všelijaké dobroty vyvářet, a potom tě musím vdát. Já se o to postarám.“

Při téhle řeči díval se Kája na Zdeňku, jak by ji viděl prvně. V hlavičce honily se mu překotně myšlenky, z nichž žádnou nemohl slovy zachytit. Až ty poslední: „Tak to už já sem chodit nebudu, Zdeňko! Ty to všecko jinak smeješ než já. S Pánem Bohem, Zdeňko! Zastavím se tu pro tebe, až pojedu na Vánoce.“

Tenkrát prvně se rozešli skoro v hněvu. Zdeňa pohodila hezkou hlavičkou: „Ju, srp, motyčku a nůši! Kdepak!“

Kája šel domů tuze smutně. Ve škole zapomněl na Zdeňu i na její řeč.

A tak přišel svátek Dušiček, kdy pan katecheta šel s ním na Olšany.

„Jéje,“ řekl za chvíli Kája, „ten hřbitov je náramně veliký!“ Se zájmem prohlížel nádherné pomníky, obdivoval čerstvé květy, světla, věnce, kytice, ale koneckonců řekl: „U nás na lážovském hřbitově přece je to lepší. Kam se podívám, vím, kde kdo leží, tady nic. Zabloudil bych tu hned. Krása tu je, o to nic, ale v Lážově je dnes hezčí.“

Na vyšehradském hřbitově oživil: „Tady, pane katecheto, tady je to tuze krásné. To je hřbitov! Ale olšanský, to je jako tržnice.“

A pořád vzpomínal na lážovský hřbitov. Jak tam dnes po ránu pan farář vedl celé procesí, jak klečel u kříže, modlil se a zpívali: „Odpočiňte v pokoji, po boji!“

26. Strejček Vejmola

Listopad přeběhl v práci a učení „jako nic“, řekl Kája, když psal školní práci s datem 1. prosince.

Toho dne pan třidní psal na tabuli téma velkými písmeny: „Jak je u nás doma začátkem prosince?“

Kája opsal to svým pěkným písmem do sešitu a maličko se zamyslí. Pak hned začal psát:

Začátkem prosince začínají roráty¹⁴. Naše maminka začala vždy po ránu zpívat: „Z nebe posel vychází,“ a volala: „Vstávejte! Jdeme dnes na roráty!“ Tatínek už přicházel z obchůzky, sklepával sníž z vysokých bot a odpovídal: „Já jsem připraven, ale copak dělá Kája?“

¹⁴ Katolická adventní ranní mše. Pozn. red.

Já jsem už také vstával a šli jsme. K Lážovu bývala cesta zavátá, ale u průseku čekávali s lucernou pánovic a teta šafářovic. Někdy šla i Týna a Zdeňu chvílemi i poponesla. Jak jsme vyšli na vršek, od všech vesnic kolem táhli se lidé za lucernami. A jak jsme přišli do kostela, strejček Havlíkovic hned začal na kruchtě: „Minula noční hodina.“ Vyzpívali jsme ji celou, než ministrant zazvonil a pan řídící začal na varhany: „Ejhle, Hospodin přijde.“ Teta kovářka to natahovala, ale pan řídící, když přišla zpěvem do výšky, dal ruce do kapes a nechal jí sólo. Ona se moc zlobila, ale při druhé sloce už dávala pozor na varhany.

V neděli, když nejsou roráty a šli jsme na ranní, jak jsem se ráno oknem rozhlédl, běloučko bylo kolem dokola. Někdy bylo sněhu, že jsem musil mamince prohazovat cestu po dvoře. Náš pes Péťa skákal ve sněhu, frkal, celý do něj zapadal a radosti štěkal. Jednou, zrovna na svatého Mikuláše, měli jsme sněhu až skoro k oknům. Když jsem se zlobil, že nebudu moci jít do lesovny, řekla maminka: „Leda by sis vzal tatínkovy boty, ale z těch bys vypad‘,“ a šla sázet chleba do pece. Tak jsem do vysokých bot tatínkových vklouzl. Tatínek byl v druhých v lese. Vklouzl jsem do nich ve svých bačkorkách, ale nemohl jsem se rozchodit...

„Crrrr,“ rozhlaholil se školní zvonek a Kája sebou škubl. Tááák! Ted', když je v nejlepším, aby přestal!

Pan třídní sbíral sešity.

„Vy nejste hotov, Kájo?“ usmál se.

„Pěkně prosím, pane profesore, v nejlepším strejček školníkovic zazvonil.“

Pan profesor vzal sešit a přečetl několik posledních vět.

„Bylo by přece škoda, Kájo, kdybychom se nedověděli, jak to s vámi tenkrát dopadlo. Což abyste to dopsal? Máme dějepis. Dovedete psát, když budu vykládat?“

„To, prosím, ne, ale kdyby pan profesor zkoušel, to bych psal jako nic. Něco nového bych si ujít nedal.“

Pan třídní zkoušel mírně, hladce, nechytal, pomáhal a Kája psal dál:

Dělal jsem strašný rámus po chodbě, jak jsem těžké boty za sebou táhl, ale přece jsem se došoural na dvůr. Jéje, to bylo sněhu! Ani schůdky znát nebylo. Svalil jsem se hned jako nic. Péťa hned přiběhl, sníl se jen prášil, jak letěl. Kousal mne do ucha a tahal za rukáv, a jak jsem ostával, měl jsem v botách plno sněhu. Přece jsem se brouzдал v závějích až k průseku. Tam už byly boty tak těžké, že jsem je unést nemohl. Tak jsem z nich vylezl, svázal špagátkem a pověsil na borovici. V bačkorkách potom přece jsem se dostal do lesovny.

Vzácná paní spráskla ruce, honem mi dala suché punčochy a střevičky a k večeru strejček šafářovic vytáhl sánky a odvezl mne domů.

Na boty jsem zapomněl. Tatínek řekl večer: „Maminko, připrav mi na zítřek ty druhé vysoké boty! Tyhle jsou studené a vlhké.“

Řekl jsem: „Jéje, tatínku, ty visí v průseku na borovici!“

Tatínek se podíval nejdřív na almaru, co leží rákoska, ale potom se dal do smíchu a řekl: „To tys je dal borovici k Mikuláši, ne? Aby ji nestudily nožičky! Já pro ně dojdu, ale víckrát ať se to nestane!“

Přes noc sníl změkl, zvolhl, a druhý den se dělali sněhuláci jako nic. Vzácný pán přinesl Zdeňu na zádech a na dvorku jsme postavili sněhuláka jako živého. Maminka mu narazila na hlavu starý hrnec, oči, nos a hubičku udělala z uhlíků a okolo krku mu uvázala mašli. Když přišel tatínek, našel starou rozbitou fajfku a řekl: „Tak, pane sněhuláku, zakuřte si u nás jako doma!“ Ju, to byste koukali, jak je u nás v prosinci krásně!

Kája vložil piják do sešitu a hlásil se: „Prosím, už jsem to dopsal.“

„Podejte!“ řekl pan třídní a pokračoval ve zkoušení. Kájovu písemku četl pan třídní ve sborovně a pan profesor Kučina si vzdychl s úsměvem: „Pravdu má ten hoch. U nás také bývávalo v prosinci tak krásně.“

Kája dostal výbornou a pan ředitel, když ho v chodbě potkal, pohladil ho po hlavě a řekl: „Zastavte se v poledne v ředitelně!“

Tam mu podal silný sešit, čistý, úplně čistý, a dodal: „Do tohoto sešitu aspoň pár vět každý den si napište! Třeba co se vám ten den přihodilo ve škole nebo doma, co jste udělal dobrého nebo v čem jste pochybil, ale nevynechejte ani jednoho dne! Kdybyste jen jednu větu napsal, stačí. Bude to váš deník, Kájo! Máte dobrou paměť a můžete tam psát i vzpomínky na domov.“

Kája pěkně poděkoval, měl velkou radost, a jak doma napsal úlohy, hned začal psát:

„Dnes jsem měl k obědu pařenou housky. Teta mi položila na talíř dvě tvrdé žemle, trochu je ocukrovala a polila vařící vodou. Naše maminka takové jídlo nikdy nevařila. Protože jsem jedl moc pomalu, dala mi teta žderchu do zad a řekla: ‚Až tě vyhodí ze školy, nebudeš mít doma ani to!‘ A vysypala na mísu brambory z našeho pole, z hajnovny. Vybalila z papíru nějakou sekaninu nebo co, a jedli. To maso bych nechtěl, jen tu jednu bramboru, ale teta nedala.

Mám ještě u tety školníkovíc půlku chleba a jablka. Nedojedl jsem. Zase jsem dostal žderchu a už jsem uháněl do školy a dojedl se tam. Teta školníkovíc mi nechala drobet polévky a talíř kaše, kterou já moc rád.

Zdeňka mi poslala lístek: ‚Kájo, proč k nám nejdeš?‘

Ju, co bych tam dělal? Když ona už nechce nosit nůši, srp a motyčku, a řek’ pan doktor, že se bude vdávat, musím to napsat naší mamince.“

Zavřel deník a psal domů:

Tatínku, maminko!

Ve škole se mi moc líbí, ale k doktorovům na Smíchov už nechodím. Zdeňka říkala, že jí ani nenapadne, aby vyžínala trávu, že řekl pan doktor, že se bude vdávat. Prosím vás, maminko, to je jako že bude mít tatínka jako Vy našeho a jako Týna se vdávala za pana Malinu, ne? Tak, prosím Vás, vyřídte to pánovům, ale já tam na svatbu nepojedu. Bylo mi to přece líto, že nechce jít k nám. Snad byste jí, maminko, byla půjčila ty černé šaty, co nosíte na Svatou Horu za ženu, ale když nechce, tak je mi to už jedno.

Ze všech písemných prací mám vždycky výbornou, ale bojím se konference. Ta bude před Vánocemi. Bojím se, protože pan profesor Ulrich říká: „Kájo, když Pán Bůh rozdával vejklady, šel jste si dvakrát.“ To bylo tak: Ptal se mne, mám-li doma sourozence. Řekl jsem, to slovo že neříkáme, ale že máme ve Vídni Cilku a Václava, a že třeba teď, když jste doma sami, řekne tatínek tetě Dvořákové, aby Vám přinesla z dubčí jiného malého kluka. Jéje, maminko, ten se smál a řekl: „Tož jen dál!“ Tak jsem mu povídal o Marjance šafářovic, a že pánovic chlapeček měl za kmotra Pantaleóna, no, a potom mi to řekl o těch vejkladech.

Pan katecheta, co tam chodím každý den na svoačinu, mi řekl: „Nebojte se konference!“ Ale ono se to řekne!

Tak všěcky pozdravujte, a já se už moc těším na vánoce. Škoda, že není konference až po nich. Měl bych je veselejší!

*Váš vděčný syn
Kája*

Ten pán ze Zlíchova, je to soudní rada, co tam chodím někdy k jejich Jiříčkovi, který nemůže běhat – je moc hodný, a ta paní také.

Teta Matochovic řekla, až Vám budu psát, že jí máte poslat nějaký omastek, ale radši jí neposílejte nic. Mně nemastí ani oukrop.

Bylo blízko před konferencí před Vánocemi. I v Praze napadl sníh, ale Kája říkal: „Jen pro zlost. Je to špinavé jako ovce z jara a je to vůbec jako nic.“ S nekonečným pohrdáním kopl do hromádky černavého, umáčeného sněhu na šedivém dvoře a dodal: „Tohle bývá v pankejtech u Kytína ještě koncem dubna.“

Šel do školy pln rozmrzení nad tím pražským prosincem. Měli toho dne poslední písemku z češtiny, zapadající známkou do konference. Pan třídní napsal na tabuli:

„Napadlo sněhu.“ A dodal: „Napište vlastní dojmy, které jste zažili ve chvíli, když sníh přikryl střechy pražských domů! Napište třeba, jak jinde než v Praze zažili jste padání sněhu!“

Kája opsal z tabule „Napadlo sněhu“ a zadíval se oknem do šedavého dne, v němž řídké, vodnaté vločky sněhové mísily se s dešťovými kapkami. „Napadlo sněhu,“ opakoval si v duchu, „leda u nás v Lážově. Ale tady? Dojem?“ Jaký on měl dojem, když ráno kopl do té hromady rozbředlé špíny v jejich dvoře? Jenom ten, že v Praze jakživ pořádný sníh nenapadl. A přece pan mistr bednář stál ráno na dvoře a usmíval se na něj: „Napad' snížek, napad'. Hned je to veselejší.“ Ju, veselejší! K pláči je to! To by koukal pan profesor, když u nás napadne sníh. Třpytí se, když sluníčko se usměje, jako drahokamy. Leží na ztuhlé zemi jako přišitý, bílý je, no, zrovínka jako jen sníh má být.

Kája nepíše.

„Jste hotov, Kájo?“ ptá se pan třídní. A Kája píše: „Napadlo prý sněhu. Kde? Štipínek vodnaté špíny na ulicích, víc nic. Pražský sníh, to je vůbec nic. Na venku přinese první sníh svatý Martin. Přijíždí na bílém koni. V Praze i svatý Mikuláš chodí ve špinavém blátě. Napadlo sněhu,“ píše dál Kája, „leda v Lážově a za průsekem u nás. Tady nenapadlo vůbec nic!“

Vkládá piják do sešitu a sedí. Pan třídní sahá po jeho sešitu, a obrácen jsa zády k hochům, čte. Kája vidí, že poškulb rameny, pak obrací se obličejem k němu a směje se.

Ve středu byla konference. Ve čtvrtek v první hodině čte pan třídní prospěch jednotlivých žáků. „Karel Mařík!“ volá a hned se opravuje: „Kája! Prospěch výborný!“

Kája kdyby jen mohl, kdyby směl, udělal by z radosti hned kotrmelec. Parádní kotrmelec s nataženýma nohama, ale nesmí. Má výborný prospěch! Tak nepropad! Tak ho nevyhodí! Tak teta Matochovic v Praze i teta kovářovic v Lážově marně sejčkovaly. Má výborný prospěch! Komu má jít dřív poděkovat? A to bude mít maminka radost a tatínek se bude usmívat! Počkal si na pana třídního.

„Pane profesore, já mockrát děkuju, že jsem tak dopad'!“

„Mně?“ podivil se pan profesor. „To děkujte Pánu Bohu, že jste dostal dary Ducha svatého a výřečnost, Kájo, náramnou výřečnost,

podivuhodnou výřečnost, možná, že byste s ní i Pythagorovu větu pozměnil. Jen zůstaňte dál takový, jaký jste! A což, nemohl byste v neděli přijít jednou k nám? Naše Kamila je takový útlý skleníkový květ, potřebovala by se trochu poveselit. Bydlíme na Žižkově, Havlíčkova třída č. 25. Snad byste mohl přijít, ne?“

Kája se rozpačitě usmíval: „Sám bych si jakživ netroufal, ale to já v neděli na chvíli přijdu, než pojedem na Vánoce.“

Byl tam a Kamilka celá oživila, když i jí hrál Kája na loutkovém divadélku pana loupežníka z brdských lesů. Zase si nesl balík a zase jej zanesl k tetě školníkovíc a potom už jen psal domů:

Přijedeme ve středu před Štědrým dnem, ale ani nevím, jestli do té doby loučení tady si odbudu. Dnes musím ke „kytkovému strejčkovi“ a na Zlíchov, potom k panu profesorovi, potom k panu katechetovi, k tetě školníkovíc a na Smíchov abych došel.

Maminka hajných se jen usmívala, když psaní četla, a tatínek jen hlavou vrtěl: „Má ten chlapec známosti!“

Dva dny před Štědrým večerem zašel Kája ke „kytkovému strejčkovi“, který měl na ošatce mimózu. Přinesl mu řádný krajíc chleba a pár koláčků.

„Já tu chvíli počkám, strejčku, doběhnete si na mléko.“

Strejček se usmíval a zakusoval do krajíce: „Už běžím, už běžím!“

Kája natřásl mimózu a už nezůstal stát u zdi. Přes celý chodník rozbíhal se s ošatkou a nabízel. Věru, nikdo mu neodolal. Volal: „Po padesáti haléřích kytička mimózy!“ A padesátihalěře i korunky pršely mu na ošatku. Shrábl je do kapsičky a volal znovu. Už mu zbyly jen dvě trochu povadlé, ale přece by jich bylo škoda.

„Kytičku mimózy za padesát haléřů!“ volal a něčí bílé prsty vzaly z ošatky ty poslední dvě kytičky a lesklá pětikoruna ležela na ošatce.

„Hned dám zpátky, hned!“ sahal do kapsičky, ale něčí teplý známý, příliš známý hlas mu řekl: „Nechte být, Kájo, ale to jsem nevěděl, že stařečkovovo místo i obchod zabíráte.“

Červené rtíky Kájovy se maličko pootevřely, oči zčernaly ještě víc, když chtěl vysvětlovat. Čí to byl hlas? Kdo to byl? Pan profesor Kučera! On odebral za pětikorunu dvě poslední kytičky mimózy a zmizel mezi chodci.

Kájovi nebylo nic hezky. Tohle může špatně dopadnout! Pan profesor bude myslet, že prodává kytičky, aby mlsal. „Strejčku,“ obrátil se na přicházejícího Vejmolu, „šel tudy náš pan profesor Kučera. Dal za dvě poslední kytičky pětikorunu, ale on neví, že jsem tu stál místo vás. Já asi dostanu!“

„Pan profesor Kučera? A jé! Toho já dobře znám. Moc hodný pán! Chcete-li, já tam s vámi dojdu hned a vysvětlím mu to.“ Usmíval se Vejmol a počítal korunky, jež mu Kája z kapsičky do čepice vysypal.

„Tak ju, strejčku! Mohlo by to špatně dopadnout!“

Vejmola si uložil ošatku k domovníkovi a šli. Kájovi trochu rychleji tlouklo srdíčko, ale dopadlo to moc dobře.

Pan profesor řekl: „Mně to bylo hned divné, že by si Kája takhle přivydělával. Slávinko, dej Vejmolovi v kuchyni něco k snědku, a vy, Kájo, pojd'te chvíli k nám!“

Paní Kučerová byla mladá a Kájovi se líbila. Řekl uznale: „Vzácná paní je jako růžička!“

Když mu podala talíř s malinkými koláčky, děkoval: „Vzácná paní u nás v lesovně dělá zrovínka takovéhle maličké. Je to jako nic! Ale naše maminka dělá rozpíčky,“ a Kája opsal ručkou kruh ve vzduchu jako talíř, „abych teda neurazil,“ a sáhl po koláčku.

„Jen si vezměte, Kájo, za to, že máte tak dobré srdíčko k Vejmolovi!“

Kája odpověděl upřímně: „Vzácná paní, všechny vám je sníst nesmím! Co by tomu řekly vaše dětičky? A dva nebo tři, to je jako nic!“

„Jen je snězte, Kájo, všechny! Dětiček ještě nemáme. Měli jsme teprve v létě svatbu.“

„A jéje, to je škoda! Kdybych to byl věděl, byl bych řekl tetě Dvořákovice, a než jste přišli tenkrát z kostela, mohli jste tu mít chlapečka. Jenže teta to bere šmahem. Nic nevybírám.“

Paní Kučerová se usmívala a byla moc růžová ve tvářích a pan profesor měl kašel. Asi nastydl. Potom řekl: „Nám přinese chlapečka čáp.“

„Ju, pane profesore, to jste si dal namluvit pěkné věci! Čáp by ani chlapečka neunesl. To říkají maminky jen malým dětem. Naše maminka také jednou povídala, že Šmelhauzovým v Boroticích přinesla vrána holčičku. ‚Ju, vrána!‘ jsem řekl. Umějí u těch Šmelhauzů lhát! Maminko, už jste viděla někdy vránu, aby nesla holčičku? Leda myš! A proč by teta Dvořákovice byla všude, kde mají malé děti? Tak musila maminka s pravdou ven: ‚Abys teda věděl, teta Dvořákovice vybírá malé dětičky v dubčí a roznáší je.‘ Řek’ jsem hned: ‚Proto nosí tašku! Já jsem si to hned myslil, že v ní ty děti nosí.‘ A to je vám smutno, když jste sami. Vida, tak jsem ty koláčky dojed’ jako nic. Děkuju pěkně. Pán Bůh zaplať!“

Pan profesor musil asi moc nastydnout, že pořád kašlal, a paní Kučerová přinesla hrnek s kávou a rohlíčky. „Vezměte si, Kájo, jste milý chlapec, a až vám bude smutno, přijďte k nám!“

„A té tetě Dvořákovice vyříd’te, Kájo, aby nám vzkázala, nemá-li tu v Praze nějaké příbuzné. Zašel bych tam, aby nám také v létě něco přinesli,“ řekl pan profesor.

Paní Kučerová pořád byla tak růžová ve tvářích a Kája všecko dojedl a dopil. Ukláněl se a zdvořile děkoval a pěkně se rozloučil.

Po jeho odchodu přecházel pan profesor jídelnou a řekl: „Kája bude, Slávinko, dlouho dítětem. A to je to nejkrásnější, čeho si může přát!“

27. Děti jedou na Vánoce

Dva dny před Štědrým večerem chystal se Kája na cestu. Zítra pojedou. Rád by něco koupil tatínkovi, mamince, každému by rád alespoň pěkný pohled na Prahu přinesl, ale tatínek psal v posledním

psaní: „Nic, Kájo, domů nekupuj, a peníze, které ti zbyly po koupi knih, přivez! Maminka ti dala spravit zimní botky, také ti koupí nějaké punčochy, a to víš, musíme moc počítat!“

To byl Kája rád, že ani jedné korunky z toho neutratil. Dobře si je schoval. Do koše až na dno, do jedné punčochy, kterou zase s druhou sbalil. Udělá si malý balíček, vezme si domů prádlo, jak psala maminka.

Kája jde ke koši, s jistotou sáhne ke dnu, ale punčochy tam nejsou. A měl tam přece sbaleny dva páry. Tají se v něm dech. Přehazuje věci v košíku, vyndává kousek po kousku, ba ne, nejsou tu. Punčošky pryč, a s nimi peníze. Podívá se po tetě, která ho pozoruje.

„Co se na mne díváš? Snad se ti něco neztratilo?“ ptá se zlostně.

„Ba ztratilo, teta, peníze i s punčoškami.“

Tetě to zlobně zahrálo v zelených očích: „A kdo, myslíš, že ti to vzal? Snad nakonec já, ne?“

„Asi, teta! Kdopak jiný? Vy nebo chlapi!“

Teta se rozpálila! „Ty, ty, ty darebáku mizerný! Peníze promlsá a pak řekne, že já je vzala! Však jsem to tvójí mámě psala, že ti zbyly ještě nějaké peníze, ale žes to promlsal. Ale abys ty si nemyslil, že ti to jen tak projde, tu máš!“ A rákoska jen se kmitala po Kájových zádíčkách. Když se teta vyzuřila, vzala kabát a šálu a šla.

Kája šel za chvíli do školy jako stroj. Co řeknou doma? Komu budou věřit? Vždyť měl v punčošce 52 korun a 60 hal., všechno, co mu zbylo po koupi knih. Ty koruny, z nichž za týden směl utratit jednu, nosil pořád v kapsičce a v noci si je dával v cípečku kapesníku svázané pod polštář, a taky víc neutratil, ba ještě míň. Když se najedl, ani si ničeho nekoupil, tři koruny mu ještě zbyly, na cestu má u doktorů na Smíchově.

Seděl ve škole přítomen jen tělem. Pan profesor ho vyvolal, ale on neslyšel. Šel až k němu, dotkl se jeho ramene a usmál se:

„Vy jste asi duší už doma, Kájo, pojd'te mi ještě něco povědět!“ Dával mu otázky z dějepisu, ale Kája nevěděl, co mluví. Pletl se

a mylil, až pan profesor řekl: „Dnes s vámi nic není! Těšíte se hodně domů, pravda?“

Ale Kája zavrtěl hlavou: „Ba ne! Už ne, pane profesore, nejradši bych nejel nikam.“

Pan profesor zavrtěl udiveně hlavou, ale nechal ho. Tak bylo celý den. Ve sborovně řekli si páni profesori, kteří měli v primě toho dne hodiny, že se asi Kájovi něco nepříjemného přihodilo. Měli ho všichni rádi a uložili profesorovi třídnímu, aby vyšetřil, co Kája má na srdíčku. Ten si ho ve čtyři hodiny vzal stranou. „Pročpak se už netěšíte domů? Copak jste se málo napovídali naší Kamilce, jak je to u vás krásné? Jak na vás budou všichni čekat?“

A Kája poctivě pověděl. Jistojistě ne proto, že by čekal pomoci, neboť když v pláči dopověděl, uslzené oči zvedl a hned se ptal: „Pane profesore, pěkně vás prosím, co si mám počít?“

„Tohle, Kájo!“ Pan třídní vytáhl z peněženky čistou padesátikorunu, dvě koruny a 60 haléřů: „Tyhle peníze vám dám do obálky a to ostatní, až jak uvidíte. Věřím vám, že jste peněz nepromsal, ale kdyby vaši doma nevěřili, dejte jim ty peníze a při tom řekněte, že já jsem vám věřil.“

Kája vrtěl hlavou: „To ne, pane profesore! Tolik peněz vy mi dávat nemůžete. Já bych jich také za nic nevzal. Ale kdybyste mi je svěřil přes ty svátky, abych je mohl doma ukázat a povědět, že jste mi je svěřil, byl bych moc rád! Buď bude tatínek věřit tetě a chtít peníze, pak mu je ukážu a všechno povím. Anebo jí nebude věřit a peníze nebude chtít!“

„Dobrá, Kájo! A kdyby tatínek peníze chtěl, nechte mu je, rozumíte? Já vám je nedávám, já vám je půjčuji. Dá-li Pán Bůh napřesrok vám opatřím hodiny, abyste si něco vydělal, a pak mi je splatíte.“

Bílá obálka octla se v kapsičce kabátku Kájova a ten chytl ruku profesorovu: „Aby vám to Pán Bůh zaplatil! Vy nevíte, pane profesore, co u nás znamená koruna! Ale já to přinesu zpátky!“ Čerstvými rtíky dotkl se ruky profesorovy a vyběhl.

Zadíval se za ním pan profesor Borovička s úsměvem: „Kdybych tak měl všechno jisté jako to, že Kája Mařík je tím nejlepším chlapcem, který pod mým dozorem vyrůstá, to bych byl rád! Však víme všichni, jak starému Vejmolovi vypomáhá, když mu kytičky nejdou na odbyt, jak trpí u Matochů. Nesměli bychom znát oba nejstarší Matochovic, co nám prováděli, abychom Kájovi nepomohli.

Dobrý chlapec! Srdce ze zlata a nadání podivuhodné. Už před časem říkal pan ředitel, že napíše panu profesorovi Černému v Příbrami, bratrovi, o Kájovi, jen aby zase on Maříkovým napsal! Dej Bůh, aby se ty dva listy sešly – jeden z Příbramě a druhý od těch Matochovic z Karlína.“

Jak Kája domů pospíchal, potkal pana katecheta.

„Tož, Kájo, chystáte se? A copak jste koupil mamince a ostatním?“

„Ju, pane katecheto, kdybyste věděl!“

„Tak pojed'te se mnou, rád se dozvím.“

A než došli přes dvě ulice, věděl pan katecheta všechno. Však on si dávno řekl, že Kája nelže, byť by třeba i do nesnází přišel. V bytě pan katecheta podával Kájovi aktovku se slovy:

„Abyste měl kam dávat školní knihy, hleďte, mám tu starší aktovku. Dobře se vám hodí, i když domů na svátky pojedete. Máte tam pro každého doma hezký obrázek.“

Blažený a usměvavý vyšel Kája s aktovkou do shluku ulic velkoměsta. U Matochů proklouzl kuchyňkou, aktovku za polštář položil, v polospánku ustavičně po ní sahal a s prvním rozbřeskem nového dne vstával. Špatně se mu to leželo. Teta má sílu v kostnatých rukou. Zádíčka pálí ještě teď. Ale pojedje domů. Jen se obleče a půjde na Smíchov.

S aktovkou v ruce, s penězi v kapsičce vyšel do studeného rána. Na jeho přání „veselých svátků“ u Matochů nikdo mu nepoděkoval, ale on proto smuten nebyl. Pojedje domů! Uvidí Lážov! Proběhne se průseky, ať z nich sebevíc zima fičí! Bude doma! Vyspí se v peřinkách vonících materiďouškou. Bude ministrovat v kostele a má vyřídit pozdravení pana katechety panu faráři. I psaníčko od

něj nese. Do školy musí zajít s čerstvým pozdravem od pana profesora Borovičky. I pro pana řídícího nese psaníčko.

Kdyby byl Kája věděl, že před třemi dny poplašili se všichni doma i v lesovně pod dojmem tetina psaní! Psala doslovně:

To je pěkný uličník, ten Váš kluk! Jistě mu zbyly peníze, když si knihy kupoval, a všecko to promlsal. Nařežte mu doma! Toulá se v prázdných půldnech a jen utrácí! Toho chleba posílejte víc, a brambory už nám taky došly, a čím mastit nemáme. Váš kluk si namaže chleba, kdy chce, to se to všecko vzteká! Jablka už nemáte? A kdy budete zabíjet?“

Tohle psaní donesl poselák dopoledne a u hajných bylo jako po pohřbu. Tatínek se zamýšlel, maminka už měla oči červené od pláče a s večerem přišel mladší poslíček s expresem z Příbramě. Mařík se nedíval, odkud psaní je. Jen srdce se mu třásló úzkostí, když poslíčkovi zaplatil. S psáním na dvorek za maminkou přišel:

„Asi to s Kájou špatně dopadá, maminko! Je tu expres psaní, a to víš, musíme čekat to nejhorší. Snad je psaní z reálky, snad už bude Kája vyloučen. Já jsem to, maminko, říkával. Je to dítě lesa, jinde se nám pokazí. Radši bych z něj měl pořádného lesního dělníka, než abych už od teďka trýznil se žalobami na něj.“

Otvíral dopis rozvážně, opatrně, tak jak jen venkovští lidé dovedou. Ti, kteří prodělali těžký život v boji s lesem, nečekají nikdy radostných zpráv z jiného světa, který začíná za hranicemi jejich lesů.

Maminka dosedla na špalek u dřevárny. Přitáhla si úžeji šátek kolem hrudi a zadívala se na tatínka. Co to? Tatínek se usmívá, ano, on se docela směje. Přeletuje dopis očima od zadu a zase zpátky a znovu čte a potom chytne maminku za ruce, roztočí ji po kluzkém dvoře, div nepadne, a volá: „Maminko, náš Kája je prvním žákem v primě a všichni ho mají rádi! Tu máš, čti, běž do kuchyně, přečti si to, pan profesor Černý z Příbramě vložil k listu svému i list pana

ředitele karlínské reálky. Jen honem psaní přečti, musím s ním běžet do lesovny!“

Pěťa poskakuje radostí, o které neví, z čeho vznikla, jen tuší že z radosti jeho pánů. Maminka stojí u okna a z očí jí slzy skáčí: „Tu máš, tatínku, běž s tím, běž! Poděsila jsem je ráno s psaním od Matochů. Vzácný pán sám nemohl věřit, že by se Kája tak zpustil.“

Kája s aktovkou v ruce vcházel k doktorovům. Zdeňa už čekala. Měl s nimi jet pan doktor, ale v poslední chvíli byl odvolán k nemocnému a telefonoval, že se vrátí až večer.

Paní doktorová měla zavázaný krk a řekla: „Tak musíte počkat do rána. Já s vámi nemohu, stůňu, sami nemůžete. Kája tu přespí.“

„Vzácná paní,“ řekl Kája, „jen na nádraží ať s námi někdo dojde, lístky nám koupí, my se neztratíme.“

Naléhala i Zdeňa, až paní doktorová poslala s nimi Annu s přísným rozkazem, aby je až do vlaku posadila a doporučila konduktérovi¹⁵.

Za chvíli se vlak naplnil do posledního místečka. I v uličkách stáli lidé. Nejvíc bylo studentů větších i malých. Proti Kájovi a Zdeně seděli hoši asi třináctiletí. Sotva se vlak rozjel, jeden z nich vytáhl si cigaretu a k hroznému podivení Kájovu si zapálil. S nevolí dívali se po hochovi i ostatní, ale nikdo nic neřekl.

Najednou Kája vztáhl ruku po cigaretě, vyhodil ji otevřeným okénkem a podal hochovi pomeranč, který dostal na Smíchově. „Že tě není hanba! Kdybych byl tvým tatínkem, napráskal bych ti, to bys koukal! Vezmi si tuhle pomeranč, pro kluky není kouření! Zčernají ti zuby, budou se ti třást ruce a plíce budeš mít jako uzené, říká tak naše maminka.“

Ale hoch vztekle hodil pomerančem a vztáhl ruku proti Kájovi. Než mohl udeřit, vyzdvihl ho pán, který doposud stál v uličce pod rameny, a postavil ho před sebe, stále ho drže za ramena.

¹⁵ Průvodčí. Pozn. red.

„Pravdu má ten černooký hošík,“ řekl hlasitě. „Cumlík by sis měl vzít, a ne cigaretu!“

Mínění celého oddělení shodovalo se s jeho slovy a ti dva druzí, kteří seděli vedle teď postaveného do uličky a kteří také vytahovali bílé smotky, protáhli se uličkou a přešli do druhého vozu. Myslili si asi, že by také mohli něco utržit.

V Nuslích se pánovi hoch vytrhl a přeběhl za kamarády.

Proti Kájovi sedla si slečinka. Jen dosedla, už si vytáhla zrcátko, otevřela taštičku, z krabičky něco vyňala – jako peříčko to vypadalo –, potřepávala si tím po obličejí, potom sáhla do taštičky a držela v ruce něco jako tužku, udělala šmik sem, šmik tam nad očima i pod očima, potom zas jinou jako tužku vzala a červenila si rtíky. Pán sedící vedle ní se otočil. Sem tam někdo zabručel, posmál se, jen Kája se zatajeným dechem pozoroval. Koutky úst zdvíhaly se mu k údivu i úsměchu, když slečinka prohlídla ještě jednou svůj obličej v zrcátku a jsouc patrně spokojena, složila všecko do taštičky a rozhlédla se kolem.

Kája se zasmál: „Jéje, slečinko, vy to umíte! To jistě jedete někam hrát cirkus. V Lážově také jednou byl a zrovínka takhle malované slečinky tam jezdily na koních. Naše maminka povídala: Jsou to maškarády na světě! Jako by se musily malovat!“

Slečinka se mračila a ošívala, ostatní se hlučně smáli a Kája dodal: „Moc rád bych vás viděl po ránu, když se umyjete, anebo když se začnete mýt. Panečku, jste asi zašmouhaná jako indián!“

Slečinka se osápala: „Sprostáku, hled' si svého a dej mi pokoj!“

Kája zčervenál: „Sprosták já nejsem, slečinko, nic sprostého jsem neřekl, ale kdybyste byla naší maminky, ta by vám to pověděla jináč!“

Kája byl citlivým dítětem a teď mu skoro slzičky stály v očích, že ho ta slečinka tak ošklivě pojmenovala. Ale v tu chvíli slyšela pár perných slov od ostatních a vyběhla také do jiného vozu.

Kája stal se středem pozornosti ostatních. Za chvíli měl vedle sebe na lavici na papíře šunku, salám, jablka, fíky, koláč, cukroví. Za vše děkoval, ale nejedl. Zabalil ty dobroty a schoval do aktovky.

„Já jsem jedl, než jsme šli. Zaplať Pán Bůh! Naše maminka říká, že se nejezdí vlakem, aby se pořád jedlo, ale aby se někam dojelo.“

Někteří vystupovali, jiní přisedali. V Modřanech přibelhala se stařenka a s oddechnutím dosedla. Kája s ní hned začal rozhovor: „Kam, teta, jedete?“ Ale hned se ulekl, jestli se na něj nerozkřikne pro tu „tetu“.

„Do Trnové, synáčku, do Trnové!“ odpověděla vlídně. „Byla jsem u dcery podruhně, také mají co živobytí shánět, tak zas jedu k synovi, co mám u něj světničku.“

„Nechtěla byste šunku?“

„A to chtěla, synáčku! Což o chtění! Ráno jsem měla trochu bryndičky, oni také moc nemají. Až přijdu, snad dostanu trochu polévky.“

Kája jí podal, co dostal: „Jen si vezměte, je vám přáno! Já jsem to dostal, ale nemáme hladu. Doma budeme mít jídla dost.“

„Zaplať Pán Bůh, chlapečku!“ rozplývala se babička. Snědla kousek koláče a ostatní balila: „Přivezu to synovi a snaše. Budou mít radost.“

Zdeňka pořád mlčela. Kája si myslel: „Když nemluvíš, nemluv! Dělej uraženou! Já jsem ti nic neudělal. Jen jsem ti řekl, že Kamilka se nic nenafukuje jako ty.“

„A to je hezká holčička!“ podívala se babička na Zdeňku.

Ta ani muk. Kája se dopálil: „Hezká holčička, ale hluchoněmá.“

„A chudinka malá! To je neštěstí! To je smutný pád!“ naříkala babička.

Na druhé straně sedící panička hned si šla sednout proti Zdeňce a řekla: „U nás v Dejvicích byla taky takováhle holčička, ale dorozuměla se posuňky. Já jsem se s ní vždy dohodla ukazováním.“ A milá paní začala šermovat rukama, kroutit hlavou i očima, až bylo Zdeňce úzko, ale ani se nehнула. Zarytě dívala se k zemi.

„Tomu ona nerozumí,“ řekl Kája, „A vida,“ točil řeč jinam, „už jsme ve Zbraslavi.“

Na Vraném pomohl Kája babičce z vozu, řekl jí, aby doma pozdravovala, a potom se začal nudit. Zdeňa seděla, ani muk. Kája konečně začal: „Přirost' ti jazejček?“

A teď Zdeňa spustila: „Víš, Kájo, to jsem si od tebe nezasloužila, abys o mně říkal, že jsem hluchoněmá!“

„No, zaplat' Pán Bůh, jen když ti jazejček nepřirost'! To jsem sám rád.“

„A co ty máš vyčítat, že jsem se nafoukla! Já jsem jen řekla, co strejček povídal: Že mne brzo vdají a že nebudu chodit vyžínat trávu,“ škytla Zdeňa. „A když se Kamilka nenafukuje, tak se kamarad' s ní, a je to!“

„Kamilka?“ řekl Kája. „To je taky souček z jiného stromu než já, řek' by náš tatínek. Ta by taky nešla vyžínat trávu!“

„Vidíš, a přece tam chodíš radši než k nám,“ řekla Zdeňa vyčítavě.

„To ne, Zdeňo! Co by na mně bylo, běžel bych na Smíchov dvakrát denně. Kamilka, ju, Kamilka! Tak jako ty nezná stromů, kytek a zvířat žádná jiná. Když jsem Kamilce povídal o jeřábu, ptala se, jestli je to takovej jestřáb, jako máme vycpaného tamhle na skříní? Tak vidíš, jak je hloupá!“

Zdeňa přestala škytat: „Ona si plete jeřáb s jestřábem? No, to je ale hloupá!“ ulehčovala si.

„Vidíš, Zdeňo, už jsme hnedle v Lážově!“

Teď už jelo pramálo lidí. Děti stály u okénka a pořád se jim zdálo, že vlak jede pomalu. Když v Čisovicích zastavil, rozjasnily se jim oči.

„Kdopak asi přijde naproti?“ ptal se Kája.

„Já myslím, že od nás všichni a od vás taky, a to kluci a holky také asi přijdou, ale vid', Kájo, jsou ty lesy teď smutné, když je tak málo sněhu.“

„Ju, jen počkej! Pan katecheta povídal, že bude jistě padat sníh. Může napadnout přes noc jako nic.“

Vlak supěl a hučel, ztěžka oddychoval. Ozvala se písťala, když jeli kolem Rymáně, ale vlak se nezastavil. Sypal to lesem k lážovskému nádraží. Zdeňa vykoukla okénkem: „Jéje, tam je lidí!“

Za ní nahnul se Kája: „Jé! A abys věděla, jsou tam všichni naši! A kluci a holky také!“

Konečně! Vlak zastavil, trhl sebou ještě maličko a pak teprv vzal Kája Zdeňu za ruku a vyšli. Do dneška neví nikdo z nich, kdo kterého dřív chytl do náruče. V první chvíli se zdálo oběma, že nádraží se změnilo ve sto náručí a že oni z jedné do druhé byli bráni. Věděli jen, že tam byli všichni z lesovny i z hajnovny, že tam byli kluci i holky, kteří s nimi rostli, že pan řídící sestavil celý průvod a začal zpívat: „Krásný vzhled je na ten boží svět!“ Pěťa a psi z myslivny pobíhali kolem, a potom zas mluvil a vyptával se jeden přes druhého. Když konečně po třetí hodině vešel Kája domů a Zdeňa do lesovny, zdálo se oběma, že kdyby Praha byla ze samého zlata a stříbra a kdyby tam mohli jenom sedět a poroučet si, co by k jídlu chtěli, u nich doma že to přece jen bude tisíckrát krásnější. Zdeňa dokonce, když toho dne usínala, řekla: „Maminko, já bych byla šťastná, kdybych mohla u hajných vyžínat trávu!“ Ale hned si vzpomněla, že musí rychle spát, že hned ráno proběhnou s Kájou lesy, že mu musí povědět, že jejich malý Stáňa je roztomilý chlapeček a otvírá pusinku a brouká.

V hajnovně dojídal Kája už druhý talíř bramboračky. Byl by si vzal ještě, kdyby se na něj nebyly tak vábně usmívaly rozpíčky na míse. Všem ostatním zdál se Kája o celou hlavu povyrostlý, jen maminka – protože mamčininy oči vidí ze všech lidí na světě nejlepší – si v duchu řekla: „Je pobledlý, jak by se, chudáček, nenajedl. Jen aby nestonal! Je větší, to je jisté, ale barvu svých tváří v Praze nechal.“ Kája vyprávěl páté přes deváté, najednou se dal do smíchu: „Maminko, Pěťa mi na nádraží nos olízl a div mne neporazil!“ A zas vykládal o panu katechetovi, o tetě školníkovice, o „kytkovém strejčkovi“ a o pánech profesorech, o panu řediteli a o ubohém Jiříčkovi, ale o Matochových ani slova. Čekal, brzo-li

začne tatínek o penězích. Ale tatínek, jak řekla maminka, bálil jako po Vzkříšení a jen se usmíval. Tak Kája taky nic.

„Až se, Kájo, vypovídáš,“ řekla maminka, „vykoupáš se. Mně se zdá, že máš na krčku šmouhy od těch pražských sazí.“

„To moc rád, maminko!“ řekl vděčně a dojídal třetí rozpíček.

To byla lahoda, v teplé vodě se koupat! Doma se tak koupal každou sobotu, ale když řekl tetě v Praze první sobotu: „Tak teta, kdy se budu koupat?“ odbyla ho: „A ty bys mi za to stál, abych hrála vodu!“ a bylo po všem.

Maminka namydčila žínku a začala ho mýt. Když si všimla pruhu na jeho zádičkách, u srdce jí zařvalo bolestí. Kdo takhle Káju bije?

Kája vykládal, jak se mu ve škole líbí. Když tatínek zvažněl a zeptal se: „No, a co konference?“ usmál se Kája ostýchavě: „Tatínku, ze všech předmětů mám ‚výbornou‘!“ Tatínek se zahalil do oblaku kouře z faječky a maminka ukápla slzičku do necek dřív, než řekla: „A Kájo, což ty červené pruhy na zádičkách?“

Kája se lekl. Vida, na to nevzpomněl! Lhát nesmí a na tetu žalovat také ne, co teď?

„Tatínku,“ řekla maminka. „Kája má zádička samý červený pruh! Kájo, od čeho to je?“

Kája nerad, tuze nerad, ale přece pomalu pověděl: „To teta, maminko, víte, ona někdy se tak rozzlobí a zbije. Ale prosím vás, já tam zas půjdu, jen když budu smět chodit do školy! To nic není, maminko, to zas přejde.“

Maminka už nic neříkala. Jemně Káju osušila, a když on prosil, aby směl ještě chvíli povídat, přinesla mu staré všední šatičky, a tatínek zase na čerstvých jedlových větvičkách pár jablíček, a Kája povídal, až se rozpomenul: „Tatínku, peníze od těch učebnic zpátky...“

Ale tatínek mu vskočil do řeči: „Zítřejší půjdete se Zdeňou na faru a zajdete také k tetě pekařovic a kovářovic. Strejčka kostelníkovic abyste také navštívili. Teta Dvořákovíc také se na vás těší, a což Malinovic? Kdož ví, jestli ty návštěvy do večera odbudete! Tak se hezky vyspi, Kájo!“ Tatínek mu dal takovou upřímnou pusou

a pohládl ho po hlavě. Sáhł rukou po klobouku, druhou po flintě: „Musím ještě projít lesy!“ a odešel.

„Maminko, já vám to musím povědět! Ty peníze mi vzala teta nebo Ferda, ale pan třídní mi dal zrovna tolik, kolik mi vzali,“ a Kája hnál se po kabátku.

Maminka jen si oči přetřela, vzdychla a řekla: „Ty peníze odevzdáš zas panu profesorovi. Řekneš mu, že mu vzkazujeme tisíckrát zaplat' Pán Bůh, ale že bysme to za nic nemohli přijmout. A řekni, aby nás navštívili o prázdninách. Míval jsi hlad, vid'?“

„No, maminko,“ byl Kája v rozpacích, „to jen tak někdy dřív, teď už ne, a vy sama říkáte, že člověk nemůže mít pořád všeho dost, jak by chtěl. Prosím vás, maminko, jen mne zas pusťte do Prahy! Já se moc rád učím. A tuhle v tašce nesu si prádlo.“

Ale už začal zívat a jen tak tak, že se pomodlil. Ještě jednou přeběhl očima čistou světnici, obrázky na zdech, kříž uprostřed, maminku pod ním, jak klečela s rukama sepjatýma, a všiml si, že její pořád ještě husté vlasy nejsou už tak docela černé, ale že jsou v tom svitu rozhořelé lampy jako jemňoučkým prachem posypané, ale to nebyl prach. Kdepak! Maminka byla přece tak čistotná! To jí tak vlasy šedly, to jistě také starostmi o něj, a Kája honem začal otčenášek za mamincino zdraví. Nedostal se dál než k „chléb náš vezdejší“. Usnul nejsladším spánkem pod rodnou střechou.

Protrhly se na chvíli hnědé mraky, než na tu chvíli, aby Měsíček se mohl z nich vykulit a třpytnými paprsky posvítit si na spícího Káju. Od Baby táhlo ostrým severákem, za nímž houstly mraky plné sněhu.

„Copak ty, měsíčku,“ ozval se Severák, „chceš dnes svítit? Což nevíš, že maminka Noc zvečera mi povídala: ‚Pastorku studený, ale přece můj, dnes přizeneš do hor sněhová oblaka, do rána musí napadnout vysoko sněhu!‘ A ty, měsíčku, mi chceš svítit na cestu?“

Rozkulatil se měsíček do úsměvu: „Naše maminka zapomněla, že dnes přijede Kája a Zdeňa. Docela na to zapomněla! Má ona jiných starostí. Sotva jsi sněhové mraky nad Habrové zahnal a lesy se

sněhem rozbělely, neposlušný jižní vítr zadýchal tam tak teple, že sníh se rázem rozpustil. Jedna nedočkavá sněženka vystrčila bílou korunku s otázkou k bratrovi Sluníčku: „Velkomožný pane, to už bude jaro?“ Ale Sluníčko řekl: „Honem si schovej hlavičku, nebo ti ji zlý strýc Mráz nadranc spálí!“ Zapomněla maminka Noc, ale já a bratr Sluníčko jsme nezapomněli. Jen na chvíli zadrž sněhové mraky, jen co Kájovi něco pošeptám. Zdeně už jsem pověděl, jak se nám tu po nich stýskalo.“

Měsíček natáhl stříbrné paprsky až k zavřeným očkám Kájovým a Severák se ohlédl za sebe: „Neleťte tak divoce. Měsíček něco poví Kájovi!“

„Kájo,“ zašeptaly zticha měsíční paprsky, „to tu bylo bez tebe a Zdeni smutno! Hledal jsem tě na Smíchově, nebyl jsi tam. Hledal jsem tě po celé Praze, ptal jsem se hvězdiček, ptal jsem se Sluníčka, až to mi řeklo, že marně bych Káju hledal! K Zdeně přece jen můžeš nějaký pozdrav tím nejdelším paprskem poslat, ale tam, kde Kája zůstává, nedosvítím ani já. Je to jako ve sklepě, okna tam mají skoro pod chodníkem.“

Kájo, nic si z toho nedělej! Školní rok uběhne jako nic a já ti budu zas naplno svítit až k postýlce. Dobrou noc, Kájo! Pořád jsme na tebe myslili a se všemi stromy o tobě povídali. Dobrou noc!“

Sněhová oblaka zastavila se u vlečky větru Severáka, když měsíček zavolal: „Čerstvou noc, studený severáčku, dej napadnout hodně sněhu, ať má Kája radost!“

Kývl Severák hlavou, rozběhl se kvílivě nad Kalvárií, pořád před mraky uháněl a z tmavých mračen rozsypal se hustě hvězdičkový sníh. Měl dobře ustláno. Nepadal do bláta, ale na zmrzlou půdu. Padal hustě a rychle, a když hajný Mařík vcházel do teplé jizby, maminka zrovna vstávala od kříže. Řekl: „Chumelenice, maminko, jako by člověka zavát chtěla. Budou mít děti veselé svátky! A copak, maminko,“ odkládal Mařík kabát, „copak ti ještě Kája povídal?“ podíval se zkoumavě.

„Povídal, tatínku, povídal! Ty peníze mu vzala buď teta, nebo Ferda. Já mu to věřím, tatínku, a ty?“

„Já jsem si to myslel, maminko, hned,“ usmál se hajný. „Cestou po lese jsem se rozmyslel, že k Matochovým už Káju nedáme!“

„Tak kam, tatínku?“

„Dá Pán Bůh zrána lepší rozmysl než na noc, maminko! Nic se netrap! Pomodlím se a půjdem spát.“

Rozšlehalo se sněhem v brdských lesích, ale Pěťa nevyhledal teplou a suchou boudu. Rozbíhal se rozpustile proti sněhu a větru a vykřikoval: „Jen víc a houšť, ať zítra Kája se Zdeňou se mohou hrudovat! Kája je doma, Severáku, to se zítra prolítáme po lesích. Snad i saně vytáhnou od pánů a rozletím se s nimi o závod z vršku dolů. To je to na světě krásné, když je Kája doma! Dostal jsem od něj celý kus rozpíčku, a jak mne hladil!“

Foukej, Severáku, hodně sněhu přines! Slyšíš štěkat kamarády z lesovny? Nerozumíš jim, vid’? Ale já ano. Volají na mne: ‚Pěťo, Zdeňa je doma! A Kája prý také?! To se zítra proběhnem lesy, vid’? Musíme dobře hlídat! Zdeňa nám také večer přilepšila.‘“

28. Štědrý den

Sněžilo vytrvale. Když se Kája probudil, bylo ještě hodně šero. Přece však si hned uvědomil, že je doma, a tak se mu srdíčko zatetelilo radostí. Podíval se nezastřeným oknem a div nezavýskl radostí. Měl pravdu pan katecheta. Sněží! Včera černavé větve vyčítavě se vzpínaly vzhůru, dnes se pokorně shýbly pod tíží jiskřivého sněhu. Zavřel ještě na chvíli oči a bylo mu tak krásně, když maminka potichu vstala a zatápěla. Přidala ještě k loučce suché větvičky, až se to v kamnech rozezpívalo. Vzala dřížku a šla dojit. Z chléva zabučela Lyska, vráskavě doprovodil ji bulík, ale za chvíli ztichli. To už jim jistě maminka založila. Kája zdvihl hlavu.

„Tatínkova postel je prázdná, to jistě už je v lese,“ myslel si a v pocitu naprostého štěstí se protáhl. V osm hodin má být v lesovně. Teď je sedm. Bože náš, to je to doma hezké!

Ležet už nemohl. Než maminka přišla, už se pomodlil, umyl i oblékl, a maminka řekla: „Ty už jsi vzhůru, Kájo? No, za chvíli bude snídaně!“

Kája vyšel si na dvorek a Pěťa mu vyskočil až k nosu a rozbíhal se kolem něho v kruhu.

Sníh skřípavě vrzal pod kročeji, když se Kája rozběhl s Pěťou k lesovně. Tam taky zrovna vstávali, a když Týna zrovna tak jako jindy zšíroka zívala, Kája řekl: „Jéje, Týno, vo co, že jste měli včera k večeři biřkly! Vidím vám až do žaludku. Já bych tak neroztáhl hubičku ani za nic.“

Týna se probrala z ospalosti se smíchem: „Já se ti divím, Kájo, že nespíš, když máš na to kdy. Já být sebou, spala bych až do poledne.“

„Už je Zdeňa vzhůru?“

„Ale je! Burcovala od sedmi hodin, že musí s tebou do lesů. Zrovna jí vzácná paní dává snídani.“ A Týna s novým zívnutím vchází do chléva.

Kája klepá, klaní se a paní lesní honem chystá druhý hrneček, tak trochu větší.

„Honem, Kájo, posnídej, aby vám lesy neutekly! Zdeňa má strach, že stromy vyskáčí z kořenů, když k nim hned nepřijdete.“

Kája dopíjí kávu, děkuje, a už vyběhnou. Kudy? Jedním pohledem podívají se na sebe a hned se dorozumívají beze slov: „Průseky!“ Utíkají, jak by je někdo honil. Sníh se za nimi práší. Pěťa rozplašeně vyskakuje, uhání před nimi, zastavuje se, čeká, obíhá je v běhu dokola, dětem hoří tváře zimou a radostí. Milé, drahé lesy! Zdá se jim, že všechny stromy se na ně usmívají, že zpod sněhu probouzí se spící mech a vítá je, že tamhle na konci průseku někde z bělí vykukovat budou snítky vřesu. Děti se zastavují. Ba ne, nic tu není než sníh. Letos ani neviděly, jak ten růžový vřes koncem října naposledy rozčechrané droboučké hvězdičky svých kvítečků na odív postavil, ani neslyšely, jak povídá: „Brzo už napadne sníh, peřinkou nás schová před studeným Severákem a jeho strýcem Mrazem.“

„To je tu ticho, Zdeňo, vid’?“ myslil Kája nahlas.

„Ani ne jako v lese. Spíš jako v kostele o pozdvihování.“

„Heleď, vrány! U profesorů Kučerů věří na vrány. Já jim řek': ‚Ju, vrána! Unese leda myš! Kdepak chlapečka! To teta Dvořáková!‘“

Zdeň se usmála jaksi záhadně, že se Kája honem zeptal: „Proč se usmíváš?“

„Protože vím víc než ty. V Praze roznášejí malé dětičky také tety, ale každá se jinak jmenuje. U nás v domě, co zůstávají Klocmanovic, také měli nového chlapečka, a teti hned povídala: ‚To jim ho přinesla teta Skobková anebo snad Petržilková.‘“ A Zdeň se vítězoslavně usmála.

Kája se trochu zadumal, než řekl ulehčeně: „Vidíš, to jsem rád, žes mi to pověděla. Já jsem si už kolikrát myslil, když jsem viděl v Praze tolik kočárů, že by to teta Dvořáková nezastala. A odkud pak je nosí, když tam nemají dubčí?“

„Inu, ze sadů! Řekl strýček: ‚Ze Stromovky, z Kinského zahrady, z Riegrových sadů, z Rajské zahrady.‘“

„Jéje, z Rajské zahrady, toť je zrovínka jako z ráje? Takové se snad ani nemusí křtít, když se sbírají rovnou jako v nebi. Zdeňo!“ vykřikl. „Tuhle odtud se to pojede sáňkami! Pojď, doběhnem si pro ně!“

Kája se Zdeňou jezdili po svahu a jejich radostné výkřiky rozléhaly se lesem. V deset hodin si vzpomněli, že musejí do Lážova, ale moc se jim tam nechtělo.

„Nebudem se dlouho zdržovat,“ řekl Kája, „A ani si nikde nesesednem, abysme radši byli zas tady.“

Zdrželi se, protože se oba musili přezout a převléci do suchých šatů. Druhá snídaně chutnala jim znamenitě. První zastávku udělali na faře. Pěkně pozdravili a Kája hned spustil: „Prosím, pan katecheta Čermák se dává poroučet a pozdravuje nápodobně a že – že – že tam máte všichni, prosím, brzo přiject. Tafraporte, to jsem to popletl! To jsem měl vyřídít ve škole,“ vyhrkl hned za pozváním. Ale musili si sednout a sníst kousek vánočky a povědět, jak je to s prospěchem ve škole. Pan farář vážně se zeptal Zdeni: „A kdepak ty, děvenko, v Praze se naučíš trávu vyžínat, abys mohla k hajným?“

Zdeňa se natrásla: „Prosím, ona se tomu bude učit snad Kamilka, ta hloupá, co si plete jeřáb s jestřábem!“

Pan farář se náramně divil, ale Kája byl zabrán do hovoru se starou paní, které nadšeně dokazoval, že to do prázdnin uteče jako nic a že se už moc těší.

Když konečně vyšli, vzali to trapem do školy a potom všude po známých. Než to oběhli, bylo k jedné hodině odpoledne, a Zdeňa řekla: „Škoda toho času! Mohli jsme sáňkovat. Strýček povídal, jestli bude letos hodně sněhu, že se budu učit na lyžích, a napřesrok že mne vezmou do hor.“

Lyže! Kája už také věděl, co to je, a řekl podmračeně: „To jsou vymejšlenosti! To ani pro holky není! Do hor že pojedíš? A do Trantárie ne? Prosím tě, do hor! Ty jsi vůbec neměla jezdit do Prahy! Učíš se tam samým marnostem. Poběžme raděj domů! Tatínek jistě už postavil betlém a u vás taky se chystají na večer.“

Přiběhli domů, snědli, kde se co dalo, neboť jim vytrávilo náramně. Znovu se rozběhli lesní pěšinou, tentokráte k „vyhlídce“. Zadívali se na sněhem přikrytá pole i louky a Kája si vzdychl: „Co je to všecko platné! Nikde na světě není tak krásně jako tady. Vidíš, pan Pavel je tu tak rád. Říká, že už srdcem přirostl k našim lesům, a přece uháněl už včera ráno k vlaku, jen aby byl brzo doma u maminky. Ale pozítří zas přijede. Vzkázal, že nás pozdravuje a něco hezkého že přiveze a že se na nás těší. Nic nemusí vozit, jen když přijede sám. Povíдалa vaše Týna, že snad přece bude svatba, že si, až dostane myslivnu, vezme slečnu Líbu Štulcovic. Musím mu to rozmluvit. To není nic pro něj. Ta by šla vyžínat trávu, ju, leda s paraplíčkem v ruce!“

Ale Kája musil později uznat, že toho dne Zdeňa ho ve všem přetrumfla.

„Co by si jí nevzal? Ona bude mít peníze, může si vzít služku a nemusí chodit vyžínat.“

On na to nepřišel! Musí se přeptat vzácné paní. A přeptal se hned, jak se v něm hnulo svědomí, že musí také zase jít na chvíli domů. V lesovně popřál všem šťastných a veselých svátků, a jak na

chvilíčku osaměl s paní lesní, začal: „Vzácná paní, tuze rád bych něco věděl!“

„Tak se ptej!“ otáčela se paní lesní u plotny.

„Ju, ptej! To nic není, vzácná paní, když se vám nemohu dívat při tom do očí.“

Paní lesní odtáhla hrnce i kastrůlky a sedla si proti Kájovi. „Tak se dívej! Ale, Kájo, tys takový čistotný chlapec, jistě včera jsi se koupal a vždycky si zapomeneš umýt oči. Máš je jako saze černé, cožpak na ně nemůžeš vzít kousek mýdla?“

„Ju, vzácná paní, to vůbec nejde! Ale pěkně vás prosím, kolik asi dostane ta slečna Štulcová?“

Paní lesní trhlo koutkem rtů, ale řekla vážně: „A je, Kájo! Ta dostane moc! A proč se ptáš?“

Kájovy oči sesmykly se na zeď: „To já, to já jen tak, vzácná paní. Ale kdo dostane víc? Ona, nebo vaše Zdeňka?“

Paní lesní se zasmála: „To víš, že slečna Líba. Kdepak takový obchod! To není ani porovnání!“

Kájovy oči s vděčností zase už dívaly se do jejích: „A to jsem moc rád! Zaběhnu ještě k šafářovům a v jedenáct hodin se sejdem u průseku, ju?“

Vyběhl. U šafářů chystali už štědrovečerní večeri, Kája i tady popřál veselých svátků, vyslechl Marjánku, která pořád jen drmolila, že přijde Ježíšek a nadělí jí pannu s kočárkem, a pak už uháněl domů. Tatínek chystal svíčky k betlému, maminka jen řekla: „Kájo, dnes jsem tě moc neužila!“

Pod světlem zazářila betlémská hvězda, tajuplná štědrovečerní nálada usadila se do všech koutů hajnovny. Kája se rozběhl pro obrázky od pana katechety a už podával tatínkovi i mamince. Hezoučké to byly obrázky! Když maminka i tatínek je obrátili, aby modlitbičku přečetli, sběhly jejich oči na okraj obrázků, kde bylo připsáno, o čem Kája nevěděl. Četli:

Kája Mařík je nejhodnější a nejnadanější hoch v první třídě karlínské reálky.

Karel Čermák, katecheta

To byl ten nejlepší dárek, jaký si mohli přát. Zaleskly se jim v očích slzy, ale Kája se už díval po své nadílce. „Pro Káju“ bylo napsáno na třech balíčkách. V prvním byly tři páry punčošek, v druhém šest kapesníků, ve třetím fíky, svatojanský chléb a dva pomeranče. Měl velikou radost, ale sotva dojedli praženou polévku a on snědl tři vdolky, už už se mu oči zavíraly. Po celodenním běhání a sáňkování, po nalokání se ostrého, silného vzduchu byl tak zmalátněn, že ani po jablíčku nesáhl. Když Týna z lesovny přinesla mu od pánů pár pěkných rukavic, brusle a plný košík všelijakých dobrot, spal Kája tak tvrdě, že ho nemohli vzbudit.

Spal, když v půl jedenácté prvně začali sezvánět v Lážově na půlnoční, spal, když maminka s tatínkem postavili se u jeho lože a pobízeli: „Vstávej, Kájo, musíme jít na půlnoční!“

Když maminka ramínkem mu zatřepala, převalil se a řekl: „Teta, prosím vás, jen mne nebijte! Ten hrnek rozbil Ferda!“

Tatínek řekl: „Nech ho, maminko, má co dohánět, a Pán Bůh mu to odpustí. Lítali celý den a silný vzduch je zmámil.“ Šli bez něj, jako z lesovny šli bez Zdeni. Ta spala právě tak tvrdě.

Všichni jí sice musili slíbit, že ji včas vzbudí, ale nemohli. Jen se ručkou ohnala a spala dál. Tak v hajnovně zůstal jen Kája s Pětou, který ležel u jeho postele, a v lesovně starý děda z pastoušky, který bděl nad malým Staníkem a Zdeňou.

Nad lesy rozsvětli se měsíčním svitem, u lesovny rozštěkali se psi. Vyběhli z teplých bud, potráslí kožíšky, protáhli se v blahé vzpomínce: „Dostali jsme večer od všeho. I kus vánočky. Sladká byla, samá rozinka a křupavé mandle.“ Po tak dobré večeři dřímali tak bezpečně, až je měsíční paprsky vyburcovaly. „Musíme hlídat. Všichni odešli na půlnoční. Zeptáme se Péti, dostal-li také vánočku!“ a rozštěkali se psí řečí směrem k hajnovně.

Pěťa se zrovna protáhl, olízl měkce Kájovu ruku a chtěl se skulit k novému verši, když srozuměl, co psi z lesovny se ptají. Otevřel dveře prackou, rozběhl se až k plotu dvora a tlumeně odpovídal: „Buďte tiši! Kája spí a u vás Zdeňa ještě taky! Dostali jste vánočku?“

„To jsme se chtěli i tebe ptát. My taky dostali. Tak děti jsou doma? Dobrou noc! Budeme hlídat!“

Měsíc na obloze poposkočil: „Musím pospíšit nad lážovský kostel! Za chvíli půjdou lidé z půlnoční, ať vidí na cestu. Kája spí a Zdeňka spí. Však bratr Sluníčko poví Stvořiteli, že dnes od rána lítali, že měli dobrou vůli vstát na půlnoční, ale ošemetný spánek sklížil jim oči a nikdo jich vzbudit nemohl.“

Pěťa už dávno prackou dveře zavřel, psi v lesovně stulili se do teplých bud, když měsíček svítil na cestu půlnočním poutníkům. Rozhodil bohatě stříbrné paprsky, aby přesvítal všechny cesty, sbíhající se k lážovskému kostelu.

Božihodové ráno, promrzlé, bílé, s plným vědomím slavného dne ztichounka rozběhlo se svou druhou hodinou z půlnoci brdskými lesy.

29. Kája zpívá místo pana Kypra

Děti vynahradily zmeškanou půlnoční hned o Božím hodě. Šly na „ranní“ i na „velkou“. Pan řídící hrál při ranní po pozdvihování „Jak jsi krásná“, a Kája hned po prvním verši pošeptal Zdeně, že je to zrovínka jako kdyby hrály dudy a housle a klarinet k tomu. To se mu to zpívalo! Pan řídící vzal je na kůr a Kája si umiňoval, že se taky musí učit na varhany. Pan farář měl výklad a Kája poslouchal. Ale jak se začal modlit, přeběhly mu myšlenky na jinou cestu.

Jednou povídala teta pekařovic, že hloupý Honza přišel prvně do kostela a hned na kůr. Když tam viděl hrát na varhany, utíkal domů a pořád povídal: „Mámo, mámo, seděl tam jeden a rukama i nohama hrál si s těma dřívkami!“

Ten byl opravdu hloupý! Předně klávesy jsou ze slonové kosti, a zadruhé, pedály nejsou žádná dřívka, a zatřetí si s nimi pan řídící nehrál. Panečku, ten musí zrovínka vědět, kam šlápnout, nebo to bručí špatně. Kája jednou jedinkrát, když šlapal měchy a pan řídící mu řekl: „Zamkni potom kůr, pospíchám do školy!“ tak on, Kája, si našlápl, a jak pan řídící odešel, počkal, až ztichly kroky, podíval se

dolů do kostela. Jéje, teta Fichtlovic tam ještě byla. To byla doba, než odešla. Strejček kostelníkovic zhášel světla – copak ten už moc neslyší a bude myslit, že to drnčí okno – Kája jen tak maloučko, pomalounku dotkl se nožkou pedálu, ale hned to začalo bručet. Ten utíkal, jéje! Potom už to nikdá nezkoušel. To tak, aby to pokazil!

„A světlo věčné ať jim svítí!“ odpovídali lidé a v Kájovi hrklo. No, tohle vědět maminka, to by dostal! Na darebnosti smejšlet v kostele! Honem řekl „amen“, a už byl hnedle konec.

Na „velkou“ se moc těšil, myslil, že bude ta latinská, co bývala vždycky taková kolébavá, sladká, pan řídící jí říkal „Führerovka“.

Celý listopad a prosinec vždycky v sobotu chodil s panem katechetou, který byl výborným zpěvákem a často na kůru zpíval, do zkoušek, kde mimo jiné přezpívali několikrát první českou mši Marhulovu, ale Kájovi to stačilo. Některé zvláště zpěvné partie hravě si pamatoval a už je i na klavíru dovedl vyťukat s jakýms takýms doprovodem.

Kája měl nesmírně rád hudbu. Jak v Lážově vrzl flašinet, třeba mu chyběla polovina klapek a starý Hloušek musil písničku zpěvem doplňovat, už tam byl Kája. Chodil s ním, jak mu čas stačil. Když tam jednou přišli potulní šumaři, chodil s nimi se Zdeňou celý den. Což v Praze! Do každého průjezdu, kde slyšel hrát, hned běžel a jen se divil, že lidé chodí kolem tak nevšímavě. On by poslouchal pořád. Dal vždycky, co v kapse měl: buď chlebiček, nebo jablka, hrušky, ořechy.

Sezváněli podruhé. Kája se Zdeňou seděli v koutečku na schodu, vedoucímu k měchům. Kostel se plnil i kůr. Pan řídící rozdál noty, usmál se na děti, ministrant zazvonil. Pan řídící vytáhl všechny rejstříky a začal. Kája vyvalil oči, zaposlouchal. Ano, pan řídící hraje předeheru k Marhulově mši. Kája vzal Zdeňu za ruku a popošel s ní k zábradlí. Ano, už začínají sopráni: „Vzhůru, vzhůru, pastuškové!“

Kája by se tak rád přidal, ale to už věděl ze zkušenosti, že dospělí zpěváci nemají rádi, když se jim někdo z malých do zpěvu repetí. Jedna slečinka v Praze, když taky začal, hned se po něm ohlédla a vyvalila oči. Vydržel to do obětování. Ale jak začali sopráni

a tenoři: „V Betlémě ve chlévě,“ už se neudržel. „Leží tam,“ zpíval už se zpěváky, ale nikdo na něho nevyvalil oči. Naopak! Slečinky z první řady na něho kývaly, aby šel k nim a pan řídící od varhanu rukou ukázal, jen aby šel vpravo. Kája udělal jen několik krůčků, dál si přece jen netroufal. Ale zpíval stále. Měl podivuhodně hezký hlas a dnes se ani nebál, že doma dostane, protože tatínek s maminkou byli na ranní. Tak došli k „Agnus“. Basové sólo měl zpívat pan Kypr, hodinář. Právě při „Benediktus“ pošeptal panu řídícímu, že jen odskočí, když mají teď zpívat jen sopráni, podívat se, spustil-li chlapec věžní hodiny, že je tu hned. To on byl takový. Někdy seděli v létě v zahradě „U labutě“ v nejlepším povídání. Vtom si pan Kypr vzpomněl, že se musí podívat, jestli jdou dobře hodiny na věži. Zmizel a přišel třeba za hodinu.

Pan řídící natahoval krk, ba dokonce stál na pedálech, už asi desetkrát odkukal „kuku“ na varhanách, pan Kypr nikde. Kájovy oči hořely. Tohleto sólo se mu líbí nejlepší z celé mše. Pan řídící zachytl jeho pohled, kývl na něj, zašeptal mu: „Umíš to dobře?“

Kája řekl: „Zpaměti, prosím.“

A tak kukačka ve varhanách dvěma tóny ještě jednou zakukala a Kája začal vysokým, čistým sopránem: „S pastýři pospíchejme!“

Všecky hlavy z lavic i uliček kostela dole jedním rázem podívaly se vzhůru. Přece chodili poslouchat ke škole, když tuhle novou mši pan řídící cvičil, a tohle, za tou kukačkou začínal vždycky pan Kypr hlubokým basem. A teď to jása z kůru, stříbrným zvonečkem zvoní, ale jak by Lážovští nepoznali Kájův hlásek! Srovnali hlavy, dorozuměli se jediným pohledem, že jako už vědí, že asi pan Kypr se rozběhl k hodinám a Kája zpívá místo něj. Ale jen co je pravda, jak by v souhlasu kývaly staré i mladé hlavy, zpívá to lepší než Kypr. Tomu nebylo rozumět, ale Kája zřetelně vyslovuje. Otáčely se i děti u mřížek. Ba zdá se, že i bělovlasá hlava starého pana faráře sebou trhla, když místo Kyprova „bierbasu“ ozval se Kája.

Zazpíval to ovšem bezvadně. Tváře se mu zardívaly radostí a štěstím, že zpívá v lážovském kostele sám, zcela sám, jen pan řídící slabě ho doprovází. Byl by chtěl, aby to sólo mělo ne dva, ale aspoň

deset veršů. Toho by si byli přáli i lidé dole, protože jak byl konec sóla, přestali kývat hlavami a zas už dávali pozor na oltář. Zpěváci, jak dozpívali Agnus, přitáhli si Káju blíž a všichni se na něho usmívali. Každý ho chtěl pohladit po hlavě a pan řídící zase na něho kýval a pošeptal mu: „Počkej po ‚velké‘ na hřbitově!“

To Kája nerad slyšel. Bylo mu vždycky tak divně, když ho někdo chválil, a pan řídící asi chce mu říci, že zpěvu nepokazil. Moc se on potom červená, ví to, protože je mu vždycky tak horko na tvářích. Vždyť on nechtěl se vypínat, nafukovat, on měl jen velikou radost, že v lážovském kostele si sólo zazpíval. Sjeli se Zdeňou po schodech, chvíli se dívali po hřbitově, ale pak to vzali trapem domů.

Teta kovářka vykládala před kostelem: „Já myslila, že Kája studýruje v Praze na hajného, a on zatím na zpěváka, vida! O to nic! Umí to sebrat, ale živobytí z toho nekouká. Budou mít hajných lajdáka. Může zpívat o skalecké pouti u těch obrázků s ‚mordy‘. Ten jim v Praze zpejchne!“

Ale ostatní ji zakřikly a teta Dvořáková jí řekla: „Vám se přece jednou zkriví huba pro tu utrhačnost.“

Hnedle by se byly chytly, ale pak si snad i kovářka vzpomněla, že je Boží hod a umlkla. Uháněla ke kovárně, jen shodila doma salup¹⁶ a zase vyběhla k hajnovně. Tam volala do dvorka: „Teta, váš kluk vzal Kyprovi sólo a zpíval v kostele. No, vy se na něm dočkáte radostí! To ho dáte ke komedii, ne?“

Hajná na štěstí kovářčin posměšek neslyšela. Když kovářka viděla, že nikdo jí neodpovídá, zase odešla. Když Kája přiběhl se Zdeňou, honem jim hajná chystala polévku. Sotva ji snědli, ptala se: „Jakpak zpívali o ‚velké‘? Říkali v Lážově, že to bude tuze krásné.“

Zdeňa řekla: „Kája zpíval za pana Kypra sólo. Ale moc hezky zpíval.“

Kája se červenal a mamince div s prkénka knedlík na zem se neskulil, jak se lekla. „Cože? Kája zpíval sólo? Chlapče, chlapče, ty

¹⁶ Šátek. Pozn. red.

musíš zas jednou dostat, aby sis pamatoval, že se nemáš nikde vtírat.“

Ale Kája podotkl: „Já se nevtíral, maminko! Pan řídící jen řekl: Umíš? Já řek': Prosím, umím. A už to šlo. Ty jsi, Zdeňo, slepičí kvoč a pojď honem k vám. Mně se zdá, že máte dnes ‚nádech‘.“ (Kája říkal důsledně místo nákyp „nádech“.) A děti nechaly maminku hajných u prkénka s knedlíky a vyběhly.

V lesovně měli nejen nádech, ale také zajíce, a lesních jen se divili, kamže ty děti tolik jídla složí. Dvakrát jim paní lesní naložila zajíce s knedlíky a dvakrát dala čokoládový nádech a ony dojedly do posledního drobtu.

„Zítra přijede pan Pavel,“ podotkl pan lesní. „Pojedeme mu naproti do Řevnic. Pan správce z Lážova slíbil mi saně. V devět hodin vyjedeme.“

„Saněmi! Jéje, to bude krása!“ libovaly si děti.

Druhého dne vysvitlo sluníčko, ale trochu mrzlo. Sníh se třpytil, až oči bolely. Černí koně netrpělivě hrabali kopyty, rolničky se rozzvonily a už se saně rozsvištěly rychlým během. Jelo to měkounce, hebounce jako po sametu. Zbělené lesy usmívaly se dětem vstříc.

Když dojeli řevnického nádraží a děti se vykulily z příkrývek, do nichž je paní lesní zabalila, řekl Kája uznale: „Kdybych měl jisté, že bych mohl být někdy panem správcem v Lážově, hned bych na to studoval a potom bysme, Zdeňo, mohli jezdit saněmi, kdy bysme chtěli!“

Zadrnčely nádražní zvonky. Nečekali dlouho, když řekl pan lesní: „Za chvíli je tu vlak.“

Pan Pavel sbíral balíky, jak píšťala hlásila stanici. Usmíval se. Potěšil se doma s maminkou, vypovídal jí znovu všechno, že u Rédľů v lážovské lesovně je jako doma, že vzácná paní jako o svého o něho pečuje. O Kájovi a Zdeně povídal, a že jim něco musí dovézt. Maminka hlavu si lámala, co jen těm dětem Rédľovým má poslat. Říkala: „V lesovně všechno mají jako u nás: drůbež, mouku, vejce,

máslo – ale počkej, synáčku! Mají u vás slepičky ‚holandky‘? Ty černé s bílou čepičkou, víš?“

„To nemají, maminko!“

„To je dobře. Pošlu jim kohoutka a dvanáct slepiček, čistokrevné, nosné, jenomže mají trochu menší vajíčka, ale zase je to náramná paráda. Vezmeš to s sebou do vlaku. Dají ti to do vozu se zvláštními zavazadly a z lesovny si pro to mohou poslat. A což uzené? Máte ještě zásobu?“

„Už jsme, maminko, dojedli. Letos se nám vepřový dobytek nepovedl. Červenka rdousila.“

„Dobře. Pár šrůtek uzeneho přidám, a co těm dětem? Heleď, Vojtí nám přivezl papouška i s klecí – nemáme na to kdy. Což abys ho vzal těm dětem? Říká: ‚Pěkně vítám, kakadu, kakadu.‘“

Pavel se usmál: „To by bylo něco pro ně. Ale klec je, maminko, jako stodola a já půjdu z Řevnic pěšky.“

„Však oni si pro to pošlou.“

Pavel se usmíval. Maminka mu naložila všelijakých balíčků s jídly, klec s papouškem a druhá s kohoutkem a slepicemi vezla se zároveň s ním. No, musí poprosit pana přednostu v Řevnicích, aby mu někde v teple klec nechal, že si pro ně odpoledne z lesovny dojedou.

Jak vlak zastavil, seskočil rychle a s lístkem v ruce šel do nádražní kanceláře. Jak vešel a zrovna si chtěl říci: „Jako domů půjdu, jako domů poběžím,“ rozběhl se k němu Kája se Zdeňou a skoro stejně rychle pospíchal k němu pan lesní Rédl. Pavel najednou se ocitl v zajetí dvojích dětských ruček a zároveň upřímně obejmul ho i pan lesní. Tak na jeho rtech střídavě se kmitly dvoje dětské rty i ty vousatého pana lesního.

Děti hlásily: „Jsme tu pro vás se saněmi!“

„A já vám vezu papouška,“ honem řekl Pavel. „A vzácné paní holandky s kohoutkem, celý houf.“

„Táááák!“ podivil se pan lesní. „Teď bych jen rád věděl, kam to složíme.“

Dětem svítily oči.

„Já bych vzal papouška na klín,“ hlásil Kája.

„A já slepičky,“ myslila Zdeňa. Když však viděly děti dvě velikánské klece, které byly potaženy látkou, seznaly, že by to nešlo. Co teď? V kanceláři to zůstat nemohlo. Když tak bezradně stály před klecemi, vykřikl Kája: „Sláva, strejček Fichtlovic jede s prázdnem! To on jistě vyvážel někoho na dráhu! Strejčkúú!“ už se k němu rozběhl.

A tak na Fichtlovic bryčku vložili obě klece a rozjeli se před ní lehkými saněmi. To bylo otázek bez odpovědí a povídání bez otázek. Mluvil jeden přes druhého. Největší zájemjevily děti o papouška, kamže ho dají.

Pan lesní řekl, že do chodby a v létě před lesovnu. Zase se míhaly kolem nich zbělené větve lesních stromů, jeli teď proti větru. Fičelo ze všech stran a jistě všichni měli na mysli vonným, čistým teplem vyhrátou jídelnu v lesovně, kde paní lesní jistě vyhlédá každou chvíli oknem a dívá se, jestli už jedou, že má připravenou svačinu, co si kdo bude přát. Pan lesní jistě smýšlel na číšku horkého čaje, protože právě povídal: „Sklenka čaje, pane Pavle, ta přijde k chuti, co? Mrzne, jen to praští!“

Ale Pavel podotkl, že se moc těší na kávu. Děti prozradily, že se dnes také vaří čokoláda, a Kája hned dodal: „Já bych čaj nepil ani za nic. Čpí jako stará Hromádková! Tuhle dávala vzácná paní strejčkovi kostelníkovic a ptala se, jestli chce s rumem, nebo se smetanou? A on řekl: ‚Vzácná paní, tu smetanu bych vypil ‚extra‘, ale do čaje mi ráčejí dát trochu rumu. Kdopak by si smetanou kazil čaj!‘ Tak vzácná paní před něho postavila hrnek s čajem a láhev s rumem, aby si nalil. Ale on nejdřív upil čistého, aby měl víc místa na rum. Jéje, to to čpělo! Já jsem potom jenom ten hrnek, co z něho pil, strčil Pěťovi pod nos a on prskal, kýchal a cenil zuby.“

„No, to jsem to dostal!“ řekl pan lesní. „Jenže si mne nepleť s Hromádkovou a strejčkem kostelníkovic! To víš, já tomu také moc nedám. Ale dneska možná dvakrát si dám čaje, protože to safraportsky profukuje.“

Strejček Fichtlovic přidržel s bryčkou později, děti měly ohromnou radost z papouška, který v pěkné nové kleci vesele se proháněl a vrískal: „Kakadu, kakadu, mácta, pěkně vítám!“

Paní lesní měla radost ze slepiček, a když konečně všichni seděli u svačiny, podotkla: „Mně se zdá, že Zdeňa i Kája zapomněli na malého Staníka.“

Tatínek s panem Pavlem hned se šli na něho podívat, ale děti nic. Kája dojedl, vzdychl, poděkoval a řekl: „Tak my se jdeme podívat.“

Staníka chovala Týna v kuchyni. Jak děti vešly, řekla: „To jsem ráda, že jdete. Dám Staníčka do kočárku, vozte ho trochu! Ale pomalu! Skočím na dvůr.“

Staník usínal a Kája řekl: „Nic neroste, vid’? Ani ho vidět není v peřince. Já se jen dívím, že teta Dvořákovic se nebojí nosit takové zákrsy. Je ještě menší, než byla Marjánka, vid’?“

Dvoje dětské čisté oči, jedny černé jako saze, druhé modré zrovna jako nejtmařejší chrpa, sklánějí se nad děckem.

„To je ručička, Zdeňo, jako nic, vid’?“

„A což ten nosánek!“ smála se Zdeňa do dlaničky.

„Podívej se, jestli má zoubky!“

„Ju, aby mě třeba kous’!“

„Ale, však on nemá!“ A Zdeňa prstíkem otvírá bezzubé dásničky malého Staníka. Ten si to ovšem nedá líbit, otvírá oči a začíná vrískat.

Kája honem popojíždí s kočárkem: „Pojedem s ním před lesovnu, otevři dveře!“ šeptá Zdeně a Staník znovu usíná.

V jídelně je živo. Pavel vypráví o domově, pan lesní mu říká, že Klynský lesní půjde do penze a že slečna Štulcová jistě bude ráda.

Kája se Zdeňou mezitím vytahují kočárek z chodby do dvorka. Staník přestal plakat, jak vítr zafoukal, a Kája drkotal s kočárkem umeteným dvorem.

Týna si skočila ne na dvůr, ale k tetě šafářovic, kde se zapovídaly. Marjánka vyběhla k dětem a poskakovala kolem kočárku. Ale Staník, jen tak v peřince rozvalený, nepřikrytý, už měl té zimy právě dost a začal vrískat tak strašlivě, že už to i v jídelně slyšeli.

Paní lesní vyběhla. Kája potom řekl, „zrovínka tak zčerstva, jako by vzácné paní někdo paty podpálil“, a vykřikla: „Pane na nebi, to oni jistě zmrzčili mé ubohé dítě!“

Otevřela kuchyň. Ta byla prázdná. Vyběhla a s ní už teď chodbou i Pavel a pan lesní rovnou na dvůr.

Kája kodrcal rychle kočárkem podél chléva, když paní lesní přiskočila, srdceryvně vykřikla, rychle stáhla Staníčka do peřiny, zarejdovala kočárkem a rozzlobeně řekla: „S tebou si to spravím, Kájo, i s tebou, Zdeňo, a jestli to ubohé dítě se rozstůně a umře,“ a to už začala plakat, „do smrti mi na oči nesmíte!“

Pan lesní chytl kočárek z jedné, Pavel z druhé strany, a jen jej do jídelny donesli, začala paní lesní lamentovat: „Bože na nebi, dítě bylo skoro nahé, a ti divoši na takový mráz mi je vynesou! Jistě mu ozábly ručičky a nožičky! Jistě bude kašlat, může dostat záškrt nebo šarlach!“

„Anebo černý kašel, maminko, neštovice, zápal plic, křeče, psotník,“ pokračoval pan lesní, „anebo mohl by dostat ouročky, jenže ty už měl. Nic mu nebude, maminko, buď bez starosti! Podívej se, vždyť spí!“ A Staník vskutku, nalokaný studeného vzduchu, zčervenalý, spal jako dudek.

Na dvoře trochu v rozpacích přešlapovaly tři děti. Kája si zajel ručkou za ucho, což dělával, když si nevěděl rady. Zdeňo špičkou botky dloubala v zamrzlé zemi, Marjánka přestala poskakovat a dívala se z jednoho na druhého.

„Pojďme k nám!“ vzpomněl si Kája. „Co tu budem dělat?“ Děti se rozběhly do hajnovny, Marjánka sebou několikrát švihla, ale hned vstala a doháněla je. Vpadly do hajnovny jako vichr.

„To máme hlad!“ volaly už mezi dveřmi.

Na štěstí maminka hajných na ně pamatovala s občerstvením a děti po svačině poslaly Marjánku do lesovny pro saně. Marjánka jen se kmitla ve dveřích a maminka hajných řekla: „Chudinka malá, vy ji tak ženete, jako byste si nemohli dojít tam sami.“

„Chudinka malá, hm,“ řekl Kája, „vzácná paní dnes povídala: ‚Mé ubohé dítě!‘ To se mi taky moc líbí, to si musím pamatovat, až

budu hrát Jiříčkovi divadlo. Meluzína odnese mamince dítě a ta bude volat: „Mé ubohé dítě!“

Paní Maříková zbystřila sluch: „Pročpak říkala vzácná paní ‚mé ubohé dítě‘? Snad Staníček nestůně? Nebo mu lezou zoubky!“

„Ju, lezou! Leda, maminko, by lezly! Ty musejí vyrůst!“ zamlouval Kája matčinu otázku a hned dodal: „Abysme šli Marjánce naproti.“

Do soumraku děti sáňkovaly, a když konečně měly ruce tak promrzlé, že už ani prstíky ohýbat nemohly, když už je tváře pálily jako oheň, když už je i nohy zábly, rozběhly se se saněmi k lesovně.

Kája zůstal obezřetně na dvoře. „Já už poběžím domů.“

Vzpomněl si na tu „správku“ s paní lesní, ale Zdeňa asi taky, protože hned řekla: „Ani nápad! Abych to dostala i za tebe, ne? Jen pojď!“

Marjánka začala naříkat, že jí zašlo za nehty, a Kája jí nařídil, aby hned si vzala do rukou hrst sněhu a třela se jím. Marjánka poslechla. V chodbě otevřely se dveře a vyšel Pavel. „Děti!“ Chtěl vykřiknout, ale jak je viděl celé promrzlé nerozhodně stát na dvorku a slyšel, jak Marjánka syká a tře sněhem prstíky, usmál se: „Jen pojďte, nic se nebojte! Staník spí ještě teď, nic mu není a nic mu nebude. Pojďte se mnou do pokoje! Vzácná paní je v kuchyni. Musíte ukázat, jak jste pokročili ve hře na pianě!“

Děti proběhly kolem kuchyně i s Marjánkou, kterou už ručičky pěkně hrály. Pan lesní je přivítal: „Ty, Kájo, od hodiny bys mohl být chůvou u dětí. Ty bys roční dítě posadil na sánky, vid’? Máš štěstí, že Stáňa spí. Chceš-li si udobřit naši maminku, zahrej něco na piano! Vím, žes v Praze pilně cvičil.“

„Hned, prosím, hned, jen co mi trošku prsty rozmrznou, vzácný pane!“

„Ukaž je!“ řekl pan lesní a spráskl ruce. Děti měly prsty až promodralé, ale honem si je mnuly, a Kája řekl za chvíli: „Už to půjde. Co bych tak zahrál?“ a sedal k pianu. Mžikem vzpomněl si na útulný, právě tak příjemný pokoj pana katechety Čermáka v Praze. Vzpomněl si, jak posledně našel si na pianě tu „kukačku“ z „Agnus“

Marhulovy mše, jak začal hrát a zpívat a pan katecheta prohodil: „Z tebe bude muzikant, Kájo!“ Přeběhl očima klaviaturu. „Ano, kukačka je tuhle,“ řekl si v duchu, „bas tuhle,“ a už to šlo. Jak kukačka odkukala, začal zrovna tak jako včera v lážovském kostele „S pastýři“.

Pan lesní přestal kouřit, panu Pavlovi už dvakrát spadl popel z cigarety na kolena a on o tom nevěděl. Dveře se zlehka otevřely, do jídelny vešla paní lesní, za ní Týna i strejček Diviš z pastoušky se tam ukázal. Když Kája skončil, řekl pan lesní: „Výborně, chlapče! Maminko, můžeš se na něj zlobit?“

Paní lesní pohládila Káju po hlavě a řekla mu: „Ty jsi přece jen chlapík, Kájo, ale podruhé nevoz rozbaleného Staníčka na mráz!“

Bylo dobře. Ještě musil hrát a pan Pavel jen hlavou vrtěl: „Vzácný pane, Kája je neobyčejný talent! Neměl by raději jít po čase na konzervatoř?“

Ale pan lesní zprudka zavrtěl hlavou. „Talent má a velký talent, to je nesporné,“ šeptem odpovídal Pavlovi, „ale na talent ani Žid haléře nepůjčí. A i kdyby byl fenomenálním talentem, příteli, dokud by ho neokolkovala cizina, nic u nás v Čechách znamenat nebude. Jen ať projde reálku, ať se při tom učí hudbě, a dál – no, Bůh nejlépe ví, jak s ním zatočí, aby pronikl, ale smýšlet s ním na odborné hudební vzdělání není možné.“

Právě v této chvíli seděl u vychladlých kamen svého pokoje pan katecheta Čermák a vzpomínal na Káju: „Má ten hoch podivuhodný talent k hudbě! Nebylo by dobře, kdyby po čase odešel na konzervatoř?“

V hajnovně Maříkových seděl hajný s maminkou u stolu: „Maminko, mně se všechno zdá, že jsme nechybili, když jsme Káju do Prahy dali. Ale u Matochů už nebude. Vzácný pán se staral, aniž nám co řekl. Pan Pavel se staral, a tak když jsem dnes v poledne přišel na poradu, řek’ pan Pavel: Zrovna jsem k vám chtěl jít. Kája má už byt. Známa mé matky má takové studentíky na bytě. Je to na Žižkově v Havlíčkově třídě nedaleko viaduktu a to už je v Karlíně hned. Nebude to o nic dražší než u Matochů a Káju nebude nikdo

otloukat. Pojedu s dětmi po svátcích do Prahy a Káju přestěhuji. Vidíš, maminko, máme kolem sebe samé hodné lidi. Starají se o nás.“

A maminka utírala slzičku: „Já bych, tatínku, ničeho neříkala, i kdyby ho teta sem tam potrestala, ale jenom ne tolik, až by mu pruhu zůstaly. Je neposeda, vím, ale není ani zlý, ani zlomyslný. No, s pomocí Boží půjde tedy jinam.“

30. Kája po Vánocích zase v Praze

Když řekl pan Pavel ve středu večer: „Pozítří pojedeme,“ hrklo v dětech. Vida! Zapomněly počítat a Kája řekl melancholicky: „Ani jsme se ještě doma neohřáli a zas už pojedeme!“

Paní lesní k tomu podotkla: „Není také možno, abyste se doma ohřáli, vždyť jste celé dny venku.“

„To už nic není,“ řekla Zdeňa. „Zejtra maminka začne balit a už zas posypem. Mně se to ve škole nic nelíbí. Nejhorší je měřictví. Nerozumím tomu, ani to nebudu nikdy potřebovat. Maminko, kdybyste věděla, co zkusím strachu, když je měřictví. Písemku vždycky opíšu a dostanu z ní výbornou, protože sedí vedle mne Trefilová, která výborně umí, ale slečna Komzáková, jak je oprava školní práce, hned řekne: ‚Rédlová, máte ze školní práce výbornou, ale ráda bych věděla, jestli jste to neopsala! Pojd’te mi podobné příklady vypočítat na tabuli!‘ Maminko, já bych radši šla bosa po kopřivách než k tabuli na měřictví. To se ví, že tam neumím nic a dostanu pětku. Slečna potom počítá: Jednotky z písemky, pěťka u tabule, sem tam ještě nějaká pěťka mimo, a tak mám z měřictví čtyřku jako nic.“

„A koukejme se, jak se Zdeňa rozpovídala,“ řekl pan lesní. „Jen něco zkus, děvenko! U doktorů jsi jako v bavlnce, a to měřictví? Houby víš, budeš-li ho kdy potřebovat, nebo ne.“

Vzácná paní tak trošku popotáhla nosíkem. Nejspíš jí přece jen bylo trochu líto Zdeni, která měla s měřictvím takové soužení.

„Ani jsi ještě neřekla, Zdeňo,“ ozvala se, „jak ti jdou ruční práce?“

„A ty mi, maminko, taky vůbec nejdou. Šijeme. No, šijeme – přední steh! Řekla slečna Kalasová, že je to, jako když blecha skáče! Zadní steh – zas řekla: ‚Sik sem, sik tam, Rédlová, to má být jako perličky!‘ Ju, perličky. Ruce se mi potí, jehla vrže, slečna řekne, abych si položila chvíli dlaně na zeď, že ochladnou. Ju, ochladnou! A obníček¹⁷! Maminko, slečna mi jej začala. Ten kousek, to vám byla krása! Ale jak jsem začala já, za chvíli slečna řekla: ‚Rédlová, jak to zabíráte? Vždyť je to jako plot u zahrady!‘“ A Zdeňa beznadějně vzdychla.

„Mně se zdá, Zdeničko,“ začal Pavel, „že toho máte na srdci víc. Copak se vám ve škole nejlepší líbí?“

Zdeňa zdvihla chrpové oči. „Když zvoní školník poledne,“ řekla upřímně.

A pan lesní dodal: „To jsou teprve začátky, Zdeňo, to se všechno poddá. Počkej, však ono se ti ve škole přece zalíbí.“

Ale paní lesní byla smutná a smutek z jejích očí nevymizel ani druhého dne, kdy pekla dětem po čerstvé vánočce.

Řekl i Kája, když zas už seděli ve vlaku, že se to jede ze svátků o moc smutněji než z prázdnin. Polykal slzičky, když se ztrácelo lážovské nádraží.

Kája byl v novém bytě. Paní Provazníková, vdova po úředníku, měla kuchyňku a dva pokoje – všechny tři místnosti za sebou. V kuchyňce byla ona, v prvním pokojíku byly tři železné postele, tři malé stolky, tři židle, tři proutěné koše – ten třetí byl Kájův, už spravený –, na rozviklané židli natlučené umyvadlo, kterému říkala „lavór“, a to bylo všecko. Paní Provazníková připomínala Kájovi tetu pekařovic z Lážova. Po ránu silně šišlala, ale přes den mluvila správně. Kája hned si řekl, má jistě „vyndávací zuby“. Kolikrát za den vařila kávu a mívala časté návštěvy.

¹⁷ První niť na obou stranách osnovy, kolem níž se obtočí útek při každém chodu tkalcovského stavu; zde v kotextu zřejmě obšívání okrajů látky; entlování. *Pozn. red.*

S Kájou „na pokoji“ byl sekundán Viktor Tupý a tercián Vojtěch Jiruš. Ani s jedním se Kája nedorozuměl k přátelství. Tupý se nafukoval, že je v sekundě, a Jiruš ještě víc, že je v tercii žižkovské reálky.

Třetí místnost obývali dva právníci: Vondrák a Prokeš. Vondrák chodil domů pozdě večer a ráno odcházel. Prokeš chodil k ránu a skoro celý den prospal. Paní Provazníková nikoho nikdy neuhodila ani nepřerežala proutěná poutka u košů, ale přece poznal Kája hnedle, že z bochníku tuze mu ubývá, ale ani nemukl. Ani tenkrát ne, když mu zmizel ze zamčeného koše celý zbytek vánočky.

Měl jiné trampoty. Sotva večer ulehl, pro svědění usnout nemohl. Poškrabal se tuhle, tamhle, ale postačit nemohl. Ráno měl plno puchýřů. Když ráno Kája se prohlížel, řekl Viktor: „No, co na to koukáš? Štěnice!“

Kája se otrásl. U Matochů měli šváby. Štítíl se jich hrozně, ale v posteli nebylo nic. A tady jsou štěnice! Celé tělo ho páliło, byl nevyspalý, ale čas od času zvykl i tomu. Horší bylo, že paní Provazníková, jak poznala jeho velikou ochotu, posílala ho s různými vzkazy snad po celém Karlíně a Žižkově. Stavěl se někdy u „strejčka s růžemi“ a říkal: „Strejčku, já se nalítám!“ Ale jiný od něho slova stesku neuslyšel. Teď už chodil k panu katechetovi každý den na hodinu piana, už i na houslích začal. Pan katecheta mu nic neříkal, ale panu řediteli reálky často řekl: „Kája Mařík je rozený muzikant!“

A pan ředitel dopověděl: „Copak Kája! Ten strčí celou primu do kapsy!“

Paní Provazníková vařila všelijaké věci, kterých před tím Kája nikdy neokusil. Co se navzpomínal maminciny bramboračky, rozpíčeků, lívanců, vdolků, když nabíral bezbarvou polévku a rozkusoval kolečka suchého salámu, tak suchého, až vrzal v zoubkách a pálił jako pepř sám. Co se navzpomínal maminciných hrnků výborného mléka, když polykal šedivou, ubohou kávu, skoro hořkou a skoro vždycky studenou.

Copak ve škole! Tam byl Kája jako na jiném světě! Už ho znali i páni profesori vyšších tříd, i studenti se na něho usmívali, a teta školníkovice vždycky pro něj nějaké lepší sousto schovávala. Však jí tatínek posílá, jak může a co má, a ona to spravedlivě rozdělí.

Když měli v únoru školní písemnou práci na téma „Vzpomínky na prázdniny“, dal pan třídní jeho sešit panu řediteli a četli jeho práci postupně ve všech třídách. Kája nebyl rád, a řekl dokonce panu profesorovi na chodbě, když týž mu pověděl: „Kájo, to koukali hoši z kvinty, jak to umíte sebrat!“

„Pane profesore, naše maminka říká, co se doma uvaří, že se má doma sníst. Darmo potom řeknou, že se chlubím, a já zatím dobře vím, že jsem ještě primán a moc toho nedovedu.“

Ale pan profesor mu skočil do řeči: „Abych nezapomněl! Pan ředitel má 18. března svátek, je Eduard. Necháme oslavu na neděli odpoledne a vy, Kájo, něco zahrajete a také propovíte. Vy za nejmladší, Siksta za septimány.“

Kája šel odpoledne s těžkými starostmi k panu katechetovi:

„To je soužení, pane katecheto! Nějaké říkání mám mít panu řediteli k svátku a něco mám zahrát. Já za nic, prosím! Jsem jen primán, to je na střední škole zrovínka jako prvňák. Leda bych se chtěl nafouknout, když toho moc neumím.“

Pan katecheta jen tak poťukával prstem na desku piana a potom řekl: „Vy zahrajete, Kájo, Dvořákovu ‚Humoresku‘. Vy se jí naučíte, vy se jí musíte naučit, rozumíte?“

Kája byl pořád dítětem podbrdských lesů. Jeho dušička byla jako květ sněženky, jeho způsob řeči s věčným „ju“ byl pořád tak prostý jako tam v lázovské hajnovně, ale jeho kučeravá hlavička přemýšlela někdy až úporně. Tak tomu bylo teď. Dvořákova „Humoreska“! Pan katecheta často ji hrával. Kája ji znal vyhvízdat, znal ji pravou rukou lehce vyhrát, ale do basů se ještě nepustil. A v polovici března by ji měl hrát před celou reálkou! Kmitlo mu hlavou: Kdosi u pana profesora Borovičky povídal: „Humoresku“ možno snadno zahrát, jak je teď upravena. S D-dur začíná, do A-dur přejde a zase v D-dur

končí. Navázal na to: „To bych, prosím, leda mohl, jak začíná v D-dur.“

Ale pan katecheta se zasmál: „Kdepak! Taková kopie nikdy se originálu nevyrovná! Budeš pěkně cvičit s těmi všemi ‚b‘.“ Hned sedl a hrál.

„No, v sluchu to mám,“ pomyslel si Kája, „ale podle not bych to jakživ zahrát nedovedl.“ Opakoval na klavír první větu „Humoresky“. Pan katecheta poklepal souhlasně tužkou na desku piana a pan profesor Borovička psal báseň pro Káju.

Dýchl jarní vzduch do pražských ulic. Rozmočil na bláto poslední zbytky sněhu, rozehnal mrzuté mraky, dal sluníčku vysvítit. Na rozích ulic postavily se prodavačky prvních fialek, jistě skleníkových. Strejčkovi s růžemi zfialověla ošatka drobnými kytičkami. Ovocnářka, která v září Káju tak odbyla, rovnala do hromádek pomeranče a volala: „Po osmdesáti haléřích!“

Kája chodil do školy a ze školy a pořád se mu zdálo, že má takovou svízeľ jako žádný jiný.

Kája opravdu měl velké hudební nadání a pan řídící říkal: „Nevím, nevím, jestli nám Kája brzo ze školy neodejde! Má úžasný talent, už dnes je radost ho poslouchat. Pod dobrým vedením vyrostete z něho umělec světového jména a na techniku jistě už nepůjde. Možná, že ani k maturitě nedejde. Možná, že ve čtrnácti letech opustí reálku a věnuje se jen hudbě.“

Pan třídní vrtěl hlavou: „Kdepak, pane řediteli! Zrovna po vašem svátku, kde on tak dobře hrál, vzal jsem si ho do sborovny na slovíčko a zeptal se: Což, Kájo, máte vlohy k hudbě, což kdybyste se věnoval jen jí, až vám bude čtrnáct let? Podíval se na mne jedním ze svých nejhezčích, tak trochu šibalských úsměvů: ‚A prosím, čím bych to potom byl?‘ – Inu, možná, že velkým umělcem – to ještě nikdo neví. Možná, že virtuosem, který vítězně by šel světem a šířil slávu českého jména. Peněz ovšem byste měl jako babek. – ‚Ba ne,‘ zavrtěl hlavou Kája. ‚Naše maminka by mi dala! Kdepak! Řekla by: ›Ju, muzikantem budeš, leda! To jsme ti mohli koupit od starého

Bimla flašinet!« Moc rád hraju, ale než bych se naučil tolik, abych mohl do světa, to by byla doba! Teta kovářovic hned by řekla: »Vida, už ho vyhodili ze školy, už dostudoval! Muzikanta budou mít! Může nosit piámo (ona říká ‚piámo‘) na zádech, až půjde pást.« Ba ne, prosím, já se budu držet lesa. Tak si myslím, jestli vychodím tu reálku, dá-li mi Pán Bůh dočkat, jéje, kdybych tak potom mohl dál a být lesním inženýrem! Pane profesore, já bych se zbláznil radostí. Ale kdepak! To by stálo moc peněz! Myslím, že vychodím jen nižší reálku do těch 14 let, a potom snad mne tatínek dá do hajnovské školy, protože pozná, že studie stojí moc peněz.‘ – Musil byste, pane řediteli, Káju vidět. Oči mu svítily jako hvězdičky a zase pohasínaly, když domluvil. Měl přece v pololetí samé výborné, a když jsem řekl: ‚Pročpak nepojedete na ty dny domů?‘ řekl upřímně: ‚Nejde to, pane profesore! Dráha stojí moc peněz, a ani Zdeňa nepojede, má kašel. Až na Velikonoce, dá-li Pán Bůh.‘ To máte u něj konec všech přání a myšlenek: ‚Jak Pán Bůh dá.‘“

Velikonoce připadly toho roku do začátku dubna. Jaro si přispíšilo. Strejček „s růžemi“ prodával už nefalšované fialky a petrklíče a Kája chodil Prahou jako zmámený. Zastavoval se u ošatek prvních jarních květů, znal květináře a květinářky snad už z celé čtvrti, věděl, který má kyticíky od Zbraslavě, který od Černošic, a tak se učil chodit Prahou a poznávat ji.

Na Smíchov chodil pěšky a sám. Když jednou dal se jinou cestou a zastavil se u Dittrichova květinářského velkozávodu, div hlasitě nevykřikl. Co tu bylo krásy, co vzácných květů! Stál, díval se. Ne, neznal ani pojmenovat vzácné ty květiny, ale tady v rohu je celý koš rozkvetlých fialek. Propánakrále, ty aby byly z Lážova z louky „Pivovárky“! Nikde jinde nejsou tak modré a krásné a jistě voní, ty voní jako jaro samo.

„A tamhle,“ Kája už poposkočil, „ju, tamhle jsou konvalinky! Zrovínka takové, jako rostou na Babce pod altánem. Kdyby tak šel někdo něco koupit a přišli otevřít tu velikou výkladní skříň, jak by zadýchla až do ulice vůně fialek a konvalinek!“ Kája div nosík ke sklu nepřitiskl, aby vdechnout mohl vůni domova.

A jako na zavalanou vyšel prodavač, otevřel klíčem výklad a Kája vdechl tak zhluboka, div se nezajíkl. Když prodavač vytáhl právě tu kytici konvalinek a výklad zavíral, nezdržel se Kája, aby neřekl: „Pěkně prosím, pane, jenom trošičku mi dejte přivonět!“

Snad to byly zase oči Kájovy, které prosily víc než slova, že prodavač se usmál a řekl vlídně: „Přivonět? Beze všeho!“ a podal až ke Kájovu nosíku kytici. Starší pán, šedovlasý a milý, stál mezi dveřmi. Slyšel a viděl.

„Hošíčku!“ zavolal na Káju. „Vy máte tolik rád květiny? Tož pojd'te sem dovnitř! Tady se můžete nadýchat vůně podle chuti a zadarmo.“

Kája šel hned. Ukláněl se na všechny strany – inu, právě po Kájovsku – a hned podotkl: „Co to, že je tu vzácný pán sám, snad vzácná paní stůně?“ Rozhlédl se kolem a srdíčko mu poskočilo úžasem: „No, tady by ani vzácná paní vařit nemohla. Kdepak! Ale je tu krásy! Kdybych se tak mohl vyučit takovým pánem a tohle mít v krámě, jéje, to bych byl rád! U nás v Lážově nikde takových květin v krámě nemají. Prodává pan Štulc hlízy begoní po jedné koruně šedesáti haléřích, ale to nic není. To se ani nezelená.“

„Tak vy jste z Lážova, hošíčku?“ usmíval se šedivý pán.

„Ju, ano, prosím, zrovínka za Lážovem z hajnovny.“

„A tam já to tuze dobře znám. Jezdíme na Skalku v létě každou neděli. Tam je krásně jako ne hned tak někde. A copak se vám tady nejlépe líbí?“

„Ty fialky a konvalinky, vzácný pane,“ řekl Kája upřímně. Hezoučká, velká kytička fialek a právě taková konvalinek octla se za chvíličku v ruče Kájově.

„Až se budete chtít nadýchat vůně květin, až budete chtít kytičku pro potěšení, přijd'te si! A což, je to tu hezčí než na lážovských lukách?“ usmál se pán.

Kája měl skloněny dlouhé brvy na květy v hrsti. Teď je zdvihl, rychle rozhlédl se ještě jednou kolem, zdvihl oči a řekl opravdově: „Je to tu moc hezké, ale tak hezké přece ne jako na lážovských lukách. Kdybyste, vzácný pane, viděl Chrášťanku v květu, když

toten dozrává, než začne šustit, to byste se podíval! Anebo louka pod zadním rybníkem! Po straně louky teče potůček a ten je promodralý po obou březích samými pomněnkami. Tam u nás doma je to zase jináč krásné než tady. A abych šel. Zaplať Pán Bůh za kytičky! Jestli pojedu na svatodušní svátky, přivezu kytku růží ze zahrady naší vzácné paní. Ale ty jsou! Pan vikář si je vezl někam, ani už nevím, kam. Červené do černa a žluté do růžova. Dej Pán Bůh zdraví a pozdravujte doma!“

Nedošel toho dne Kája na Smíchov. Vrátil se na Žižkov, poprosil paní Provazníkovou o něco na kytky. Dostal vázu s uraženým okrajem, ale naplnil ji vodou, květiny v ni vložil a seděl u nich, dýchaje jejich vůni přes hodinu. Potom protáhl drobné prstíky s touhou: „Kdybych si tak mohl zahrát na piano! Snad bude pan katecheta doma, snad by mi dovolil, abych si zahrál ‚Zelení hájové‘ a potom ty dvě mamínčiny nejmilejší ‚Zdrávas dcero‘! Tu maminka zpívala celý květen až do června, než jeli na Svatou Horu.“ Strídala ji s lurdským Zdrávasem, jehož refrén se tolik Kájovi líbil: „Zdrávas, zdrávas, zdrávas, Maria!“

Kája se ještě jednou podíval na kvítka v otlučené váze a už stál mezi dveřmi. Najednou se rozběhl, vyňal je z vázy, v dlani sevřel a rychle pospíchal k panu katechetovi. Ten se chystal někam do schůze, když mu Kája podal kytičky: „U nás by mi je někdo vzal, prosím pěkně, nechte si je tady!“

Pan katecheta s úsměvem podal mu dvě vkusné vázy. Hned poznal Kája, že jsou z „Artělu“¹⁸, a vložil do nich květy.

„Jste hodný, že jste mi je donesl, ale myslím, že máte ještě něco na srdci, Kájo!“

„Ba mám, pane katecheto! Tuze rád bych si zahrál na piano, ale jak vidím, račte jít pryč.“

¹⁸ Sdružení umělců, kteří se zabývali navrhováním užitého umění a designu. Pozn. red.

„Nu což! Zamknu vás tady, za hodinu jsem zpátky.“ Pan katecheta postavil na piano obě vázy a odešel. Zaklapla klika, zaklapl zámek. Kája osaměl.

Bílé klávesy usmívaly se z odklopené klaviatury a květy sladce voněly domovem. Drobné prstíky Kájovy rozběhly se klávesami.

Pan katecheta už měl dávno být na schůzi, ale on stál u dveří a poslouchal. Kája s všelijakými kudrlinkami dohrál „Zelení hájové“ a lehce přeběhl k základní C-dur tónině a už hrál „Zdrávas, dcero“. On myslel, že hraje, ale pan katecheta za dveřmi řekl si v duchu, že také zpívá vysokými, přidanými tóny.

Kája viděl před sebou rozevláté červené korouhve, viděl v duchu družičky, růžové stuhy od sošky Panny Marie, modré od sošky svaté Anny, a tam viděl maminku v černých šatech a bílém šátku s modravým, blankytně modravým pruhem. Snad viděl i trsy bílých konvalinek na Babce a kopce tmavých fialek na Pivovárce a hrál a hrál. Pan katecheta docela schůzi zmeškal, ani z domova se nedostal. Jen klíčem otočil, když Kája dohrál. Do bílé dlaně vzal jeho bradičku: „Na kohopak jste vzpomínal, když jste hrál?“

A Kája řekl tiše: „Na maminku, prosím.“

31. Pololetní vysvědčení

Už bylo vidět, že ještě v dubnu zůstane krásně a v Praze snad ani lehký sníh nenapadne. Chodil Kája se Zdeňou pražskými sady, dívali se na magnolie, rozpukávající do zlatého květu, a Kája pořád říkal: „To není to, co u nás. Tohle je pražské jaro. Míza tu nevoní, nikde nevidíš ze země vyrůstat fialky, ale počkej! U nás doma o svátcích, tam uvidíme naše jaro, jak se hlásí k životu.“

Týden před svátky řídly řady studentů. Rozšířil se záškrť mezi dětmi. Najednou přišel školník s oběžníkem. Pan třídní podepsal a potom řekl: „Hoši, vyskytla se zlá nemoc - záškrť. Dnešní hodina je poslední před svátky. Uvidíme se zas až za tři týdny!“

Skončil a Kája byl přesvědčen, že má sladký sen. Ale když se octl s ostatními před reálkou, zavýskl. Tři týdny! Tři týdny bude doma! Ale což Zdeňa?

Zdeňa čekala jen o hodinu déle, když totéž ohlásila jim slečna třídní. Kája řekl paní Provazníkové: „Máme prázdnou, přijedu až za tři týdny.“ Narychlo doběhl k panu katechetovi se rozloučit, u školníků vyřídil, že maminka pošle něco na svátky, a honem na elektriku. Dojel k „Červené zahradě“, pěšky doběhl na konec Zlíchova a řekl Jiříčkovi, že teď nebude moci přicházet. V bytě napěchoval do aktovky, kterou mu pan katecheta daroval, prádlo, a vyrazil na Smíchov.

Zdeňa se už také chystala. Marné bylo naříkání u doktorů, že se v lesovně i hajnovně polekají, když děti najednou přijedou. Kája jen tvrdil, že dobře dojedou a že je dnes tak moc rád na světě, až pan doktor děti usadil až do vlaku a přísně nařizoval, aby hned poslaly lístek, jak se dostaly domů. Zapísklo v lokomotivě, zhluboka děti oddychly a těšily se celou cestu, jak se budou doma divit, kdeže se tu vzaly.

U hajných, ó já, ti se divili! Vždyť neviděli Kájova pololetního vysvědčení. Jen psal:

Drahý tatínku a maminko!

Vysvědčení mi dopadlo dobře a prosím Vás, jestli je Vám to možné, kupte mi v Lážově nějaké punčošky. Moc se mi trhají, nejspíš od bruslení. Chodíme na kluziště. To byste koukal, tatínku, jak se to jezdí! Už umím i pozpátku a začínám kroužky. Párkrát jsem sebou švihl, ale to nic není, jen jsem si trochu natřásl kolena.

A prosím Vás, maminko, pošlete mi pár rozpíček, moc se mi po nich stýská. Přijedeme na Velikonoce, tatínku, to už budou všechny stromy rašit a země se probouzet, vidíte? Já už se tolik na Vás těším!

Za všechno Vám děkuje

*Váš vděčný
Kája*

Tatínek hajný vrtěl hlavou: „Píše, že vysvědčení mu dopadlo dobře, ale proč nenapíše, kolik měl dobrých známek, kolik špatných? Dobře. To také může znamenat, že jen tak tak prošel, maminko!“

Maminka hned dodala: „Na jídlo a zábavu smejší. Bruslí a na rozpíčky má chuť. Mně se zdá, tatínku, že přece půjde k Malinovu ponku.“

Ale nešel. Jak přišli domů, nejdřív se v lesovně lekli. „Snad vás, děti, nevyhodili ze školy? Teprve za týden máte mít prázdnou!“

„Ba ne, maminko,“ řekla Zdeňa. „Pražské školy jsou zavřeny. Je tam záškrta a pojedeme zase až za tři týdny.“

„A kdepak, miláčkové, máte vysvědčení?“ ptal se pan lesní. „Ukažte!“

Zdeňa dost neochotně otvírala tašku a hned dodala: „Ale tři výborné mám: z náboženství, ze zpěvu a z tělocviku.“ Podávala panu lesnímu složený list.

„Ještě abys z náboženství jedničku neměla, když jsme tě doma dobře vedli,“ otvíral pan lesní vysvědčení.

Paní lesní mu koukala přes rameno: „No, Zdeňo, učenec z tebe nikdy nebude, ale musíš přece ve druhém pololetí trochu přisadit. A což ty, Kájo?“

„Ju, vzácná paní,“ prohledával Kája aktovku, „někam jsem to dal.“

„Tak jen s tím na světlo, Kájo!“

Kája si říkal v duchu: Tohle vypadá zrovínka tak, jako bych se chtěl hloupě chlubit. Zdeňa přece nemůže mít samé výborné, protože je to jen holka, a taky to nepotřebuje. Ale on, kdyby měl jen jednu známku špatnou, moc by se musil bát, aby neřekla maminka: „Tak zůstaneš doma!“

„Totě doba, Kájo!“ řekl pan lesní. „Snad nemáš špatné vysvědčení?“

Kája konečně vytáhl složený list. Pan lesní jej rozložil a oči rozjasnil: „Safraporté, Kájo, tys chlapík! Má samé výborné a ani se tím nechce chlubit. No, to budou mít u vás radost! Ale jak ty říkáš

o nás: Je vám přáno! Tvoje maminka pořád chodila s hlavou svěšenou a říkala: ‚Psal Kája, že vysvědčení mu dobře dopadlo, ale dál jen o roztopáčnostech a jídle smejšle.‘ Přēju to tobě i vašim. Už uháněj domů, vysvědčení podrž v ruce a hned je podej mamince! Za hodinu ať jsi tady! Naše maminka přichystá něco dobrého a potom už musíte do lesů. Jaro si přichvátlo. Pupence už dávno rozpušky, čerstvá míza dává novou sílu odpočinitým stromům. Kájo, všechny stromy po vás tesknily. Tyhle tři neděle vaší prázdně jim tuze půjdou k duhu. Mám radost, Kájo! Podívej se, tuhle mi zbyla zrovna taková hezká dvacetikoruna, ani přeložená není. Vezmi si ji třeba na sešity.“

Kája pěkně poděkoval a uháněl domů. Vysvědčení vložil do aktovky. Řekl vzácný pán: „Nes je v ruce a běž domů!“ Ale on si hned vzpomněl: „Naše maminka říká, že chlubné plíce lezou z hrnce a že nemáme chválit dne před večerem! Bude se chlubit s pololetním vysvědčením a na konci roku může ještě propadnout.“

Už ukázala se červená střecha hajnovny, už ohromnými skoky rozběhl se proti němu Pěťa. Maminka šla krmit kuřata. Viděl jich Kája kolik droboučkých, ještě žlutých houfů, a pomyslel si: „Copak naše maminka. Ta musí mít vždycky první kuřata. Březnová, říká, jsou nejlepší. Naše maminka!“ vykřikl a rozběhl se úprkem. Chytl polekanou maminku kolem krku: „V Praze je záškrť, maminko, máme tři týdny prázdnost!“

Maminka ho k sobě přitiskla: „Kájo, to jsem se lekla! Já už myslela, že tě vyhodili ze školy. A což vysvědčení?“

„Hned, maminko, hned, ale kdepak je tatínek?“

„To víš, v lese. Kde jinde! Chodí už dávno z Lážova lidé na kopání, ale ukaž vysvědčení!“

Kája otvíral aktovku: „Vidíte, maminko, pan katecheta mi ji daroval. Povídal také, že bych se třeba moh’ učit na umělce, ale já jsem hned řek’: Kdepak! Naše maminka by mi dala!“

Maminka trnula úzkostí. Nějak Kája váhá s tím vysvědčením. Aby tak, Pane Bože na nebi, měl špatné známky! Ale Kája přece jen

vysvědčení našel, podal je mamince a řekl: „Doběhnu si do sklepa pro mléko, ju?“ a zmizel.

Prohlížela si maminka hajná vysvědčení, četla zdola nahoru a shora dolů, ale ať četla jakkoli, pořád jen samé „výborné“ viděla. Odlehlo jí od srdce. Kája má vysvědčení, že lepšího není možno si přát.

„Kájo, synáčku!“ Zalily se jí oči slzami, ale Kája už běžel ze sklepa, utíral si pusu šátečkem a zavolal: „Maminko, to jsem si přihnul! Já zas za chvíli přijdu se Zdeňou!“ a rozběhl se k lesovně.

Chodil hajný Mařík lesem. Ustaraná hlava se mu chýlila: „Za týden přijede Kája. Jaké vlastně to vysvědčení přinese? Psal jen, že to dobře dopadlo, ale více nic.“ Kdesi ve stráni slyšel radostné výsknutí. „Bože náš, to je zrovna jako když Kája výskával, ale kde by se tu vzal? Až za týden! Ještě celý týden mučivých pochyb a dohadů, ještě celý týden úzkosti a strachu.“ Docházel hajnovny.

Maminka hajná stála u cesty: „Čekám na tebe, tatínku! V Praze je záškrť, děti dostaly tři týdny prázdnno. Tady máš Kájovo vysvědčení,“ a podávala mu bílý list. Jako prve ona, tak teď Mařík přebíhal list zdola nahoru a shora dolů.

„Zaplať Pán Bůh, maminko!“ řekl konečně „To mám radost! A kde je?“

„Teď se tu kmitl, to on do lesovny zas běžel.“

„Tak to byl přece on, kterého jsem prve slyšel zavýsknout,“ sedal hajný ke stolu a do široka rozložil na něm znovu Kájovo vysvědčení.

Teď to byly jiné toulky, na něž se vydával Kája se Zdeňou, než o Vánocích! Cesty byly vyschlé, fialek vonělo v každém kroku, jaro urputně dobývalo svých práv. „Kohoutky“¹⁹ zároveň s petrklíčem a fialkami nosily děti domů plnými hrstma. Malý Staník měl jarní květy rozloženy po kočárku a dětem bylo strašně k smíchu, když po květech natahoval drobnou dlaničku a rovnou k puse s nimi mířil.

V některých chvílích, jak říkal pan lesní, byla s Kájou docela rozumná řeč. Tenkrát ani jednou neřekl „ju“, ani „vo co“, ale jak

¹⁹ Lecha jarní.

dýchchl silnou vůni nedávno probuzených stromů, učiněný divoch. Zrovna lítal, Zdeňa za ním, vlasy jí divoce vlály, předbíhali se, houkali na sebe, množství mléka mizelo v jejich žaludcích. Nahrazovali si pražské, jak říkal Kája, „pančané“ mléko.

Vzpomněl si Kája najednou: „Víš, ten pán v té kavárně, jak je taky hajných“ – ale vtom si vzpomněl, že maminka povídala něco o lívancích: „Pojď honem, než vystydnou!“ A Zdeňa se nedověděla ničeho o tom pánovi. Ještě tak když bylo špatné počasí, Kája se rozpovídal buď doma, nebo v lesovně, a to se všichni divili, jaké má Kája známosti. Vyprávěl o ubohém Jiříčkovi, a když si maminka utírala slzičky a čekala, co bude dál, najednou si Kája vzpomněl: „Matochovic, to asi není žádný strejček, ani teta. Ti vůbec nejsou z našeho rodu. Ani se nikdá nemodlili, v pátek jedli maso jako nic, a pane, jak si nadávali!“

Maminka se chtěla aspoň dovědět, byla-li teta pořád zlá, a mimochodem řekla: „To ona asi taky bila, vid’?“

„Ju, maminko,“ Kája byl v ráži, „to byste koukala! Té bylo jedno – hlava nehlava, ta má, panečku, sílu v kloubech!“ – ale honem se vzpamatoval, že to vlastně povídat neměl, a obrátil řeč: „A což Kamilka!“

O Kamilce zase nerada slyšela Zdeňa. Proto také ušpulila rtíky a řekla: „Ta je hloupá! Neví, co je jeřáb a co jestřáb. Pojď zas k nám!“

32. Velikonoční svátky

O Květné neděli Kája ministroval. Než přišel pan farář, poptával se se zájmem kostelníka: „Strýčku, tak jak se pořád máte?“

„Děkuju, děkuju, ale je to ohromný. Žádné vejdelečky nejsou. A jak vám se daří?“

Kája se rozesmál: „Co by vás, strýčku, napadlo, abyste mi vykall! Vždyť jsem ještě malý kluk.“

Kostelník se usmál: „Už moc malý ne, Kájo, rosteš jako z vody a jsi studentem.“

Kája byl hezký, roztomilý hoch a slušelo mu to u oltáře. Maminka s tatínkem jen se v něm shlíželi, když viděli, jak pěkně ministruje.

Navečer té neděle pozvali lesních pana faráře, pana řídícího a hajných, aby prý všichni poslechli, jaký pokrok udělal Kája v hudbě. Nešla maminka mezi pány si sednout, kdepak! V kuchyni, kam přizvala paní lesní také bývalou Týnu, paní Malinovou, přidala se k nim i teta šafářovic. Po večeři na pokyn pana lesního sedl Kája ke klavíru. Kájova maminka zrůžověla ve tváři, tatínek pořád si zapaloval doutník a on ne a ne chytout, když pan řídící řekl: „Kája je neobyčejně nadán.“

Pan farář si k tomu vzal šnupěček a dodal: „Nerad bych byl špatným prorokem, ale vzpomeňte si na mne! Z Káji budeme mít všichni radost! Kájo,“ a podával mu tabatěrku, „šňupni si!“

Ale Kája už proběhl do kuchyně. Byl vždycky moc nerad, když nevěděl, co má říci. Za chvíli se Zdeňou a Marjánkou seděli v koutě kuchyně a Kája povídal tlumeně jednu ze svých pohádek, ve které vystupoval Pěťa, pan loupežník z brdských lesů a tety z celého Lážova.

V pokoji zatím splétaly se nitky dalších osudů Kájových. Dopíše pan farář panu katechetovi Čermákovi, dopíše pan řídící panu řediteli Černému na reálku. Kája nesmí hudbu zanedbat.

Pan řídící i pan farář připlatí, jen ať se vlohy jeho rozvinou. V pondělí nato šli všichni z lesovny i hajnovny ke zpovědi a pak už začaly přípravy na svátky.

O Zeleném čtvrtku v poledne Kája i Zdeňa točili klikou kostelní řehtačky u silnice nad kostelem. Kluci je za pár jidášů k tomu pustili. Večer šli na pobožnost a to se Kájovi moc líbilo, že pan řídící nebyl na kůru, ale dole v lavici mezi lidmi začínal „Pro tvé svaté drahé rány“ a na konci tu starou, věčně krásnou „Tisíckrát buď pozdravený, o kříži přesvatý“. Teta kovářovic ji chtěla táhnout, ale nešlo to. Pan řídící zpíval, ostatní s ním, a teta se musila vzdát naděje na sólo. Všecko to bylo jiné v lážovském kostele než jindy. Dopoledne přenesl pan farář „Nejsvětější“ na postranní oltář. U toho

byla dnes pobožnost. Zítra přenese Nejsvětější Svátost do Božího hrobu a bude pobožnost tam.

Zítra! Propánakrále, zítra půjdou prvně na křížovou cestu ráno v 5 hodin! S tím se rozloučili na rozcestí.

Nemohl Kája dospat. Ptáci zpívali, sluníčko se probouzelo, ale to už Kája byl dávno vzhůru a burcoval maminku: „Ať nezmeškáme, prosím vás, maminko!“

Maminka se dnes nic nezlobila, ale ani nezatápěla, ani snídani nechystala.

„Půjdeme lačni, Kájo, však vydržíš i ty. To ti povídám: Ne aby ses někde chytl chlapců a dělal pohoršení!“

Když se setkali s lesních a ostatními z myslivny, rozběhly se oči dětí po okolí a Kája hned ukazoval: „Tamhle jdou od Lhotky a Kytína, tamhle od Zahořan a Rymáně, tamhle od Nové Vsi a to oni také přijdou ze Senešnice a Čisovic, jéje, to bude lidí!“

A bylo. Lážovský kostel – a tam se vešlo něco lidí – byl plný, a co jich stálo před kostelem! Kluci měli řehtačku u silnice, ale Kája tam dnes nešel. Strejček kostelníkovíc mu dal nést křížek. Za dětmi šli muži, pak pan farář a potom ostatní. Strejček kostelníkovíc si natáhl brýle a začal: „Již Ježíše vede,“ a předříkával. Celou cestu zpívali. Na Skalku šli serpentinou – točitou cestou. Kája už byl na poslední zatáčke, a jak se dolů díval, jako veliký, dlouhý had vinuli se lidé zatáčkami, a co jich ještě bylo dole, kteří jistě půjdou tou cestou, až už ti první budou u kláštera!

Jak přišli k serpentíně, začal pan farář: „Pospěšte, křesťané, uctít kříž přesvatý!“ Kája poslouchal, moc se mu ta písnička líbila. Při druhé sloce už se přidal k ostatním aspoň refrémem: „Kriste Ježíši, králi nejvyšší, odpusť naše viny!“ Čtrnáct kapliček – zastavení – křížové cesty vyběhlo před procesím do dvou řad. Prve rozezpívání ptáci zmlkli. Kája si hned pomyslíl: „To oni poslouchají, jak umíme zpívat, a kdyby mohli, jistě by řekli: ‚My jsme dnes také uctili památku smrti Kristovy. Nejásali jsme radostí, že jaro je tu, ale

v písních bolesti jsme zaplakali, že v dnešní den byl ukřižován náš Stvořitel.“

Šli od jedné kapličky ke druhé. Sluníčko vyšlo v rudé záplavě červánků. Nad vrcholky stromů nesl se táhlý, smutný zpěv a Kája si v duchu říkal, že tohle je teprve ta pravá křížová cesta, jinší než ty nedělní odpolední, když šel každý, jak chtěl, a žádný pořádek při tom nebyl.

Jak se k Lážovu vraceli, to už šli rovnou dolů z vršku a proudy lidí za pivovarem už se rozcházely na všechny strany.

Maminka vzala Káju k tetě pekařovic, která jim dala kávu v troubě nachystanou a rohlíky. Maminka řekla Kájovi, aby už počkal, že sama doběhne domů a zase hned přijde na pašije. Protože s nimi byla i Zdeňa, šli se ještě podívat do kostela a potom se chvíli rozhlíželi po Lážově. Bylo tu dnes jako o velkém svátku. Všude postávaly hloučky lidí, pan Skřivánek vyprodal mnoho opánků a střevíců, pan Štulc starším pantátům naléval po slupečce „hořké“ a říkal: „Ono je po ránu ještě tuze chladno a tahle zahřeje!“ Ti, kteří chtěli mít místo v kostele k sedění zajištěno, pospíchali. Ti, kteří šli za nimi, posedávali už na stupních postranních oltářů. O deváté hodině nebylo už k hnutí v rozlehlém kostele a na kůru zrovna tak.

Kája se Zdeňou, vtlačeni do kouta, dívali se po panu řídícím, který rozdával noty, a náramně se jim líbilo, že varhanový pult, který býval celý rok otevřen, dnes byl zavřen. Pan řídící jen slabě udal ladičkou tón „a“ a už začaly smutné velkopáteční sbory, za nimi střídal se zpěv kněze u oltáře se sborem na kůru, zpívaly se pašije, dřevěné klapačky klapaly, dým kadidla vysoko se vznášel. Když Kája se Zdeňou scházeli z kůru, řekli si, že nikde jinde na celém světě to není tak krásné o Velkém pátku jako v Lážově.

Toho odpoledne také byly děti zmlklé a ztichlé. Ani jednou neběžely „kdo dřív“ a papouška přikryly, aby pořád nekřičel tak uličnický. Jenom malý Staník nedbal toho, že je takový velký, svatý den, a vřískal, co měl síly.

„Lezou chudáčkovi zoubky,“ řekla paní lesní.

A Kája hned dodal: „To má mít tedy vůbec velikou radost, že už konečně bude moci kousat jablka a ořechy, a ne tak křičet.“

Ale vzácná paní řekla, aby daly pokoj aspoň o Velkém pátku, a tak šly děti zase do hajnovny.

Vzkříšení bylo zas tak slavné jako jiná léta. Okna byla osvětlena, pan Štulc páčil bengál²⁰ zelený a červený, pan Skřivánek vypaloval dokonce rakety, zvonilo se na obou věžích, zvonili ministranti v průvodu, lidé zpívali, muzika hrála, a když šli lesních a hajných a všichni z obou samot k domovu, řekl Kája, to že by paní Provazníková koukala, kdyby takovou krásu viděla! Při té vzpomínce si uvědomil, že hnedle zase pojedou do Prahy a byl zase zticha.

33. V Praze na šancích

Uběhly velikonoční svátky jako krásný jarní sen. Poslední, třetí týden prázdně děti se chýlil ke konci. Vzácná paní pekla jim na cestu bochánky, maminka hajných chléb a rozpíčky.

Když děti na Smíchově vystupovaly, obě si vzdychly. Kája odvedl Zdeňu až k doktorovým, a jak tam připravené občerstvení snědl, hned vstával: „Zaplať Pán Bůh za všechno a já abych zas šel.“

Dubnový slunný den zlatil se nad Prahou. Vůně jara namáhala se přemoci různé ty pachy velkoměsta, ale marně. Kája šel dlouhou cestou k Žižkovu a říkal si v duchu: „Tady je cítit syrečky, tady plesnivina, tady petrolej, tady benzin.“

V ulicích se prášilo za auty, strejček s růžemi měl na ošatce povadlé květy, celé uprášené, pomeranče ve velkých koších křičely do ulice svou žhavě žlutou barvou až vtíravě a Kájovi se hrozně zastesklo po lesích a domově. Polykal slzy, ale přece mu skákaly z očí a po tvářích se koulely. Zašel do kostela, skryl se v koutku

²⁰ Prášková pyrotechnická směs vydávající při hoření oslnivé, různě zbarvené světlo. *Pozn. red.*

široké lavice a tiše se rozplakal. Jistě hodinu trvalo, než se utišil a řekl: „Pane Bože na nebi, já nevím, jak to tu teď na jaře vydržím!“

Vyšel a pospíchal k bytu. Paní Provazníková byla rozmrzelá a sotva na pozdrav poděkovala. Jen Kája vešel do pokojíku, vyšla ona oblečená jako na procházku. Kája osaměl a zas takový stesk v prázdném bytě na něj padl, že znovu se mu oči slzami zalévaly. Srovnával jejich čisťounké světnice a tyto. Všude prachu, pavučin, těžký vzduch, okna skoro zahalená. Šel do kuchyně vody se napít. Jéje, jak může paní Provazníková jít z domu, když tu má plnou lavici i mísu i kamna špinavého nádobí! Ani jedna sklenka nebyla čistá. Všecky byly zrovna nalepené, až se Kája otrásl a šel zpátky. Zavzpomínal maminky, lesů, vůně, čistoty tam u nich doma a rozplakal se znovu. Teprve druhého dne ve škole oživil.

A zas už letěly dny jeden za druhým tak stejně, tak pravidelně, jako když Kája u lážovského rybníka kamínkem „potápky“ dělal, tak právě nenávratně zapadaly. Ve třídě byl prvním a nikdo mu toho nezáviděl, protože vždycky pomohl, kde mohl.

U tety školníkovíc ráno po sedmé a odpoledne od jedné scházelo se pět jeho kamarádů, těch nejslabších v počtech, a Kája s nimi pracoval úlohy, a to už od února. Teprve začátkem května přišel na to pan třídní, který si zašel v půl druhé pro cosi ke školníkovi. Protože v kuchyni nikdo nebyl, chtěl otevřít vedlejší místnost, když slyšel Kájův jasný hlásek, jak vysvětluje jakýsi složitý početní příklad. Zaposlouchal a usmíval se. Kája vykládal opravdu srozumitelně. I Hulík, nejslabší počtář, zavolal: „Už tomu rozumím, Kájo, zaplať Pán Bůh!“

Pan profesor se honem odklidil z bytu a myslil si o Kájovi: „Takhle Kája už v sekundě bude si moci přivydělávat kondicemi.“

Nezavdával Kája nikdy příčiny, aby mohl být pokárán, ač pokušení bylo dost. Kolikrát řekli chlapci: „Pojď s námi na šance, tam je legrace! Chodí tam také ze sekundy a Mácha už kouří! Tam se prolítáme!“

Na to „prolítání“ by se Kája lehko dal nachytat, protože tisíckrát vzpomínal, jak se Zdeňou běhávali kolikrát za den do Lážova. Zdálo

se mu, že nožičky poskakovaly už touhou, ale jak slyšel o kouření, hned si vzpomněl na maminku, že říkala: „Kájo, pamatuj si: Jedno nahnilé jablíčko nakazí deset zdravých!“ A jako by maminku slyšel, že povídá: „Mácha je také takové nahnilé jablíčko, když už kouří. Varuj se ho!“

S kouřením, holečku, nejsou žádné žerty! Jenom jednou jedinkrát vzal tatínkovu fajfku, aby si ji prohlédl. Ale už tu byl tatínek, sáhl na almaru a už to švihlo. A nejednou tatínek řekl:

„Až si vyděláš na živobytí, až budeš jíst ze své mísy, pak si kup fajek třeba deset. Ale dřív ne, rozumíš?“

Tak Kája statečně svodům odolával. Slyšel také, že Mácha špatně prospívá, že kdosi na něj prozradil, že kouří. Bylo vyšetřování i v primě těch, kteří chodí na šance a viděli Máchu kouřit. Pan třídní i Káji se zeptal: „Vy nechodíte na šance?“

A on řekl upřímně: „Prosím, ne!“

Máchovi bylo pohroženo, jakmile ještě jednou přijde žaloba, že bude vyloučen. Tenkrát prvně setkal se Kája s Máchou na chodbě a ten si mu postěžoval: „Já za to nemohu, ale strejček mi vždycky dával doma doutník a smál se, že se kuckám. Pořád mne nutil, jen abych táhl, a tak jsem se tomu naučil. Kdyby to věděla maminka! Mám doma čtyři sestry a všichni na mne spoléhají, jak vyjdu nižší reálku, že mne strýček dostane ke dráze. Já bych se zbláznil, kdybych byl vyloučen!“

Asi týden nato přišli hoši z primy pro něj do bytu: „Kájo, dnes musíš jít s námi! Máme na šancích dostihy v běhu.“ Nutili ho, přemlouvali a Kája konečně šel. Což, běhalo se jim tam dobře. Kája už po třetí byl první u cíle, když si sedli do kruhu a zrovna vedle něj sedl si Mácha a zapálil si cigaretu. Vtom zavolal kdosi: „Pan třídní!“

Mácha vstrčil hořící cigaretu Kájovi do ruky a zašeptal: „Pro Boha tě prosím, neprozrad' mne!“ A utíkal za ostatními, kteří rozprchli se všemi směry. Sedět zůstal jen Kája s nešťastnou Máchovou cigaretou v ruce.

Byl to pan třídní a Kája byl tak ulekán, že ani nevstal. Nechal dojít pana profesora až k sobě.

„Vy jste, Maříku, tvrdil, že na šance nechodíte, a hled' me! Chodíte a ještě k tomu také kouříte. No, to jsou pěkné věci!“ Podíval se na cigaretu. Sám cigaretář, hned viděl, že Kája ji drží v prstech docela neodborně, že ji tiskne křečovité u zapáleného konce. Náhle projela mu hlavou myšlenka: „Že on, Kája, je tu dnes prvně, a že mu tu cigaretu některý z hochů vstrčil do ruky, když mne viděli přicházet?“

„Kájo, vám tu cigaretu někdo dal do ruky. Byl tu Mácha, vidíte? Kudrna ze sekundy a Pochl a Najman, ti prý už také kouří. Který to byl, který vám ji dal a utekl?“

Dušička Kájova byla jako v zajetí. Kdyby tu nešťastnou cigaretu byl mu dal podržet Kudrna nebo Pochl nebo Najman, hned by to byl doznal, protože těm nehrozilo vyloučení z reálky jako Máchovi. Ale co on, chudák, by si počal? Maminka a čtyři sestry čekají, až vychodí čtyři třídy – A Kája vstává, chce odhodit cigaretu, která ho začíná pálit do nehtu, když tu za panem třídním vynořuje se postava pana ředitele.

„Kája že kouří? Kdybych neviděl, nevěřil bych. Přijďte, Maříku, zítra v deset hodin do ředitelny!“ A odchází.

Zůstává jen pan třídní: „Kájo, kdo vám vstrčil tu cigaretu a utekl?“

Kája se dívá bezelstnýma očima do očí profesorových: „Prosím, na šance přišel jsem dnes prvně. Běhali jsme o závod, ale já už sem víckrát nepůjdu. To bylo prvně a naposled, prosím. Potom jsme si sedli do kruhu.“ Veliké, zcela černé oči Kájovy teď uhnuly stranou, protože četly z očí pana profesora otázku, kterou vyslovil: „A ta cigareta? To Mácha, vidíte!“

Kája slyšel úzkostí plná slova Máchova: „Pro Boha tě prosím, neprozrad' mne!“ A díval se kamsi v neurčilo, žhavý ve tváři, zašlápl doutnající cigaretu a řekl pevně: „Ne, prosím, Mácha nekouřil.“

„Tak to byla vaše cigareta, Kájo?“ ptal se pan třídní důrazně.

Ztichle, už ne tak pevně, ale přece zřetelně, pořád se dívaje kamsi za obzor, řekl Kája: „Ano, prosím, to byla moje cigareta.“

Pan třídní věděl určitě, že to byl Mácha, který ji Kájovi vstrčil. Věděl dobře, že Kája se vydává v nebezpečnosti vyšetřování, případně zhoršení známky z mravů – pan ředitel byl v těchhle věcech neúprosný a Káju sám s cigaretou zastihl – ale v této chvíli nemohl sám ničeho zařídít. Odcházel s lítostí, že nejmilejší a nejlepší jeho žák zítra bude přísně vyšetřován, protože chtěl zachránit Máchu, o němž jistě věděl, co mu hrozí, kdyby byl přistižen v neposlušnosti.

Kája osaměl. První, co ho napadlo, bylo: Co by tomu řekla maminka, že lhal? Zlobila by se, snad by i plakala, ale Kája by ji vzal kolem krku a řek' by: „Maminko, kdybych byl Máchu prozradil, byl by vyloučen ze školy a jeho maminka a čtyři sestry čekají, až vychodí čtyři třídy reálky, že mu strejček opatří místo u dráhy. Maminko, víte, jak to bylo tenkrát se starou Šlikovou? Tatínek pořád říkal, že až tu bábu chytne, jak mu vyžíná, kde nesmí, nůši jí rozšlape a víckrát že do lesa nesmí! A vy jste, maminko, řekla: ‚Považ, tatínku, je jí sedmdesát let, má na starosti čtyři vnoučata a jen tu kozičku k obživě, nezlob se!‘ A Šliková zase šla vyžínat, kam neměla, a tatínek přiběhl domů a zlobil se: ‚Tohle vyžala jen ta bába Šliková. Jak ji v lese uvidím, bez milosti ji navždy z lesa vyženu!‘ A vy jste řekla: ‚Ba ne, tatínku, to Šliková ne. To já dnes tak pospíchala a vyžala trávu při cestě.‘ Tatínek se na vás zlobil, maminko, a vy jste potom šla k Šlikové a řekla jí: ‚Tentokrát jsem lhala. Svedla jsem to na sebe. Ale víckrát, teta, nechod'te, kam se nesmí!‘ A já také, maminko, řeknu Máchovi: ‚Tentokrát jsem to vzal na sebe a dostanu, ale víckrát ať nekouříš!‘“ To si Kája v duchu povídal, ale do smíchu mu nebylo.

Druhého dne v 10 hodin všichni podezřelí byli zavoláni do ředitelny. Marné bylo vysvětlování pana třídního! Pan ředitel říkal: „Přistihl jsem Maříka s cigaretou v ruce.“ Káji se přímo zeptal: „Chcete zapírat, že jste včera nebyl na šancích a nekouřil tam?“

A Kája řekl tiše: „Ne, prosím!“

„Dobrá. Máte v druhém pololetí druhý stupeň z mravů.“

Ale vtom už bez zaklepaní otevřely se dveře a vletěl Mácha: „Ne, prosím, Kája nekouřil! To já jsem mu zapálenou cigaretu do ruky vstrčil a utekl.“

Pan ředitel klepal chvíli tužkou o desku stolu, pak zdvihl oči a řekl: „Mácho, budete ještě kouřit?“

A Mácha div nepřísahal, že to bylo posledně.

„Je vám prominuto kvůli Kájovi, jděte!“

Pan ředitel se podíval do Kájových očí: „Proč jste Máchův přestupek vzal na sebe?“

„Prosím, on má čtyři sestry a jeho maminka už čeká, až vyjde nižší reálku.“

„A copak by tomu řekla vaše maminka?“

Při vzpomínce na maminku rozsvětil se Kájův obličej teplým štěstím: „Naše maminka, prosím, ta by hned věděla, že jsem nekouřil.“

A tak pan ředitel nevěděl honem, co by řekl. Místo domluvy pohladil Káju po vlasech a bylo po všem.

Kája stoupl v ceně. Hoši z vyšších tříd, když ho viděli, říkali si: „To je Kája Mařík, který zachránil Máchu před vyloučením. Chlapík! Kájo, jak se máš?“

Když někteří z vyšších tříd roztoulali se v prázdném půldni po okolí Prahy, přinesli různé květiny a o některé nevěděli, jak se jmenuje, nečekali, až přijde pan profesor, aby se ho zeptali, ale před vyučováním počkali na Káju a ten jim hned pověděl a nikdy se nezmylil.

Bylo až směšné, když sextán Holub, vyčouhlý jako jedle, který měl vždycky veliké soužení, jak sám říkal, s těmi „safraportskými kytíčkami“, jež měl tolik rád, ale ještě se ustavičně mýlil, se shýbal ke Kájovi a dal si od něj vysvětlovat. Jestli se divil v některé třídě pan profesor, jak to, že hoši všechny květiny znají pojmenovat, odpovídali poctivě: „Prosím, to Kája nám pověděl.“

A pan profesor říkal: „Copak Kája! Na toho byste si musili s kytíčkami hodně přivstat!“

Kájovo srdíčko bylo úplně prosto ješitnosti a pýchy. Nezhrdal chválou, ale nikdy se nenadnesl, když i z vyšší třídy hoši na něco se ptali. Naopak! U něj se to rozumělo samo sebou. Vždyť byl přece ještě docela malý, a tatínek už ho učil znát kdejakou rostlinu. Říkával tatínek: „To by tak hrálo, abys neznal všechny stromy a květiny a byliny, co jich tu kolem dokola nás roste! Vždyť bys musil hanbou shořet, kdybys neznal to, v čem jsi rostl a vyrostl.“

A což pan lesní! Ten je uměl prohánět, jak začali chodit do školy!
„Kájo, Zdeňo, pod Kvíalkou (nebo pod ‚Štajgrovic‘, nebo ‚u trojáku‘, nebo ‚u stříbrné studánky‘), tam roste květů! Doneste je, ať víte, jak se to jmenuje!“

A oni běželi.

A což pan Pavel! To byl teprve kytičkář. Ten si doběhl ke „Štítku“ jako nic, když slyšel, že roste nějaká zvláštní rostlinka na dubě. Přišel a řekl: „No, jmelí, a já myslil, kdovíco!“

34. U Mistra Netrefy

V polovici dubna řekl pan katecheta Kájovi: „Ve středu a v sobotu budete chodit k panu profesorovi Netrefovi na piano. U mne budete jen opakovat. Vyjednal jsem vám tu hodinu. Pan profesor nechtěl dřív ani slyšet – učí jen několik zvlášť nadaných talentů –, a když jsem mu řekl vaše předběžné vzdělání v hudbě, teprve se vzpíral. Já jsem se mu, Kájo, za vás zaručil, že se budete dobře učit. Je mnoho zaměstnán svými skladbami, ale vyprosil jsem přece pro vás ty dvě hodiny od jedné do dvou, a oběd tam dostanete. Pan profesor má rád dochvilnost a podle toho se zaříďte. Trefíte na Vinohrady?“

„A to já se, prosím, zeptám,“ zářily oči Kájovy.

„To nic! Ve středu půjdu s vámi a musíte si cestu pamatovat. Ať nic špatného o vás neslyším! Jíst dovedete slušně, to vím. Jen se trochu pamatujte se svou výřečností! Čím míň budete mluvit, tím lépe pro vás.“

„Ju,“ myslil si Kája, „ono se to řekne! Pan katecheta také tuze rád povídá, jako zrovna teď.“ Ale nahlas řekl: „Prosím, já ani nepípnu, ať jsem trajcen!“

„Ale, Kájo, co je to za výraz? Tak jsem to nemyslel, abyste nepípl. Myslím jen, abyste mluvil vždycky k věci.“

Té středy nemohl se Kája poledne dočkat. Pan katecheta už čekal. Panečku, byl to hezký kousek cesty na Vinohrady a sem tam ulice se kroutily! U domu, kde pan profesor bydlil, se zastavili. Pan katecheta udělal Kájovi na čele křížek a řekl mu: „Jen kurážně! Záleží všechno na první hodině! První poschodí vpravo! S Bohem, Kájo!“

„S Pánem Bohem!“ hrklo trochu v Kájovi. Pokud šel s panem katechetou, nebál se, ale teď si pomyslel: Kdyby mne tak viděla naše maminka, ta by jistě řekla: „Kájo, kam si troufáš?“ Ale hned si zas vzpomněl, že maminka říká: „Pořád se za tebe modlím, Kájo, aby ti Pán Bůh požehnal.“

S tou vzpomínkou na maminku zazvonil lehce u dveří, na nichž byla za rámečkem navštívenka:

VOJTĚCH NETREFA,
profesor hudby

Čapku držel už v ruce, když se otevřely dveře a paní ve světlých šatech a zrovna tak zlatitých vlasů jako má Zdeňa, vlídně se zeptala: „Copak si přejete, hošíku?“

Kája se hluboce uklonil: „Ruku líbám, dej Pán Bůh zdraví! Já jsem, prosím, Kája Mařík a posílá mne sem pan katecheta Čermák.“ Srdíčko mu tlouklo, až je sám slyšel.

„Tak pojed'te dál,“ usmála se paní. Zavřela a zavolala: „Vojtí, máš tu hosta!“

Kdesi se otevřely dveře a vyšel sám pan profesor. Kájovi se hrozně líbilo, že ta hezká paní volala „Vojtí“, ale jak se ukázal pan profesor, hrklo v něm ještě víc. A hned si řekl: „Panečku, tohle není žádný Vojtí. Kdepak! Já bych mu tak neřek' za nic!“

Pan profesor byl vysoký, moc vysoký, měl černý plnovous a obočí skoro srostlé. Nic se neusmíval, a když promluvil, zahučelo to jako když v Lážově pan řídící na kůru šlápne na pedál! Kája si hned v duchu řekl: „S tímhle pánem asi nic nebude, kdepak! Mně se zdá, že odtud vyjdu jako nic a že ještě dohoním pana katechetu.“ Znova se hluboce uklonil a pozdravil. Mezitím už pan profesor zahučel: „Pojďte dál, hošíku, ale já si vás představoval většího. Vám je teprve čtrnáct, ne?“

„Prosím, bude mi jedenáct.“

„No, to zase jste až moc veliký. Tak jen dál!“ Ale mezi dveřmi se obrátil: „Miluško, je v jídelně ještě prostřeno?“ A ostatní zadrmořil jinou řečí, že ani Kája nepoznal jakou, a paní hned řekla: „Pojďte, Kájo! Kája vám tedy říká?“

A Kája najednou seděl v jídelně u stolu a před ním stál talíř s polévkou. Ubrus byl bílý jako sníh, talíře hned dva nad sebou, příbory jistě stříbrné, na stole váza s čerstvými květinami a což těch krásných věcí kolem! U okna květinový stolek, široký, rozlehlý, plný zelených pokojových květin. Paní profesorová pobídla: „Jezte, aby nevystydlo!“

Kája vstal, pokřižoval se, krátce pomodlil a způsobně snědl polévku. A paní už tu byla s mísou; na ní byly kousky pečeně. Kája si opatrně položil jeden na talíř, přibral knedlík a jedl. Jen pořád dával pozor, aby neukápl, aby nezaskřípal nožem o talíř. Ó, teď byl rád, že pan Pavel naučil je jíst, na vidličku sousto dát a nikdy ne nůž ke rtům donést. Když dojedl, zase kříž udělal, ubrouskem si otřel rty a řekl: „Ruku líbám, zaplať Pán Bůh a naděl stokrát víc!“

Paní profesorová řekla: „Dej to Pán Bůh!“ A to se Kájovi moc líbilo. Přinesla mu sklenku čehosi červeného: „Napijte se!“

„Račte prominout, vzácná paní, nebo – chtěl jsem říci milostivá paní. Pořád se pletu, já jsem zvyklý z domova jen na vzácnou paní.“

Paní profesorová se smála: „Jen mi říkejte ‚vzácná paní‘, moc se mi to líbí. A pijte!“ Kájovi spadl kámen ze srdce. To „milostivá paní“ se mu beztoho vždycky tak špatně říká.

„Vzácná paní,“ a Kája už byl jako doma, „jen jestli to není víno? Naše maminka říká: ‚Vidíš, kam víno a kořalička přivedla starou Hromádkovou?‘ Do škarpy, prosím, do škarpy!“

„To není víno, Kájo, to je malinová šťáva!“

Kája se s chutí napil.

„Musíte chvíli počkat,“ řekla paní profesorová, „muž cosi přehrává a není radno ho vyrušovat. On si pro vás přijde. Ani nevíte, co je s ním někdy za potíž! Zabere se do práce, přehrává, píše, opravuje, to je nejlepší ho nevyrušovat.“

A Kája na to: „Vzácná paní, to je zrovínka jako u nás. Když tatínek vystopuje lišku, říká naše maminka, že s tím tatínkem zas bude soužení, než ji zastřelí.“

Paní profesorová se moc smála a řekla: „Tak vy jste z myslivny?“

„Kdepak, prosím. To Zdeňa je pánovic, já než hajnejch.“

„A máte maminku hodně rád?“

Kájova očka byla plna záře: „Jéje, vzácná paní, taková maminka jako naše, už není jiná na světě. Vzácná paní Rédlová je taky moc hodná. Jenže mají teď moc práce. Teta Dvořáková jim přinesla Staníka, ale mrně, vzácná paní, v peřině. Ona už to moc nevybírá, už je stará. Bere to z dubčí šmahem.“

Paní profesorová zřejmě se výborně bavila, protože si teď šátečkem už i oči přetřela. Kája byl dávno zvyklý, že když začal vykládat, dospělí se smáli. Když se na to jednou ptal maminky, proč to, řekla: „Protože jsi takový brepta, Kájo!“ Ale on se tenkrát proti tomu ohradil: „To zas ne, maminko! Brepta se říká strejčkovi mydlářovic, protože on, než začne slovíčko, chvíli říká: ‚E, e, e, e -‘ a když mu někdo něco povídá, on pořád breptá: ‚Na, na, na, na.‘ Jednou, když měli projíždět Lážovem dragouni, on na ně čekal, a jak viděl prvního, utíkal a volal: ‚U-u-u-u-‘ a teta mydlářovic potom povídala, že do večera seděl na lavičce před domem a pořád říkal: ‚U-u-u-u-‘ a když už dragouni odjeli, teprve vyhrkl: ‚U-už jedou,‘ a teta řekla: ‚Už odjeli!‘ Tak brepta nejsem, maminko! Ale maminka už byla pryč a taky bylo po všem.“

Za chvíli paní profesorová znala z větší části Lážov i samoty a byla v nejlepší smíchu, když otevřel pan profesor dveře. Nejdřív se podíval na paní a řekl: „Miluško, co tvoje nervy?“

A ona řekla: „Moje nervy, Vojtí, potřebovaly by společnost tohodle Káji. To jsem se zasmála!“ A zas něco dodala cizí řečí a pan profesor řekl: „Tak půjdem!“

Kája tušil, že je po smíchu, jak za ním zapadly dveře pracovny. Pan profesor několikrát přešel po silném koberci a najednou hlučně, hučivě začal: „Hudba, hochu, není ševcovina. Říkal pan katecheta Čermák, že máte talent. Možná! Uvidíme! Talent nejsou floky, kamaráde! A klávesy nejsou podrážka, aby se do nich mlátilo. Mnoho je povolanych, ale málo vyvolených. Hudba, hochu, je dar nebes! Nebes, rozumíte?“ Pan profesor vyvalil na Káju oči.

Kája si hned vzpomněl na maminku, že říkala, když na Zdeňu oči vyvaloval: „Pamatuj si! Čím kdo hřeší, tím bývá trestán. Vida, už je to tady! Ju, maminka nikdá nelže.“

„Zahrát bezvadně sonatinu,“ pokračoval pan profesor, „není narazit botu na kopyto.“

Kája zas myslil; „Pan profesor má jistě někde strejčka ševcem, že se tak vyzná.“

„A vůbec, břídily já neučím, rozumíte? Buď máte talent, dobrá, povedu vás. Nebo ne, a jsme spolu hotovi!“

Panečku, tohle moc vášně neznělo. Kájovo srdíčko poplašně tlouklo.

„Na konzervatoř mi přijdou taky slečinky. Chtějí být umělkyněmi, aby se o nich psalo. Rozumíte? Ne, aby svou hrou zachraňovaly lidská srdce od všednosti, ale aby se o nich psalo, rozumíte? Slečinka si sedne a drnká, drnká a víte, co řeknu já?“ A pan profesor se zastavil před Kájou a zas tak vyvalil oči. „Já říkám: Slečinko, vezměte si do ruky vařečku! Nemůže být každý umělcem, je taky potřeba vařit! To říkám, rozumíte?“

Kája nerozuměl. Bůh ví, že nerozuměl.

A z ničeho nic řekl pan profesor: „Zahrajte mi něco!“

Kája s vyděšenou dušičkou sedal k Bösendorfovu křídlu. Nevěděl, věru nevěděl, co hrát. Takhle si to nepředstavoval! V tu chvíli napadla mu jen maminka. Vzpomněl si na její nejmilejší píseň: kterou dávno před poutí na Svatou Horu po ránu zpívávala. Položil drobné, dlouhé prstíky do kláves. Měkce, zladěně se rozezvučely jednoduchým, prostým nápěvem „Zdrávas, dcero Boha Otce“! Přehrál první slohu tak prostě, jak ji hudba vyhrávala, když poutníci z Lážova na Svatou Horu šli. A neviděl už nádheru kolem sebe, zapomněl, že kdesi za ním stojí nebo sedí nebo chodí pan profesor. On v duchu viděl časné červnové ráno tam u nich doma v Lážově. Cítil vůněmi růží provanutý vzduch, viděl družičky a maminku v černých šatech a v bílém šátku s modrou obrubou, jak se staví k nosítkám svaté Anny. A Kája proplétal v podivuhodných variacích prostý motiv na vzácném křídle. Nebyl to už jen klavír, byly to housle nebo skřivani, flétny nebo kosové, snad to byli všichni ptáci z podbrdských lesů, kteří se rozezpívali pod hbitými prstíky Kájovými.

Pan profesor stál u okna. Při prvních akordech zaposlouchal se jaksi tázavě. Ale jak Kája ve variacích proplétal starodávnou píseň, zadíval se oknem do daleka. Píseň, kterou jeho matka zpívávala od května do července, kdy od nich z Lážova chodívalo procesí na Svatou Horu, ta mu teď z hbitých prstů Kájových přiváděla vzpomínky na jeho mládí. Viděl v duchu červené korouhve vlát v teplém vzduchu, viděl drobné svoje sestry – bílé družičky – i tu svou ustaranou matku v černých šatech a bílém šátku s modrým okrajem u nosítek svaté Anny.

Kája hrál a panu profesorovi se zdálo, že to ptáci zpívají a jeho mládí že přišlo ho na chvílku navštívit. Kája dohrával. Lehouchké zvonění vzácného nástroje přešlo v původní motiv a Kája skončil.

Bál se obrátit, aby neviděl zlobně vyvalených očí pana profesora. Pracovnou tichounce tikaly pendlovky.

U okna ozvalo se vzdechnutí a Kájova hlava najednou se octla v bílých, dlouhých prstech velikého umělce, jehož oči, ne zlobně

vyvalené, ale plné tichého třpytu dívaly se do jeho a on slyšel: „Z tebe, chlapče, umělec vyrostel!“

Zahřála ta slova duši Kájovu. Pan profesor řekl: „z tebe“, a to se mu tak líbilo. Ale pan profesor náhle zpřísněl: „Přijďte, Kájo, v sobotu o jedné. Vyřídíte panu katechetovi, že měl pravdu!“

Jen Kája s uctivým pozdravem vyšel ze dveří, div do paní nevrazil. Poslouchala. Hned řekla: „To jsem nečekala. Maminka může mít z vás velkou radost. Kdy máte přijít, Kájo?“

„Prosím, v sobotu.“

„Tož k obědu. S Bohem, Kájo!“

Kájovo „ruku líbám“ doznělo až za dveřmi a on sběhl po schodech jako střela! Na chodníku poskočil: „To se mi to hrálo! A už abych byl u pana katechety se vzkazem!“

35. Kája nese psíka do školy

Pan katecheta nešel domů. Přecházel na druhém chodníku a myslil si: „Přece by Kája sám netrefil a možná, že třeba přijde hned.“ Jak viděl rozzářený Kájův obličej, věděl, že to dobře dopadlo, ale nešel k němu. Myslil si, že půjde za ním, aby věděl, jde-li dobře. Kája se vždycky na rohu ulice rozhlédl a chvíli šel dobře. Najednou se zastavil. Měl namířeno vpravo, ale mířil vlevo.

Zahlédl strážníka, šel k němu a smekl čapku: „Má úcta, pane strážník! Prosím vás, kudy půjdu k Žižkovu?“

Strážník se hezky na něj usmál, podíval se mu do očí a řekl: „Vpravo přes dvě ulice! Tam stojí strážník, který vám poví dál, hošíku! A pročpak vám maminka neumyje oči?“

Kája ukázal bílé zuby, které se všechny usmívaly: „Prosím, to vůbec nejde. Děkuji a dej Pán Bůh zdraví!“ A šel zas. Na rohu ulice stály dvě ženské, u každé děcko asi tříleté. Živě povídaly a děti po chvíli odbatolily se na jízdní dráhu. Kája si myslil: „To bych rád věděl, jestli je elektrika přejede. Myslím, že jistě.“ Ale hned se zastyděl, co to myslil. Šel, obě děti odvedl na chodník a řekl té jedné ženské: „Teta, já bych vám přinesl židličku, ju? Aby vás nebolely

nohy. Hnedle by vám elektrika zajela děti a vy nic.“ Ale panečku, ty mu daly! To bylo jmen, jakých jakživ ještě neslyšel. Až mu bylo horko a uháněl, aby už neslyšel. Teď už se nemusel ptát. Teď už trefí.

Jak prve uháněl, tkanička u boty se mu rozvázala. Zašel do průjezdu, aby ji zavázal, když slyší tesklivé naříkání, tak jako psí se mu zdálo. Slyšel ještě plesknutí, to jako rukou na psa, a nové skučení a drsný hlas: „Někde pojdi, nebo ať si tě někdo vezme!“

Bouchly dveře a slyšel jen skučení jistě hodně udeřeného psíka.

Kája se rozhlédl, šel po hlase a jéje! Tady v koutečku krčil a třásl se malý psík. „Štěňátko,“ řekl si nahlas, „a vlčák! Chudinko, to tě tloukli, vid’?“

Psík zdvíhal přední tlapku a Kája se k němu sehnul: „No, ten tě zřídil! To tě flákl důtkami, vždyť ti teče krev!“ Kájovi tolik bylo psíka líto. Vzal ho do náruče a on se tak smutně na něj díval. Třásl se. Jak jen by ho tu mohl nechat? Slyšel přece, že někdo řekl: „Někde pojdi, nebo ať si tě někdo vezme!“ Psík dával hlavičku pod Kájovu paži a bolavou packu pořád natahoval, jak by o pomoc prosil. Kája byl rozhodnut. Ne, nenechá ho tu zajít. Vezme si ho, ať to dopadne, jak chce. Dal psíka pod kabát a vyběhl z průjezdu.

Pan katecheta viděl, že něco pod kabátem skrývá, ale kdož by mohl vědět, že je to ubohý, ztýraný psík!

Na rohu stál strážník a Kájovi se zdálo, že se na něj nějak moc dívá. Nemohl vědět, že leckdo se na něj dívá, protože je docela jiný, než hoši v jeho věku bývají. Nejspíš se líbil i tomu strážníkovi, ale Kája myslil, že pan strážník se chce zeptat: „Copak to neseš pod kabátem a odkud?“ Proto k němu namířil. Smekl čapku: „Má úcta, pane strážník! Ale já jsem to štěňátko nikomu nevzal. Já jsem ho sebral tamhle v průjezdě zrovínka, když ho někdo vyhodil a řek’: „Pojdi někde, nebo ať si tě někdo vezme!““

Strážník pohladil Káju po hlavě: „Máte dobré srdce, hošíku a cit ke zvířatům. Jen si psíka nechte a neublížujte mu!“

Kája pospíchal s přáním, aby paní bytná nebyla doma. Musí psíkovi ránu vymýt, dát mu něco k snědku, vždyť je to takový

hezoučkový chudáček! Psík se přestal třást, a když ho Kája postavil na zem – vskutku paní bytná byla pryč, a byt byl prázdný –, otřepal se, poposkočil na třech nožkách a vděčně olízl Kájovi ruku. Ten našel ve svém koši čistý hadříček, vymyl mu ránu, z trouby vytáhl svůj hrneček kávy, odlil na mističku a přistrčil psíkovi. Ten měl hlad! Jéje! Za chvíli vylízl poslední kapku a Kája dal mu znova, i kousek chleba mu nadrobil a psík slupl všecko. Kája řekl: „Musím ti nějak říkat a ty musíš být moc hodný, aby nás paní bytná nevyhodila oba. Nesmíš kňourat ani dělat loužičky! Udělám ti na den kouteček v koši a večer tě dám k sobě na postel. Budeš mi hrát nožičky, ale kňourat nesmíš!“

Psík se zadíval moudře na Káju a najednou mu olízl celou tvář růžovým jazykem. Byl patrně spokojen. Kája otevřel koš, v jednom rohu udělal kouteček a položil tam psíka. Ten se skulil do klubička a za chvíli spal.

Kája si sedl ke kalnému oknu a přemýšlel: Dlouho tam psíka nechat nesmí! To by to dopadlo! Zná z domova, co štěnata dokáží. A jak mu má říkat? Což „Raf“? U správců v Lážově také mají vlčáka Rafa. Anebo „Žolinko“? To ne! Zůstane při Rafovi! Ale co řekne paní bytná?

Kája si vytáhl knihy a učil se. Bývalo mu časem smutno, když tu byl sám, dnes ne. Raf spí v košíku. Raf je jeho. On ho zachránil! Ve škole mají „Stellu“, a pan řídící jednou povídal: „Lepší někdy pes než člověk nepřítel.“ Na faře mají Reka a pan farář říkal: „Je to zvíře, duši nemá, ale je vděčnější než člověk. Když přijdu ze školy, div mne neporazí radostí, a jak ho chci pohladit, převalí se na záda a neví, jak by svou oddanost dokázal. A kdyby někdo ve zlém ruku na mne vztáhl, vím, že by špatně pochodil. Rek leží pod mou židli v kanceláři, a když podezřelý člověk přijde, zuby vycení a vrčí. Nedal bych Reka za nic!“

Kája má teď Rafa. Už tu není sám, ale musí ho vynést ven. Vzal ho do náruče a donesl na dvorek. Raf si odbyl své, zamrskal prutem a otíral se o Kájovu nohu. Už našlapoval na všechny čtyři, a jak ho Kája znovu uložil, hned zase spal.

S večerem přišla paní bytná, Kájovi se podařilo ještě dvakrát Rafa nepozorovaně vynést a na noc dal ho do postele, do koutku k nohám. Probudil se zvláštním pocitem. Raf se už vyspal, doškrábal se k jeho ruce a lízal ji. Kája si uvědomil, že musí do školy, ale co s Rafem?

Vstal, pomodlil se, ukryl ještě chvíli Rafa pod peřinu a šel vyjednávat s paní bytnou do kuchyně. Po ranním pozdravu začal: „Tak jsem včera našel psíka. Roztomilého! Někdo ho vyhodil a řekl: ‚Pojdi někde!‘ Tak jsem si ho vzal. Paní bytná, my máme dnes do jedenácti, jestli tu něco udělá, já to uklidím, jak přijdu. Mohl bych ho tu nechat?“ visel Kája očima na bytné. Ale ta se rozkřikla: „Co by vás napadlo? Kde máte tu bestii? Hned ji vyhoďte na ulici! Nestrpím tu psa!“

Jak začala paní bytná takhle křičet, věděl Kája, že je marné prosit. Vzal učení i Rafa a vyšel z domu. Nedá ho, ne, nedá! Nevyhodí ho! Ale do školy ho přece vzít nemůže! Což aby to zkusil u tety školníkovíc? Opozdil se nějak. Jak vešel do školy, zvonil školník osm. Kája vklouzl do třídy i s Rafem. Měl ho pod kabátem. Hoši už se tišili, honem se ještě dívali do knih, a tak Kája proběhl k svému místu nepozorován.

Takových úzkostí snad ještě nikdy Kája nezažil jako té hodiny. Raf, jak by věděl, že musí být zticha, stulil se v Kájův klín. Ten přikryl ho cípy kabátu a jen si myslel: „Co se stane, jestli budu vyvolán?“ Pan profesor zkoušel, pořád se točil kolem písmena M. Už byl u tabule Medřina, Mestek a zase najednou Lepšík. To si Kája oddychl! Ale pan profesor hned zase zavolal Nechvala a potom Merklína. Kája si jen myslel: „Teď – teď řekne pan profesor: Maříku, Kájó! A co on si počne s Rafem? Kdyby aspoň věděl, kolik je hodin? Jeho tulové hodinky ležely v koši v krabičce. Pan profesor řekl všem: „Nenoste to do školy! Darmo se pořád na hodinky díváte!“ Tož nosil Kája hodinky jen v neděli.

Raf se vyspal, vystrčil černavý čenich zpod kabátu Kájova, protáhl se, zavrtěl ocáskem a chňapl po Kájově ruce, která ho chtěla znovu přinutit k ležení. Chňapl rozpustile, hravě, jen tak drobnými

zoubky dotkl se Kájova palce. Chtěl si hrát. Marně ho Kája přikrýval. Merklín už psíka zahlédl. Nebýt to Kája vedle něj, už by byl na psíka upozornil ostatní. Ale takhle jen mu oči zasvítily. Novotný, sedící za Kájou, postřehl nezvyklé vrtění Kájovo, natáhl krk a zahlédl Rafův čenich. Měl nesmírně rád psy a tuze rád by se byl seznámil s tímto roztomilým štěňátkem.

„Kájo, Maříku!“ ozval se pan profesor. „Pojďte mi něco vypočítat, nevím kudy do toho!“ Pan profesor byl v dobré náladě.

Kája zahořel v tváři, Raf jednou vteřinou octl se na zemi a Kája skoro v téže chvíli u tabule. Rafovi se na zemi nelíbilo. Otřepal se a hloupoučce podíval se vzhůru. Neposedný Novotný vytáhl z kapsy kus provázku a kmital jím kolem jeho očí. Raf nejdřív jen točil hlavičkou vpravo vlevo. Potom natáhl přední pracku a chtěl provázek chytit. Ale zakymácel se a převalil. Několik hochů tlumeně se smálo. Pan profesor se tam podíval a Kája počítal. Křída se mu v ruce chvěla, ale počítal zběžně a dobře. Raf se zas komicky posadil a chňapal po provázku. Dráždilo ho, že jej nemůže chytit, a právě když Kája bezvadně příklad vypočetl, Raf nesmírně směšně několikrát zaštěkal, všichni se obrátili, smáli se hlasitě, a školník zvonil devět. Pan profesor se šel podívat. Novotný zrovna Rafa posadil na svůj stolek. Kája přiběhl od tabule a zůstal stát v hrozných rozpacích. Pan profesor chtěl nejdřív vyšetřit, kdo psíka do třídy donesl, ale než otevřel ústa, řekl Kája: „Prosím, to je můj Raf. Chtěl jsem ho odnést k tetě školníkovic, ale zrovna zvonilo osm.“

Pan profesor řekl přísně: „Kájo, co vás to jen napadlo, psíka do školy nosit? To přece nesmí být!“ A jak měl ruku opřenou o stolek Novotného, Raf po ní chňapl a chytl ho za obrubu rukávu. Vrčel při tom a pan profesor, jak se na něj podíval, musil se dát do smíchu. Odtáhl ruku, ale Raf začal zas tak směšně štěkat, a té chvíli vyhrál Kája i Raf. Pan profesor vzal Rafa na loket a řekl Kájovi: „Pojďte!“ A šli do sborovny. Tam Kája vysvětlil, kde psíka sebral a co řekla paní bytná. Když přišli ještě tři páni profesori, shledali, že Raf je

velice komický a hezoučký tvor. Řekli: „Ať ho Kája dá vždycky ráno do sborovny, v poledne ať s ním jde domů a zas ho přinese!“

Pan profesor Zika z kvinty – takový mladý s černými vlasy a bílými rukama – nabídl Rafovi kolečko salámu. Ten opatrně přičichl a vsoukal jej do sebe s náramnou chutí. Olízl se na obě strany a štěkávě dorážel na ruku pana profesora Ziky. „Jak mu říkáte, Kájo?“ zeptal se.

„Prosím, Raf,“ usmíval se Kája.

„Doběhněte ke školníkům, poproste o nějakou starou ošatku nebo koš a něco do něj, ať Raf tady zvyká! Rafe!“ A pan profesor natáhl ukazováček a zlehka se jím dotýkal Rafova čenichu. Raf natáhl pracku a oháněl se jí po prstu. Než bylo po přestávce, byl tu Kája s košíkem a starým šátkem. Než se kdo nadál, vyběhl Kája s Rafem na dvůr, nechal ho chvíli proběhnout a už zas ho chytl a uložil do košíku. Raf se díval jasnými očima po něm, ale jak ho Kája přikryl a řekl: „Spi, Rafe!“ stočil se do klubíčka a spal.

Sborovna ztichla. Pendlovky na zdi se podivily: „Páni odešli a nechali tu košík s psíkem!“

O každé přestávce šel Kája Rafa provětrat a v poledne šel s ním domů. Paní bytná zle se mračila, ale když jí Kája řekl, že přes den bude Raf ve sborovně a v noci že za něj ručí, už bručela jen potichu.

Tak vyrůstal Raf ve sborovně k obveselení celého profesorského sboru. Nezapomněl však, kdo je jeho nejmilejším pánem, že Kája. Měl se dobře. V dopolední přestávce jen se ulizoval. Když jednou pan profesor Zika měl k němu přednášku o tom, že nesmí okusovat proutí na košíku, poslouchal Raf zdánlivě velice pozorně, ale najednou chňapl po vonném, vábivém páрку a spolkl jej jako malinu. Kájův Raf stal se brzo velice populárním tvorem, ale také velice vybíravým. Často i některý ze studentů donesl mu drobnou kůstku nebo lepší sousto a Raf si začínal vybírat. Pan profesor Malík, který důsledně svačival žemli s máslem, marně ho k sobě lákal na kůrčičku. Zavrtěl sice prutem, ale nehnul se od pana ředitele, který míval nejlepší „gábl“ a náramně mu přál.

Díky Kájově péči byl Raf velice čistotný. Bez ran naučil se prosit, udržet kostku cukru na čenichu, třeba se mu sliny sbíhaly, aportovat hozený kousek dřeva, uhlí nebo smačkaného papíru. Kája neví, ale jisto bylo, že pan profesor Zika, veliký oblíbenec pana ředitele, naučil Rafa různým věcem. Když přišel pan ředitel pochmuřeně do sborovny, stačilo, aby pan profesor Zika řekl: „Rafe, mrač se!“ A Raf seškrabatil čelo, schlípl uši, sešpulil tlamu. Pan ředitel se musil usmát. Když přišel v dobré náladě, řekl pan profesor Zika: „Rafe, směj se!“ A Raf sedl na zadní nohy, napřímil se, přední pracky nechal viset bez hnutí, jako když prosil, vyhrnul čelisti a smál se všemi bílými zuby, že se pan ředitel usmíval ještě víc. Když řekl pan profesor Zika: „Rafe, je pátek!“ zalezl Raf do kouta, zamračil se a byl tam tak dlouho, dokud nezavolal některý z pánů: „Rafe, tu máš!“ Vzal cípeček housky nebo kůrčičku chleba a šel si ji „uklidit“. Zahrabal ji totiž do uhlí nebo pod dříví a provinile odplazil se zase do svého koše. Měl mnoho pánů, ale svrchovaným přece byl Kája. Raf nezapomněl, kdo se ho ujal.

36. Mistr Netrefa vyjednává

Začátkem června zastavil pan profesor Zika Káju na ulici. „Chodíte prý, Kájo – teď jsem si vzpomněl – k Mistru Netrefovi hrát na piano?“

„Prosím, k panu profesoru Netrefovi chodím, ale že by byl mistrem, ani nevím.“ Bleskem vybavila se zpod prahu vědomí přirovnání pana profesora: „Umění není ševcovina, talent nejsou floky – zahrát sonatinu není narazit botu na kopyto!“ Panečku, tenkrát Kája myslel, že pan profesor měl strejčka ševcem, ale tuhle pan profesor Zika říká „Mistr Netrefa“. Aby tak on sám – propánakrále, to snad není ani možné, kdepak – vždyť pan profesor Netrefa má dlouhé, bílé, jemné prsty a strejček Ševcovic v Lážově měl palce široké a usmolené, a ve světnici u nich pořád to čpělo kůží, ne, z toho nebyl Kája moudrý.

„Prosím, jakýmpak je mistrem pan profesor Netrefa?“

„No, přece po celé Praze je známým hudebním skladatelem – Mistrem – výborným kritikem, asi tak něco jako Mistr Ševčík v houslích. No tož, Kájo, když vás učí, talent jistě máte, ale přece jen je s podivem, takhle mladé žáky vůbec nebere. No, přeptám se na to!“ A zmizel v davu.

Kája posledních slov neslyšel. Ti „mistři“ mu nešli z hlavy. Mistr Ševčík! Propánakrále! U nich vždycky mistrem mohl být jen vyučený švec nebo truhlář nebo kovář. „A jsou to divné věci,“ opakoval si v duchu. Ale před tetou kovářkou neřekne, že se učí u Mistra. Ta by hned řekla: „U ponku nebo u verpánku, vid’?“

Za několik dní, právě když byla patnáctiminutová přestávka mezi desátou a jedenáctou hodinou a Raf ve sborovně obveseloval celý profesorský sbor a Kája se u dveří usmíval – on směl o desáté hodině se jít podívat na psa –, po zaklepání vešel pan profesor Netrefa. Než dovřel, proběhl dveřmi Kája na chodbu. Hrklo v něm. Tahle návštěva platí spíš jemu, myslil si. Pan profesor jde třeba povědět, že se Kája u něho moc dobře neučí, aby byl potrestán.

Mistr Netrefa osobně znal jen pana ředitele, pana profesora Ziku a pana katechetu. S těmi nejdřív se pozdravil a ruku podal. Ostatním se představil a hned začal, sotva dosedl na židli: „Jdu ohledně studenta Káji Maříka z primy. Hoch má neobyčejné schopnosti. Troufal bych si před dosaženými šestnácti lety dostat ho do konzervatoře. Prospívá, prosím, v učení?“

Pan třídní z primy s úklonou podal mu otevřenou knihu: „Račte se, Mistře, přesvědčit! Samé výborné od začátku roku. Vzorný v chování.“

Pan ředitel si pospíšil dodat: „A srdce, Mistře, ryzí zlato.“

„Hm, hm,“ poklepal Netrefa tužkou o stůl. „Toto je mi divné. Obyčejně bývá jedno, nebo druhé – nadání k vědě, nebo k umění. Tady by tedy bylo obojí. Ovšem ještě je příliš mlád, než aby se dalo myslit, že výborně bude prospívat ve vyšších třídách, ale v hudbě, pánové, v hudbě je chlapík!“ Sáhl do náprsní kapsy a vyňal tašku s cigaretami, ale jako obyčejně u geniů bývá, roztržitě vzal do rtů zápalku a cigaretou si chtěl zapalovat. Pan ředitel honem nabídl ze

své zásoby cigaret, Netrefa vzal, zápalku od rtů zahodil a hledal krabičku, když pan ředitel mu už zapaloval.

„Má ten chlapec úžasnou paměť a vyhraje mi všechno, páni, všechno na světě. Ale jak! Musili byste ho slyšet. Trpívám časem úporným bolením hlavy, a přijde-li Kája v takovou chvíli, každý jiný by hned vyletěl, ale řeknu mu: ‚Vzpomínejte podbrdských lesů a hrajte!‘ Slyšeli jste, páni, zpěv kosů v lese? Ne v pražských sadech ani ve vilách kolem Prahy, ale v lážovských lesích? Tam kosové hudou docela jinak než tady!“ Pan profesor vytáhl notový, hustě popsaný papír, našel prázdné řádky a rychle psal noty. „Hleďte, pane řediteli, tyhle tóny jsou písně kosů v lese, to od Kaji vím. A takhle zase,“ a ušlechtilé tvořené prsty velikého umělce zběžně črtaly dvaatřicetinky, „takhle tam skřivani zpívají. Já myslím, páni, že před Kájou se jednou pokloní svět! Prosím vás, pane řediteli, mohl byste ho zavolat? Ať řekne před vámi, co on smýšlí.“

Pan třídní už byl na chodbě. Septimán Vacek stál blízko dveří s knihou v ruce. „Vacku, najděte Káju z primy. Mistr Netrefa s ním chce mluvit!“

Vacek strnul údivem. Mistr Netrefa! Když hrál v Mozarteu, ani snad nedýchali, jak poslouchali. A ten se ptá po Kájovi! Rozběhl se chodbou. Za chvíli věděli všichni, že sám Mistr Netrefa chce mluvit s Kájou.

Káju našli u okna. Díval se na šedý dvůr a jeho myšlenky byly u maminky. Panečku, maminka by řekla: „Kájo, drž se knih! K tomu jsme tě do Prahy dali, ne kvůli hudbě.“

„Kájo, Kájo!“ ozývalo se ze všech stran. „Máš jít do sborovny! Mistr Netrefa se po tobě ptá.“

Kája pospíšil. Ať to dopadne, jak chce, Pánu Bohu poručeno! Maminka říká: „Bez vůle Boží ani vlas z hlavy nepadne.“

Pan třídní to byl, který na přání Mistra Netrefy se první zeptal: „Kájo, podle pravdy a svého nejlepšího přesvědčení povězte: Chtěl byste, řekněme, po čtyřech letech jít na konzervatoř? Úplně se věnovat hudbě?“

Kája maličko zaváhal, než zdvihl velké černé oči: „Já bych, prosím, tuze rád, ale naše maminka by asi nechtěla. Jsem jen hajnejch a náš tatínek říká: Jen jak peřina stačí! A prosím, moc se musili doma utáhnout, abych mohl být v Praze.“

„Mistr Netrefa,“ řekl pan ředitel, „dostal by tě na konzervatoř.“

Kája vyhrkl: „Prosím vás, pane řediteli, kdyby sem náhodou přišla teta kovářovic z Lážova, ani jí neříkejte, že chodím k ‚mistroví‘. Hned by řekla: A to k ševci, nebo k truhláři!“ Všichni se rozesmáli a Mistr Netrefa hučivě dodal: „Kdyby neměl tak výborný prospěch ve škole, sám bych se postaral, aby se ještě víc hudbě věnoval. Ale tož tedy, jak uvidíme!“ smál se. „V sobotu, prosím vás, přijďte k nám poslechnout Káju. Uvidíte, že nepřeháním!“

Každého dne pobíhal Kája ve volné chvíli s Rafem po školním dvoře. Jedné soboty náhle volal ho školník do druhého poschodí oknem: „Kájo, přines mi ten dlouhý smeták!“

Kája šel nahoru se smetákem. Vtom šel některý z pánů profesorů hlavním vchodem pro něco do sborovny. Nedovřel dveří a Raf vyběhl do ulice bez košíku, bez známky. Raf byl rozhodně čistokrevným, krásným vlčákem a na ulici se mu nesmírně zalíbilo.

Jak seběhl Kája se schodů, ovšem hned ho pohřešil. Viděl otevřené hlavní dveře, napadlo ho hned: „Vyběhl!“ Jako šípka sjel do ulice. Volal, hvízdal, rozběhl se vpravo, vlevo, přeběhl už celou ulici a hvízdal znovu. Vtom odkudsi vyletěl přímo Raf a dlouhými skoky a radostně šlehaje prutem se k němu lísal. Kája zrovna ho chtěl pokárat, když pospíchavým krokem došel ho strážník. Vytáhl zápisník, tužku - v Kájovi tuhla krev - a začal vyslech:

„To je, jak vidět, váš pes, hošíku! Vyběhl snad náhodou a má doma košík, známku a je přihlášen?“

„Není, prosím. Košík také nemá, ani známku.“

„Jmenujete se?“

Kája by neřekl teď za nic, jak se jmenuje. To tak! Aby si ho pan strážník zapsal do knížtičky! Maminka by se zbláznila. „Prosím, pane strážník, já jsem nevěděl, že se pes přihlašuje.“

„Ano, ano, přihlašuje. A taky se z něj platí! Hlídá?“

„Prosím ne! Jen si hraje s pány profesory!“

„S pány profesory?“ zdvihl strážník oči. „Jak to?“

„On prosím – a já –,“ zajímal se Kája, „– a teta školníkovic –“

Strážník se usmál a řekl: „A já a můžem si spolu zahrát mariáš, když jsme čtyři. To nic není. Čí je pes?“

„Prosím, můj a pan profesor Zika –“

Knížtička i tužtička zmizely v kapse a strážník řekl: „Doved’te mne k tomu, čí je pes.“

Tak šel Kája s Rafem a vedle nich pan strážník. Kája myslil, že udeřila jeho poslední hodina. Tohle kdyby viděla maminka! Ta by umřela hanbou! A platit by měl za Rafa! Propánakrále, Rafa nedá za nic, ale co když pan strážník řekne: „Dáte dvacet korun?!“ Když půjde k panu Skřivánkovi v Lážově s rozbitou podrážkou, zaplatí za novou šestnáct korun a tuhle by měl dát zbůhdarma snad dvacet?

Došli ke škole, odkud vycházel pan profesor Zika. On to byl, který nechal prve otevřeno. Pochopil hned situaci. Pravda, nikdo z nich nevzpomněl, že je nutno psa přihlásiti a zaplatiti daň.

„Zapomněli jsme,“ řekl, „pes je vlastně tuhle Káji, ale takto je nás všech. Kolik se platí ročně?“

„Sto padesát, prosím.“

Kája ztuhl na žulu a hlava se mu zatočila. Sto padesát! A pan strážník to řekne jako nic. No, vědět tohle maminka! Co teď? On to dát nemůže. Což aby uprosil pana strážníka, že mu bude celé prázdniny posílat houby a maliny?

Ale pan profesor Zika vytahoval už tři pěkné padesátikoruny. Podával je strážníkovi: „Složíme se na něj a já sám zastavím se pro známku. Zlého úmyslu v tom nebylo.“

Strážník zsalutoval, řekl: „Děkuju,“ připsal si něco do knížtičky, pan profesor pohladil Káju po tváři, řekl: „s Bohem,“ pohladil i Rafa a rychle odcházel.

Kája sedl si pak na dvorku a měl k Rafovi dlouhou řeč: „Kdyby tohle věděla naše maminka, řekla by: To jsou ale hříšně vyhozené peníze! Rafe, sto padesát korun zaplatí za tebe páni profesori, slyšíš? A opovaž se ještě jednou vyběhnout na ulici! Už aby byly

prázdniny! Povezeš se vlakem, spřátelíš se s Pétou a se psy z lesovny. Budeme běhat po lesích a do Lážova. To budeš koukat, co to bude za krásu! A nemusíš mít ani košík, ani známku! Strejček policajtovic řekne: ‚A to máš, Kájo, krásného psa!‘ Já mu řeknu: ‚Ju, strejčku, a v Praze se za něj platí sto padesát ročně.‘ A on zakroučí hlavou a řekne: ‚To ne!‘ A abys věděl, Rafe, pan profesor Zika je tak hodný, že toho ani nezasloužíš!“

37. Děti jedou na prázdniny

Poslední měsíc před prázdninami nebyl k přečkání. Nejvíc Zdeňa po prázdninách toužila, protože ke škole docela nepřilnula. S měřictvím a ručními pracemi měla stále potíže. V horkých červnových dnech myslila jen a jen na lesy. Úhlopříčky, mnohoúhelníky, hranoly – to všechno bylo jí nekonečně nudné. Práce v rukou byla čím dál tím „ukoptěnější“, jak slečna říkala. Když tu neděli po svatodušních svátcích přišel Kája, řekla mu plačky: „Už tu nevydržím! Přečti si, co nám píše pan Pavel!“ Kája četl:

Milé děti,

už abyste tu byly! Chystáme se k senoseči, toten začíná chrastit a lesy voní jako hříbečky, když nám je vzácná paní k večeři chystá. Roste mnoho krásných doubravníků a křemenáčů i kozáčků s tak červenými hlavičkami jako naše myslivna. Na ploché střeše dřevníku máme už kdejaké prkénko jimi naplněné.

Týna přinesla včera plný bramborák krásných mladých hříbečků a vzácná paní mi řekla: „Prosím vás, musím se honem podívat na chlebiček do pece, za pět minut ty houbičky tímhle cedníkem vyndejte a semhle je dejte odkapat, ať se nerozvaří! Moc pospíchám a Týna pere.“

Dával jsem pozor, ale otom se mi tam připlet’ Lovek. Dívám se, co to nese, a on zakouslého králíčka. Vykřiknu na něj, sahám po karabáči a on mi proběhne mezi dveřmi. Já za ním – na houby jsem zapomněl.

Vzácná paní se spolehla a obracela pokojně chleby. Došla ještě k Týně pomoci jí máchat, aby už prádlo viselo. Vtom si vzpomněla na houby. Hodila kusem prádla do vany a řekla: „Musím honem do kuchyně, jestli pan Pavel měl nápad a dal vařit ty ostatní houbičky.“

Ale Týna řekla: „Pan adjunkt? A jéje, vzácná paní, to už je přes půl hodiny, co vyrazil z kuchyně nejdřív Lovek s králíkem a za ním pan adjunkt.“

Vzácná paní řekla: „Tááák!“

A tak ta první várka se dočista nepovedla. Voda prý se vyvařila a houby byly nadranc. Vzácná paní řekla večer: „Vy jste kmotr, pane Pavle! Už aby tu byly ty děti, aby mne trochu zastaly!“

Když sedáme večer na sadě, vzpomínáme na Vás bez ustání. S námi vzpomínají lesy i keře a snad každičký kamínek na cestě. Měsíček, když tak naplno vychází, vždycky se ptá: „Už přijde Kája a Zdeň? Celý čas jich nevidím! Zdeně jen tak paprskem zasvítím do snů, ale Káji vůbec nevidím.“

Když chodím ve dne lesem, polštářky vysokého, chladivého mechu na mne volají: „Kdypak přijde Kája a Zdeň? Už se nám po nich tuze stýská!“

Malý Staník už se hezky batolí a říká: mama, tata. Mně říká „vava“, Marjánce šafářovic „mumu“. Učili jsme ho říkat Kájo, Zdeňo! A on říká: „Jaja, nono.“ Je roztomilý!

Jen brzy přijed'te! Tolik pomněnek jako letos u zadního rybníka nerostlo ještě nikdy! A což ty lobelky v elipsovitém záhonu uprostřed květinové zahrady! A macešky a rezeda! Astry jsme vysázeli do celého kola. Bílé i červené pivoňky mají poupata na rozpuknutí. „Šalomounky“ mají květy letos zvlášť hezoučké. Hvozdík se pyšní sametovými květy, třeba nevoní. A co až uvidíte karafiáty! Těm se daří! Akáty v aleji dal vzácný pán do koulí zastříhat. Víte, jak jste skoro plakali? Až je uvidíte, to se budete usmívat!

Tož, milé děti, na shledanou a přijed'te s hezkým vysvědčením! Od všech upřímné pozdravy!

Váš
Pavel

List ležel na stole a Zdeňa, třeba už jej přečetla tolikrát, četla znovu s Kájou. Bylo jim, jak by voněl rodným krajem, skořicovou vůní karafiátů, jemnou rezedy, sladkou a omamnou jejich drahých lesů. Kája si vzdychl: „Hned bych se tam rozběhl! Ale, Zdeňo, Staník se asi do smrti nenaučí mluvit. Propánakrále krále, on říká: ‚Vava, mumu, jaja, nono.‘ No, to z něj mají malou radost! To s ním bude soužení! Vidíš, doma tě potřebují a ty tu zbůhdarma pláčeš!“

Zdeňa měla nápad: „Což kdybych řekla ve škole, že mne maminka doma potřebuje, že už musím jít? A ty bys mohl říct, že máš u ševce boty a že ti je spraví až na druhý měsíc, takže už taky nemůžeš do školy!“ Zadívala se Zdeňa tázavě po Kájovi.

Ten zavrtěl hlavou: „To by nešlo, Zdeňo! To prošlo někdy Vojtovi Brabencovic v Lážově. V Praze to neplatí! Víš, Zdeňo, naše maminka říká: Chraň se první lži! Ta je počátek všeho zlého. Ale mně se zdá, že přece lžu. Sám sobě, víš, když si říkám: To už uteče jako nic. Teď jsou ty dny delší než v zimě. Co by bylo na mně, seberu se v tu chvíli a budu uhánět domů. Až bych si tak pod nádražím sundal botičky, rozběhl se prachem a potom se zchladil v zeleném mechu, jéje, Zdeňo, tak bych plakal, že tu ještě musíme být celé tři týdny!“

„Děti, svačit a půjdeme do Kinské!“ ozval se pan doktor.

Po chvíli šli. Jak řekl Kája: „Jako po žhavém uhlí! Chodníky pálí jako oheň a v zahradě Kinského táhnou se lidé jako procesí. Ani trošku nenachytají čerstvého vzduchu, protože je jich tam moc. Ty paničky voní každá jinač, ale žádná jako les. Tak je to zrovínka tak, jako kdybychom si sedli v Lážově u pana materialisty na židličku.“

„Kájo,“ řekl pan doktor, „že by ses nepotěšil ani ve Stromovce, ani v Rajské zahradě, ani ve kterýchkoli pražských sadech?“

„Taky ne, prosím! Zvenčí je to všechno samý prach, a což toho rámusu zezdola!“

„Heleď, Zdeňo, tohle má být zahrada! Tak mi, prosím tě, ukaž, kde si můžeš utrhnout kytičku do vázy! Nebo větvičku pro radost! A kde jsou houby, co? A kde jahody a maliny? A kde rezeda a karafiáty? Kdyby nebyly prázdniny za tři týdny, tak bych umřel hned!“

Prázdniny blížily se poskokem. Kája už se chodil loučit. Už byl u Kamilky, u Jiříčka, už řekl strejčkovi „s růžemi“, že mu nemohl ty slíbené růže přivést, když ani o svatodušních svátcích doma nebyli.

Samo sebou se rozumí, že každého pozval, aby k nim o prázdninách přijel. Když si potom spočítal, kolik jich vlastně pozval, sám se lekl a pomyslel si: „Jen aby nepřijeli všichni najednou! To abychom zrovna přistavovali k hajnovně! Ale maminka jistě dá každému, co bude mít nejlepšího, a ne jako strejček Fichtlovic, který, když se každý diví, jak mají o posvácení hodně hostů, říká: Moc málo nám snědí. Jdu s nimi hned, jak přijedou, do zahrady. To jsou švestky a hrušky nejlepší. Pobízím, oni jedí, a než je poledne, jsou tak najedení, že jen tak trochu polévky snědí a pospíchají domů. Maminka říká: Host do domu, Bůh do domu!“

Ve škole už to bylo jen tak jako nic, protože známky už byly napsány. A tak se konečně přiblížil poslední den vyučování. Kája dostal vysvědčení první třídy s vyznamenáním. Rozloučil se s panem ředitelem i s pány profesory, které zvlášť důtklivě zval k nim na návštěvu. Zaběhl ke školníkovým, dal Rafovi pěkný obojek, kožený košík, dárek pánů profesorů. Tetě školníkovic slíbil poslat pěkné ovoce a vyběhl. Raf nebyl příliš potěšen košíkem a pořád jej chtěl prackou stáhnout, až Kája řekl: „To nesmíš! Přes Prahu to vydržíš, a až vystoupíme v Lážově, to se proběhne!“

Na chodbách reálky bylo živo a hlučno. Ze všech stran volali na něj: „Kájo, buď zdrav! S Bohem! Nazdar! Na shledanou!“ A už byl Kája na ulici. Jak si uvědomil, že před ním leží dva měsíce prázdnin, div radostí nevykřikl. U paní bytné už byl připravený koš i s adresou. Kája chytl jen aktovku, rozloučil se a rovnou na Smíchov.

Zdeňka už byla chvíli doma a taky se usmívala. Měla sice tři trojky, ale jen když už pojedou z Prahy! Pan doktor prohlížel Kájovo vysvědčení: „Kájo, to budou mít doma radost! Já ji mám také. Abys neměl jen tak zrovna odpočteno na cestu, vezmi!“ A podal mu dvacetikorunu. Kája pěkně poděkoval. „A co to máš v aktovce?“

„Prosím, to Mistr Netrefa,“ – Kája už se také naučil říkat Mistr – „dal mi noty, abych pilně hrál.“

Pan doktor je prohlédl a zavrtěl hlavou: „Tohle že už hraješ? Není možná! Což abys tedy něco zahrál? Času máme dost až po obědě.“

Kája hned si sedl k pianu. Přehrál bezvadně první skladbu. Přiběhli všichni z kuchyně a pan doktor v zamyšlení díval se po Kájových hbitých prstíkách. Zavřel noty a začal zpaměti. Dnes se mu to hrálo! Vědomí, že jede domů, přivdávalo mu do hlavy steré popěvky rodných lesů. Tatínkova nejmilejší „Zelení hájové“, „Zahučaly hory“ a hned zase tu vzácné paní „Fujarenko, zazvuč!“ . Ale jak ty písne hrál! Jak proplétal jejich motiv nesčetnými variacemi! Dohrál a pan doktor řekl: „Bude z tebe umělec, Kájo! Překvapil jsi nás dokonale.“

Ale Kája už neměl stání. Šli jistě o hodinu dřív k vlaku. Vprovázeli je všichni.

Jak se skoro přeplněný vlak rozjel, oddechl si Kája hlasitě: „Co budem dřív doma povídat, Zdeňo? Umíš taky plovat?“

„Hm, aby ne! Lepší než ty!“

„No, to se zas moc nepředbíhej! To se ukáže v zadním rybníku. Mně můžeš říct leccos. To víš, že bych se nešel koupat, kde jsou holky. Beztoho jenom pištějí a křičí. Budu chodit s kluky ke splavu.“

„Hm,“ zase se ušklíbla Zdeňa, „budem asi chovat Staníka.“

„Ju, chovat, když už běhá! Leda mluvit ho budem učit, ale jen když bude pršet.“

„Naše maminka povídala,“ začala Zdeňa z jiného soudku, „když nebudu mít ani jednu trojku, že dostanu bílou zástěrku s kraječkama. Takhle asi ne, vid', Kájo?“

„No, to víš, že ne! A nač bys potřebovala zástěrku? Máš jich dost! Ty se ani moc učit nemusíš. Živobyťi máte doma, ale já si budu muset vydělávat.“

„Budeš se učit tím umělcem?“

„Ju, umělcem! Naše maminka by mi dala! Než bych z piana vytlouk' na živobytí! Ty bys ještě k tomu chtěla každou chvíli novou zástěrku.“

Děti se ponořily do myšlenek, z nichž Kájovy končily jedinou: „Kdyby Pán Bůh dal tatínkovi a mamince zdraví, aby mne mohli vydržet v Praze, než vyštuduju!“

Zdeňa zas myslila: „Kdyby se Kája přec jen učil tím umělcem, protože strýček povídal o jednom, který má kolik tisíc za jedno vystoupení, dva domy, vilu a moc peněz uloženo. To by jí potom hned musil koupit takové růžové šaty, jako má sestřenice Lola.“

Od Čisovic do Lážova děti už stály. Jejich oči byly plny jasné, šťastné záře.

„Vidíš, Zdeňo,“ ukazoval prstem Kája, „tamhle je Kožíškovice hostinec – už jsme v Rymáni – heleď. Skalka, vidíš, jak se na nás usmívá? A tamhle Sýkorovák, Zdeňo – už budem doma! Jedeme na prázdniny!“ vykřikl, když vystupovali z vlaku, a on přímo vlétl do náruče maminky, a ani ještě postřehnout nemohl, kdo všechno přišel, aby je přivítal.

Konec čtvrtého dílu.

Felix Háj
Školák Kája Mařík 4

Edice E-knihovna
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 2. 12. 2016

ISBN 978-80-7532-379-8 (pdf)